

ክፍል አንድ

ታሪክ - ግእዝ

፩.፩. መግቢያ

ሀገራችን ኢትዮጵያ የራሷን ፊደል፣ አገዝ ያደላደለች አፍሪካዊት እመቤት እንደመሾኗ በሥነ-ጽሑፍ ያደገ የበለጸገ ሀብት እንዳላት መዛግብት ያስረዳል። ለዚህ ሥልጣኔ ደግሞ ግንዛቤ ቀደሙን ሚና የምትጫወተው ቤተ-ክርስቲያና መሾኗ ለማንም ያልተሰወረ ነው። ባለፉት ሺሕ ዐመታት የነበሩት አባቶቻችን እና እናቶቻችን ኹሉም የየበኩላቸውን በባህል ግንባታ ያበረከቱት ድርሻ ላቶ ያለ በመሆኑ ለአፍሪካውያን ኩራት ሊኾን የሚችለው ኹለገብ የዕውቀትና የመንፈስ ዕሢት በየትውልዱ እና አዝማኔ ሳይቋረጥ እንዲኾን ሊተላለፍ ችሏል።

ይኸ የዕውቀት ዕሢት ከተላለፈባቸው መሣሪያዎች ውስጥ ደግሞ በልዕልና የሚዘከረው ሀገራዊው እና ጥንታዊው ልሳን ግእዝ ነው። ይኸ ልሳን በውስጡ ዐቅፎ የያዛቸው የማንነት፣ የታሪክ፣ የሀይማኖት... በረከቶች ሳይቋረጡ ወደ ሣላሳዩ ሺሕ ዘመን እንዴት ይጓዙ? ተተኪው ትውልድስ ስለ ቋንቋው ያለው ግንዛቤ ምን ይመስላል? የሚሉትን እንደ ኢትዮጵያዊ እና የቤተ-ክርስቲያና አባልነት ማስታወስ እና ግንዛቤ መጨበጥ ይኖርብናል።

ይኸም ከዘመን ዘመን ዜማው፣ ቅኔው፣ መጽሐፉ፣ ታሪኩ-ሀገሩ የፍልስፍና መጽሐፍቱ የተቀመጡበትን እና አባቶቻችን እና እናቶቻችን በብዙ ደካም ያቆዩልንን ልሳን፣ ፊደልና የሥነ-ጽሑፍ ሀብት ተረካቢው የሣላሳዩ ሺሕ ዘመን ትውልድ በሚመቸው መንገድ ማስተማር እንዳለብን ያመለክታል።

ግእዝ ቋንቋ ከሀገራችን አልፎ ሰፋ ያለ አፍሪካዊ ብሉም ዐለም-ዐቀፋዊ ስሜትን የሚፈጥር መኾኑን በሚገባ ማወቅ ያስፈልጋል። ተረካቢው ትውልድም የእኔነት ስሜት ተሰምቶት በአንድ መንፈስ ተነሣሥቶ የራሱን ሀገር ታሪክ፣ ባህል፣ ሥልጣኔ፣ ይዞ መኼድ እንዳለበት መገንዘብ አስፈላጊ ነው።

ስለዚህ እስካሁን ድረስ ስለ ግእዝ ያለው አመለካከት የተለየ ቢኾንም በዚህ ጽሑፍ የሀገራችን እና የቤተ-ክርስቲያናችን ልጆች እንዴት ከቋንቋው ጋር እና ስተዋወቁ ብሎም በዚህ ልሳን መነሻነት የጋራ አፍሪካዊ፣ ኢትዮጵያዊ ውሕደትን እናሳይ? ቋንቋውን እናስተምር? ዕሢታቱስ በምን መልኩ ይተላለፋ? በሚሉት ነጥቦች ላይ የተመሠረተ ሥራም መሥራት አስፈላጊ መኾኑ የግድ ነው።

የተዛማጅ ጽሑፍ ዳሰሳ፡-

የግእዝ ቋንቋን በተመለከተ ብዙ የውጪ ሀገር ምሁራን የቋንቋ ሊቃውንት ሌሎችም ከተሰማሩበትና ከዋና የሥራ መስካቸውም በመለየት ዘመናቸውን አሳልፈውበታል። ኢትዮጵያውያን በግእዝ ቋንቋቸው መግቢያነት ወደ ሌሎች የሀገር ውስጥ ቋንቋዎች ከተሸጋገሩበት ጊዜ ጀምሮ በቋንቋው የተጻፉትን የተደረሱትን ድርሰቶች ሹሉ በመማር፣ በማስተማር፣ በማጥናትና በማስተላለፍ የደከሙት አባው ሹሉ ቋንቋውን ለማስተዋወቅ ታግለዋል። የውጪዎቹን ምሁራን ተሳትፎ ለመጥቀስ ያሽል ከከማቴ-ብርሃን ሰላማ ጀምሮ፣ ተስዓቱ ቅዱሳን በመጽፍ በመማር፣ በማስተማር፣ መጻሕፍትን በመተርጎምና በማስተርጎም ተሳትፈውበታል።

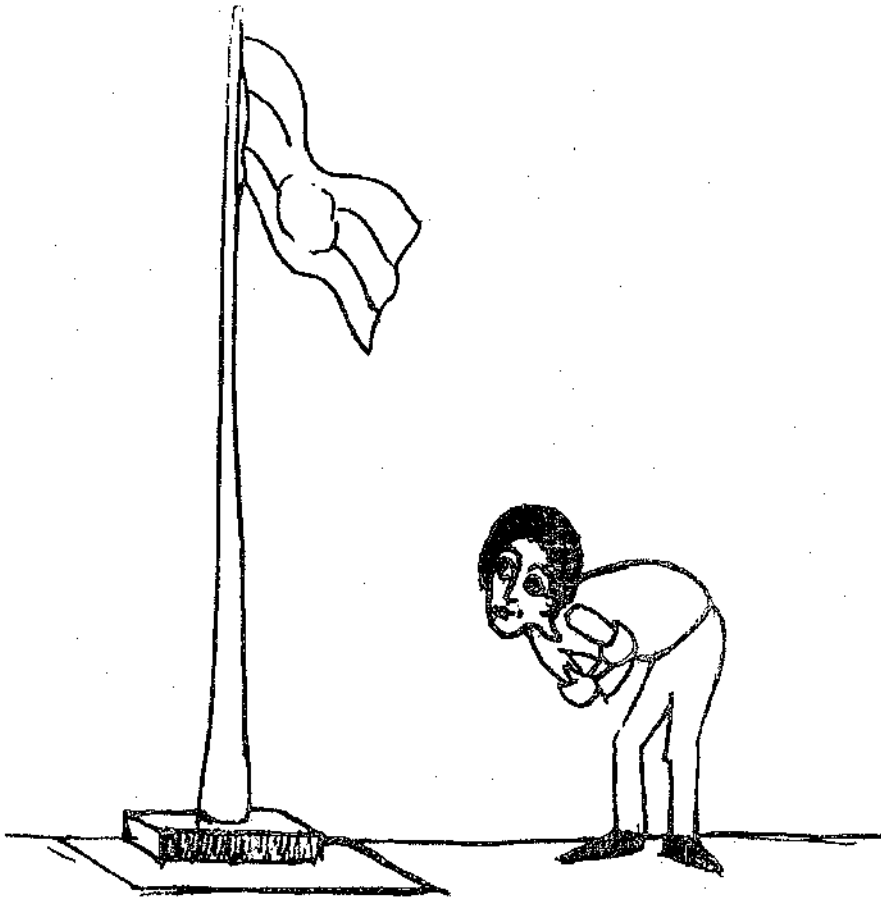
ይኹን እንጂ የቋንቋውን ሥርዐተ-ሰዋሰው ለማጥናት እና የቋንቋውን የትመጣ ለመመርመር የደከሙት ግን ከ፲፫ኛው ክፍለ-ዘመን ጀምሮ እንደኾነ ይታወቃል። «የመጀመሪያውን» የግእዝ ሰዋሰው ያሳተመው ጀርመናዊው ኢዮብ ሉዶልፍ በአባ ጎርጎርዮስ ርዳታ እንደ አውሮፓውያን አቆጣጠር በ፲፱፻፷፩ ዓ.ም ሲኾን በተመሳሳይ ይኸው ጀርመናዊ በ፲፱፻፺፰ ዓ.ም የአማርኛ ሰዋሰውን አሳትሟል። በአንዳንዶች ዘንድ የመጀመሪያው የግእዝ ሰዋሰው በሮም አውሮፓ/አ ተብሎ የሚታመነው በ፲፱፻፴፰ ዓ.ም የተወራው የጀ.ወመር ሥራ ሲኾን ግእዝን በተመለከተ መጻሕፍትን ለማሳተም ግን በ፲፭፻፲፱ ዓ.ም የታተመው የፑተን/የፑትከን መጽሐፍ ቀዳማዊ መኾኑ ይታወሳል። እንዲሁም በ፲፭፻፶፪ ዓ.ም የታተመው የግእዝ ሰዋሰው መልክዕ ገላጭ የማሪያነስ ቪቶሪ/ቪክቶሪያስ ነው። ከፑተን እና ከማሪያነስ ቪቶሪ ግን የዐረብኛ እና የሶብራይስጥ ቋንቋ ዕውቀቱን የተጠቀመበት የኢዮብ ሉዶልፍ ሥራ የተሻለ ነበር።

ጀርመናዊው አውገስት ዲልማንም /ሰዋሰው በ፲፰፻፶፭ ዓ.ም፣ መዝገበ-ቃላት በ፲፰፻፷፭ ዓ.ም በላቲን/ ያለፉትን መዛግብት በመጠቀም ያዘጋጀው ሥራ በግእዝ የተሰማሩ ሊቃውንትን ደቀ-መዛሙርትን በመርዳት የሚያሻለው የለም። ብዙዎችን ይጥቀም እንጂ ዲልማን የግእዝን የአነባበብ ሥርዐት ለማስቀመጥ ያደረገው ጥረት ስኬታማ ነበር ለማለት እንደማይቻል ሹሉ የግእዝን ቀዳማይ አንቀጽ በእንግሊዝኛ ቋንቋ ለማስረዳት የተጠቀመበት የገዑስ አንቀጽ ትርጉም ግን እንደ ድክመት ሊታይ የሚችል ነው። ለጀማሪ የግእዝ ተማሪዎች ሊረዱ የሚችሉ መጻሕፍትን ከሠሩት ከፕሪቶሪያስ እና ቼል ጀምሮ ኮንቲሮሲኒ፣ ሊትማን፣ ሚትወች /ስለ ሥርዐተ-ንባብ/ እና የተሻለ የግእዝ መዝገበ- ቃላት እስካዘጋጀው ወልፍ ሌሎችም ድረስ በግእዝ ቋንቋ ላይ የተደረጉት ምርምሮች አበረታች ነበሩ።

ከሀገር ውስጡም ሊቃውንት ለግእዝ ሰዋሰው መጠበቅ ለሥነ-ጽሑፍ ዕድገት መዳበር በመጽሐፍ ዝግጅቱ ከቀደምቱ «አባ» ተክለ-ማርያም ወልደ-ሰማሃራይ፣ «አባ» ያዕቆብ ገብረ-አቦነስ «አለቃ» ታዩ፣ «አለቃ» ክፍለ-ጊዮርጊስ እና «አለቃ» ኪዳነ-ወልድ ክፍሌ ሲጠቀሱ ከቅርቦቹ ደግሞ አስረስ የእኔሰው፣ ዜና-ማርቆስ፣ ያሬድ ፈንታ፣ አፈ-ወርቅ ዘውዴ፣ ዘርዐ-ዳዊት፣ በላይ መኮንን ይጠቀሳሉ። ከኹሉም በላይ ግን የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ-ክርስቲያን በቃልም ይኹን በመጽሐፍ ለቋንቋው ሥርዐተ-ሰዋሰው እና ዕሜታት መጠበቅ በሀገር መዐቀዎቹ በሊቃውንቷ እና ጉባኤ ቤተጾ ያደረገችው አስተዋፅኦ እና ተጋድሎ ሕያው እና ታላቅ ነው።

፩.ሀ. ትማልም/ትናንት

፩.ሀ.፩. አይቲ ብሔሩ ለግእዝ? የግእዝ ብሔሩ /ሀገሩ ወዴት ነው?/

ግለሰብ የማን ቋንቋ ነው? የካም ወይስ የሴም? የሚለው የብዙዎች ምሁራን ጥናት እና ጥያቄ እየሾነ መጥቷል። ግለሰብ የሴም የማያደርጉት የሶቪየት ምሁራን ኤቢ ዶጎፖፖልስኪ /A.B. Dogopolsky/ እና ኢጎር ዲያክኖፍት /Igor Diaknoff/ ግለሰብ የደቡብ ሴማዊ ልሳን ሳይኾን በዐረብ ምድር የመጀመሪያዎቹ የአፍሪካ ውያን ወይም የኩሻውያን ቋንቋ ነው ይላሉ።

የዚህን ወገን ሐሳብ የሚጋሩት ደግሞ ቸክ አንታ ዲዮፕ /Cheik Anta Diop/ ፲፱፻፶፱ ዓ. ም/ ተርሰሃሌ ጥበቡ፣ አቤንጃ፣ ጎይሎ ሀብቱ /፲፱፻፹፯/፣ አሰረሰ የእነሱው፣ ሺናይደር /፲፱፻፸፯/ እና አዩላ በከሪ /፲፱፻፸፯/ ወዘተ ናቸው። ለዚህ ከሚጠቀሱት ምክንያቶች ዋና ዋናዎቹ ከአፍሮ- እስያ ቋንቋዎች ብዙዎቹ የሚገኙት በኢትዮጵያ ነው የሚል ሲኾን በተጨማሪም በጣም ብዙ ቋንቋዎች በተለያዩ ቡድኖች በተቀራረቡ እና በተወሰነ መልኩም-ምድር ስለሚነገሩ ነው።

ግለሰብ ሴማዊ ቋንቋ ከሚሉት ውስጥ እንደ ኤ. ሙርቶኔን /A. Murtonen/ ከኢትዮጵያ የወጣ ቋንቋ ነው የሚል አቋም አላቸው፤ ሊኦኔል ቤንደርም በተመሳሳይ ኹኔታ። ከዚህም አልፎ ግለሰብ የአዳም ቋንቋ የመላእክት ቋንቋ የሚሉት አልጠፋም። ምንም እንኳን የካም ወይም የሴም ብለው ቢከፍሉትም። ተጠቃሾቹም ሲዲ ጳውሎስና አለቃ ኪዳነ ወልድ ከፍሌ ናቸው። «ሴማዊ ነው»። የሚለውን ሐሳብ ቢቀበሉትም የግለሰብ ተናጋሪዎች እነማን እንደነበሩ አላውቅም የሚሉት /ፕሮፌሰር/ ጌታቸው ጎይሌ ናቸው።

በእንጻፍ ካም ወይም ሴም የሚለውን ቃል ከቋንቋ ጋር በማገናኘት የተጠቀመበት የጀርመን መልእክተኛ ጆሀን ሉድዊግክፍ /Johann Luowigkapf፣ ፲፰፻፲-፲፰፻፹፩/ ነው። ካርል ፍሬድሪክ ሌፕሲየስ /Karl Freidrich Lepsius/ ካምን ሴማዊ አይደለም የሚለው ከግብጻውያን ቋንቋ ጥናት በመነሣት ከቋንቋ ለዋሰው ውስጥ የጸታ ሥርዐትን በማየት ነው። ይኹን እንጂ በአሁኑ ሰዕት ያለው የጁኒ-ልሳን ጥናት ከሐረግ-ዘር ይልቅ መልኩም-ምድራዊ በመሆኑ «የካም-ሴም» ቋንቋ መባሉ ቀርቶ በአፍሮ-እስያነት ውስጥ በአጠቃላይ የሚታይ ነው። ፕሮፌሰር ባዮ ይማምም የዚህ ሐሳብ ደጋፊ ናቸው። የዚህ አመለካከት አራማጅ የሆነው የፑሴፍ ግሪን በርግ /Joseph Greenberg/ ሐሳብ እና የዚህ ጽሑፍ አዘጋጅ ሐሳብ የተሰማማ ነው። የዚህ አንቀጽ-ጽሑፍ /article/ አቅራቢ ግለሰብ አፍሪካዊ የኢትዮጵያ ልሳን ልደቱን እና ዕድገቱን «ኢትዮጵያ» አድርጎ በዘመነ-ባቢሎን ሊነገር የሚችል ዐለም-ዐቀፋዊና ጥንታዊ ልሳን ነው ብሎ ያምናል። ይኸንንም በቀጣዮቹ አጫጭር አናትጽ-ጽሑፍ /articles/ ለማየት እንሞክራለን።

፩.ሀ.፪. የግእዝ ቋንቋ መልክዕ:-

ሀ. የጽሕፈት ዘዴ አቡጊዳ

ለ. የጽሕፈት አቅጣጫ ከግራ ወደ ቀኝ አግድም /ከላባ የሚለይበት ነው/

ሐ. እያንዳንዱ ፊደል በአናባቢ የተገለጸ እና አናባቢ የሌለው ኾኖ ሊጻፍ የሚችል ዐለም-ዐቀፋዊና ጥንታዊ ልሳን ነው ብሎ ያምናል።

፩.ሀ.፫ የግእዝ ቋንቋ ፊደላትና ትርጉም:-

የግእዝ ቋንቋ ፊደላት የራሳቸው መለያ ትርጉም ሥዕላዊ መግለጫ ያላቸውና ከጥንት ጀምሮ ከጥቅም ላይ የዋሉ መኾናቸውን ያስረዳሉ። የግእዝ ቋንቋ መሠረታዊ ድምጾችን ሳይለቅ ከዘመን ዘመን በሚደረገው የሥነ-ጽሕፈት ልውጦትም አዳዲስ ፊደላትን ለመፍጠር ያስቻሉ ፊደላትን ይዟል። እነዚህ ፊደላትም ለአፍሪካ እንደመሠረትነት ያገለገሉ ከመኾናቸውም በላይ ለአሁኑ የሥነ-ጽሑፍ ሀብታችን መሠረቶች ናቸው። ፊደላቱ በአናባቢ ተዋሕደው ቃላትን ሊወልዱ ቋንቋን ሊያበለጽጉ ችለዋል። የራሳቸው የኾነ ቅርጽ እና ፍቺም ያልተለያቸው ናቸው።

ኢነዛሪ የማንቁርት እግድ -	አ - አሌፍ አልፍ አብ
ነዛሪ የከናፍር እግድ -	በ - ቤት ባዕል
ነዛሪ የትናጋ እግድ -	ገ - ጋሜል ገምል
ነዛሪ የድድ እግድ -	ደ - ዳሌጥ ዳ/ን/ልት
ኢነዛሪ የማንቁርት ፍትግ -	ሀ - ሆይ ሆይ ሀወይ
የከናፍር ትናጋ ደጋራይ/ከፍናቢ -	ወ - ዋው ዋዊ ዋሕድ
ነዛሪ የድድ ፍትግ -	ዘ - ዘይ ዛይ
ኢነዛሪ የጉሮሮ ፍትግ -	ሐ - ሔት ሐወት ሕያው ሕይወት
ነዛሪ የትናጋ ፍትግ -	ኀ - ኀሮም ኀር
ገዩል የድድ እግድ -	ጠ - ጤት ጠይት ጠቢብ
ቅሩብ የላንቃ ደጋራይ -	የ - ዮድ የማን
ኢነዛሪ የትናጋ እግድ -	ከ - ከፍ ከሃሊ
ጎናዊ -	ለ - ላሜድ ለዊ ለዑል
ከናፍራዊ ወእንፋዊ /ሰርናዊ -	መ - ሜም ማይ ምዑዝ
ሰርናዊ -	ነ - ኖን ነሐስ ንጉሥ
ኢነዛሪ የድድ ፍትግ -	ሠ - ሣምኪት ሣውት
ነዛሪ የጉሮሮ ፍትግ -	ዐ - ዐይን ዐቢይ

ኢነዛሪ የከንፈር ፍትግ -	ፈ - ፈፍ ፈቁር
ገዩል ኢነዛሪ የድድ ፍትግ -	ጸ - ጸዴ ጸደቅ ጸድቅ
	ፀ - ፀጸ
ገዩል ኢነዛሪ የትናጋ ፈንጂ -	ቀ - ቆፍ ቅዱስ
የድድ ተርጉሞታቢ /ላሽ -	ረ - ሬስ ራእስ
ኢነዛሪ የድድ ፍትግ -	ሰ - ሳን ስቡሕ
ኢነዛሪ የድድ እግድ -	ተ - ታው ተዊ ትጉህ
ነዛሪ የከንፈር እግድ -	ጸ - ጸይት ጸት
ኢነዛሪ የከንፈር እግድ -	ፐ - ፐ ፈ

ከላይ እንጸየው የግለዝ ፊደላት ቢኾኑም ቋንቋ ምንጊዜም በለውጥ ስለሚኬድ ስለሚወል/ለድ እና ስለሚረባ ሌሎች ልዩ ልዩ ድምጾችን እንደፈጠረ እንረዳለን። ለዚህም የ «ሰ»ን ድምጽ የመሰለ «ሠ» የ«በ»ን ድምጽ የመሰለ «ፐ» እና «ጸ» ሌሎችም በየዘመናቱ ሲፈጠሩ ከመማሳቢያነት አልፈው በሥነ-ጽሑፍ ደረጃ ታሪክን አስቀምጠዋል። በተለይም ዛሬ የማይነገሩ «ደ»ን የመሰለ «ደ» እና «ዘ» የጠበቁ... ወዘተ በየዘመናቱ እንደነበሩ የሥነ-ልቦና ጥናቶች ያስረዳሉ። የግለዝ ፊደላት ትርጉም እና ሀይማኖታዊ ምሥጢር ብቻ ሳይኾን ሥዕላዊ መግለጫዎች እንደነበሩት መዛግብት ያስረዳሉ። ፊደላቱም በሥዕልነት ብቻ ሳይኾን መሠረተ-አገዝ መኾናቸውንም እንመለከታን። ምሳሌ «አ» አልፋ ሲባል የበሬ ቀንድ እንደሚመስል አልፋም በላሕም ተተክቶ በመጽሐፍ ቅዱስ ይገኛል። ምሳሌ፡- «አባግዐኒ ወኩሎ አልሕምተ» ሲል መዝ. ፳፥፯ በዕብራይስጥ «ጸጊ ወአሳፊም» ይላል / ኪዳን ወልድ ከፍሌ /። ጥናት እንደሚያመለክተውም ላሕም ልሒም /እንጀራ/ ከዕብራይስጥ ቃል «የተወሰደ» እና ከአሳፊም ቦታ የገባ መኾኑን የሚጠቁም የሥነ-ጽሑፍ መረጃ ይገኛል። ጋሚል ገመል /አባ ገሪማ ገዳም የሚገኝ ወንጌል እንደ ሚያስረዳው/። ከፍ የሚለው ቃልም በትንቢተ-ሕዝቅኤል ምዕራፍ ፩፥፯ «እግሮቻቸው ከፍ ያሉ እግሮች ነበሩ የእግራቸውም ኮቴ እንደ ጥጃ ኮቴ ነበር» ሲል ጥጃ ከፍ መኾኑን ያመለክታል። በተጨማሪም «የ» የድ በቀኝ እጅ፣ «ነ» በእባብ፣ «መ» በውጎ ሞገድ፣ «ዐ» በዐይን፣ «ፈ» በአፍ፣ «ረ» በራስ፣ «ተ» በመስቀል፣ «በ» በቤት... መመሰላቸው የፈጣሪ ለሰው ልጅ ራሱን በሚታይ ነገር ከመግለጽም በላይ የፊደላትን ትርጉም ብቻ ሳይኾን ነገረ ድኅነትንም በመስቀል ምልክት ቢታው/«ተ» መደምደሙን ያሳየናል። በግለዝ ፊደላት የድምጽ ለውጥን በማድረጋቸዉ ከጊዜ ብዛት ትርጉማቸዉ ሲዛባ እና ሥዕላዊ መግለጫቸው በተወሰነ ደረጃ ጎድሎ የዘፈቀደ ትርጉም ሊሰጣቸዉ ችሏል። ምሳሌ «ፐ»> «ት» ወይም «ት»> «ፐ» በመለወጥ ትርጉም ሊሰጥ ይችላል።

በእንጻፋም በቋንቋው የድምጽ ትርጉም ሊሠራላቸው እና ከእንደ በላይ የተለያዩ ትርጉም ሊኖራቸው መቻሉ የማይቀር ነው። የፊደላቱ መለዋወጥ ግን ትርጉም የሚያበላሽ ምሥጢር የሚያፋልስ መሆኑ የተረዳ ነው።

ይኸን ለመግለጽ ሊቁ አለቃ ኪዳነ ወልድ «መዝገበ-ፊደል» በተባለው መጽሐፋቸው እንዲህ ብለዋል።

እንጻገኙ መጣፍ በድፍረት በመላ
የቋንቋ ደረመን የመጽሐፍ ቤት ገላ
ንባብ የሚያሳክክ ምሥጢር የሚቆምጥ
መልክዑ ትርጓሜ የሚለዋውጥ።

ይኸን ማለታቸውም የፊደልን ቁጥር ማጉደል፣ ምሥጢር ማበላሸቱ ሥርዐተ-ልሳን ማፋለሱ አንድና ብዙ ሩቅና ቅርብ ቤትና ወንድ አለመጠንቀቁ ጸያፍነቱና ግዴለሽነትን በማምጣቱ ነው። ለዚህም መፍትሔ ይኸን ዘንድ ታላቁ ሊቅ መልአክ-በርሃን አድማሱ ጀምበሬ በመልእክታቸው «ሊቃውንቱ ተስማምተው ጉባኤ ሠርተው ሊወያዩበት ይገባል» ብለዋል። የፊደላቱ ምንነትና ምሥጢር ሊጠፋ የቻለው እንደ እነ መልአክ-በርሃን አባባል የጽሕፈት ትምህርት ቤት ባህልና ትውፊት መረሳቱና ጸሓፊያን ለፊደላት ትርጉም ሳይጨነቁ ለቅርጽ ማማር ብቻ ትኩረት መስጠታቸው ነውና ይኸን ሥርዐት ባለቅኔዎችም ባለማስተዋል ለቤት መምቻ ውበት መጠቀማቸው ነው።

የግእዝ ፊደላት ለአገዝ መሠረት ናቸው ስንል የምናነሳው ዝምድናቸውን ሲኸን ለምሳሌ የግእዝ ፩ እና ፪ ቁጥሮች «-» ምልክት ሳይኖራቸው ይገኛሉ።

የግእዝ ቁጥሮች መሠረታቸው ፊደል ነው። ስንል እንደ ፊደሎችም ቁጥሮች ከዘመን ዘመን ቅርጻቸውን መልካቸውን ሲለዋውጡ እና የአሁኑን መልክዕ ሲይዙ ይታያሉ። በአጠቃላይም ቋንቋው የራሱ የሆነ ሥርዐተ-ነጥብ የሥነ-ጽሑፍ አካሄድ የምንባብ እጀማመር እንዳለው ይታወቃል።

Languages having missing or changing previous consonant orders, vowels, pronouns, stress, phonological, morphological and syntactic features can be traced back to older forms in manuscripts... having earlier characteristics. In the oldest Gospels (GGMS and GIMS), some of the proper names of the Ethiopic letters and their meaning can be reconstructed as follows:

The Ge'ez letters are called *hohiyat ሆሆት*: because of ሆሆ. They are also called *alephat [ጳlefat] አሌፋት*: because of aleph አሌፋ. አሌፋ is known as a cow (ox?) in Geez in Ge'ez but later in the translation of the Bible the term አሌፋ is changed into ላሕም as in psalm 8:7 /«አባግዐረ: ወከሉ: አሌሕምተ:» = ጸረ: ወአላፊ: / «All sheep and oxen, yea, and, the beasts of the field.»/. Again, Ge'ez ላሕም also refers to bread ልሄም.¹ Betlehem means the house of bread. Again, አሌፋ is the name of God ስሙ: አምላክ: ቀዳማዊ: (rev 1:8, 21:6, 22:13). Here, አሌፋ is given to Christ /ክርስቶስ: አሌፋ: /. Again, መንፈስ ቅዱስ is also አሌፋ: በሥምረተ: አሌፋ: መንፈስ: ቅዱስ: ሰላም: ለክ: ጸራቅሊጣስ.² አሌፋ: (Ethiopic synaxarium of January/ፒር: 24 and Psalm 12:5.) (As explained by the researcher)

One interesting finding in the Gospel of bba Garima is the preservation of the term ጋሜል. In the Gospel (St. Matthew: 4:2) ጋሜል (camel) is used instead of the present ገመል. The English translation is: "And the same John had his raiment of camel's hair, and a leather girdle about his loins; and his meat was locusts and wild honey." At the same time, we find the equivalent of calf ከ in the prophecy of Ezekiel 1:7, "And their feet were straight feet; and the sole of thier feet was like the sole of a calf's foot: and they sparkled like the colour of burnished brass." In the Bible, the names of the letters of the alphabet are ordered before each song in psalm 118 (119) and in the lamentation of the prophet Jeremiah. Now, the names are influenced by sound change and can give different meanings. And the Ethiopic letters hold different meanings based on the related word. They each start with a letter each. However, the meaning of the changed name is not secular. «Unfortunately,» the original meaninig of ታው: (ተዊ:) is also related to the Cross.

¹ Amharic ላም is also related to ልሀም.

² As alpha is to mean the beginning, Ethiopic letters have relations with numerals. Hence, this relation of letters and numerals is used in writings and communication.

³ Now days the meaning is also changed into 'devotion'.

Numerals:

Numerals: As mentioned above, Ge'ez numerals have relations with Ethiopic alphabets.⁴ Sometimes the Gospel in ሕጸጸ ገላሳ doesn't use the symbols (_) (ገ) at the top or the bottom of the numeral.

	GGMS/ GIMS	GCTP/ GTP	GGMS/ GIMS	GCTP/ GTP
1	፩	፩	፩	፩
2	፪	፪	፪	፪
3	፫	፫	፫	፫
4	፬	፬	፬	፬
5	፭	፭	፭	፭
6	፮	፮	፮	፮
7	፯	፯	፯	፯
8	፰	፰	፰	፰
9	፱	፱	፱	፱
10	፲	፲	፲	፲፲
11	፳	፲፩	፳	፲፩
12	፳፩	፲፪	፳፩	፲፪
13	፳፪	፲፫	፳፪	፲፫
14	፳፫	፲፬	፳፫	፲፬
15	፳፬	፲፭	፳፬	፲፭
16	፳፭	፲፮	፳፭	፲፮
17	፳፮	፲፯	፳፮	፲፯
18	፳፯	፲፰	፳፯	፲፰፲፰
19	፳፰	፲፱	፳፰	፲፰፲፰፲፰
20	፳፱	፳	፳፱	፲፰፲፰፲፰፲፰
21	፳፲	፳፩	፳፲	፲፰፲፰፲፰፲፰፲፰
22	፳፪	፳፪	፳፲፲	፲፰፲፰፲፰፲፰፲፰፲፰
23	፳፫	፳፫		
24	፳፬	፳፬		
25	፳፭	፳፭		
26	፳፮	፳፮		
27	፳፯	፳፯		
28	፳፰	፳፰		
29	፳፱	፳፱		

⁴ In Ge'ez, citations of alphabets begin in letters together with numerals and cardinals

፫ ...Shows the present mathematical number system having power such as 10^2 .

፩.ሀ.፩. ገለገ ከእስያ ልሳናት ጋር ሲነጻጸር

በዐለም የሥነ-ልቦና ጥናት መሠረት የአካድ /የአሦር - አካዳውያን/ ቋንቋ ጥንታዊ ማንነቱ የተረጋገጠው በአንጻንድ የሥነ-ጽሑፎች ቅሬት ሲሾን ይኸ ቋንቋ በሥነ-ልቦና ተማራማሪዎች ዘንድ የምሥራቅ ሴማዊ ልባን ተብሎ በቅርብ ጊዜ ከተገኘው ከኢብላዊ ቋንቋ ጋር የሚመደብ ነው። አካድ እና አሦር በመጽሐፍ ቅዱስ ክፍል በአሪት ዘፍጥረት የተገለጹ እና ከኖን ዘመን በኋላ የታወቁ መካናተ-ሥልጣኔ ናቸው። በሥነ-ጽሑፍ መረጃ የአካድ ልባን ሸፍኖ ቅ.ል.ክ. እንደነበረ ይነገራል። በኋላ በአራም የአራማውያን የተባለው ቋንቋም ራሱን የገለጸበት ጊዜ ነበር። ይኹን እንጂ በሥነ-ቅሬተ-ምድርም ኾነ በሥነ-ልቦና ተማራማሪዎች ዘንድ አካድ የኢኮኖሚ፣ የሕግ የአስተዳደር፣ የታሪክና የሥነ-ጽሑፍ መረጃዎች እንደ ነበረው የታወቀ ነው።

«የካምም ልጆች ኩሽ፣ ምጽ/በ/ራይም፣ ፋጥ፣ ከነዓን ናቸው። የኩሽም ልጆች ሳባ፣ ኤውላጥ፣ ሰብታ፣ ሬጌም፣ በበቅታ ናቸው። የሬጌም ልጆችም ሳባ፣ የድዳን ናቸው። ኩሽም ናምሩድን ወለደ፤ እርሱም በምድር ላይ ኀያል መኾን ጀመረ እርሱም በእግዚአብሔር ፊት ኀያል አዳኝ ነበረ፤ ስለዚህም በእግዚአብሔር ፊት ኀያል አዳኝ እንደናምሩድ ተባለ። የግዛቱም መጀመሪያ በሰናሐር አገር በባቢሎን አሬክ አርካድ /አካድ/ ካሌድን /ካልኔ/ ናቸው። አሦርም ከዚያች አገር ወጣ። ነነዌን የረሀቦች የተባሉትን ከተማ ካለህን በነነዌና በካለህ መካከልም ራሴንን ሠራ። እርሱም ታላቂቱ ከተማ ናት። ምጽራይምም ሉዲምን ኢኒሚቲምን/አናሚምን/ ሳቢምን ንፍታሌምን ጳጥሮሶኒምን/ፊትሩሲምን / ከእነርሱ የፍልስጥኤም ሰዎች የወጡባቸውን ከስሎሂምን ቀፍቶሪምንም ወለደ።» ዘፍ. ፲፥፩-፲፬

አፍሪካውያንም በየዘመናቱ የሥልጣኔ ማዕከሉን በወንዞች ጤግሮስ እና ኤፍ ራጥስ ዳር እንደ መሠረቱ አካዳውያን ፈለገ-ግዮንን የራሱን ለአፍሪካውያን ሕዝቦች የሥልጣኔ መሠረት አድርጎ መቆየቱ የሚታወስ ታሪክ ነው። አፍሪካውያን በራሳቸው ፊደል ቢጠቀሙም በተለያዩ የዐለም- ዐቀፍ ተጽዕኖዎች ሥር በመውደቃቸው መሠረታዊውን ፊደል-ጽሕፈታቸውንና ቋንቋቸውን ሊያጡ ችለዋል። ይኸንን ፊደል ጠብቃ የተገኘው ኢትዮጵያ ናት። የኢትዮጵያ ፊደልና ቋንቋም በሥነ- ጽሑፍ መረጃነት በዐለም ከቀረቡት ልሳናት የሚታወቅባቸው ባሕርያት ሲኖሩት ከጠፋው ከአካድ ቋንቋ ይብልጥ በሥነ-ጽሑፍ መረጃነቱ ራሱን ያሳደገ ኾኖ እናገኘዋል። በይኸ በቋንቋው ጠባይዓት ከአካድ ጋር ቢመሳሰል በራሱ

ደግሞ ከአፍሮ-እስያ ከቋንቋ መለየት ይኸ ሴማዊና ካማዊ ብሎ ለመጠቀሙ የሚያስችግር ሲኾንም በቋንቋ ጥናት ዋና የመለያ ፍጥረት በማጥናት መመደብ የሚቻል ይኸናል። ከዚህ አንጻር ግእዝን ሴማዊ፣ ደቡብ ሴማዊ፣ ሰሜን ሴማዊ /በኢትዮጵያ/ አድርገው የሚከፋፍሉበት፡-

- ልዩ ልዩ አስማተ-መካናት መመሳሰል ምሳሌ - ሳባ
- የቋንቋዎቹ የራሳቸው መመሳሰል
- የሥነ-ቅርጽ መመሳሰል ወዘተ ሲኾን

ግእዝ ከነዚህ ቋንቋዎች መደብ የሚለዩት ጠባይዓት አልነበሩትም ወይም ደግሞ በእነዚህ ቋንቋዎች የተዘነጉ ጽሑፎች በግእዝ ግን አልነበሩም ማለት አይቻልም። ለአብነትም ያኸል «ተስቦቱ» የሚለው የጥንት ሥርወ-ምን ይመስላል የሚለው ሲጠና ከአረማይክ ይልቅ የግእዝ «ታስዕ» የሚለው ቃል ቀዳሚነት ጥንታዊነት ይኖረዋል። በዚህም ምክንያት አረማይክ ያጣውን ግእዙ በመጠበቁ እንዴት አረማይኩ ለግእዝ በዘመኑ ያጣውን ቃል ሊያቀብለው ቻለ የሚል ጥያቄ አስነሥቷል። ይኸ ብቻ ሳይኾን ግእዝ በድምጽ-ንባቡ የሌሎች የአፍሪካ ልሳናት እና የሩቅ ምሥራቅ ልሳናት የሚታወቁበትን የድምጸት ንበት /tone/ በመያዝ ከአፍሪካ ልሳናት ጋር ሊያመሳሰለው ይችላል።

ምሳሌ፡-

ቀዳማይ - ካልአይ

አካድያን - ያቅቱል - ያቀትል

ግእዝ - ቀተለ - ይቀትል

ማስታወሻ፡- አካድያን ያቅትል ሲል በ «ይ»እና በ «ቅ» መካከል አናባቢ «አ»ን ሲጨምር ግእዙ ግን አይጨምርም። በተጨማሪም በግእዝ ቋንቋ በቀዳማይ አንቀጽ ዝርዝር ጊዜ የአገናዛቢ ቅጥያዎችን የምንጨምር ሲኾን አካድያን ግን የሰማዊነት ባሕርይን የሚያሳይ ነው።

ቀዳማይ፡-

ግእዝ -

አካድያን

አን - ቀተልኩ -

አቅቱል

አንተ - ቀተልክ -

ተቅቱል

አንቲ - ቀተልኪ -

ተቀቱሊ

እንትሙ - ቀተልከሙ -	ተቅቱላ
እንትን - ቀተልከን -	ተቅቱላ
ንሕነ - ቀተልነ -	ኒቀቱላ
ውእቱ - ቀተለ -	ተቅቱል
ይእቲ - ቀተለት -	ኢቅቱል
ውእቶሙ - ቀተሉ -	ኢቅቱሉ
ውእቶን - ቀተላ -	ኢቅቱላ

በካልላይ፦

	<u>ግእዝ -</u>	<u>አካድያን</u>
አነ -	እቀትል -	አቀትል
እንተ -	ትቀትል -	ተቀተል
እንቲ -	ትቀትሊ -	ተቀተሊ
እንትሙ -	ትቀትሉ -	ተቀተላ
እንትን	ትቀትላ -	ተቀተላ
ንሕነ -	ንቀትል -	ኒቀተላ
ውእቱ -	ይቀትል -	ኢቀተላ
ይእቲ -	ትቀትል -	ተቀተላ
ውእቶሙ -	ይቀትሉ -	ኢቀተሉ
ውእቶን -	ይቀትላ -	አቀተላ

ጥንታዊ ቃላትን እየወሰዱ ቋንቋን በአንድ መመደብ የሚቻል ነው። ጥንታዊ አናባቢ /ኧ/ ከአካድያን ይልቅ በግእዝ መጠበቁ ግእዝን ልዩ ያደርገዋል። አካድያን እና ግእዝ በካልላይ የመጥበቅ ድምጽ ሲኖራቸው ጥንታዊ የደቡብ ዐረብ ልሳን ግን የሌለው በመኾኑ ግእዝን እንዴት ከሌለው ቋንቋ ከሳባ መጣ እንላለን? በተጨማሪ የግእዝን ከሌሎች ከሚመስላቸው ከማዕከላዊው ምሥራቅ ሀገራት ቋንቋዎች ስናገናኘው የጥንታዊ የቋንቋ ባሕርይ ቅርጽና ድምጽ መያዙን የምናገኝባቸው ቃላት አሉ።

ግእዝ ቋንቋ እና ዕብራይስጥ በየዘመናቱ ባላቸው ዕረቃዊ ግንኙነት ይታወቃሉ። ቃላቱም የበለጸገ የሥነ-ጽሑፍ ሀብት በማስቀመጣቸው በታሪካዊ እና ሀይማኖታዊ ግንኙነቶች የጠነከሩ ኾነው እናገኛቸዋለን። ይኹን እንጂ የጥንቱን መልክዕ አንጻንዴ ግእዙ አንጻንዴ ዕብራይስጡ ሲጠብቁ እናያለን። ለአብነትም፦

ዕብራይስጥ	ገእዝ	ትርጉም
ሸናይም	ሠኑይ	ኹለተኛ
ሸሞን	ሠሙን	ሥምንት
ሐረሽ	ሐረሠ	አረሠ
ጠብን	ጠብጎ	አረደ
ሳፋር	ሰፈረ	ቆጠረ
ካታቭ	ከተበ	ጸፈ/ከተበ/
ሮእሽ	ርእስ	ራስ

ማስታወሻ:- የዕብራይስጡ «ሠ» እንደ «ሸ» ይነበባል ስንል የአማርኛውን «ሸ» ግን አይደለም። ግእዙ ደግሞ ከአማርኛው «ሸ» ይልቅ ወይም እንደ ዕብራይስጡ «ሸ?» /«ሠ»/ ከመነበቡ ይልቅ «ሠ»ን በ«ሰ» አመሳሰሎ ያነበዋል። ምሳሌ የዕብራይስጥ ሽሎም በግእዙ ሠላም ነው። ዕብራይስጡ በጥንቱ በመጽሐፍ ቅዱሳዊ ይዘቱ የነበሩት ብዙ ፍጥነት እና ክብር በመለወጥ ጠባይቦ ይታወቃል። ይኸ በሌላውም ልሳን ለምሳሌ በግእዝ ያለ ጠባይቦ ነው።

፩.ሀ.፭. ገእዝ ከአፍሪካ ልሳናት ጋር ሲገናኝ

ገእዝ በአፍሮ-እስያ ዐቢይ የቋንቋ ቤተ-ሰብእ ውስጥ እንደመጣና የአፍሮ-እስያ ልሳን ቤቶች የቻድ፣ በርበር፣ ግብጽ፣ ሴም፣ ኩሽ፣ እሞ የሚቀራረቡባቸውን የጋራ መለያዎች ይዟል። የአፍሮ-እስያ ቤተ-ሰብእም ልሳናት የሚከተሉትን ባሕርያትን ይጋራሉ። ለአብነትም፡-

- የኹለት ጾታ ኸደት በነጠላ ቁጥር አንስታይ በ«ት» ድምጽ መግለጥ
- የዐረፍተ-ነገር መዋቅሩ ግስ - ባለቤት - ድርጊት ሲኾን የባለቤት- ግስ - ድርጊት ሐደት ዝንባሌ መያዛቸው
- የጎዩል ተነባቢዎች መኖር እና በተለያዩ ኹኒታ የማንቁርት የጉሮሮ ወይም የማይፈነዱ ኾነው መከሰታቸው
- ተማሳሳይ ምዕላድ ያላቸው *A tempaletic Morphology* ቃላት በውስጣዊ /ማዕከላዊ በቅድም እና በድንር በሚጨመሩ ምዕላዶች መወለዳቸው የተመሳሳይ ቃላት ናሙና፡-

ቃሉ / ሥርው - የሚገኙባቸው ልሳኖች ቤት

ም - ት «መሞት» - ቻድ፣ ግብጽ፣ በርበር፣ ሴም፣ ኩሽ

ል - ስ «ልሳን» - ሴም፣ ግብጽ፣ በርበር፣ ቻድ፣ እሞ /ቅብጥ/

ስ - ም «ሰም» - ሴም፣ ቻድ፣ ኩሽ፣ በርበር፣ እሞ፣ ግብጽ

ድ - ም «ደም» - በርበር፣ ቻድ፣ እሞ፣ ኩሽ

/Christopher Ehret, 1979/

የግእዝና የኦሮምኛን ግንኙነት የሚያሳዩ ምሳሌዎች፡-

ኦሮምኛ -	ግእዝ
አባ -	አባ
አፋን -	አፍ/ ልሳን
አፍ -	አፍ
አካም -	ከመ
አማኒ -	አማን
ረፋ -	ዕረፍ
ሳባ -	ሰብእ
አን/ኒ -	አነ
አት/ቲ -	አንተ/አንቲ
ኑይ -	ንሕነ

በእርግጥ የቋንቋን ግንኙነት /Contact/ እና ግብታዊ ክስተት /coincidence/ ማስታወስም ተገቢ ነው። ነገር ግን ግእዝም ኾነ ኦሮምኛ በአንድ ታላቅ ቤት በአፍሮ-አስያ ውስጥ በመገኘታቸው ጥንተ-ዋሕድና መኖሩ የሚያጠያይቅ አይኾንም። የግእዝ ባለቀዳሚ መረጃ እና ጥንታዊ መኾኑ ደግሞ መሠረትነቱን ያሳያል።

፩.ሀ.ጁ.ግእዝ በዘመናት ያሳያቸው ልዩ ልዩ ሥነ ልባናዊ ለውጦች፡-

ግእዝ ብዙ ድምጾችን እንደያዘመኑ እያሳደገ ሼዷል።

ያለአናባቢ፡-

፫ኛ መቶ ከ/ዘመን የነበረ ጽሑፍ - የተገኘበት ቦታ

ግድር ንግሥ አክሥም /ግድር ንጉሠ አክሡም/ - ኢትዮጵያ /ደቡብ ዕረቢያ ተመሳሳይ/

ያለአናባቢ፡-

፬ኛ መቶ ከ/ዘመን የነበረ ጽሑፍ - የተገኘበት ቦታ

ዘሐውላተ ዘአገበረ አገዝ ለአበወህ ወሰሐበ መሐዘተ አወዐ አለፈነ ወጸበሉነ - መጠራ /E. ullendorff, 1951/

ባለ ክፍል አናባቢ፡-

፬ኛ መቶ ከ/ዘመን መጀመሪያ የነበረ የተገኘበት ቦታ

ወለድ /የለየሰ ኩሉ /መደረ/ወ - ሜሮዌ

/F.L Griffith, 1997/ /DAE, VOL, P.50/

በጀኛው መቶ ክፍለ-ዘመን በአዱሊስ የተገኙት የግእዝ ጽሑፎችም ታሪካዊ መረጃዎች ነበሩ። ኮዝሞስም በክርስቲያን ተፈጥሮአዊ ውስጥ አስፍሮአቸው ይገኛሉ። በአጠቃላይ የግእዝ ጽሑፎች ከድንጋይ ከሳንቲምና ከመስቀል ላይ ወዘተ ይገኙ ነበር።

እንግዲህ ግእዝ በዘመነ-አክሁም በወቅቱ ገያላን ከነበሩት ቋንቋዎች ጋር የገያል ሀገር ልሳን እና ዐለም-ዐቀፋዊ ጠቀሜታ ያለው ሲሆን ከጀኛው ክፍለ-ዘመን ጀምሮ ግን እየቀነሰ መጣ። ግእዝ በዚህ መልኩ እራሱን ካሳደገ በኋላ ከጀኛው ክፍለ-ዘመን ጀምሮ ልሳነ-ጽሑፍ እየሸነፍ ድምጹን እየለዋወጠ አማርኛን አሳደገ። ለምሳሌ በ፲፱/፲፭ ክፍለ-ዘመን ለነገሥታቱ ለዐፄ ዐምደ-ጽዮን፣ ለዐፄ ይስሐቅ ለዐፄ ዳዊት ይቀርቡ የነበሩትን መወደሶች ብንመለከት ግእዝን የሙጥኝ ያሉ ነበሩ።

ጣሊያናዊው ጊዊዲም እነዚህን ጽሑፎች ግእዝ-አማርኛ ብሎ ይጠራቸዋል። ለምሳሌ ለንጉሡ ለዐፄ ይስሐቅ ከቀረቡት የምስጋና ግጥሞች ብንመለከት፡-

ገጽ ይሥሐቄ ገጽ

በአርያም ይመስል አንቀጽ

እሳት ይመስል ብቁጽ

ከመመዳልው ልጽሉጽ

ገጹ እንዲያስደነግጽ

እስራኤላዊ መደንግጽ

ዐይኑ ቀራንብቱን ቢገልጽ

ማናየሽ ገጽ በገጽ

ያየሽ ዐይኑ እንደሎሚ ይፍረጽ

ይኹን እንጂ የግእዝ የሥነ-ጽሑፍ የክብር ዘመኑ ከ፲፬ኛው - ፲፭ኛው ክፍለ-ዘመን ነበር። በኋላ ግን በግራኝ ጦርነት ብዙ መጻሕፍት ሰለወደሙ እና ሰለጠፉ ቀንሶ ነበር። ለዚህም የብዙ ሰዎች አስማተ ተጸውዖ መቀየሩ ይጠቀሳል። የግእዝ ጽሑፎች ስደትን እና መቃጠልንም ዜና-መዋዕል ያስረዳል። በኋላ በሃንደር ዘመን በ፲፯ኛው ክፍለ-ዘመን እንደገና ሊያብብ ችሏል። በግእዝ ሥነ-ጽሑፍ አደገ፤ ጸሐፊዎችም ጉልት መሬት እየተሰጣቸው መጻሕፍትን መጻፍ ጀመሩ። ለምሳሌም አድያም ሰገድ ኢያሱ አሪን ላይ ጉልት ሰጥቶ ካህናቱን እንዲጽፉ ማበረታታቱ ለዚህ ነበር። ቅኔያት ተደረሱ፤ መጻሕፍት በዙ። ምንም እንኳን ቀድሞ ኢየሱሳውያን በአማርኛ ጽሑፎችን እየበተኑ ግእዙን ለመቀያር ቢጥሩም። ምሥጢር ለማበላሸትም። ግእዝ እንደገና በ፲፰ኛው /፲፱ ክፍለ-ዘመን በዘመነ-መሳፍንቱ የጸጋ፣ የቅባት ... ክርክር የተነሣ የብዙ ሊቃውንት እንደበት ሽናቸውና ለመከራከሪያ የሚሾኗቸውን ቅኔያት መጻሕፍት እንደየፍላጎታቸው በየወገናቸው አጠናከሩ። ከዘመነ-

መሳፍንት በኋላ የዐፄ ቴዎድሮስ መንገሥ የአማርኛ መታደስ ለግእዝ መድከም ሰወቱ ቢኾንም ትምህርተ- ቤተ-ክርስቲያን ግን አላቋረጠም። ዐፄ ቴዎድሮስ ግን ዜና-መዋዕላቸውን እንኳን በግእዝ ሳይኾን በአማርኛ ነበር ያጽፋት። ይኹን እንጂ ይኸ ሳይጠና ሳይበረታ የጣሊያን ዘመን የ፲፱፳ዎቹ ወረራ መጥቶ ብዙ መጻሕፍተ-ግእዝን ስላወደመ ቋንቋው ተረካቢ እያጣ የውጪ ሀገር ልሳንም እግሩን እያሰገባ የቤተኛውን የግእዝን ተማሪ ልብ ማሸፊት ጀመረ። ዛሬም ቢኾን ግእዝ ለሥነ-ጽሑፍ ቃና ለአዳዲስ ቃላት ምሥረታ ማሕፀን እየኾነ ያገለግላል። ለወደ ፊትም።

ምሳሌ- ተ>ቸ፣ ደ>ጀ፣ በ>ቨ፣ ቀ>ቐ /ለትግርኛ ተናጋሪዎች/፣ ከ>ኸ፣ ነ>ነ፣ ፀ>ፔ እና «ጠ?»። ይህ «»ሰረዘ-ግእዝ በፊደሎቻችን ብቻ ሳይኾን በቁጥሮቻችንም እየቆየ የተጨመረ እና እንደ አስፈላጊነቱ የተጠቀሙበት ነው። ምሳሌ «ፌ» ፣ በላይም ቢታችም ሰረዘ የሌለው።

በላንቃዊነት /Palatalization/ እና በእንፋዊነት /Nasalization/ ብቻ ይኸ ቋንቋ ሲማዊ ወይም «ሌላዊ»ለማለት የሚያስከድ አይኾንም። ምክንያቱም እነዚህ ድምጾች በየጊዜው በለውጥ ሥር ያሉ እና የለውጥ ባለቤቶች መኾናቸው ቋንቋውን ከአፍሪካዊ መሠረት ሊያናውጡት የሚችሉ ድምጾች አይኾኑም። የድምጽ ለውጥ ምንም ጊዜ ያለ የነበረ የሚኖር ነውና። ይኸም ሲማዊ የሚባለው ዐረቦችም ከግእዝ በኋላ ራሱን በማላደጉ በነዚህ ጽሑፎች ሥር ማለፉ በተለየ ጥንታዊ የሚያደርገው አይኾንም። ግእዛችንም በተለያዩ ጥንት በተላለፉ ድርሰቶች እነዚህን ፊደላት ይዞ ቆይቷል።

በምንድን አልባትም፣ የኩሽ ተጽዕኖ ነው ማለትን/ የሴም ተጽዕኖ ነው ማለትን አያመለክትም። በአጠቃላይም በቋንቋ ጉከ በ>ቨ /ነበረ/ ተ>ጠ>ቸ። ከ>ሐ የሚመስሉ ባሕርያ ለስላሳ ድምጾች ሊፈጠሩ ቃላት ሊቀየሩ ችለዋል። የግእዝ ፊደላት ቅርጻቸውን ሲቀይሩ ታይተዋል። በተጨማሪም ድምጻቸውን በመለዋወጥ በማጥበቅ በመጻፍ ድምጽ በመጨመር ለአማርኛ ለትግርኛ ዕድገት አስተዋፅኦ አድርገዋል። ይኸ ደግሞ በዐለማዊው እና በመንፈሳዊው አስተዋፅኦ ማድረጉን የሚያመለክተው በብዙ መኾኑን ነው። ከዚህም በላይ ብቸኛው ፊደል በመኾን አገልግሏል። ግእዝ ሀይማኖትና ትምህርት በየትውልዱ እና አዝማኝ እንዲተላለፉ አድርጓል። ግእዝ ለጋዜጠኞች፣ ለደራሲዎች የሰውቅትን አድማስ አስፍቷል። ግእዝ በሥነ-ጽሑፍ በውጪ ዐለም የኢትዮጵያን ስም አስጠርቷል። ግእዝ የብዙ ተመራማሪዎችን ሕሊና እንዲወዱት በሥነ-ጽሑፍ የፍቅር ገመድ ሰጧል። ግእዝ አዳዲስ ቃላትን ለመፍጠር አስችሏል።

ግላጽ አማርኛ ወይም የሀገር ውስጥ ቋንቋዎች እንዲያድጉ አስተዋፅኦ ብቻ ሳይሆን በድምጽ እና በአንዳንድ የሰዋሰው ለውጥ ቋንቋዎችን «ወልዷል» ማለት ይቻላል።

Phonemes in Ge'ez

Consonants:

The Ge'ez letters are most of the time called syllabary. The letters can also be consonants that are not vocalized that is to say in the sixth order. In this concept, the letters can also be called alphabets..

Although some of the sounds can not be known clearly, orthographically they followed the proper way of writing. The Complexity, of putting the letters in a word is not shown. However, one can guess that similar preservation was kept in the sibilants like in the laryngeals and the pharyngeals. Although in the linguistic history of Ge'ez itself, certain phonemes become confused in the pronunciation, one will notice that quite several Ge'ez phonemes correspond to one Amharic phoneme. Although the pronunciation cannot be now known with certainty, 'Ge'ez' or Ethiopic seems to have remained the spoken language even after the end of the Aksumite Empire. This could be parallel with Amharic and/ or other Semitic languages of Ethiopia. The nature and placing of stress in Ge'ez is to some extent known in the imperfect form of the verbs, based on the GGMS rather than the unvocalized inscriptions.

Development of vocalization in Ge'ez and some significant sound changes

Vowels:

Vocalic correspondences

In Semitic in general, there existed six vowels.

Short

long

ə

ā

i

ī

u

ū

ə is preserved in Ge'ez

i disappeared and the sixth order becomes f

u „

â remained fourth.

î remained third.

û remained second.

The fifth e is derived from the Semitic ay, however, the present pronunciation does not give any definite indication of the quality and quantity of the Ge'ez vowels at the time when the language was spoken. Nevertheless, etymologically Amharic:

ə(ኧ) corresponds to Ge'ez a

u(ኡ) corresponds to Ge'ez u

i(ኢ) corresponds to Ge'ez i

a(ኣ) corresponds to Ge'ez a

e(ኤ) corresponds to Ge'ez e

ɨ(ኦ) corresponds to Ge'ez ɨ

o(ኦ) corresponds to Ge'ez o⁵

Vowels:

ኧ-- ኣ /preserved in accusatives and in some cases. በግጢር የተጠበቀ ድምጽ ምሳሌ:-በተ/

ኡ -ኡ

ኢ -ይ/ኢ/ዪ

ኣ -ኣ

ኤ -ኤ /ዪ

ኦ -/ይ/ኦ/ፊ

ኦ -ኦ/ዎ

Some changes (vowel shifts) in the pronunciation of Ge'ez

ኧ > ኣ a

በተ ኧ-በ

ኡ > ው- w

በተ ው- በተ

ኢ > ዪ/ዪ- i

በተ ዪ/ዪ- በ

ኣ > ኣ - a

በተ ኣ - ባ

ኤ > ዪ- e

በተ ዪ- በ

ኦ > ህ- h

በተ ህ- በ

ኦ > ዎ- wo

በተ ዎ- በ

⁵ This is true for Amharic speakers, not for other language speakers.

As indicated above, in the place of the vowels አ and ኢ, other Ge'ez words: አው and አይ correspond to the proto-Semitic አው and አይ, nevertheless አው and አይ have a different meaning in Ge'ez. Unfortunately, they preserved the sounds of አ and ኢ which are still pronounced as አው and አይ⁶ respectively. The semi-vowels ይ and ው show changes according to the mouth of the speakers of the language. The semi-vowels and the other letters that have the character of the vowels: ሐ:ሀ:ገ:አ:ዐ: are characterized by the following changes:

1. Infinitive	ምሂር: > ሙም
	ለአከ: > ልአከ
2. perfective	በሀለ > ብሀለ ፈረሀ > ፈርሀ
3. Imperfective	ተለሰለ > ተልዕለ
	ተመሀረ > ተምሀረ
4. Loss in the mid	ክሀለ > ይክለ

All the changes that we see above were kept or were unseen in the oldest manuscripts and were pronounced as consonants, not as kinds of semi vowels; but, sometimes, they take the sound of the semi vowels in a half manner, as ው፣ ው፣ ፣ ይ፣ ይ፣...

Examples:

Imperfect	ይገንይ: > ይገኒ::
Noun	ገኒይ: > ገንይ/ዩ:
Gerund	ሰተዮ: > ሰትዮ:
	ወድቆ?: > ወዲቆ: sometimes
Prepositions	ገቤ > ገበ: ደቤ > ደበ:
Number	ሰከሪያን: > ሰከርያን: ፣ አብያት: > አቢያት:
Possession	አምላክዮ: > አምላኪዮ:
Definite article	ወርቅ= / ወርቁ: the Gold
Adverbs	ባሐቱ: > ባሕቱ:
Imperative/jussive	በልዮ: > በለዮ: sometimes
Verb to have	ቢዮ: > ብዮ::
Noun	ባሐር: > ባሕር:

⁶ አው means 'or'; and አይ means 'what?'

Proper noun:		
ራኬል:	>	ራኬል:
አልፊዮስ:	>	አልፍዮስ:
የዕቆብ:	>	ያዕቆብ:
ኖሕ:	>	ኖኅ:
በርባን :	>	በርባን :
ኤራሚያስ:	>	ኤርምያስ:
ማሪቆስ:	>	ማርቆስ:
ጸንኤል:	=	ጸንኤል:

"Radicals, except the gutturals and the semi vowels are changed into the sixth / fourth / fifth or first orders, depending on the position of the gutturals and the semi vowels. As a result, they influenced the general structure of the language; if compared to the period of Aksum. Laryngeals and pharyngeals... are physiologically connected with the vowel of tone a, and this is why in post Aksumite Ge'ez, a well known rule is working, according to which every a (first order) becomes a (4th order) if its syllable is closed by laryngeal; of course this rule does not occur in GGMS, because laryngeals, connected with vocalic tone, have nothing to do with vocalic length (the only distinguishing *h* and *Ø* at that epoch); but this rule is operating in the fragmentary Ge'ez inscriptions of Aksum, so that the passage from vocalic quantity to vocalic quality in Ethiopic can be dated at least to the first part of the 6th c. A.D." (Taken from unpublished text/ note of Professor Paolo Marrassini)

In the infinitive, adjectives, noun formation...processes, Ge'ez followed its own steps since the period of Aksum. It is known that words mentioned above, were expressed in the form of the first radical rather than the forms seen after vocalization. However, it does not mean that the words were not meaningful. Even today, words that are expressed in the first order can give a meaningful idea. And almost all the verbs of Ge'ez are expressed and written in the perfect form and all of them are meaningful. In Ge'ez, insertion of vowels played an important role to see the present forms of words. Some other words are the opposite of the present forms and meanings, and some of the words are preserved in the present Ge'ez (in the currently preserved Geez) or Amharic.

Even though there are some variations in Ge'ez and its forms that give ambiguous meaning, sometimes they are compromised with a certain style of pronunciations: high level, low level, acute, grave accent and extra short.

Some of the sounds of the words in the Aksumite period are inserted and pronounced as follows : In unvoiced, the media radical, $\text{ə} > \text{a}$. *ሰከር > ሰከር:: In the unvoiced (before 0), $\text{ə} > \text{a}$ (ፈራሂ > ፈራ(gemi)ሂ::). In the second radical, $\text{ə} > \text{i}$ or ϕ and its impact in noun, adjective, phonology, syntax, word formation and morphology was very common *መደለዋን > መደለው:: In the second radical, because of h/i > ə (morphology) *እበን > እበን:: In the 3rd radical, because of m , $\text{i} > \phi$ i (*መጸበሐዋን > መጸበሐ::). Because of w , ሐወረ (ሐረ) > ይሐውር:: (Now ይሐውር). $\text{y} + \text{ə} > \text{e}$. Eg. ዜነው (ዘየኑ) > ይዜኑ (ይዘይን):: zenawe. However, በአውክ > ይበውክ and በየክ > ይበይክ have preserved w :: The function of h is to make compound nouns and prepositions. :: First radical, because of h :

1. $\text{ə} > \text{i}$.

2. $\text{ə} > \text{i}/\phi$ መከተ = ምእት; ከለሐ > ትኩልሐ ከልሐ::

$\text{0} = \text{ə} + \text{ə} > \text{0} \text{ə} = \text{i}/\phi = \text{ሐረ(now)} \quad (\text{ሐወረ}) = \text{ሐር} \quad (\text{Now ሐር}):: \text{0} = \text{ə} + \text{wə} > \text{e} \quad \text{ሰበ(ሰወበ)} > \text{ሰቤ} :: \text{i} = \text{ə} + \text{y} > \text{e} \quad (\text{Now ሰበ}) \quad \text{ዲበ} (\text{ደየበ(የ)}) \quad (\text{in Tigrinya, it means "to climb"}) \quad \text{ዲቤ} :: (\text{Now ዲበ}). \text{ In some words, like the imperfect of } \text{ፀአለ} = \text{ይፃእል} :: \text{h} \text{ seems to be geminated, although the pronunciation cannot be known now with certainty. On the basis of those changes one can be sure that Ge'ez or Ethiopic remained the spoken language until the end of the Aksumite Empire in the ninth century.}$

The pronunciation, the nature and placing of stress in Ge'ez can be known in the imperfect form of the verbs based on the GGMS.

The nature and placing of stress in Ge'ez can also be known from the traditional pronunciation of nouns, prepositions --- used in Ethiopia

In the case of geminating of Ge'ez consonants, similar indicators are found as of the nature and placing of stress in Ge'ez. High level tone includes imperfect, jussive, subjunctive (but not the 2nd person plural, in the perfect forms), words not having ሁ፣ሃ፣ን at the end and words that end with the first order. Adverbs, except ሆ are high level acute. With the exception of አንተን and ውለተን all pronouns (if they do not change themselves from the sixth order to the first order for the purpose of the accusative) are high level. It seems that almost all the Ge'ez words were pronounced with high level. This is because almost all of the words were written in the first order for there was no vocalization. If the message is transmitted /the action is done for the 3rd person to the other person in the imperfect and perfect forms but Ge'ez experienced phonological, morphological and syntactic changes through the passages of time. The time of changes that Ge'ez experienced cannot be known, but can be stated from the Aksumite period in which Ge'ez "started" to be vocalized. The following points can give basic features of the changes in Ge'ez.

Unvocalized:

Inscription in 3rd C. A.D.	A.D.	A.D.	A.D.	Site
ግድር ንግሥ አክሥም	/GDR king of Aksum/			Ethiopia and south Arabia

(A.J.Drewes, 1965)

The letters are written in alphabetic way. They were written in the sixth order and they might be pronounced with the vowel *i*. It is very difficult to give the level of pronunciation in this case.

Unvocalized:

Inscription in 3rd C. A.D.	Site
ዘ ሐውለተ ዘአንበረ አንዘ ለአበውህ ወስ ሐዘ መሐዘተ አወዐ አሰረኝ ወጸበለኝ	Matara

(E. Ullendorff, 1951)

The letters are written in the first order. The level of the pronunciation seems to be under the high level. It seems that they were written as a syllable.

semi vocalized.:

Inscription in the 4thc.A.D.	Site
ወለደ /የለየሰ ኩሉ/መደረ/ወ	Meroe

(F.L. Griffith) (DAE, VOL, P.50)

In this inscription, we see semi vocalized letters and the development of writings, according to the pronunciation. Again, the pronunciation in the low level seems to be very common.

Here, we can be sure that Ge'ez is not only a literary language rather it was also a spoken language. And a Ge'ez word could have come into Amharic from curriculum Ge'ez or from a spoken Ge'ez or from literary works (mostly). We can also note that the Ge'ez loan words could have come into Amharic through the medium of the spoken Semitic Ethiopic, like Tigrigna, Tigre.

Localization of sounds and meanings

Many scholars believe that the Greek word has been lent into Ge'ez which has no /p/, and so many Amharic speakers pronounce the word as p, with the nearest native equivalent, /b/, but others carefully pronounce the word with /p/. But, sometimes we see nativization. Examples: አውሉስ > ባውሉስ:: ፓስካ > ቶሊካ:: ፔገሙ > ፊገሙ:: We can also see localization in other words after a time. ገሙራ (Tyre) > ገሞራ:: ልሔም (bread) > ላሕም:: ሀ > ሀሉ:: ለዑሉ::

Some loan words were taken from other Semitic languages, also and especially from Greek (not semitic) and Hebrew... for items found in the common Judaeo christian culture of Ethiopia. E.g:

Greek	Hebrew
sənapē ሰናፒ:	ləmā ለመ:
pāntenawī ሶፕቴናዊ:	səbək'ətan ሰበቀተኒ.

⁷ The word ገሙራ nowadays holds another meaning which means "absolutely". For ገሙራ (Tyre) present Ge'ez texts use ገሞራ.

⁸ According to Kidānē Wāld, these words do not show much sound and form differences from Hebrew language, probably from which they are borrowed. As we see, they are inclined to be written in the first order as of the Axumite inscriptions. How Ge'ez borrowed these words from the Greek language is the question of the researcher.

According to Abk'a Kidanə Wäld the pronunciation of the word *səbək'ətan* in Hebrew is *səbəkəṭāni*. *k* has spirantization *k' > k*. But, it is not reliable because Hebrew has *k'* sound than the Greek. May be voiceless *k* > to the *k'* in the Greek translation or from voiceless Greek *k* > to the voiced Ethiopic *k'*. In any case, it is out the area of the writer of this research. The Greek ones are however clear.

፩.ሀ.፩. የግእዝ ፊደል ቅርጽ ለውጥ ምሳሌ፦

- ሀ - ቀኝ እግሩ ከታች ያጠረ የተሰበረ ነበር
- ለ - ቀኝ እግሩ አጭር ኾኖ አናባቢ ቅጣያው ከላዩ ላይ ነበር
- ሐ - ቀኝ እግሩ በጣም አጭር ወይም አንካሳ ነበር
- መ - ከላይ የገጠመ እና ከ፲፯ኛ ክፍለ ዘመን ጀምሮ መለያየት የጀመረ
- ሚ - አናባቢው በቀጥታ ከፊደሉ አካል የታያያዘ ነበር እስከ ፲፩ኛው ክፍለ ዘመን
- ው - እስከ ፲፩ኛው ክፍለ ዘመን የገጠመ ነበር- እንደ «መ»
- ሰ - ግራ እግሩ ያነከሰ-በ፲፩ኛው ክፍለ ዘመን አካባቢ ይገኝ ነበር
- ቀ - ከላዩ ወሬር ያለ እና የታችኛው እግሩ ወደ ግራ የዞረ «ታ»ን የሚመስል ነበር
- በ - ግራ እግሩ አንካሳ እና ቆላፋ ነበር
- ተ - እግሩ ወደ ግራ የዞረ ነበር
- ን - እግሩ ወደ ግራ ታጥፎ ሦስት ቁጥርን ይመስል ነበር
- ከ - ቀኝ እግሩ አንካሳ እና ሽፋፋ ነበር
- ኀ - «ሳ»ን ይመስል ይል ነበር

፩.ሀ.፪. የኢትዮጵያ ጽሕፈተ ፊደል መዋቅር

- ፩. ፊደሎች ከግማሽ በላይ የኾኑት ከላይ ዝግ ናቸው
- ፪. ጥቂት ፊደላት ከብነት ቢኖራቸው ሙሉ በሙሉ ዝግ ናቸው
/ቀ፣ወ፣ዐ፣የ እና ፀ/
- ፫. በጣም ጥቂቶችን ከላይ ላይ ክፍት ኾነው እናገኛለን /ምሳሌ፦ሀ እና ሠ/

፩.ሀ.፱. የአጻጻፍ ዘዴ እና ቅርጽ

- ፩. የርዝመት፣ የቁመት እና የስፋታቸው ኹኔታ መጠን ማዕከላዊ ግንኙነት
 ፪. ዐራት ማዕዘንነት እና ክብነት
 ፫. ርደት- በአብዛኛው ወደ ታች ሲኾን የዞረ

፩.ሀ.፲. አምስቱ የኢትዮጵያ የጽሕፈት ዘመናት

ዘመን አንድ - ጥንታዊ፣ በሐውልት፣ በድንጋይ ላይ የሚጻፍ የብራና የክብ አጻጻፍ
 ዘመን ኹለት - የሽግግር ዘመን ፲፫፻፱-፲፬፻፶
 ዘመን ሦስት - የክብ አጻጻፍ ፲፬፻፶-፲፭፻፶
 ዘመን ዐራት - ቀጭን እና ጠባብ ጽሑፍ
 መጨረሻው ዘመን - [በ]፲፯ኛው ዘመን አጋማሽ ኹለት የጽሑፍ ዐይነቶች
 ይገኛሉ እነሱም፡-

- ሀ. ጉልሕ
 ለ. ረቂቅ

፩.ሀ.፲፩. ቅርጽ በቀጥሮች

- ፩ - የአንቀላል ቅርጽ እስከ ፲፯ኛው ክፍለ ዘመን
 ፪ - የግሪኩን ቤት እስከ ፲፯ኛው ክፍለ ዘመን
 ፫ - ሦስት ማዕዘን እስከ ፲፯ኛው ክፍለ ዘመን
 ፬ - ሰባትን ወይም «ጊ» ን የመሰለ እና የተደፋ

Some ancient manuscripts of Ethiopic are used in this work. Here, I would like to acknowledge Uhlig. However, his work did not consider manuscripts of the Aksumite period.

Paleography /ቅርጽ ፊደል፡-

አ = ሐ	ገ = ከ	ገ = ጸ	ዳ = ደ	ሃ = ጌ
ደ = ገ	የ = ሃ	ለ = ከ	ኅ = ለ	ፆ = ጠ
ዐ = ሠ	ሐ = ሐ	ፀ = ሐ	ቀ = ክ	ኃ = ገ
ጠ = ጠ	ጸ = ጸ	ሠ = ሐ	ሂ = ሐ	
ኀ = ሐ	ከ = ሐ	ዐ = ሐ	ጠ = ሐ	
ጌ = ሐ	ኦ = ሐ	ፆ = ሐ	ዐ = ሐ	

This is explained by Ashar and mostly stated as letters of sabeans. But when we examine them, some of the letters were preserved in the GGMS. And showed the pictographic nature of the letters of the language. The shape of the letters is very similar to the numerals.

Introduction: Paleography is the study of various systems of writing. Accordingly, Ethiopian manuscripts are dated in three ways:

1. By the year of mercy
2. By the year of the world
3. By the name of the king

Among the three ways by which Ethiopian manuscripts are dated, dating manuscripts by the name of a king of the period is the most common. However, if the period of the king or his personal name is not clearly mentioned, we are forced to use other mechanisms to know the period of the writing of the manuscripts. According to Uhlig, there are five main periods in Ethiopian paleography. These main periods are: the period of inscription during which we have many inscriptions written in Ge'ez and the Greek language, the second period covers the period from 1330 to 1450. This period is called the transitional period. The third period, from 1450 to 1550, is called the period of circular writing system. The next is from 1550 to 1650. It is characterized by thin and slender writing system. The last one is the Gonderian period writing system. This is characterized by the gulh (thick or bold) and the rəqiq (thin) script. Some of the letters have shown changes from the first period to the other period, but, some letters do not always change. So, changes are not always the features of letters in each period. The following are the characteristics of the changes that we see through time.

መ:- was closed at the top and started to be separated in the 16th century.

ረ:- the vowel sign was directly attached to the body of the letter until the 16th century.

ወ:- was closed until the 15th century like መ

ለ:- The left leg was bent until the 15th century.

"The system of the Ethiopian letters and their shape includes a rectangular shape with very good proportion and curve also slopping down. The Ethiopic letters and numerals have some similar features." Some of the examples are seen in the oldest Gospels.

፩ : has an oval shape until the 17th century.

፪: It was like the Greek beta until the 16 th century.

፫: was rectangular until the 16th century.

፬: was like the Ethiopic number Seven.

When we observe texts of Aksum we see some variation from the work of Uhlig.

GGMS holds forms of letters, which are different from modern their form, and can be explained as follows.

Present time < GGMS

አ <The serif at the end of the horizontal line is attached either at the middle or hung below.

ኣ <The right leg is shorter than the left.

ኤ <The circle is attached directly to the whole body of the right leg.

ኦ <The left leg is occasionally shorter than the right leg.

ኦ <The right leg is shorter than the left.

ለ <The left leg is occasionally bent.

ለ < The right leg is shortened.

ለ < The right leg is shortened.

ሐ <The left leg is a little bit bent above the vowel marker.

The right leg is shortened (a little bit).

ሐ <The right leg is a little bit bent and the foot is like a foot of camel and horse shoe. It is sometimes bent at the left.

ገ <It is very similar with number ፭

It is bent at the top and thick.

Occasionally it is like the sign ">" but with longer a leg and curved circle.

ጸ <Has no right leg. Has a shortened leg. It gives us the graphic picture of fish.

- ፩ < The vowel marker is attached at the top of the right leg.
- ፪ < The vowel marker is at the bottom of the right leg with a shortened leg. Keeps, also, the vowel marker of (አ) at the top of the right leg.
- ፫ < Has no left leg. It has a shortened leg.
- ፬ < Has no leg but bent on the line. It has also a dot at the right and left sides.
- ፭ < Has no leg but bent on the line. It has also a dot at the right and left sides.
- ፮ < Has a short corner in the vowel sign rather than a curve.
- ፯ < It is very difficult to find ፯ because of the pronunciation of ፯ as ፯.
- ፰ < The left leg is bent at the top. Some times, the left leg is a little bit like a curve.
- ፱ < Has the circle attached directly to the body of the letter.
- ፲ < Has the break low on the left side. The bottom is also more pointed in some linear forms.
- ፳:
- ፳ < The vowel sign is near to the top of the letter up ward.
- ፳ < The leg is afforded to the main body (very smooth) and leg is left to be used only to vowel marker.
- ፳ < The circle is occasionally attached directly to the bottom of the letter.
- ፳ < No difference between the 2nd and the 6th order.
- ፳ < The vowel marker is placed on the left down.
- ፳ < has the left leg curved. And is shorter than the right one.
- ፳ < The leg in the mid is short. And some times longer than the other.
- ፳ > a in the mid.
- Eg. ሰብሐትየ: > ሰብሐትየ:
- Both ጸሐፊ:: and ጸሐፊ: is now charged in to ጸሐፊ::
- ይጸሐፍ:: > ይጸሐፍ:: > ይጸፍ:: (Amharic.)
- ፳ < The right leg is shortened. Has vowel marker in it's middle.
- ፳ < Has the right leg shortened.

ሐ < Has the right leg shortened.

ሐ < The vowel marker is like the present vowel marker of ለ in the sixth order.

ሐ < The left leg is broken / bent. But occasionally it is not. The line at the top is very short.

ኦ < The entire letter is slanted to the right.

ኦ < The vowel sign has a sharp corner instead of a curve.

ኦ < The circle is attached directly to the top of the letter with out a connecting line.

3. ለ < Is more or less similar to ለ.

ለ < The two legs are almost equal.

ለ < The vowel marker is attached with the main body. The vowel marker of ግ and ል have similar appearance.

ለ < It seems triangular and not a straight shape. The left leg is shorter than the right one.

ለ < the vowel marker is on the corner attached with the body.

ለ < the two circles are attached on the top but sometimes closed to the top.

ለ < the space b/n the two circles is like a triangle.

ለ < the vowel marker is on the top of the letter.

ለ < the vowel marker is slopping to the left of the bottom part of the letter.

The vowel marker is attached at the mid point of the lower part of the right circle.

ለ < the vowel marker is attached to the outer part of the circle of the left.

The vowel marker of the body is bent towards the right.

ለ < Has a short leg.

ለ < Has the bottom line turned to the left.

ለ < The vowel sign is thick and turned left wards.

ለ < Has thicking of the top line.

ለ < The vowel sign is attached with the main body.

- ረ < Is like a curve, but the line in the bottom is straight.
 ሰ < Thickening of the top line.
 ሰ < Has the right leg shortened.
 ሰ < The top the line is bent to wards the left.
 ሰ < Thick sloping to the left of the bottom part of the stem.
 ሰ < The vowel sign is large.
 ሰ < Sloping to the left of the bottom part of the stem.
 ሰ < The 2nd curve is directly attached in the mid part of the 1st curve.
 ሰ < Has oval shape. Is like number 4(of Ge'ez) or a triangular form.
 ሰ < The vowel marker is in the middle.
 ፩. ፩፡፩ < The vowel marker or sign is attached to the middle of the letter. But, it does not extend below the bottom of it.
 ረ < Is found between the 1st order and the 7th order.
 ረ < The upper line is longer than the lower.
 ሰ < Is like the upper body of ሰ but with longer leg, slopping left-ward.
 ሰ < It is like ሰ.
 ሰ < The right leg is shortened.
 ሰ < Has the stem curved to the left.
 ሰ < The circle is attached directly to the top of the letter without making a curve or half moon.

In conclusion of this topic, one can say that more than half of the letters are closed at the top. A few letters are circular and closed (፩:፩:፩:፩). A few letters are opened at the top (ex.: -፩፡፩). The letters are proportional in length, size and width. They are rectangular and circular. They go downward. (The Dating of Ethiopic Manuscripts, by Donald M. Davies)

፩.፩.፩. የገላጽ ቅጽ ያሳያቸው ውስጣዊ ሥነ - ልቦናዊ ለውጦች

አናባቢዎች:-

አ/አ? - በገላጽ የተጠበቀ ድምጽ ምሳሌ:- ቤተ

ኩ -- ኩ

ኢ -- ይ/አ/ዬ

እ -- አ

ኤ -- /ዬ

እ --/ይ/አልቦ

አ -- አ/ዎ

አው እና አይ ጥንታዊውን ኦ እና ኤ ድምጽ ጠበቀውት ይገኛሉ። ይ እና ዉ ከፊል አናባቢ በመሾናቸው እንደተነጋጋሪው የሚለዩ ሲሾን ግእዝ ቋንቋም በሚከተሉት ፊደላትም ከፍተኛ ለውጦችን እንዳሳየ እንረዳለን።እነዚህም የአናባቢነት ጠባይ ያላቸው ሐ፡ሀ፡ ጉ፡አ፡ እና ዐ ናቸው።

በንዑስ አንቀጽ	ምረር። መ>ም
	ለአከ። ልኢከ
ቀዳማይ	በሀለ > ብሀለ ፈረሀ > ፈርሀ
	ተለዐለ > ተልዐለ
	ተመሀረ > ተምሀረ
ትንቢት/በመሀል ሲያጠፋ	ክሀለ > ይክል

እነዚህ ከላይ ያየናቸው ለውጦች በጥንታዊ የግእዝ ጽሑፎች የተባሉ እና ድምጻቸው በአናባቢ እንደደመጹ እንረዳለን።የ- ው- የ -ይ- ጠባይም በከፊል የተጠበቀ ሾና እናገኘዋለን።

ካልአይ	ይገንይ > ይገኒ
ስም	ገኒይ > ገንይ/ዩ
ቦዝ	ሰተ.ዮ > ሰትዮ
	ወድቆ > ወዲቆ
መስተዋድድ	ጎቤ > ጎበ፤ ዲቤ>ዲበ
ቁጥር	ሰከሪያን > ሰከርያን ፤ አቢያት > አብያት
አገናዛቢ	አምላክየ > አምላኪየ
መስተአምር	ወርቁ > .../the Gold
ተውሳክ ግስ	ባሐቱ > ባሐቱ
ትዕዛዝ	በልዮ > በሊዮ
የማለት ግስ	ቢየ > ብየ
ስም	ባሐር > ባሕር

የተጻውዖ ስም		
ራኬል	>	ራኬል
አልፈዩስ	>	አልፍዩስ
የዕቆብ	>	የዕቆብ
ኖሕ	>	ኖጎ
በርባን	>	በርባን
ኤራሚያስ	>	ኤርምያስ
ማሪቆስ	>	ማርቆስ
ዳንኤል	=	ዳንኤል
ኤልያስ	=	ኤልያስ
ዮሐንስ	=	ዮሐንስ
ዳዊት	=	ዳዊት
ስምዖን	=	ስምዖን
ዘካርያስ	=	ዘካርያስ
ገብርኤል	=	ገብርኤል

Sound changes and the problem in accent

Internal changes of consonants are also identified in Ge'ez since the earliest available Ge'ez manuscripts.

GGMSS/GLMSS/GIMSS	>	GCPT/GPPT
አስቆሮጣዊ: [ʔəs k'ro t'awi] askoroti		አስቆሮታዊ: [ʔəs k'orotawi] ጣታ
አርማቲያስ: [ʔarmatīyas] arimathea		አርማትያስ: [ʔarmatīyas] ቲ > ት
ጌቲሌማን: [geteseman] gethsemane		ጌቲሌማኒ: [getesemani] ን > ኒ
ቀራንዩስ: [k'aranyus] a place of a skull		ቀራንዮ: [k'aranyus] ዩ > ሱ
መግደላዊ: [magdəlawi] magdalene		መግደላዊት: [magdəlawi] ለ > ላ፣ ተ > ት
ቀረርናሐም: [k'afarna h om] capernaum		ቅፍርናሆም: [k'fərnahom] ቀ > ቅ፣ ረ > ፍ
ግሙራ: [gimura] tyre		ፈጽሞ: [gimura] ግ > ገ፣ ሙ > ሞ
አያሪሐ: [ʔyyariho] jharicu		አያሪሐ: [ʔyyariho] የ > ያ፣ ሐ > ከ
ግሃንም: [gihannam] hell		ግሃንም: [gihannam] ገ > ግ
ገሊላዊ: [galelawi]		ገሊላዊ: [galelawi] ሌ > ሊ ለ > ላ
ዳንተያዊ: [p'an t'yawi] [p]ontius		ዴንቤናዊ: [p'an t'yawi]
ቀርናዊ: [k'ərnawi]		ቀሪናዊ: [k'ərnawi]
ጎለጎታ: [goləgota]		ጎልጎታ: [golgota]
ሰሊሐም: [sli hām]		ሰሊሐም: [sali h om]
ኒነዊ: [ninawe]		ነነዊ: [ninawe]
ሰርያ: [sərya]		ሰርያ: [sorya]
ናዝሬት: [nazret] =		ናዝሬት: [nazret]
አየሩሳሌም: [ʔyyərusalem]		አየሩሳሌም: [ʔyyərusalem]

* Here, the change is simply sound change.

Proper nouns

ራኬል:	[rakel] Rachel	>	ራኬል:	[ra h el]
ለብዴዎስ:	[ləbdewos]	>	ለብዴዎስ:	[ləbdewos]
እልፊዮስ:	[ʔelfiyos]	>	እልፊዮስ:	[ʔelfiyos]
ያዕቆብ:	[ya ʔe k'ob] Jacob	>	ያዕቆብ:	[ya ʔe k'ob]
ኖክ:	[noh] neo	>	ኖክ:	[nox]
በርበን:	[bərbən]	>	በርበን:	[bərbən]
አሬሚያስ:	[ʔaremiyas] Jermih	>	አሬሚያስ:	[ʔaremiyas]
ማርቆስ:	[mar k'os] Mark	>	ማርቆስ:	[marq k'os]
ቡዲልዚብል:	[b ʔelzebul]	>	ቡዲልዚብል:	[b ʔelzebul]
በራኪዩ	[bərakiyu]	>	በራኪዩ:	[bərakiyu]

Unchanged Proper nouns

ዳንኤል :	[dan ʔel] Daniel	=	ዳንኤል:	[dan ʔel]
ኤልያስ :	[ʔelyas] Elijah	=	ኤልያስ:	[ʔelyas]
ዮሐንስ :	[yohannes] John	=	ዮሐንስ:	[yohannes]
ዳዊት:	[dawit] David	=	ዳዊት:	[dawit]
ስምዖን:	[sm ʔon] Semon	=	ስምዖን:	[sm ʔon]
ኤልሳቤጥ/ት:	[ʔelsabet/ t'] Elisabeth	=	ኤልሳቤጥ/ት:	[ʔelsabet]
ዘካርያስ:	[zəkkaryas] Zechari	=	ዘካርያስ:	[zəkkaryas]
ገበርኤል:	[gəbr ʔel] Gabreil	=	ገበርኤል:	[gəbr ʔel]

Although in the linguistic history of Ge'ez itself, certain phonemes become confused in the pronunciation, one can notice that quite of the several Ge'ez phonemes correspond to one Amharic phoneme.

The impact of ወ ፣ የ ፣ አ (ሀ) ፣ ሀ (ሐ ፣ ኀ) in the change

Forms of nouns

ዓመት:	[ʔəmət] year	>	ዓመት:	[ʔəmət]
ሀገር:	[həgər] country	>	ሀገር:	[həgər]

⁹ The change from ኀ into ሐ is uncommon in Ge'ez, but because of the loss of the sound of the gutturals, now there are many changes in the gutturals.

ሥርዐት:	[sr̥ət] way	>	ሥርዓት: [sr̥ət]
ሰዐት:	[saət] hour	>	ሰዓት: [səət]
ዐለም:	[ʔələm] world	>	ዓለም: [ʔələm]

Sound Change

Examples:

ቆም : [k'om] stood (noun) = ቆም::stand [k'om] (Imperative) > ቆም:: stand [k'um]
ቆሙ: he stood [k'oma] = ቆሙ:: they stood[k'omu]
ጸም: fast [s'om] (noun)= ጸም: fast [s'om] (Imperative) > ጸም:: fast [s'um]
ዘመ: [s'oma] just > ዘመ:: [t'oma]
ጸልከ:: [s'alə] hated > ጠላ:: [t'əlla]

In infinitive we can find loan words particularly in:

ቀደሰ: : - 'he praised him'	ቀደሰ-ው::
ባረከ:: - 'he blessed him'	ባረከ-ው:

Here, Amharic preserved the archaic form /the oldest Ge'ez form rather than the present Ge'ez one. But in the intransitive verbs, Ge'ez tried to change the first order into the seventh order because of the assimilated letter as: ሐር:: > ሐረ:: = 'went' ሐር:: (Perfective) > ሐር: (noun) > ሐር:: (imperative) ሐር :: at that time refers to noun, perfective and imperative. ይሐውር:: > ይሐውር:: (ገበሬ ገሰገሳ) > የሐውር:: (today). ቀተለ: : = ቀተለም : : 'He killed him' Now if ቀተለም is geminated at ም it means 'they killed him' ይወዱይ > ወዱይ.

አ and ሀ have similar characters:

መጸአ:	መጸአ::	ይምጸአ::	>	መጸአ::	ይምጸአ::
በለዕ:	በለዕ::	ይበለዕ ::	>	በለዕ::	ይበለዕ::
ፈረሀ:	ፈረሀ::	ይፍርሀ::	>	ፈርሀ::	ይፍረሀ::

አ is different from ሀ. It is the causative marker, but it is lost in the imperfect form as:

አቅተለ::	ይአቅተለ::	ይአቅተለ::
	ያቅተለ::	ያቅተለ::
አቅተለከ::	ትአቅተለ::	ትአቅተለ::
	ታቅተለ::	ታቅተለ::

The word, in which the above letters are found shows phonological changes in the imperfect; but follows its own house (verb type). The above letters affect all the letters forms *h* to *T* in reading and pronunciation. We find: *ወ* in the 2nd and 7th order, *የ* in the 3rd and 5th order, and *አ* and *ሀ* in the 4th and 6th order. E.g:

ፈነወ::	ይፈነወ::	ይፈነወ::
	> ይፈነ::	ይፈነ::
ተፈነወ::	ይተፈነወ::	ይተፈነወ::
	> ይተፈነዎ::	> ይተፈነ::
ሐወረ::	ይሐወር::	ይሐወር::
/ሐር/	የሐወር::	ይሐር::
ቀደሱ*::	ቀደሱወ:: (Amharic)	

All the letters, where *ወ* is present before or after them, cannot be the 2nd or the 7th order. *የ* changes into the 3rd and 5th order *ወ* changes in to the 2nd and 7th order.

ወ:- as the final radical changes in the imperfect changes from the 6th order in to the 2nd or the 7th order. In active ዘረወ:: ይዘሩ:: (Imp. And Juss). In passive ተፈነወ::ይተፈነዎ::.

ወ:- as the middle radical changes the beginning of the verb (Imperfect) in to the 7th order ጸረ::, ጸመ:: ; ሐረ::.*No change in the infinitive, imperfect, *ወ* in noun formation avoids (because of assimilation) the suffix or the prefix, Examples : ወገሱ:: = ሞገሱ:: ; ወደየ:: = መዳይ:: ; ወለደ:: = መላድ:: ; ወሀበ:: = መሀብ:: ; ወሰደ:: = መሳድ:: .And other forms of nouns include ልደት፣ ፀላት፣ ድቀት (ወድቀት)፣ ርደት (ወርደት). Jussive/order: ወድቅ >ደቅ >ወደቅ::/ Amharic/ወ with Guttural and semi vowel ወእየት.

የ: as the final radical changes the Imperfect from the 6th order in to the 3rd order. Examples are, ፈደየ:: ይፈዳ:: ገርየ:: የገረ:: ገነየ::

ይገኒ:: *የ* as midial (vice versa) changes the 3rd order into the 6th. Examples are ገኒይ::= ገንይ:: ገረይ::= ገርይ. In Gerund the 3rd > 6th: ወሰተዎ: Not ወሰተዮ:: ወገልዎ: Not ወገልዮ:. Again the 1st order > 5th order: ገዋሠ:: >ገይሠ:: > ጌሠ:: ሠየመ:: >ሠይመ:: > ሢመ::.

Changes in dentals or inter dentals:

ጸልመ፡	[s'alma]	become dark	>	ጨለመ፡	:[č'alama]
ጸፈነ፡	[s'afana]		>	ጨፈነ፡	:[č'affana]
ጸጉር፡	[s'agur]	hair	>	ጠጉር፡	[t'agur] ፤ ጭጉር፡[č'gar]
ጸው፡	[s'ew]	salt	>	ጨው፡	[č'aw]
ጸርቅ፡	[s'ar k']	dress	>	ጨርቅ፡	[č'ar k']
ፀመደ፡	[d'amada]		>	ጨመደ፡	:[č'ammada] ¹⁰
ፀመረ፡	[d'amara]	added	>	ጨመረ፡	:[č'ammara]
ፀበጠ፡	[d'aba t'a]	caught	>	ጨበጠ፡	:[č'abbat'a]

Other significant features or changes in pronunciation

1. Assimilation: It is a process by which two sounds that occur close together in speech become more alike. Examples: qawama > qoma.
2. Dissimilation: making sounds more different than they were before is common in the transition from Ge'ez into Amharic.
ዐጋዘለ > አጋዥ; ወዳዲ > ወዳጂ.
3. Changes in Lenition or weakening...: affect only consonants. Consonants can be classified as stronger or weaker on several different scales; the following are some of the changes seen in the history of Ge'ez :

Voiceless	Voiceless	Voiceless	Voiceless
velar	pharyngeal	velar	pharyngeal
<u>plosive</u>	<u>fricative</u>	<u>plosive</u>	<u>fricative</u>
ራኩል፡	>	ራኩል፡	ኢያሪቱ > ኢያሪቱ
Simplex	Geminate		
ጎየየ	>	ጎየ(Gem.)	[goyəyə > goyyə]
Voiceless	Voiceless	Voiceless	Voiced
dental	dental	velar	velar
<u>plosive</u>	<u>fricative</u>	<u>plosive</u>	<u>plosive</u>
አንቲ	>	አንቲ	ዐከመ > ዐገመ

¹⁰ ጨመደ is also equivalent to ጠመደ

Alveolar - nasal palatal

አድገኒ > አዳፂ/ኝ

voiced voiceless

dental dental

fricative fricative

አግላዝት > አግላስት¹¹

Geminated Degeminated

ብብሐት > ብብሐት geminating Ge'ez (there are many Ge'ez words)

Degeminated Geminated

ሰገደ > ሰገደ (Gem.) bowed (Amharic)

Spirantization of velar plosive

ኮነ > ኸነ (the source is the book of Mar yishak)

Voiceless Voiceless

dental

fricative palatal

ተሰከሙ > ተሸከሙ (Amharic)

Palatal approximant nasal

ʃ > ɣ

Voiceless Voiceless

dental dental

Addition

ቀራንዮ > ቀራንዮስ

Loss

ዮ from ቀራንዮ

plosive emphatic

ተ > ጠ

The most national development principle

1. Final vowels often dopper
2. "V" become Voiced between vowel
3. Stops, become fricatives (under certain condition)
4. Consonants become voiceless at the end of words

¹¹ This kind of change is not much common in Ge'ez, but the reverse is very true.

stop

fricatives

approximant; glottal stop > P (palatal approximant)

መላእክት >

መላይክት

voiced

bilabial liquid

ለዕሌሁ > ላለ/ፀ/ይሌሁ

Voiced

bilabial

glottal stop

oral stop

Bilabial

nasal

nasal

nasal

plosive (stop)

liquid

መንበር >

መፃበር

አድገነኒ >

አድገነኝ/ኝ

Voiced

voiced

velar

velar

plosive

fricative

ገደጎ >

ገደ/ደጎ:: ገደግከ > ገደግ(Gem.)

Classical Ge'ez had no phoneme (V), though it did have (f) which had a voiced allophone [v] between vowels, so that *nəfs*, for example, was pronounced with [v]- as it still is to-day. This, the word we now spell over word initially, however, (&) could only be pronounced as voiceless (f), as it is still today in native words like *fäläg*, ---.

Orthography and Problems of Mispronunciation

Significance of the Gospel to identify the sound *ፀሐይ*: *ጸሐይ*: *ሠረቀ*: *ሰረቀ*: :: «As far as we can tell from the archaeological finding in Ethiopia, the Sabeian alphabet is said to have had twenty nine symbols. But by the time when Ge'ez is said to become a spoken and written language in common use in northern Ethiopia, If this view of Geez as a child of Sabeian is right then it took over only twenty four of the twenty nine Sabeian symbols. In addition, two new symbols (p') and (p) were invented to represent sounds of Greek and Latin loan words.»

"Besides, by the time Ge'ez stopped to be a living spoken language and /or was replaced by Tigrinya, Amharic, and other lan-

guages, further changes took place. That meant that the use of all the three different symbols ሀ ሐ , became unnecessary, since all these are now given the same pronunciation h. Furthermore, both ሠ and ሰ are pronounced as (s), both ፀ ፈ' and ጸ as (s'), and both ለ and ፀ as ('a')." However, all nine symbols of Amharic are taken from Ge'ez, which was the language of literature in Ethiopia even until recent times. Similarly or particularly, after the fifteenth century, we see the changes of the consonants in ሠ and ሰ: GGMS/GIMS መንግስተ: መንግሥተ: ሥልጣን: ሰልጣን: ፀርእ: ጸርእ: ፀር: (some changes after the 15th century).

አ
H > ለ

Shift of sounds:

The following letters show changes through time in phonology, morphology and grammar:

አ > ለ or ፀ during the grave accent
 ፀ > ሐ or ፀ may be directly ፀ > ሐ
 ሀ > ሐ " "
 ሐ > ሐ ሀ > ሃ or ፀ " " ሐ > ሃ
 ገ > ገ ሀ > ሃ or ፀ " " ገ > ሃ
 ሰ > ሠ or
 ሠ > ሰ
 ለ > ለ ለ
 ለ > ለ ለ or ፀ
 ለ > ለ or ፀ
 ፀ > ፀ ፀ or ፀ
 ፀ > ፀ or ፀ (in Amharic and Gədlats of Ge'ez)
 ተ > ጠ
 ለ > ለ
 ለ > ለ or ፀ -(in manuscript of Mar yishāḱ)
 ጸ > ፀ or ፀ
 ሰ > ጸ or ፀ
 ቀ > ቀ or ፀ geminated

ቀአ

ግከ > ግ or ፀ geminated

ነን > ነ or ፀ geminated

ከከ > ከ or ፀ geminated

Problems of mispronunciation/ Problems of phonology

That is Ge'ez letters which could be considered phonologically akin to one another, in the early days of the language's history. However, the letters that now represent the same sound, used to have phonological variants. There are, for example, the three types of *h*. When we see the same texts, we find them full of mistakes compared to the early GGMS.

Examples:

"The Lord called his servants" "እግዚእ ጸውዑ [high level]¹² እግበርቲሁ"

"The Lord called her" "እግዚእ ጸውዓ [acute] ኪያሃ"

They (Fm.) called ውእቶን ጸውዓ [high level]

All the above have the same pronunciation in the fourth order not even the fourth order of the reason is but according to the Gospel of *ጌbba Gərīma* one can see that the Gospel preserved the way of writing. *ዐብይ* > *ዐብይ*,¹³ *ቢ* is not a there pronunciation of Ge'ez it use influenced by the semi vowels *ዐብይ* really follows the rules of word formation process in Ge'ez.

እዳ: > እደሃ:

ወይቤእ: > ወይቤላ: :

ብሐእ ፈረሳውያን:

ብሐእ ፈረሳውያን:

ብሐእ ፈረሳውያን:

¹² If *h* is written in *ፀ* the meaning will be completely different. Ge'ez has many words that change their meaning because of the tone found in the language. Words could change their meaning according to the pronunciation. Even some words show difference in meaning if the pronunciation is zero or not.

¹³ *ዐብይ* follows the normal form of Ge'ez words and adjectives. It means it is not affected by the guttural. It seems more like a noun rather than an adjective.

Generally speaking, the Ge'ez letters have their own function not only for orthographical purpose but also in the melody, poetry, morphology etc. Hence, if letters are not properly spelt and pronounced, they may shift the meaning and the structure or the grammar of the language. However, there are some traditional scholars who use these letters with out the understanding of the general rule of the language, they followed from what or where they have learnt. However, in the past, the scribes were punished or cut of their hand if they did not write the letters properly. This was practiced during Emperopr bakkafa, in the Gonderian period. (Admmasu Jemberie: 12). However, even before the Gonderian period some of the writers violated the proper use of the ortogagraphy, the witness is the theaologica aethiopica of Job Ludolf. This day, there are many Ge'ez words written with out the identification of the the proper place of the letters. A very good example is the Ge'ez dictionary of kidaned Wald kifle which has many Ge'ez words having two or three options to write one sound. Hence, the problem is not only of Amharic but also of Ge'ez. That is why many composers of poems and writers, write them with out the indentification of the letters.

Punctuation includes drop, three dots and others. Example;
ዘበ: ሰማያት:: እግዚአ: ብሔር :: ዘበ: ዚአሁ::

ፌ.ሀ.፲፫. ሰዋሰው

የቀድሞ የግእዝ ሰዋሰው ስም + ቅጽል > ስም + ቅጽል /ቅጽል + ግስ ነው:: አንዳንድ የሥነ-ልቦና ተመራማሪዎች ቅጽል+ ስም በአሁኑ ሰዐት አማርኛ ከግእዝ ላይ እንዳሳረፈው ይረዳሉ:: ቋንቋው በየጊዜው በሚያደርገው ውስጥ ለውጥ ግእዝም ስምን አስቀድሞ ቅጽልን /ቅጽልን አስቀድሞ ስምን ማስከተሉ ቀደም ሲል ያደረገው እንጂ አማርኛ ለግእዝ አስተማረው ማለት አይደለም:: አማርኛ ጽሑፍ ለግእዝ አስተማረው ማለት አያሳምንም:: ግእዝ አማርኛ ከመስፋፋቱ በፊት በዚህ ዐይነት መንገድ አልፎ አልፎም ይጠቀም እንደነበር መረጃዎች ይጠቁማሉ:: በተመሳሳይም በግእዝ በጥንቱ ልማድ ሥርዐት ግስ + ባለቤት + ድርጊት ሲኾን አሁንም በራሱ ግስ + ድርጊት + ባለቤት ሲኾን እንዲኾንም ግሱ /+ ባለቤት-/ ድርጊት እንዳለበት የሚጠቀሙ የግእዝ ጽሑፎችን እናገኛለን:: በዚህም ቋንቋው

ቀድሞ ያወረሳቸው ለሀገራችን ልሳናት ያሳያቸው ጠባዕያት ሲኖሩት ይኸ ደግሞ ለአፍሪካ ሥነ-ጽሑፍ ዕድገት ራሱ ግእዝ በለውጥ እንደኼደ እንገምታለን። በትርጉም ደረጃም ቋንቋው በተለያዩ ጥናት የተለያዩ ጠባዕያትን ሲያስተናግድ እንመለከታለን። አንዳንዶቹ በትርጉም ለውጥ ሲያመጡ አንዳንዶቹ ያላመጡ ኾነው እናያቸዋለን። ግእዝ በዚህ ረገድ ከፍተኛ አስተዋፅኦ ማድረጉ ነው። ምሳሌ ኢትዴገሪ > ኢትሐጽጺ > ኢትቴሐቲ። እንደ አማርኛ በግእዝ ቋንቋ በንእሳ አንቀጽ የተጻፈውን እንደ ስም እየቀያየሩ የሀገራችን ቋንቋዎች ሲጠቀሙበት ኖረዋል። ለአዳዲስ ቃላት መፍጠሪያም ቋንቋው የደረጀ መኾኑን በየጊዜው የሚ ታተሙ ትን የሳይንስና ቴክኖሎጂ መዛግብተ-ቃላትን ብንመለከት እንረዳለን።

ምሳሌ ከተለመዱት

ግእዝ		የቀድሞ	አማርኛ	የአሁኑ
እንዐ	>	እና	>	ጠና
እልዐ	>	እላ	>	ጠላ
እርዐ	>	እራ	>	ጠራ
እርሐ	>	እራ	>	ጠራ
እሐፈ	>	እፈ	>	ጸ/ጣፈ
እሎት	ሽ	እሎት	ሽ	እሎት
ፀሐይ	>	ፀሐይ	>	ፀሐይ /ጠሐይ
መልዐ		መልዐ	-	ሞላ

ከዚህ አንጻር የአርማኛን ቃላት በብዛት ብንመለከት መሠረታዊውን ግእዝ እናገኘዋለን። በመኾኑም ግእዝ ምንጊዜም በአማርኛ ውስጥ ይኖራል ማለት ነው። ይኸም ግእዝ መነጋገሪያ፣ የአፍ መፍቻ ሰላልኸን እንደማንኛውም ቋንቋ ሞቷል የሚለውን መስፈርት ትተን ሕያው ልሳን እንድንል ያደርገናል። የማድረግን - የመኾን - የማለት ግሰን እየተጠቀመ የሚኼደው የአማርኛ ቋንቋ መሠረቱ ግእዝ እንደኾነ እንረዳለን። ምሳሌ ዛሬም

ሀሉ /ሀለው - አለ

ሀሉ /ሀለው - አሉ

ከወነ - ኮነ - ኾ/ሆነ

ሰምዐ - ሰማ ... የግእዝ ቃላት ናቸው።

ይኸም የሚያመለክተው በአማርኛ ሥነ-ጽሑፍ ውስጥ ግእዝ ምን ያኽል ድርሻ እንዳለውና ያለ የቃልና የሰዋሰው ሥርዐት ሲጻፍ የሚያስከትለውን ጉዳት ነው።

ምሳሌ፡- ምሥራቅ/መውጫ/በር ምስራቅ /መስረቲያ/፡፡ ለምሳሌ «ሥ» ቢጠፋ እያሳደገው ሳይኾን እያደኸየው መኾኑን ያሳያል፡፡ በተጨማሪ የባህል፣ የታሪክ መዛግብትን መመርመር የማይችል ትውልድ ይፈጠራል ማለት ነው፡፡ በአጠቃላይ አማርኛን ኾነ ሌሎች ቋንቋዎችን ብንመረምር ግላዝ ከተውላጠ-ሰም /መራሕያን እስከ ሥርዐተ-ዐረፍተ-ነገር መዋቅር ድረስ ያልገባበት አለ ለማለት አንችልም፡፡ ከአንዳንድ የድምጽ ለውጦች በስተቀር፡፡ በእርግጥ ግላዝ አማርኛን አሳደገ፡፡ ከ፲፫ኛው ክፍለ ዘመን ጀምሮ በሥነ-ጽሑፍ ቋንቋነት ቢወሰንም በንግግ ርም ኾነ አዳዲስ ድምጾችን ለመፍጠር ያደረገው አስተዋፅኦ ዛሬም አለ፡፡ በተለይም የግላዝ ሥነ-ጽሑፍ የክብር ዘመናት የሚባሉት ከ፲፭ኛው - ፲፮ኛው ክፍለ-ዘመን እንዲኹም ከዘመነ-ግራኝ በኋላ በጎንደር ዘመን የተስፋፋው ሥነ-ጽሑፍ ግላዝን የሙጥኝ ያለበቱ እና የዘመነ-መሳፍንቱ ናቸው፡፡ ፲፱ኛው ክፍለ-ዘመን የአማርኛ ሥነ-ጽሑፍ በብሔራዊ ደረጃ የታወጀበት የዐፄ ቴዎድሮስ ዘመንም ቅርብ ከመኾኑ እና የግላዝ ቋንቋ ካለው ሀብተ-ጽሑፍ አንጻር አማርኛን ማሳል መሱ ማስፋፋቱ የተረዳ ነው፡፡ እንግዲህ በዚህ ዘመን ያሉት ሰዎች እንደዛሬ ዐለም-ዐቀፋዊነት ተጽዕኖዎች ስላልበዙባቸው ዞረው ዞረው በራሳቸው ቋንቋ በመኾኑ የአሁኑን ዘመን ስንመለከት ግን ችግሩ ይበልጥ የሚያሳስበው ግላዝን ብቻ ሳይኾን አጠቃላይ ማንነታችን መኾኑ ነው፡፡

Syntax

The translation in Ethiopic has expanded continuously since the coming of the Nine Saints. In memory of the Hebrew professor Ak-lawer, Biblical scholar and promoter of vernacular translation, it is fitting to say a word about language types as they influence translation in the Ethiopian language area. The two major language types as characterized by whether the verb comes at the beginning or late in the sentence must be given special attention by translations in Ethiopia. Most of them are working from engines with reference to New Testament Greek, Old Testament Hebrew, and possibly Ge'ez. These languages are of the SVO (subject- verb- object) or the similar VSO (Semitic) type with the verb near the front. The Ethiopian translation whether Semitic, Cushitic or Omotic languages presently being produced, are of the SVO (subject- object- verb) type patterns. However, the Ge'ez status was mainly VSO type.

The earliest Ge'ez phrase structure is Noun + Adjective. Adjective + Noun was often used. This shows the internal development in Ge'ez. Again, the syntax in Ge'ez includes the earliest Semitic one that is VSO, and at the same time it uses the SVO. Here, it can be said that Amharic and Ge'ez probably developed these changes through time. Ge'ez also uses related words in its literary documents. This change occurred, not because Ge'ez speakers suddenly decided to move some phrase form one location to another, but emerged because of a long term tendency to shift various discourse functions from the VSO imperfect to the SVO perfect. In Biblical Ge'ez, then, a shift in the markedness of two competing constructions led eventually to a major syntactic change in the language, a change in its basic word order.

Grammaticalization, Typology, Harmony SVO condition of Unmarkedness OSV /marked not so ordinary Shift of markedness.

Like other Semitic languages, only Biblical Ge'ez had two distinct sets of verbs form /Aspects, called the imperfect and the perfect. The imperfect forms were used most of the time for most purposes, while the perfect forms were used only occasionally for a few purposes. Importantly, the imperfect forms normally required verb - subject- object (V S O) word order, the ordinary word order of the language while the perfect, a marked form, usually required a marked word order, SVO. Here are two examples from the book of the Gospel:

ወይይሉ ዘካርያስ ለመልአክ

'And said Zākayas to the angel'

[Imperfect]

ስበሐተ እግዚአብሔር በረቀ ለዕቤሆሙ.

This change occurred, not because Ge'ez suddenly decided to move some phonemes from one location to another, but merged because of a long- term tendency to shift various discourse from the

VSO imperfect to the SVO perfect. In Biblical Ge'ez, then, a shift in the markedness of two competing constructions led eventually to a major syntactic change in the language: a change in its basic word order. Grammaticalization, Typology harmony, and Syntactic change analysis of the structure:

A copula: The Ge'ez copula is the verb to be which, at the same time is, used as a pronoun, a demonstration.... some examples:

a. እንዘ በሀም ውሉቱ

'While mute is'

'While he is mute'

b. ውሉቱ ብእሴ ጸድቅ

He is a righteous man'

C እነ ውሉቱ ገብርኤል

'I am Gabriel'

d. ቡርከት አንቲ

'Blessed you'

'You are blessed'

፩.፲. የም/ዛሬ

ትንሣኤ ግእዝ ለምን?

፩.፲.፩. ግእዝ «ምስለ» ቤተ-ክርስቲያን

ቤተ-ክርስቲያን ለብዙ ዘመናት የፈተና ገፈታ ቀማሽ በመሆን፣ ልጆቿን እያበረታች ለሀገራዊ ሀብት መጠበቅም እስከ ሰማያትነት እያበረከተች በየአድባራቱ እና ገዳማቱ ጠብቃ አሳድጋ ለዚህ ትውልድ እና ዘመን ካቆየታቸው ዕሢቶች አንዱ ግእዝ ነው። ቤተ-ክርስቲያን ቤተ-መዝክር፣ ቤተ-ክርስቲያን ቤተ-ትምህርት፣ ቤተ-ክርስቲያን፣ ግምጃ ቤት፣ ቤተ-ክርስቲያን የሥልጣኔ ማዕከል፣ ቤተ-ክርስቲያን ከተማ-ሀገር በመሆን ስታገለግል ቆይታለች።

በሐዘኸም ነው በሀገሪቱ የታሪክ እና የመዛግብት ጥናት ላይ የረጅም እድሜ ልምድ ያላቸው ፕሮፌሰር ሪቻርድ ፓንክሪስት የኢትዮጵያ ቤተ-ክርስቲያን የሀገሪቱ ባህል ጠባቂ ናት ሲሉ በውዳሴ ዘጽድቅ የሚመሰክሩላት። የኢትዮጵያ ቤተ-ክርስቲያን የግእዝን ሥነ-ጽሑፍ ሽን ቋንቋ እንደሚከተለው ጠብቃ አስረክባናለች።

በጉባኤ-ቤቱ፡- የኢትዮጵያ ቤተ-ክርስቲያን ማዕከል-ትምህርት በመሆን ለዘመናት ሕዝቡን አገልግላለች። በራሷ ባህላዊ ሥርዐተ-ትምህርት ዜማውን ቅኔውን

መጽሐፉን በዚህ ቋንቋ ስታስተላልፍ ቆይታለች። እነዚህም ትምህርታት የሚከናወኑበትን ትምህርት ቤት ከቤተ-ክርስቲያኗ ዐውደ-ምሕረት ዙሪያ በተዘጋጁ የመቃብር ቤቶች ዙሪያውን በቀላሉ እንደነገሩ በተሠሩ ጎጆች ሽኖ ሌሊቱን ሲያዜም በራሱ ቋንቋ አዛኝን እስኪ በልልኝ እያለ እርስ በርሱ እየተላላለ ለዘመናት አስተላልፏል። ይኸ ብቻ ሳይሆን መምህሩን በእርሻው በማላው እየረዳ ነው።

በምእመናን፡- ምእመናን ለሀይማኖታቸው እና ለሀገራቸው ባላቸው ፍቅር ሕይወታቸውን ከቤተ-ክርስቲያን አጣምረው ኖረዋል። በባህል ግንባታውም ተላትፈዋል። የቤተ-ክርስቲያን ተረካቢ ተማሪንም ከመሰባቸው ማዕድ ሳይሰበቱ ሲመግቡ ሲያስተምሩ ቆይተዋል። ቤተ-ክርስቲያንም እንድትገልገል ጧፋን መጋረጃውን ዐሥራቱን ሲያስገቡ ባደረጉት አስተዋፅኦ የቤተ-ክርስቲያኗ ሀብቷ እንዲሽ ሊተላለፍ ችሏል። ዋዜማ እየደገሱ ቁመት ሲያስቆሙ ዕድሞ ሲያስከብሩ ኖረዋል።

አልያም በዙሪያዋ በተተከሉ ዐጸዶች አትሮፕሲን ዘርግታ፣ አዘጋጅታ፣ ዜማውን አስምታ፣ ግሱን አስገባ አስተላልፋለች። ይኸንንም ያደረገችው ለደቀመዛሙርቱ ከሰንበቴው ከደጀለላሙ ረድኤት እያላተፈች ነው።

በሊቃውንት፡- ሊቃውንት ፍቅረ-ሀገር፣ ሕይወተ-ክርስትና፣ ፍሬ-በረከት ሰላላቸው እና ዘወትር ቃለ-እግዚአብሔርን በመናገር፣ ደቀ-መዛሙር ሲያጠፋ ሲያርሙ ሲሳሳት ሲያስተካክሉ፣ የተበላሸውን ሲያቀኑ ባላለፉት ድካም ሀብተ-ታሪክን አውርሰዋል። የደረሷቸውን ቅኔያት፣ የጻፏቸውን መጻሕፍት ዜናተ-መዋዕላቱን ጭምር ሲደገቡ፣ ሲኮትቱ የተሻለ ቅርጽ-ፈደልን ሲያወርሱን ወዘተ ነፍሳቸውን ከሥጋቸው አብልጠው በመኖራቸው ነው። በመኾኑም ዳዊቱን እየደገሙ፣ መጻሕፍትን እየተረጎሙ ያብራሩበትም በዚህ ልሳን ነው። በዚህ ሳይወሰኑ ሌትም ቀንም እንቅልፍ አጥተው ከማንሌቱ፣ ከሰዐታቱ፣ ከጉባኤ-ቤቱ ሳይለዩ ስለ ነገዋ ቤተ-ክርስቲያን በመጨነቅ ያስማሩትን ደቀ-መዛሙር «እ ወልድዮ ጽንዐ በጸጋሁ ለእግዚአብሔርን ሊያስተካክሉ ዘግዱር ሳይሆኑ በመንፈስ ቅዱስ» ልጄ ሆይ አድርብህ ባለው በመንፈስ ቅዱስ በጌታችን በኢየሱስ ክርስቶስ ጸጋው ጽና ምክር አስተምር ብለው የቃል አደራ በመስጠት በየአህጉሩ ሲያስማሩ ቆይተዋል። ይኸ ብቻ ሳይሆን ጸሎታቸውን ለሀገር በሰባኤ ሲያደርሱ ኖረዋል።

በደቀ-መዛሙርቱ፡- ሀገራቸውን በመተው ደበሉ ለብለው፣ ቁራሽን ተማምነው፣ አከፋጃቸውን ከሰሌን አዘጋጅተው፣ ዳዊታቸውን በትከሻቸው አንግበው በትምህርተ-ቤተ-ክርስቲያን ዘመናቸውን ያቆዩ ተማሪዎችም ባለውለታ መሽናቸው የማይዘነጋ ነው። ዕድሜ ሳይገድባቸው ገና በልጅነት ዕድሜያቸው ሽምብራ እየቆረጠሙ በውርጭ እየተነሡ ሀገር ለሀገር በመዞር ምሥጢር ሲሻሙ የአባቶቻቸውን ትውፊት በቃል በመጽሐፍ ያስተላለፉ ደቀመዛሙርቱም እነዚህ ናቸው።

እነዚህም በሌሊት እየተነሡ ከመምህራቸው እግር ሥር ሽነው በብርዱ፣ በቁሩ ሲቀደስ ሲያስቀድሱ፣ የሌሊቱን ዝናብ ታግሰው ሳይታክቱ በመምህራቸው ጓሮ በትጋት የተማሩባቸውን ጉባኤያት እያስታወሱ ሲያስተላልፉ ኖረዋል። ደቀ-መዝ ሙሩ ያለገፍረት ራሱን ዝቅ አድርጎ በምዕመናን ደጃፍ ዐረፍ ብሎ የተገኘውን እየተዘከረ ወደ ጉባኤው ሲመለስ እያዘመ፣ ቅኔውን እየቆጠረ፣ ወንዙን እየተሻገረ፣ ተራራውን እየወጣ፣ የአራዊቱን ድምጽ እየሰማ፣ ተፈጥሮን እየቃኘ፣ ምሥጢርን እየየ ያየውንም በቅኔው እየቀመመ ለነባር ሲያስተላልፍ ቆይቷል። ይኸ ብቻ ሳይ ሽን ለክብረ በዐሉ ያለውን ቀለም በአፋፍ ላይ ሽኖ እየቀጸለ በጎጀው ለነባር ሲያ ስተላልፍ ቆይቷል።

፪.፲.፪.ግእዝ በፈተና ውስጥ/ወቅታዊ ችግሮች

በሉላዊነት የመጣ ችግር፡- ዐለም በአሁኑ ሰዐት በምታካኪደው የመረጃ ልውውጥ ግንኙነት ምክንያት ሀገራት ብዙ አንድ የሚያደርጓቸው ጉዳዮችን መለያ ዎችን በመልካሙም ይኹን መልካም ባልሽነው ሹኔታ እያስተናገዱ ይገኛሉ።

ሀገራችን ኢትዮጵያ በአሁኑ ሰዐት ምንም እንኳን የራሳቸውን ባህል የሚወዱ ልጆች ቢኖሯትም በማወቅም ሽን ባለማወቅ በዐለም ዐቀፍ ተጽዕኖ ሥር ሳያስ ታውሉ የሚመላለሱ ልጆቿ ቁጥር እየጨመረ ይገኛል። ስለዚህም የሀገራችን ወጣቶች በሰንት መከራና ድካም የተላለፈውን ዕውቀት ለመቀበል እንዳይዘጋጁ የሹኑ እና ያንን በመርሳት የውጪውን በመመኘት የሚባዝን ትውልድ እያፈራች ነው። ትውልዱ እውነትን ከሐሰት ሥልጣኔን ካለመሠልጠን ለይቶ ማየት እየተ ሳነው የመጣበት ሹኔታም አለና። በዚህ ምክንያት ተጽዕኖ ከደረሰባቸው ዕሄቶ ቻችን መካከል የብዙ ቃላት መሠረት ሊሽን የሚችለው ሀገር በቀል ቋንቋችን ግእዝ ነው። ብዙ መዛግብት የያዘውን ቋንቋ ግእዝን ማወቅ የተሳነው ወገኖችን በተቃራኒው የውጪ ቋንቋ መናገር፣ የውጪ ባህልን መውረስ፣ የውጪ ሰው መሆንን የሚያልም የሚመኝ ትውልድ እየሽን መጥቷል። «የቆጡን አወርድ ብላ የብብቷን ጣለች» ይሏል ይኸ ነው። ለዚህም መገለጫው በየጊዜው በየመገናኛ ብዙኃኑ፣ በየት/ቤቱ፣ በየደብሩ ግእዝን ከሚናገር ይልቅ እንግሊዘኛውን ለመናገር አንደበቱ የፈጠነበት ዐዋቂ፣ ምሁር፣ ወጣት፣ ሕፃን ቁጥር መጨመሩ ነው። የፈረንጅን ቋንቋ ለመናገር የፈጠነውን ያሽል ስለራሱ ለማጥናት የሚታትረው ግን በጣም ጥቂት ነው። ይኸ የጥፋት መንገድ እስከ ገጠሩ የሀገሪቱ ክፍላችን ገብቶ እያለ ባህላችን ግን አሁን ድረስ መሞትን መቃወሙን አላቋረጠም። በዘመናችን ከ«እም» ይልቅ «ማዘር» የሱሉም ሰው ቋንቋ ሽኗል ማለት ይቻላል። መጻሕፍተ ቤተ ክርስቲያንም እንባቢ አጥተው ተቀብረዋል።

ከጎሳፊነት ማለት የመጣ ችግር፡- የግላዝ ቋንቋ ባለቤቱ የኢትዮጵያ ሕዝብ ሲኾን ስለ ቋንቋው ማደግ ስለቅርሶቹ መጠበቅ የሚታየው የጎሳፊነት ስሜት በጣም ያነሰ ነው፡፡ ይኸም የሚያመለክተው ግላዝ ሰበሰቦ የያዛቸውን መረጃ ለማወቅ ያለን ዕውቀት አናሳ መኾን ነው፡፡ በተጨማሪም ግላዝን እንደሌሎች ንብረቶች ወይም ቅርሶች ባለበት ማቆየት ማለት ብዙ ነገሮች እንዲጠፋ ማድረግ ነውና የበለጠ ትኩረት ያስፈልገዋል፡፡

ቋንቋውን ከህይማኖት ጋር ማያያዝ፡- ግላዝ በሀገራችን መነገር ከጀመረ እን ሥቶ ትውልዱ ኢትዮጵያዊ ኾኖ ቋንቋዋ መኾኑን ለዐለም አስመስክሯል፡፡ ይኹን እንጂ እስልምና ከመጣ ከብዙ ዘመናት በኋላ ያለው አመለካከት ግን በአሁኑ በቤተ ክርስቲያን የመወሰንና ከህይማኖት ጋር የመገናኘቱ ጉዳይ የቋንቋውን እድገት ያደበዘዘ አመለካከት ኾኗል፡፡

ከፍርሀት የመጣ ችግር፡- ግላዝን በየቤተ ጉባኤው ያቆዩልን አበው በብዙ መንገድ ተጠቅመውበታል፡፡ ለራሳቸው እና ለሀገራቸው የሚኾን መንፈሳዊ ስንቅ ሰንቀውበት አልፈዋል ይኹን እንጂ ትምህርተ ግላዝ በአንዳንድ ምክንያት እየተ ዳከመ ሲመጣ ቋንቋውን ሊቃውንቱ ፊቱ ለመናገር የሚፈራው ተማሪ ቁጥር በርክቷል፡፡ የማይነሣውን ባነሣውስ የሚነሣውን ብጥለውስ ወዘተ እያለ ራሱን በአጉል ፍርሀት ያስገዛው ሰው ብዙ ነው፡፡ ለዚህ ክስተትም ቋንቋውን ከባድ፣ ቋንቋውን አስቸጋሪ አድርጎ ማየት፣ ማውራት ተጠቃሾቹ ምክንያቶች ናቸው፡፡

፩.፲.፫. ዛሬ የሚያበረታቱ ምቹ ኹኔታዎች፡-

ምቹ ኹኔታዎች፡- በአሁኑ ሰዐት ካለው ኹኔታ እንደምንረዳው ቤተ- ክርስቲያን የራሷን ተቋማት እየገነባች እያስፋፋች ትገኛለች፡፡ ከእነዚህ ተቋማት ውስጥ ት/ ቤቶች ከፍተኛ የትምህርት ተቋማት በባህል ጥበቃው የራሳቸው የኾነ አስተዋፅኦ ይኖራቸዋል፡፡ በተጨማሪም ለአንዳንድ የአብነት ት/ቤቶች የሚደረገው ቋሚ በጀትም ታላቅ ምዕራፍ ነው፡፡ በተጨማሪም ቤተ ክርስቲያን በከፍተኛ የትምህርት ተቋማት የሚማሩ ልጆቿን ለመጠቀም ዘመናዊውን ከባህላዊ አስተሳሰብ ለመሐድ ምቹ ኹኔታ ያለ ይመስላል፡፡ ቤተ-ክርስቲያን በገጠር ድረስ የዘለቁ ት/ቤቶችን ጎን ለጎን ዘመናዊውን ትምህርት የናፈቁትን እንዲማሩ በማበረታታት የአብነት ት/ቤትን ልትጠቀምበት ይገባል፡፡ በሰንበት ት/ቤቶች የተጀመረው እንቅስቃሴ ጥሩ ኼደት ይኖረዋል፡፡ በእ.አ.ዩ የተጀመረው የልሳነ ግላዝ ወዳጆች ማኅበርም አንድ እርምጃ ነው፡፡ በተጨማሪም በአንዳንድ ተቋማት ያሉ የልሳነ ግላዝ ወዳጆች ምዕራን ግላዝን በከፍተኛ ትምህርት እንዲሰጥ እያደረጉ ያሉት ግፊት እና የሚያስተምሯቸው የከፍተኛ ትምህርት ተቋም ተማሪዎች ጥረት ጥሩ መነሻ ነው፡፡ በየጊዜው እየወጡ ያሉ የማስተማሪያ መጻሕፍት እና

የመጽሐት ላይ ትምህርትም በኢ.አ.ዩ ከተጀመረው የኢትዮጵያ የፌሎሎጂ ባለሙያዎች ማኅበር እና የትምህርት ክፍሉ እንቅስቃሴ እና በአንዳንድ ምሁራን ግእዝን በተመለከተ ያለው ፍቅር እና የምርምር ሥራም ለአድገቱ ከፍተኛ ድርሻ ይኖረዋል። የግእዝ ተናጋሪ ቤተሰብን መመሥረት እና በጋዜጣ፣ በሬዲዮ፣ በድረ ገጽ ትምህርቱ መሰጠቱ ደግሞ ይበልታል።

የግእዝ ተናጋሪ ቤተሰብን ማኅበር ወይም የዚህ መጽሐፍ አዘጋጅ የግእዝን ትምህርት በሰንበት ት/ቤቶች እና በግል እንዲኹም የመገናኛ ብዙኃንን በመጠቀም ሲሰጥ ቆይቷል። ለአብነትም፡-

መጽሐት	ርእስ
ሐመር	አቡጊዳ(ከ፲፱፻፺፬ ዓ.ም ጀምሮ)
ጋዜጣ	
ጉግል	ትምህርተ ግእዝ ብሔረ ዐለም
ድረ ገጽ	
Trinitycollege.edu.et	ትንሣኤ ግእዝ ብሔረ ዐለም
	The Re-birth of Geez
Mkidusan.org	ትምህርተ ልሳን ሰብእ ቀዳማዊ
ሬድዮ	
ሽገር	የግእዝ ትምህርት
ፓል ቱክ	
ክፍል፡- ኢትዮጵያ ቤተ ግእዝ	ትምህርተ ግእዝ

ይኸ በእንዲህ እንዳለ ትምህርቱን በልዩ ልዩ ቦታዎች በደብረ ንይል ቅዱስ ራጉኤል በደብረ ምሕረት ቅዱስ ሚካኤል በማኅበረ ቅዱሳን በመንበረ ልዑል ቅዱስ ማርቆስ በኢ.አ.ዩ ግቢ.... ወዘተ አስተምሯል። በርቀትም በፖስታ ለሚጣሩ በኢሜል በመጻጻፍ በሰልክ በመደዋወል አስተምሯል።

ቤተሰብኩ/ማኅበሩ ስለ ግእዝ አስፈላጊነት እና ጠቀሜታ በልዩ ልዩ መንገዶች የማስተዋወቅ ሥራ ሠርቷል። ለምሳሌ በሬድዮ፣ በኢትዮጵያ ሬድዮ፣ ፋና ኤፍ ኤም፣ በፋና፣ በሽገር ኤፍ ኤም፣ በዛሚ ኤፍ ኤም፣ በኤፍ ኤም 96.3፣ በጀርመን ድምጽ፣... በድረ ገጽ፣ በጋዜጦች፣ በአዲስዘመን፣ በአዲስ ነገር፣ በአዲስ አድማስ፣ በአዲስ ልሳን፣ በሰንደቅ፣ በሪፖርተር፣ በአውራ አምባ፣ በሰምዐ ጽድቅ፣ በጎግል ... በመጽሐት፣ በሐመር፣ በመለከት፣ በቁምነገር... የማስተዋወቅ ሥራ ሠርቷል።

ቤተሰብ/ማኅበሩ በኢ.አ.ተ ቤተክርስቲያን የዕሥራ ምዕት በዐል ዝግጅት ስለ ግላዝ ቋንቋ ጥንታዊነት ባሕርይ እና ቋንቋው ወደፊት ስለሚያድግበት የሚተነትን ጽሑፍ አቅርቧል። በኢ.አ.ዩ (በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ) በኢ.ጥ.ም. ተቋም (በኢትዮጵያ ጥናት እና ምርምር ተቋም) «ዝክረ ህላዌ ግላዝ» እና በቅ.መ.ክኮ (ቅድስት ሥላሴ መንፈሳዊ ኮሌጅ) «ዝክረ ልሳን ሰብአ ቀዳማዊ» በሚል ርእስ አቅርቧል። ቤተሰብ/ማኅበሩ ግላዝን በተመለከተ መንቀሳቀስ ለሚፈልጉ ወጣቶች የመማሪያ ጽሑፍ በማዘጋጀት በነጻ አድሏል።

፩.ሐ.ጌሠም /ነገ/

፩.ሐ.፩. የግላዝ ቋንቋ እንዲያድግ ለምን አስፈለገ?

ባህል በቋንቋ ይለካል። እምነቶች የሥነ ሕዝብ ማኅበራዊ መሠረቶች /ዐምዶች ልምዶች ዕውቀቶች ኹሉ በቋንቋ አሉ። በአደጋ ላይ ያለ ቋንቋ ማለትም በአደጋ ላይ ያለ ዕውቀት አሳሳቢ፤ ባህል ማለት ነው። ምክንያቱም ስለ ቋንቋው ታሪክ እና አገባብ የሚታወቀው ዕውቀት ካፀፀ መሠረት የለሽነትን ያስከትላል። በመኾኑም ቋንቋ የኅብረተሰብ/የአንድ ሕዝብ አካል ነው። ስለሕይወት ባህል ልምድ የሚፈሰ ዕውቀት ኹሉ ትርጉም የሚኖረው በራስ ቋንቋ በሚገኝ ዕውቀት እንጂ የተጻፈን ብቻ በመቀበል አለመኾኑ ደግሞ የራስ ቋንቋን ማወቅ ወሳኝ መኾኑን ያሳያል ልሳናት በአባቶች ቅድመአያቶች ቀሩ ማለት የልጆች ሀገራዊ አንደበታቸው ማንነት የሚጠበቁበት ንይል ጠፋ ማለት ነው። የእኛ ማንነትና ታሪካችን ያለው የተቆራኘው በብዙ መንገድ ከቋንቋችን /ከግላዝ ጋር ነውና ያለበትን ደረጃ ልንመረምር እና ልናስተውለው ይገባል። ሌላው ይቅርና መለያችን ልዩነታችን አንኳን በቋንቋችን ሰዋሰው አገባብ ሊታወቅ ይችላል። ቋንቋችን ካልተጠበቀ የሚተላለፈው ዕውቀት ትውፊት ባለበት ይቆማል አብሮ አስሮ የያዛቸውን ዕውቀቶች ፍልስፍናዎች ኹሉ ይዞ ይጠፋል። ነገር ኹሉ በአዲስ ይጀምራል። ሥርወ የሌለው በአሸዋ የተገነባ ሕንጻን ይመስላል። የሌሎች ባህል ጎርፍ በመጣ ጊዜ በቀላሉ ይወድቃል። ቋንቋን መጠበቅ ብቻ ሳይኾን እንደገና ልንጠቀምበት ይገባል። በስደት በዝርፊያ በዐለም ዙሪያ በየቦታው ያሉትን የሥነ-ጽሑፍ ሀብቶች ሊመረምሩ የሚችሉ ልጆች ሊተኩ ያስፈልጋል። የተበረዘውን ማቅናት የጠፋውን ታሪክ መፈለግ የተለየንን የጥበብ ምንጭ ፍለጋ መውረድ ዝቅ ማለት ያስፈልጋል። ሊጠፋ ያለውንም መጠበቅና ማስተላለፍ ትልቁ ገላፊነት ይኸው ነው።

አፍሪካውያን ዛሬ ቋንቋቸውን ለመጠበቅ የሚያደክማቸው ለብዙ ዘመናት በተሰላ ዕቅድ ሥር ተጽዕኖ በመውደቃቸውና በሌላኛው የቅኝ ግዛት መንገድ

ግለፋቸው ነው። ይኸ ችግር ደግሞ ዛሬም ከአፍሪካ ምድር ስላልተወገደ በአደጋ ላይ የነበሩ ዕውቀቶች ኹሉ ጠፍተዋል። መፍቀርያን ባህለ አፍረንጅም በመብ ዛታቸው ነባሩ/ የአካባቢው መንፈሳዊውም ኾነ ቁስ አካላዊው ዕውቀት እየተረሳ መጥቷል።

ይኸንን እየተረሳ ያለ ሀብት ደግሞ ለመጠበቅ ልምዱ ያላቸው ወላጆች ሽማ ግሌዎች አስረካቢ ሕፃናት ተረካቢ ሊኾኑለት ይገባል። ባለማወቅ እንግሊዝኛውን ሲናገሩ በማበላሸታቸው ይቅርታ የሚጠይቁትን አማርኛን ግእዝን ግን በማበላሸ ታቸው ግድ የሌላቸውን ወጣቶችን እእምሮ ልብ ሊያጠቁት ይችላሉ። በዚያውም ላይ የሚርጠውን ትውልድ መጠበቅ ይቻላል።

በሀገራችን በልዩ ልዩ የሥራ ዘርፍ ያሉ ሰዎች በተለይም በጋዜጠኝነት በመገናኛ ብዙኃን በቤተ ክህነት በትምህርት ተቋማት ያሉ ወገኖች ጸሓፊዎች እንዴት እንጠቀም ብለው ሊያስቡ ይችላሉ። ይኸን ግለሰባዊ ብቻ ጥረት የሚፈታው አድርጎ ማየት መፍትሔ እንደማያመጣ መረዳት ያስፈልጋል። በዋናነት ኅብረተ ሰቡን ያቀፈ ማኅበር ማስፋፋት ግእዝን የሚወዱ መቋቋም የሚችሉትን ማሰባሰብ ተገቢ ነው።

በአጠቃላይ ግእዝ ቋንቋው ጠንቅቆ በያዛቸው መዛግብት ላይ ችግር ከመድረሱ በፊት ለመጸኢው ትውልድ ባህሉን፣ ሀይማኖቱን፣ ታሪኩን በራሱ ባህል የሚሠራ ትውልድ መፍጠር እና ያለፉትን ዘመናት ሥራ እና ሀገራዊ ትውፊት ለመቀበል የተዘጋጀ ትውልድን እንደ ድልድይ ኾነው ሊያሸጋግሩት ሊያረካክቡት ይገባል። ሆኖቱን፣ መዛግብቱን፣ ቅርሶቹን ጠብቆ በትናንት፣ በዛሬና በነገ መካከል ያለ ትውልድን የሚያስተሳስረው አፍሪካዊነት እንዳይገታ ይኸ እድለኛ የኾነ ትውልድ ሊዘከርበት እና ሊታወስበት የሚችለው አባቱ ያስረከበውን ተረክቦ ሲያስረክብ ጠብቆ ሲያጠብቅ እና «ግብረ ዘመሀብክኒ ፈጸምኩ ዘአወፈይክኒ አወፈይኩ» ሲል ብቻ ነው። በመኾኑም ይኸ የቅብብል ተግባር ከቀጠለ የሣልሳዩ ዘመን ትውልድ ያለውን አጎልብቶ እንደ ዘመኑ አራቆ ሕይወቱን እና መጽሐፉን /ዕውቀቱን ከአባቶቹ ወርሶ እና አጎልብቶ መሠረቱን አጽንቶ ለረጅሙ ጉዞ የሚነሣበት መንገድ ይኸናል። ለዘኸ ረጅም ጉዞ የታሪክ መሠረት የኾነውን በአንጻሩም አፍሪካዊነትን ተላብሶ የአባቱን እና የዐለም የበረከት ልሳን የኾነውን ግእዝንም ይጠብቅ ዘንድ የመፍትሔ አቅጣጫዎችን ለመጠቀም እንወዳለን።

፩.ሐ.፪.መፍትሔ፡- የግእዝ ቋንቋ እንዲያድግ ቋንቋውን ሕዝባዊ ማድረግ ያስፈልጋል ቋንቋውን ተናጋሪዎች እንዲኖሩትና ሕያው ኾኖ ለማቆየት ይቻል ዘንድ የሚመለከታቸው መንግሥት፣ ቤተ- ክርስቲያን እና ኅብረተ-ሰብእ የበኩላቸውን ድርሻ መወጣት ይኖርባቸዋል።

፩.መንግሥት

መንግሥት የሀገርን ሀብት ከማስጠበቅ አኳያ ኅላፊነትም ግዴታም አለበት። ግእዝ ቋንቋ ሀገራዊ ሀብት ያለው መኾኑን ተገንዝቦ በልዩ ልዩ ቦታዎች ከ፩ኛ - ፲፪ኛ ክፍል ባሉ ት/ቤቶችና ከፍተኛ ተቋማት ውስጥ ግእዝ እንዲጠና እድሉን ማመቻቸት ይጠበቅበታል። ይኸም የሚያስፈልግበት ምክንያት ከሚከተሉት አስ ተዋዋላች አንጻር ነው።

ከሥነ-ልቦናዊ እና ከማንነት መገለጫነት ጥቅሙ አንጻር

ግእዝ የማንም ቋንቋ ያልኾነና ሹሉንም ኅብረተ-ሰብእ አንድ ማድረግ የሚችል ልሳን ነው። ሀገራችን የአፍሪካ መዲና እንደመኾኗ ለአፍሪካውያንም መታወቂያ የኾነውን ፊደል ልሳን ልታስተዋውቅ ኅላፊነት መውሰድ ይገባታል። ይኸ ካለኾነ ግን ትውልዱ ራሱን በራሱ ስም መጥራት የተሳነው ይኾናል። ለዚ ኹም በቅርቡ ሺሕ ዐመትን በትክክለኛ ኢትዮጵያዊ ስም ለመጥራት የታየው መደናበር ምስክሩ ነው። በአገዙ አጻጻፍም ኾነ በስያሜው ግራ የተጋባ ወጣት ሽማግሌ ያየንበት ብቻ በቂ ማስረጃ ነውና። በተጨማሪም የቤተ- ክህነት ሊቃ ውንት ሊጠበቁ ሊረዱ ይገባል። የአንድ ሊቅ መሞት የአንድ ሀገር ዕውቀት መጥ ፋት ነውና ፊደልን ለመቀነስ የተነሱ ምሁራን ሙከራም ማንነታችንና ታሪካች ንን ያለማወቁ ውጤት ነው።

ሀገራችን ኢትዮጵያ የአፍሪካ ኅብረት መቀመጫ የነጻነት ተምሳሌት፣ የሥነ- ጽሑፍ ሀገር የአፍሪካውያን መኩሪያ ስትኾን እና ከውጪ የበላይነትም ራሷን ጠብቃ ለአፍሪካውያን ነጻነት፣ የመንፈስ አንድነት ያበረከተችው ጉለሐ ድርሻ የሰንደቋን ልዕልና እና አርአያነቷን ያመለክታል። በእነዚህ ሹሉ በፊደል መጠ በቅ፣ በልጆቿ ጀግንነት፣ በታሪክ ማኅደርነት የምትጠራው ሀገር የሥልጣኔ እና የሰው ልጆች ምንጭ በምትባለው ሀገር እንደምንስ ፊደል ጠፍቶ ድሮ ያልተጠበ ቀችውን ያኸል ዛሬ ተሸነፈች የሚል ጥያቄ ያስነሣል።

ምሳሌ ትርጉሙ ፊደል፡-

ሰአለ-ለመነ፣ ሠዐለ-ሥዕል ሳለ፣ ፈጸመ-ጨረሰ፣ ፈፀመ-ለጐመ፣ መሐረ -ይቅርአለ፣ መሀረ-አስተማረ፣ ፀፈረ-ፅፍርን ቆረጠ፣ ጸፈረ-ሠራ፣ ርኅበ-ተራበ፣ ርሐበ-ሰፋ፣ ሐለው-ጠበቀ፣ ሀለው-ኖረ፣ ሐበለ-ሴሰኛ ኾነ፣ ኀበለ-ደፈረ

ከምጣኔ-ሀብታዊ/ከኢኮኖሚያዊና ማኅበራዊ ጠቀሜታው አንጻር

በሀገራችን ያሉት የዜማ፣ የሥነ- ጥበብ፣ የባይንስ ፍልስፍናዎች መሠረታቸ ውና የተቀመሙበት መሣሪያ ግእዝ ነው። ሐኪሞቻችን በሀገራቸው የባህል መድኃኒት ከተነሡ ዕፅዋትን ካወቁ ባለዜማዎች የያሬድን ዜማ ከነምሥጢሩ

አመጣጡን ካወቁ የሥነ ከዋክብት ተመራማሪዎች መጸሐፍተ- ግእዝን ካገኛቸው ካነበቡ በራሳቸው ባህል ተነሥተዋልና ሥራቸው ኹሉ ይሠምርላቸዋል። ከፈረንጆች የበለጠም ሊሳካላቸው ይችላል። ይኸም በመጠኑ እንኳን በተማሩት በቀደምቱ ደራሲያን ስኬት ተለክቷል። ከቤተ- ክህነት ሊቃውንት ተጠግተው ምርምር ያደረጉ የውጭ የሥነ- ማኅበራት ሰብእ፤ የሥነ- ልሳን፤ የሥነ- መልከወ - ምድር ... ተመራማሪዎችም ከሊቃውንቱ ተጠግተው በጠጡት የዕውቀት ወተት የሚመሰክሩት ይኸንን ነውና። ነገ ፈረንጆች በሀገራችን የትምህርት እድል አገኘን ብለው የሚመጡበትን ኹኔታ ለእንመለከት ይኾን?

፩. ቤተ-ክርስቲያን

ቤተ-ክርስቲያን በብዙ ፈተና ጠብቃ እንዳቆየችው ኹሉ ዛሬም ነገም ልጆቿን በተለያዩ ቦታዎች የግእዝ ት/ቤት ከፍታ ማስተማር ይጠበቅባታል። ይኸ ካልኾነ ግን ባህሉን የረሳ ትውልድ ይፈጠርና ሀይማኖታዊው በረከት እየተዘነጋ ያለ ዐምድ የቆመ ትውልድ ይረከበዋል። ዜማው ቅኔው መጽሐፉ ኹሉም መሠረቱ ኢትዮጵያዊ ዐለም-ዐቀፋዊ የኾነው ዕውቀት ይጠፋል ማለት ነው። ስለኾነም ሊቃውንቱ ወጣቱ ሴቶች ወንዶች ሕፃናቱ እንዲከታተሉት ማድረግ ያስፈልጋል። በዘመናዊ ት/ቤቶቿ በማዕከላዊ ማሠልጠኛ አግባብ ባለው ኹኔታ ምስክር እየሰጠች ልታሠላጥን ይገባል። በዚህም ላይ ልጆች ቋንቋውን ሲናገሩ እንዳይሸማቀቁ እንዲበረቱ ቢሳሳቱም እንዲቀጥሉ የሚያበረታታ ምቹ ኹኔታና አካባቢ መፈጠር ይኖርበታል።

ከሆነቱ የተለያዩ የማሻሻያ ትምህርት እንዲያገኙ ጥረት መደረግ አለበት። ምእመናንም ልጆቻቸውን ዳዊት እንዲደግሙ ውዳሴ ማርያም እንዲጸልዩ ካደረጉ መንፈሳዊነቱ እና ዐዋቂነቱ ይቀጥላል ማለት ነው።

፪. ኅብረተ-ሰብእ

ሕዝብ የራሱ የጋራ መለያ አለው። ኢትዮጵያዊነት የሕዝቡ የጋራ መለያ ያለው ደግሞ በዚህ ልሳን ነውና ስለ ግእዝ ያለው የተሳሳተ አመለካከት ሊቀየር ይገባዋል። ኅብረተ-ሰብእ ግእዝ ያለውን ፋይዳ በመረዳት የራሱ ኅላፊነት አለበት። ልጆች የውጪ ቋንቋ ብቻ መማራቸው ነገ ራሳቸውን ወላጆቻቸውን የሚዘነጉ በራሳቸው አትጣጫ ብቻ ያለ ልጓም የሚኼዱ ይኾናሉ ምንም ነገር ቢኖር በዚህ ምድር ላይ ያለ አንድ መገለጫ ወይም እምነትና ተስፋ አይኖርምና። ያ እምነት ባህል ደግሞ መልካም ካልኾነ ባህልነቱ ቀርቶ ጎጅ ይኾናልና። የመልካም ነገር መሠረታችን በኾነ ግእዝ ኢትዮጵያውያን አባቶቻችን ተግባብተውበታል። አልፎም ከሀገሮች መረጃን በቋንቋው ለታሪክ አስፍረውበታል። ፈደላቸውም መሠረቱ

ይኸው ነው። ስለኾነም የአሁኑ ትውልድ ኅብረተሰብን በግ እዝ ልዩ ልዩ ጥቅምና የማንነት መገለጫነት ግንዛቤ ሊኖረው ይገባል። ግእዝን ከሀይማኖት ጋር ብቻ ሳያያይዝ መጠቀም ይኖርበታል። ሲጠቃለል ግእዝ ቋንቋው ሰፊ በቀላሉ ልንግባባበት የምንችል የተጻፋበት መዛግብት ባላቸው ዕሄት ስሜትን ማራኪነት እና የቃላት ወላዲነት ጎይል ብንጠቀምበት በቀላሉ መግባባትን የሚያስችል ብሔራዊ ስሜትን የሚያላብስ ማንነታችን የሚያሳውቅ በመኾኑ ኢትዮጵያን እንደ ጃፓን ሥልጣኔ በራሷ ባህል መምራት ይቻላል። ነጋድረስ ኅብረ ሕይወት ባይከፋፍን እንዳለው። ስለዚህ ግእዝ ቋንቋ እንዲያድግ ቋንቋውን ሕዝባዊ ማድረግ ያስፈልጋል። ቋንቋውን ተናጋሪዎች እንዲኖሩትና በሕያውነት ለማቆየት ይቻል ዘንድ የሚመለከታቸው አካላት ኹሉ ሊረባረቡ ይገባል።

ፈላጊ እንዴት?

በአጠቃላይ በግእዝ እና ቋንቋው ጠንቅቆ በያዛቸው መዛግብት ላይ ችግር ከመድረሱ በፊት ለመጻኢው ትውልድ ባህሉን፣ ሀይማኖቱን፣ ታሪኩን በራሱ ባህል የሚሠራና ያለፋትን ዘመናት ሥራዎች እና ሀገራዊ ትውፊት ለመቀበል የተዘጋጀ ትውልድን ሆሄያቱን፣ መዛግብቱን፣ ቅርሶቹን ጠብቆ በትናንት እና በነገ እንደ ድልድይ ኾነው ሊያሸጋግሩት ሊያረካክቡት ይገባል። በዚህም ምክንያት ሕሊናዊ ዝግጅት ያስፈልጋል በማለት ሌሎች አስፈላጊ ግንዛቤዎችን እንጠቀም፡-

- ♦ በጥሩ አገባብ የሰዋሰው አጠቃቀሙን ማጥናት
- ♦ ቋንቋው ተቀባይነት እንዲኖረው የጊዜውን ባህል አኗኗር መረዳት
- ♦ የትምህርት እድልን ማስፋት ማበረታታት ጋዜጦዎችን፣ ደብዳቤዎችን ማዘጋጀት የግእዝን ቅኔያትን እንዲደርሱ እንዲስፋፉ ማበረታታት
- ♦ ጊዜውን ባገናዘበ መልኩ ጽሑፎችን ማዘጋጀት
- ♦ ለሕፃናት ለወጣቱ ለኹሉም እንደ ደረጃው በሚያስፈልገው ሥነ ዘዴ ትምህርቱን መስጠት
- ♦ ሥርዐተ ትምህርት መቅረጽ
- ♦ ብቁ መምህራንን ማዘጋጀት
- ♦ በቂ በጀት መመደብ
- ♦ ቋንቋውን ማስተማር የሚችሉ ሰዎችን ፍላጎት እንዲኖር ማድረግ
- ♦ የአብነት ትምህርት ቤቶችን በአግባቡ ይዞ ከዘመናዊ ትምህርት ጋር ማስኬድ
- ♦ የምርምር ተቋማትን ማስፋፋት
- ♦ የቅኔ፣ የዜማ፣ የመጻሕፍት ት/ቤቶችን ማበረታታት
- ♦ ለካህናቱ፣ ለዲያቆናቱ የዕውቀት ማሻሻያ መርሐ ግብር መንደፍ

- ◆ አፍሪካዊ ስሜትን ማጉላት
- ◆ የአብነት ትምህርት ቤቶችን ማዕከላት ማድረግ እና ህልውናቸውን ማቆየት
- ◆ ጥናታዊ ጽሑፎች በየጊዜው ቢቀርቡ
- ◆ የውይይት መድረክ በግእዝ ማካኘድ
- ◆ ሥዕላዊ በኾነ መልኩ ሕፃናትን ማስተማር ቢቻል
- ◆ በልዩ ልዩ ቦታ በግእዝ የተጻፉ ማስታወቂያዎች ቢኖሩ
- ◆ ልጆችም ኾኑ ተማሪዎች ታሪካቸውን በግእዝ እንዲጻፉ ማበረታታት
- ◆ በግእዝ የተጻፉ መጽሐፎችን ማስተዋዋቅ ማስጎብኘትና ስለ ጥቅማቸው ማስረዳት
- ◆ ንግግርን በቋንቋው ማድረግ በተለይም የሚሰቡ ቃላትን በመጠቀም ንግግር መጀመር
- ◆ ታሪኮች ግጥምች ድራማዎች በግእዝ የሚቀርቡበትን ኹኔታ ማሳየት ማበረታታት
- ◆ የአብነት ተማሪዎች ካህናቱ በአለብት እንዲነጋገሩ ማድረግ
- ◆ ቋንቋውን ቀለል አድረጎ ለመጠቀም መሞከር ቋንቋውን እንደሩቅ እንደባደ አለማየት

ይኸ ከኾነ ቋንቋውን ባህሉን የሚወድ እና የሚያስፋፋ ማንነቱን በደንብ የሚያውቅ ትውልድ መገንባት ይቻላል። በመጀመሪያ የራሱን ባህል ቋንቋ በማወቅ የሌላውን ዐለም ባህል እንዴት ከሱ እንደሚለይ እና እንዴት ማወቅ እንዳለበት በቀላሉ ይረዳል። ስለሌሎች መቀበል ያለበትን እየተቀበለ ሀገሩ የምታድግበትን ባህል፣ ትውፊት ስሌት በቀላሉ ማስረዳት ማስተዋወቅ ይችላል ማለት ነው።

ማጠቃለያ

ይኸ ከኾነ ዘንድ ትውልዱ ራሱን ዐውቆ የተቀበለውን አበዋዊ ኅላፊነት ተረክቦ ከተጓዘ የሀገር ባህል ይጠበቃል ብርሃን የኾኑት ሀብታት ይለበሰባሉ። መዛግብት ሀገረ መላዳቸውን ይጠቅማሉ። የዕውቀት እና የማንነታችን ዜና ጠባቂነታችን ይቀራል። በጥራዝ ነጠቅነት ዕውቀት የተበደነባቸው መጻሕፍት ገለጻ፣ አስያየት ኹሉ ሥሙር እና ትክክል የኾነውን ይፈልጋሉ። ሀገራዊ ዕሄቱ ሹልጊዜ የትውልድን ብርሃን የሚያሳይ የአምባ ላይ መብራት ኾኖ ይኖራል። ኢትዮጵያንም ወደ ቀድሞ ከብሯ መልሶ በዐለም ላይ ደምቃ፣ ማንነቷ ታውቆ በልጆቿ የምትታቀፍ ምድራዊት ገነት ኾና አንድትጻና ኹኔታዎችን ኹሉ ያመቻችላታል። አሜን ወስብሐት ለእግዚአብሔር።

The GGMS Gospel mentions king Armah. It mentions him with the repairing of certain churches by him.) እን ስርመሐ¹⁴ ንጉሥ ሐክሐትዋ ለቤተ ማርያም ለሐምዛት፡፡¹⁵ 'I Armah the king built the church of Mary of Həməzat'. The question here is 'who was Armah?'. The problem here is to know the time when Armah ruled. However, it is difficult to know the exact time when Armah reigned or as Kobishonov says "at the present time, we are not in a position to say with certainty how many Aksumite kings bore the name of Ezana or Kaleb or Armah or Gersem etc. Almost every historian and numismatist has a somewhat different opinion on this core". The fact that he was a ruler in the Aksumite period is supported by evidence in the coins that hold the name Armah. But, still, it is difficult to know whether it is a nickname like Ahrhə or As'b'hə; it needs further investigation. The name Armah is a Ge'ez word from rəmḥ. Hence, the evidence that encourages the time is linguistic and palaeographical evidence. The name rəmḥ itself is the same pronunciation like the other semi vocalized words in the period. But, the same evidence could be a linguistic and paleographical one.

We find this name word in the Bible (chronicle-I 12 :24). Tarikə Nəgəst also mentions this name. The meaning of the name is hero, fighter....the root of the name rmh means to fight.

It is known that ለኧ¹⁶ the pronoun, is found from the inscription. It is also found from the Gospel of Ṭəbbā Gərīma. The name Armah is very similar to the vocalization of some words in the period. This, therefore contradicts the idea of Getachew Haile who claims that the marginalia were added later times. This is because the vocalization of some words is quite different from present usage.

¹⁴ መ is written without the influence of the guttural ሐ because ሐ when comes with መ the guttural changes መ from the first order to the other order.

¹⁵ ሐምዛት is a place found to the south east of Adua.

¹⁶ In the GGMS, the researcher found ለኧ which is very close to ለኧ. Although it is not a sufficient reason, the Gospel shows the presence of present Amharic forms of nouns....And this also a very good evidence that the language of the inscriptions and the Gospels are very close in terms of phonology. As a result, in this regard, there is no way to say that the Gospels seem to be written after the Aksumite period. Even the presence of the Amharic word ለኧ of the inscription is very old than that of the Gospels. Hence, who wrote the Gospel? Was he influenced by Amharic speakers? Or were there present Amharic speakers in the period? Was he himself Amharic speaker or was there Amharic dialects are these questions of the researcher.

ክፍል ኹለት

ሰዋሰወ ግእዝ

፩.፩. መራሕያን

መርሐ /መራ/ ከሚለው ግስ የተገኘ ሲኾን መሪዎች ፊታውራሪዎች የሚለውን ትርጉም ይይዛል። መራሕያን የሚባሉት በግእዝ ልሳን ዐሥር ናቸው። ዝርዝራቸውም፡-

እነ	እኔ
አንተ	አንተ
አንቲ	አንቺ
ውእቱ	እሱ
ይእቲ	እሷ
ንሕነ	እኛ
አንትሙ	እናንተ /ለቅርብ ወንዶች/
አንትን	እናንተ /ለቅርብ ሴቶች/
ውእቶሙ	እነርሱ /ለሩቅ ወንዶች/
ውእቶን	እነርሱ /ለሩቅ ሴቶች/

የመራሕያን አገልግሎት ሦስት ዐይነት ነው። ይኸውም

፩.፩ ተውላጠ ሰም በመኾን

፩.፪ የመኾን ግስ /ነባር አንቀጽ/ በመኾንና

፩.፫ አመልካች ቅጽል በመኾን

፩.፩.፩. መራሕያን ምድብ ተውላጠ-ሰሞች /pronouns/

መደብ	ጾታ	ነጠላ ቁጥር	ውእቶሙ /እማንቱ/
ካልሳይ /ሦስተኛ መደብ/	ተባዕታይ	ውእቱ	ውእቶን /እማንቱ/
	አንስታይ	ይእቲ	ውእቶሙ /እማንቱ/
ካልሳይ /ኹለተኛ መደብ/	ተባዕታይ	አንተ	አንትሙ
	አንስታይ	አንቲ	አንትን
ቀጻም /አንደኛ መደብ/	የወል	እነ	ንሕነ

በስም ፋንታ ተተክቶ የሚያገለግል ቃል ተውላጡስም ይባላል። መራሕያን እንደ ተውላጡ ስም ሲኾኑ በስም ፋንታ ተተክተው የሚነገሩ የርባታ መደቦች ናቸው። እነሱም የአካል፣የሰውና የሰው አጻፋ እየኾኑ በወንድና በሴት፣ በሩቅና በቅርብ፣በነጠላና በብዙ የሚነገረውን ርባታ ያሳያሉ። ዐሥሩም መራሕያን በነጠላና በብዙ፣ በወንድና በሴት፣ በሩቅና ቅርብ ሲከፈሉ ሦስት መደብ ይኸናሉ። ይኸውም፤

፩. ቀዳማይ መደብ / 2nd Person የወል ጾታ /አንደኛ መደብ/

- አነ ⇒ እኔ I

- ንሕነ ⇒እኛ We

፪. ካልላይ መደብ ⇒ 1st Person ኹለተኛ መደብ

- አንተ ⇒በቁም You

- አንቲ ⇒አንቺ You

- አንትሙ ⇒ እናንተ You

- አንትን ⇒እናንቺ You

፫. ሣልሳይ መደብ ⇒ 3rd Person ሦስተኛ መደብ

- ውእቱ እሱ ⇒He

- ይእቲ እሷ ⇒ She

- ውእቶሙ እነሱም ⇒They

- ውእቶን እነርሷ ⇒ They

፩.፩ መራሕያን ምድብ ተውላጡ ስሞች ዐረፍተ- ነገር

አነ እኔ

አንተ አንተ

አንቲ አንቺ

ውእቱ እሱ

ይእቲ እሷ

ንሕነ እኛ

አንትሙ እናንተ /ለቅርብ ወንዶች/

አንትን እናንተ /ለቅርብ ሴቶች/

ውእቶሙ እነዚያ /ለወንዶች/

ውእቶን እነዚያ /ለሴቶች/

ከላይ ያየናቸውን ተውላጠ-ስሞች ቀደስ ፣ ሐረ እና ሰገደ በሚሉት ቀዳማይ አንቀጽ አማካኝነት በዐረፍተ-ነገር እንደሚከተለው እንመለከታቸዋለን።

ሀ. ቀደስ /ቀዳማይ አንቀጽ-/past tense/

እነ ቀደስኩ - እኔ አመሰግንኩ

አንተ ቀደስከ - አንተ አመሰግንክ

አንቲ ቀደስኪ - አንቺ አመሰግንሽ

ውእቱ ቀደሱ - እሱ አመሰግነ

ይእቲ ቀደሱት - እሷ አመሰግነች

ንሕነ ቀደሱኒ - እኛ አመሰግን

አንትሙ ቀደስክሙ - እናንተ አመሰግናችሁ

አንትን ቀደስክን - እናንተ አመሰግናችሁ

ውእቶሙ ቀደሱ - እነሱ አመሰግኑ

ውእቶን ቀደሳ - እነሱ አመሰግኑ

ማስታወሻ

- አንባቢ የተሰመረባቸውን ቀለማት /ፊደላት/ ያስተውል
- ውእቱ /ቀደስ/ እና ይእቲ /ቀደሱት/ ከሚሉት ውጭ በሌሎች መራሕያን «ሰ» የሚለው ፊደል ወደ ሳድስ፣ ራብዕ እና ሳብዕ መለወጡን ይመለከታል።
- አንድ ነጥብ /«.»/ የማጥበቅ ምልክት ነው።

ለ. ሐረ=ሄደ /went/ ፣ ገበ = ወደ

እነ ሐርኩ ገበ ቤተ እግዚአብሔር

እኔ ወደ እግዚአብሔር ቤት ጌድኩ።

አንተ ሐርክ ገበ ቤተ እግዚአብሔር

አንቲ ሐርኪ ገበ ቤተ እግዚአብሔር

ውእቱ ሐረ ገበ ቤተ እግዚአብሔር

ይእቲ ሐረት ገበ ቤተ እግዚአብሔር

ንሕነ ሐርኒ ገበ ቤተ እግዚአብሔር

አንትሙ ሐርክሙ ገበ ቤተ እግዚአብሔር

አንትን ሐርክን ገበ ቤተ እግዚአብሔር

ውእቶሙ ሐሩ ገበ ቤተ እግዚአብሔር

ውእቶን ሐራ ገበ ቤተ እግዚአብሔር

ሐ. ሰገደ = ሰገደ፣ ቅድመ = ፊት፣ ለፊት

አነ ሰገድኩ ቅድመ ቤተ መቅደስ=በቤተ መቅደስ ፊት ሰገድኩ
አንተ ሰገድክ ቅድመ ቤተ መቅደስ
አንቲ ሰገድኪ ቅድመ ቤተ መቅደስ
ውእቱ ሰገደ ቅድመ ቤተ መቅደስ
ይእቲ ሰገደቲ ቅድመ ቤተ መቅደስ
ንሕነ ሰገድኒ ቅድመ ቤተ መቅደስ
አንትሙ ሰገድክሙ ቅድመ ቤተ መቅደስ
አንትን ሰገድክን ቅድመ ቤተ መቅደስ
ውእቶሙ ሰገዱ ቅድመ ቤተ መቅደስ
ውእቶን ሰገዱ ቅድመ ቤተ መቅደስ

ማስታወሻ

የግሱ የመጨረሻ ፊደል «ከ»፣ «ቀ» ፣ «ገ» ን የመሰለ ከኾነ ከዚያው ላይ መለየት አለብን። ምሳሌ ሰበከ ብሎ አነ ሰበኩ ይላል እንጂ ሰበክኩ አይልም። አነ አጥመቁ ይላል እንጂ አነ አጥመቅኩ አይልም። ስለኾነም ማጥበቅ አለብን።

፪.፩.፪. መራሕያን እንደ ነባር አንቀጽ /verb to be/

ነባር አንቀጽ ሲባል ማሠሪያ ግስ ማለት ነው። መራሕያን በአንቀጽነታቸው እየተተረጎሙ ሲፈቱ ማሠሪያ ይኾናሉ። ይኸውም፡-

ውእቱ = ነው፣ ኾነ፣ ነበር ፣ ኖረ፣

ይኑር፣ ነሽ፣ ነኝ፣ ነኸ፣ ኖችኹ፣ ነበራችኹ

ይእቲ = ኖት፣ ነበረች

ውእቶሙ /አሙንቱ/ ኖቸው፣ ኾኑ፣ ነበሩ፣ ኖሩ፣ ይኑሩ /ለወንዶች/

ውእቶን /አማንቱ/ = ኖቸው፣ ነበሩ /ለሴቶች/

አንተ=ነሆኸ፣ ነበርክ፣ ኖርክ፣ ኑር

አንቲ =ነሽ፣ ኾንሽ፣ ነበርሽ፣ ኑሪ

አንትሙ /ተባዕት/ = ኖችኹ፣ ሆኖችኹ፣ ነበራችኹ፣ ኑሩ

አንትን /አንስት/ = ኖችኹ፣ ሆኖችኹ፣ ነበራችኹ፣ ኑሩ

ንሕነ= ነን፣ ኾንን፣ ነበርን፣ ኖርን፣ እንኑር

አነ = ነኝ፣ ኾንኩ፣ ነበርኩ፣ ኖርኩኝ፣ ልኑር ተብለው ይተረጎማሉ።

ምሳሌ ፡=

እነ ውእቱ ጉንደ ወይን =

የወይን ግንድ እኔ ነኝ

እነ ውእቱ ኖላዊ ጌር =

ቸር ጠባቂ እኔ ነኝ

አንቲ ውእቱ ተስፋሁ ለአዳም = የ

አዳም ተስፋው/ለአዳም ተስፋው/አንቺ ነሽ

አንተ ውእቱ ዕጣን እ መድኃኒን

መድኃኒታችን ሆይ አንተ ዕጣን ነሽ

ማርያም ይእቲ መሠረተ ሕይወት =

ማርያም የሕይወት መሠረት ናት

ናሆም ወሚልክያስ ነቢያት ውእቶሙ /እሙንቱ/ =

ናሆምና ሚልክያስ ነቢያት ናቸው

አስቴር ወሶስና ቅዱሳት ውእቶን/እማንቱ/

አስቴርና ሶስና ቅዱሳት ናቸው።

ውእቱ ለዋጭ ተለዋጭ ባሕርይ ስላለው በተባዕትና በአንስት በብዙና በነጠላ አፈታት ይፈታል። እንዲህ ማለት በነባር እንቀጽነቱ የሚከተሉትን ትርጉም ሊያስገኝ ይችላል። በዐረፍተ-ነገር እየገባ ሲታይ የትኛውን ትርጉም እንደያዘ ዐመሉን አስተውል።

ውእቱ = ነው፣ናት፣ናቸው /ተ/አ/፣

= ነሽ፣ ነሽ፣ ናችሁ /ተ/አ/፣

= ነኝ፣ነን ይኸናል

ሥርዓተ ዐረፍተ-ነገር በምሳሌ

- ቅድስት ይእቲ ኤልሳቤጥ = ኤልሳቤጥ ቅድስት ናት

- ኤልሳቤጥ ቅድስት ይእቲ

- ነቢይ ውእቱ ሕዝቅኤል

- ሕዝቅኤል ነቢይ ውእቱ

- ውእቱ ለሚለው አሉታው «አኮ» /አይደለም/ ነው

ምሳሌ = አኮ ነቢይ ሕዝቅኤል

ውእቱ = ነው፣ ነበር፣ ነሽ፣ ነሽ፣ ናችሁ

ይእቲ=የት፣ ነበረች

ውእቶሙ /እሙንቱ/= ናቸው፣ ነበሩ /ለሌቶች/

ምሳሌ ፣ እነ ውለቱ ፍኖተ ጽድቅ
 እንቲ ውለቱ ተሰፋሁ ለአዳም
 እንተ ውለቱ ቢሃ ኩሉ ዓለም
 ማርያም ይእቲ መሠረተ ሕይወት
 ጳውሎስ ወዲጥሮስ መምህራን ውለቶሙ
 ሰሎሜ ወኢልሳቤጥ ቅዱሳት ውለቶን

የሚከተሉት ከመራሕያን ከግሶች ጋር አዛምድ /አስተዳምር/

፩. እንትን	ሀ. ንበርኩ
፪. ውለቱ	ለ. በላዕነ
፫. እነ	ሐ. ሐርኪ
፬. ውለቶን	መ. ጸለዩ
፭. ይእቲ	ወ. ቀተልከን
	ረ. መጽአት
	ሰ. ኖምክሙ
	ሸ. ሐራ
	ቀ. በልዐ

አስተካክለኻ ጸፍ /በሥርዐተ- ሰዋስው/

ምሳሌ /ንዘነ/ ማርያም አመ/ተሰቅለ ክርስቶስ /ንዘነት ማርያም አመ ተሰቅለ ክርስቶስ/

፩. /ኖመ/ እንተ ላዕለ አራት /አልጋ/

፪. /ሐረ/ እንትን ንበ ደብረ-ጽጌ

፫. /ቆመ/ ማርያም ወማርያም ቅድመ ቤተ- መቅደስ

፬. /ንደረ/ ፍሬ ጽድቅ ውስተ ቤተ- አርድእት /ተማሪዎች/

፭. /አርመመ/ ሚካኤል አመ ተሰቅለ አምላኩ

፮. /ተፈሥሐ/ ጸድቃን በእግዚአብሔር

ወልጥ ንበ ልሳነ ዐምሐራ /ወደ አማርኛ መልስ/

፩. ንሕነ ሐርነ ንበ አክሡም ወላስታ

፪. እንቲ ውለቱ እመ-ብረሃን

፫. ማርያም ወለደት ወልዳ ዘበኩራ

፬. እንተ ወእነ ሰማእነ ቃለ-እግዚአብሔር

፭. እለመኑ /እነማን/ ውለቶሙ ዘሐፍ ንበ ገዳሙ-ሲና

ወደ ገለዝ መልስ /ወልጥ ንበ ልሳነ-ገለዝ/

፩. ወደ ጸሎት ቤት ሺድን።

፪. እኔ ነኝ ወደ ቤተ ክርስቲያን የሺድኩ። /ዘ=የ/

፫. እነርሱ በኅብረት ተቀመጡ። /ኅቡረ=በኅብረት/

፬. ቶማስ እና ጴጥሮስ መምህራን ናቸው።

፭. ማርያም ድንግል የአሮን በትር /በትር=በትር/ ናት።

፮. አንተ የክርስቶስን ወንጌል ሰበክክ።

፯. አንተ ሰባኪ አይደለህም።

፪.፩.፫. መራሕያን እንደ አመልካች ቅጽል

የመራሕያን ሌላው አገልግሎታቸው አንድን ነገር ወይም አካል በተባዕትና በአንስት፤ በማይታይና በሚታይ፤ በቅርብ ሩቅና በቅርብ ቅርብ አመልካች ጠቋሚ እየኾኑ መነገራቸው ነው። በሊቃውንት መጻሕፍት ጉልት እየተባሉ ይጠቀሳሉ።

መደባቸውም ሦስት ሲኾን እነዚህ ኾኑ፡-

፩. ተናጋሪን /እኔን ባይ/ አመልካች

፪. የማይታይ አመልካች

፫. የሚታይ አመልካች ናቸው። በተጨማሪ የቅርብ ሩቅ አመልካች ኾነው ሲገለጹ ደግሞ

ውለቱ	ዝኩ ተብሎ ይገለጻል።	ትርጉሙም	ያ
ይለቲ	እንትኩ		ያቺ
ውለቶሙ	እልኩ		እኒያ
ውለቶን	እልኮን		እኒያ /ለሴቶች/

አንባቢ የሚከተሉትን ቃላት ያጥናና ከላይ ባየናቸው የመራሕያን አገልግሎት በተመለከተ የራሱን መልመጃዎች ለመሥራት ይሞክር

ሀ. ተስማሚ ቃላት

ከመ = እንደ ወ = እና

አይቴ = ወዴት ማዕዘ = መቼ

ምስለ = ጋር ምንት = ምን

እም = ከ በእንተ = ስለ

አላ = እንጂ ዝየ = እዚህ

ሀየ = እዚያ የም = ዛሬ

ጌሠም = ነገ ትማልም = ትላንት ጥቀ = እጅግ ናህ=አሁን፤ እነሆ

ዘ = እንተ = የ እለ ፣ዘ=የ /ለብዙ/

የቤተሰብ አባል ስም

እጦላ

አብ = አባት

እም = እናት

ወልድ = ልጅ /ወንድ/

ወለት = ቤት ልጅ

እጎት = እጎት

እጎት = ወንድም

አመት = ቤት አገልጋይ

ገብር = ወንድ አገልጋይ

ብዙ

አበው = አባቶች

እማት = እናቶች

ውሉድ = ልጆች

አዋልድ = ቤት ልጆች

አጎት = እጎቶች

አጎው = ወንድሞች

አእማት = ቤት አገልጋዮች

አግብርት = ወንድ አገልጋዮች

ሊ የግስ ቃላት /verbs/

ሐረ = ሂደ፤ ቆመ = ቆመ፤ ኖመ = ተኛ፤

ጸለየ = ለመነ፤ ነበረ = ተቀመጠ፤ ጎደረ = አደረ፤

አርመመ = ዝም አለ፤ ተፈሥሐ = ተደሰተ፤

በልዐ = በላ፤ መጽአ = መጣ፤ ቀተለ = ገደለ

ምልማድ / መልመሻ /

የ«ሀ» ን ቃላት ከ «ለ» ቃላት ጋር /መራሕያትን ከግሰቹ/ ጋር አዛምድ /አስተዛምድ ቃላት «ሀ» ምስለ ቃላት «ለ»

«ሀ»

፩. አንትን

፪. ውእቱ

፫. አነ

፬. ውእቶን

፭. ደእቲ

፮. ንሕነ

፯. አንቲ

፰. ውእቶሙ

፱. አንትሙ

«ለ»

እ/ ነበርኩ

በ/ በላዕነ

ሀ/ ሐርኪ

ደ/ ቀተልኩን

ሀ/ መጽአት

ወ/ ኖምከሙ

ዘ/ ሐራ

ሐ/ በልዐ

ጠ/ ጸለዩ

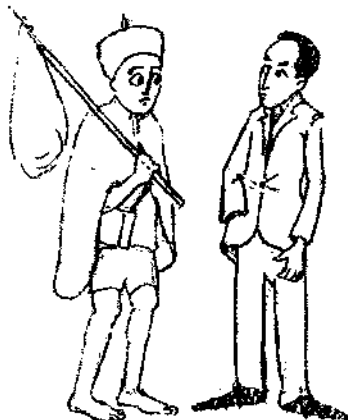
ወልጥ ኅበ ልሳነ ዐምሐራ /ወደ አማርኛ ላውጥ/

- ፩. ንሕነ ሐርነ ኅበ አክሡም ወላሊበላ
- ፪. አንቲ ውእቱ መሶበ ወርቅ ንጹሕ
- ፫. አንተ ወአነ ሰማእነ ቃለ እግዚአብሔር
- ፬. ወለተ ማርያም ሐረት ኅበ ቤተ-ክርስቲያን
- ፭. አንትሙ ሐርክሙ ኅበ ኢየሩሳሌም
- ፮. እለሙኑ /እነማን/ ውእቶሙ ዘሐሩ ኅበ ቤተ-ልሔም
- ፯. ንሕነ ጸለይነ በእንተ ዴር ሡልጣን
- ፰. ውእቶን ተዐቀቡ እም ኤድስ
- ፱. አንትሙ ሰብሐ ለእግዚአብሔር
- ፲. አነ ኖምኩ ደበ አራትዮ

ወልጥ ኅበ ልሳነ-ግእዝ

- ፩. እኛ ወደ ጸሎት ቤት ሼድን
- ፪. ማርያም ድንግል በትር ናት። /በትር = ብትር /
- ፫. ጳውሎስና ጴጥሮስ መምህራን ናቸው።
- ፬. አንተ አውሮጳዊ አይደለክም።
- ፭. የእናትህ ስሟ ማነው?
- ፮. ወንድሞች ወደ ቤተ ክርስቲያን መጡ።
- ፯. አባቲ ተኛ።
- ፰. እናቶች ወደ አባቶች ሼዱ።
- ፱. ስሎሞን ወደ አባቶች ሼደ።
- ፲. ዝም ብሎ ተቀመጠ።

ትውውቅ /በላምታ/

ዜና ሥላሴ

ሰላም ለከ እጉየ
 ሰላም ሳንተ ይኸን
 መኑ ስምከ
 ሰምኸ ማን ነው?
 ወመኑ ስመ አቡከ
 ያባትኸ ሰም ማንው?
 ወመኑ ስመ እምከ
 የእናትኸ ሰም ማን ነው?
 እምአይቲ መጸእከ
 ከየት ነው የመጣኸው
 አባፋንቱ አዝማኒከ
 ዕድሜኸ ሰንት ነው?
 ናሁ ... አይቲ ተሐውር
 አሁን የት ትሄዳለህ?
 በል ሠናይ ምስየት
 በል መልካም ምሽት

ቤዛ ማርያም

ወሰላም ለከ እጉየ
 ወንድሜ ሰላም ሳንተም ይኸን
 ቤዛ ማርያም ውእቱ ስምየ
 ሰሜ ቤዛ ማርያም ነው
 ዘድንግል ውእቱ ስመ አቡየ
 የአባቴ ስም ዘድንግል ነው::
 አስካለ ማርያም ውእቱ ስመ እምየ
 የእናቴ ስም አስካለማርያም ነው
 እም ጎጃም
 ከጎጃም
 ዕሥራ ወእሐዱ
 ሃያ አንድ
 ንብ ከኒሳ
 ወደ ቤተ ክርስቲያን
 ለኩልነ
 ለኹላችን

፩.፩. አመልካቾች /Demonstratives/

አመልካች ማለት የአንድን ነገር ወይም አካል ከተናጋሪው መቅረብና መራቅ የሚያመለክት ሰዋሰዋዊ ሞያ ነው:: ምሳሌ ይኸ /This/ ያ /That/ ... ናቸው:: በባለፈው ትምህርታችን ውስጥ ከመራሕያን አገልግሎት አንዱ እንደ አመልካች /አመልካች ቅጽል/ ማገልገላቸው መኾኑን ተመልክተናል:: ለማስታወስ ያሽል ውእቱ - ያ፣ ይእቲ - ያች የሚለውን ትርጉም መያዛቸውን መጥቀሱ ይበቃል:: በዛሬው ትምህርታችን ግን ሰፊ አድርገን እንመለከታለን::

የቅርብ አመልካቾች /የቅርብ ሰዎች/
 ምሳሌ:-

ነጠላ		ብዙ		
አመልካች	ትርጉም	አመልካች	ትርጉም	ጾታ
ዝንቱ /ዝ/	ይኸ /This/ ይኸው፣ ይኸውና፣ ይኸ ነው	እሱ/እሷ /እሱንቱ/	እነዚህ /These/ እነሹ፣ እነሹና፣ እነሹ ናቸው	
ዛቲ /ዛ/	ይቺ/This/ ይቺው፣ ይቺውና፣ ይቺ ናት	እሱን፣እሷን፣እሳንቱ	እነዚህ፣ እነሹ ናቸው/These/	

የሩቅ አመልካቾች /የሩቅ ሰዎች/

ነጠላ		ብዙ		
አመልካች	ትርጉም	አመልካች	ትርጉም	ጾታ
ዝኩ፣ውእቱ ዝኩቱ ፣ዝሰኩ	ያ፣ያውና፣ያነው /that/	ውእቶሙ /እሙንቱ/ እልኩ፣እልኩቱ	እነዚያ፣እነዚያው፣እነዚያ ናቸው /those/	
ይእቲ፣ እንታከቲ፣ እንትኩ	ያቺ፣ያቺውና፣ያ ቺው /that/	ውእቶን /እማንቱ/ እልኮን፣ እልኩን	እነዚያ፣ እነዚያው እነዚያ ናቸው /those/	

- ዝንቱ ውእቱ ወልድየ - ልጄ ይኸ ነው /ይኸ ልጄ ነው/
- ዛቲ ይእቲ ማርያም እመ አምላክ- የአምላክ እናት ማርያም ይች ናት
- ዛቲ ይእቲ ትምክህትነ - ትምክህታችን /መመኪያችን/ ይች ናት
- ይእቲ ወለት ሐረት ነበ ደብረ ሊባኖስ - ያቺ ልጅ ወደ ደብረ ሊባኖስ ሺደች
- ዛቲ ብእሲት መጽአት እም ኢየሩሳሌም- ይቺ ሴትየ ከኢየሩሳሌም መጣች
- ውእቶሙ ካህናት ሐሩ ነበ ዋልድባ - እነዚያ ካህናት ወደ ዋልድባ ሺዱ
- ውእቶን አንስት ሐሩ ነበ ቤተ ክርስቲያን - እነዚያ አንስት /ሴቶች/ ወደ ቤተ ክርስቲያን ሺዱ

፪.፪.፪. አመልካች ተውላጠ ስም / Demonstrative pronouns /

አመልካች ተውላጠ ስም ማለት ከአመልካቹ ቃል በመቀጠል ስም መከተሉ ቀርቶ ማሰሪያ አንቀጽ ሲከተል የሚገለጽ ሰዎችዊ ሺደት ነው። በአጭሩ አመልካች ተውላጠ ስም ማሰሪያ አንቀጽ ነው።

ምሳሌ፡- ይኸ ልጅ መጣ። ማለቱ ቀርቶ ይኸ መጣ። ቢል ይኸ የሚለው አመልካች አመልካች ተውላጠ ስም ይባላል። ምክንያቱም «ይኸ» የሚለው አመልካች «ልጅ» የሚለውን ስም አላስከተለምና ወይም በግልጽ አላስቀመጠምና ነው። ስለሆነም አመልካቹ ባለቤት መኾኑ ነው።

- ምሳሌ፡- ዝንቱ ውእቱ ወልድየ /This is my son/
- ዛቲ ይእቲ ዐፀደ ማርያም /This is Atsede-Maryam/
- ማስታወሻ፡- አመልካች ተውላጠ ስም ብዙ ጊዜ በነባር አንቀጽ /Verb to be/ ይገለጣል።

፪.፪.፪. አመልካች ቅጽ /Demonstrative Adjective/

አመልካች ቅጽ የምንለው አመልካቹ የሚያገኙበትን ስም ቀድሞ በመግባት የሚያገኙበትን ስምም በግልጽ ሲያስቀምጥ ነው።

አመልካች ተውላጠ ስም።

ምሳሌ፡- ይኸ ልጅ መጣ። ዝንቱ ወልድ መጽሐ

እነዚያ ነገሥት ወደ ቤተ መንግሥት ሼዱ።

ውእቶሙ ነገሥት ሐሩ ንበ ቤተ መንግሥት።

እነዚኸ ሰዎች ወደ ደብረ ክርቤ ሼዱ።

እሱ ብህእ ሐሩ ንበ ደብረ ክርቤ።

ማስታወሻ፡- አብዛኛውን ጊዜ ተግባራዊነት ያለው አካሄድ ግን አመልካች ቅጽ መሆኑን ለመገንዘብ ይሞክሩ።

ተጨማሪ ምሳሌ፡-

ይሉቲ ብእሲት ሐረት ንበ ቀራንዮ

/ያቺ ሴትዮ ወደ ቀራንዮ ሼደች/

ዝንቱ ወልድ ኅያል ውእቱ

ይኸ ልጅ ኅያል ነው

ዝንቱ መስቀል ቤዛን፣ መድኃኒትን

ይኸ መስቀል ቤዛችን፣ መድኃኒታችን ነው

እማንቱ አንስት ሰገዳ ለእግዚአብሔር አምላክ

ኢትዮጵያ

እነዚያ ሴቶች ለኢትዮጵያ አምላክ

ለእግዚአብሔር ሰገዱ

ዛቲ ወለት እንትዮ ይእቲ

ይቺ ልጅ እንቲ ናት

ዝ ኅብስት ሥጋ ክርስቶስ ውእቱ

ይኸ ኅብስት የክርስቶስ ሥጋ ነው

ዐቢይ ውእቱ ዝ ነገር

ይኸ ነገር ታላቅ ነው

ዝንቱ ረድእ አኮ ትጉን

ይኸ ተማሪ ትጉን አይደለም

ውውእቱ እግዚአብሔር ይረድእና በዝንቱ

በዚኸም የሚረዳን እሱ እግዚአብሔር ነው

ለሱ እግዚአብሔር በዚኸ ይረዳናል/ ፪ኛቆሮ ፭፥፭

ከመ አንትሙኒ ኢትፍትው እኩየ በከመ ፈተው እሙንቱ

እነዚያ /እሙንቱ/ ክፉ እንደ ወደዱ እናንተም ክፉ አትውደዱ

ከመዛ ይቤ መጽሐፍ። ይቤ = አለ መጽሐፍ እንዲኸ ብሏል

ወንድህ ዝኸ ሕገ ኃጢአት ዘውስተ አባልየ። ንዩለ = በረታ፣ አዩለ

ዘ - የ፣ /ውእቲ/፣ ውስተ = ውስጥ፣ በ፣ አባል = አካል፣ ሰውነት

በሰውነቱ ያለ ሕገ ኃጢአትን ድል ነግ፣ በረታ። ገላ፭፥፲፭

፪፪፫. የአመልካቾች አካሄድ በግስ

የአመልካቾች አካሄድ በግስ እንደ መራሕያነ ነው።

ምሳሌ፡- ሰአለ - ለመነ /Begged/ /ቀዳማይ አንቀጽ - Past tense /

አነ - ሰአልኩ	እኔ ለመንኩ	-	I begged
አንተ - ሰአልከ			You begged
አንቲ - ሰአልኪ			You begged
አንትሙ - ሰአልክሙ			You begged
አንተ - ሰአልከ			You begged
አንትን - ሰአልክን			You begged
ንሕነ - ሰአልነ			We begged
ውእቱ፣ ዝኸ፣ ዝሰኸ፣ ዝንቱ	- ሰአለ		He begged
ይአቲ፣ ዛቲ፣ ዛ፣ እንታክቲ	- ሰአለት		She begged
ውእቶሙ፣ እሉ፣ እሉንቱ	- ሰአሉ		They begged
ውእቶን፣ እላ፣ እሉን	- ሰአላ		They begged

ቃላት

ሀ/ አምስቱ የሰሜት ሕዋሳት /The five sense organs/

ነጠላ /singular/

ብዙ /Plural/

ዕዝን - ጆሮ / ear/

አዕዝን /ears/

ዐይን - ዐይን /eye/

አዕይንት /eyes/

አንፍ - አፍንጫ /nose/

አዕናፍ /noses/

ልሳን - ምላስ /tongue/

ልሳናት /tongues/

እድ - እጅ /hand/

አእዳው /hands/

ለ/ የእንስሳት ስም

ነጠላ

ከልብ - ውሻ /dog/
 ላሕም - ላም /cow/
 ሶር - በሬ /ox/
 ጠሊ - ፍየል /goat/
 ጠሊት - ፍየል /goat/
 በግዕ - በግ /sheep/
 በግዕት - በግ /sheep/
 ዶርሆ - ዶሮ /cock, hen/
 ፈረስ - ፈረስ /horse/
 በቅል - በቅሎ /mule/
 አንበሳ - አንበሳ /lion/
 አንጼዋ - አይጥ /mouse/
 «ድመት» - ድመት /cat/
 አድግ - አሀያ /donkey/

ብዙ

አከልብት፣ ከለባት፣ አከላብ
 አልሕምት
 አስዋር
 አጣሊ
 አጣልያት /አንስታይ/
 አባግዕ
 አባግዕት /አንስታይ/
 ደዋርሀ
 አፍራስ
 አብቅል
 አናብስት
 አናጹት
 ድመታት
 አእዱግ

አድግት -/አድግት/ አሀያ/ donkey/ አእዱግት /አድግታት/ /አንስታይ/

ሐ/ የግስ ቃላት / verbs/

በከየ - አለቀሰ
 ሰፀመ-ሳመ
 ተለወ - ተከተለ
 ገነየ-አመሰገነ
 ተቀብረ - ተቀበረ
 ጸመ-ጸመ
 አፍቀፈ - ወደደ
 አንበበ-አነበበ
 ሐመ - ታመመ
 ኮነ - ሾነ

ሰከበ - ተኛ
 ጌወ - ገወገወ
 ተንሥኦ - ተነሣ
 ፈተወ - ወደደ
 ገብረ - ሠራ፣ ፈጠረ
 ወድቀ - ወደቀ
 አእመረ - ዐወቀ
 ተሰቅለ - ተሰቀለ
 አድገነ - አዳነ
 አርመመ - ዝም አለ

ምልማድ /መልመጃ/

አስተዛምድ ቃላት - «ሀ» ምስለ ቃላት - «ለ»

«ሀ»

«ለ»

፩. ዝኩ	አ/ አእመረት /knew/
፪. ውእቱ	በ/ ሐርከ /went/
፫. እንታክቲ	ገ/ ገብረ /made/
፬. እልክቱ	ደ/ ፈተው /liked/
፭. ይእቲ	ሀ/ ሰበኪ /preached/
፮. እሉ	ወ/ ነበርና /sat/
፯. እላ	ዘ/ አንብብክሙ /read/
፰. ዝክቱ	ሐ/ ተለዋ /followed/
፱. ዝንቱ	ጠ/ አፍቀርክን /loved/
፲. እልኮን	

የሚከተሉትን ቃላት አጥናና /አጥኚና/ መልመጃውን ሥራ/ሪ

ወናይ - ቆንጆ፣ ጥሩ ሠናይት - ቆንጆ /ለሴት/

ሐዲስ - አዲስ መጽሐፍ - መጽሐፍ

ወልጥ ገበ ልሳኒ ግእዝ

- ፩. ይቺ ልጅ ቆንጆ ናት።
- ፪. እነዚያ ኢልሳቤጥና ሶስና ናቸው።
- ፫. ያ ልጅ ኢልያስ ነው።
- ፬. ይኸ መጽሐፍ አዲስ ነው።
- ፭. እነዚህ የክርስቶስ አገልጋዮች ናቸው።
- ፮. ይኼ አንበሳ ትልቅ ነው።
- ፯. ያ ውሻ መጣ።
- ፰. ይኸ ልጅ መንፈሳዊ ነው።
- ፱. እነዚያ ልጆች ከዐራት ኪሉ መጡ።
- ፲. እነዚህ አባቶች ወደ ገዳም ሼዱ።

መልመጃ

፩. ዝኩ	አ. ሐረት
፪. ውእቱ	በ. ቀደስኪ
፫. እንታክቲ	ረ. መጽሐ

፩. አልክቱ	ደ. ነበሩ
፪. ይእቲ	ሀ. ሰገድኪ
፫. እሉ	ለ. ሐርነ
፬. እላ	ሐ. አንበብከሙ
፭. ዝክቱ	መ. ቀደሰ
፮. ዝንቱ	ሠ. ሐርከን
፯. አልኮን	
፰. አልኮ	
፱. አሙንቱ	
፲. ዝ	

የሚከተሉትን ወደ ገለገ ተርጉም ፈክር /ተርጉም/ ገብ ልሳን ገለገ

- ፩. ያች ልጅ ቆንጆ ናት
 ፪. እነዚያ ኤልሳቤጥና ማርያም ናቸው
 ፫. ያ የወንጌል ተማሪ ነው
 ፬. ይኸ መጽሐፍ አዲስ ነው
 ፭. እነዚሽ የክርስቶስ አገልጋዮች ናቸው

ጎራ /ምረጥ/

- ፩. _____ አንትን ገብ ኢየሩሳሌም
 ሀ. ሐሩ ለ. ሐረ ሐ. ሐራ
 መ. ሐርከን ሠ. ሐርከሙ
- ፪. _____ ሚካኤል አመ ተሰቅለ አምላኩ።
 ሀ. አርመሙ ለ. አርመማ ሐ. አርመምክሙ መ. አርመመ
- ፫. ቅድስት _____ ወለተ ጴጥሮስ
 ሀ. ይእቲ ለ. ውእቱ ሐ. ውእቶሙ መ. ውእቶን
- ፬. _____ አንተ ላዕለ ዐራት። /ዐራት - አልጋ፣ ላዕለ - ላይ/
 ሀ. ኖምኩ ለ. ኖምን ሐ. ኖማ
 መ. ኖምክ ሠ. ኖመ
- ፭. _____ ይእቲ ኢየሩሳሌም ሀገሮሙ ለነቢያት
 ሀ. ዝንቱ ለ. ዛቲ ሐ. ዛ መ. ዝክቱ ሠ. ለ ወ ሐ
- ፮. _____ ሞተ በእንተ ኩሉ /በለ ኹሉ/
 ሀ. ይእቲ ለ. ውእቱ ሐ. ውእቶሙ መ. አልክቱ

፩. _____ እና ንብ ዐራት ኪሉ

ሀ. ጌሠ ለ. ጌሥኩ ሐ. ጌሠት መ. ጌሥኪ

፪. መኑ _____ እጉየ?

ሀ. ስምክሙ ለ. ስምኑ ሐ. ስምክ መ. ስምኪ ሠ. ሀ ወ ሐ

፫. እና _____ ወንጌለ መንግሥተ ሰማያት

ሀ. ሰበኩ ለ. ሰበክኩ ሐ. ሰበክነ መ. ሰበክሙ

፬. እሉ ሰብእ _____ እም ሶርያ

ሀ. መጽእ ለ. መጽሉ ሐ. መጽእነ መ. መጽእክሙ

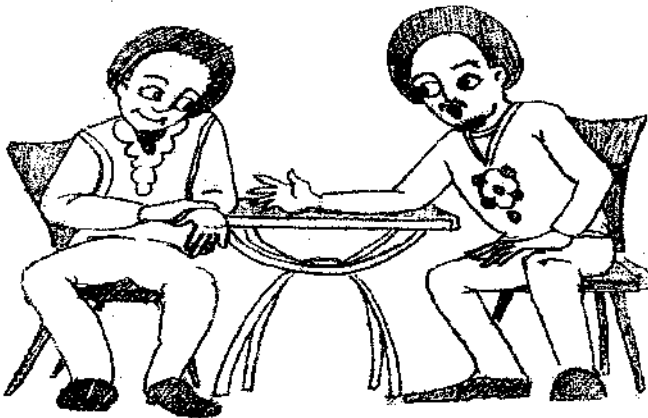
፭. እፎ _____ እጎትየ አስካለ ማርያም። /ነደረ - አደረ/

ሀ. ንደርክ ለ. ንደርክሙ ሐ. ንደራ መ. ንደርኪ

፮. ተዐቀቡ አንትሙ _____ ኤድሱ። ተዐቀቡ - ተጠበቁ

ሀ. ንብ ለ. እም ሐ. ከመ መ. ምስለ

ሰላምታ

እፎ ንደርክ እጎየ

ለንዴት አደርክ ወንድሜ/

ትምህርት እፎ ውእቱ

ትምህርት እንዴት ነው/

ግዕዜ ውእቱ ዘፈጸምክሙ ፈተናክሙ

/መቼ ነው ፈተናችሁን የጨረሳችኩት/

በጽባሕ አይቱ ሐርክ ... ኢረክብኩክ

በማለጻው ያላገኘሁኩክ የት ጌደክ ነው/

እንብ በጽባሕ ንብ ቤተ ምግብ/ ካፌ ውእቱ ዘሐርኩ

እግዚአብሔር ይሰባሕ

/እግዚአብሔር ይመስገን/

ሠናይ ውእቱ

/ጥሩ ነው/

ዘየም ወርኅ

/የዛሬ ወር/

ንብ ከኒሣ ቤተ ክርስቲያን

/ወደ ቤተ ክርስቲያን/

እግዚእ ይባርክ ኩን ትጉሀ

/አኒስ በማለዳ ወደ ካፌ ነበር የሄድኩት/
 ስምዐኒ ዳዕሙ መኑ መሀረ ዮም
 /ሰማኝ እንጂ ዛሬ ማን አስተማረ/
 በይነ ምንት
 /ሰለምን/
 ኩሉ ሰብአ ቤትከ፣ ዳገና ውለቶሙ
 /ኹሉም ቤተሰቦችህ ደገና ናቸው/
 በል ሠናይ ምስየት... ጌሰም ንትራኩብ
 /በል መልካም ምሽት ነገ እንገናኝ/

/ጌታ ይባርክህ ትጉን ኹን/
 ...በይነ ነገረ ማረያም
 /...ሰለ ነገረ ማረያም/
 እወ ሎቱ ስብሐት
 /አዎ ምስጋና ለሱ ይኹን/
 ኦሆ ለኩልን
 እሺ ለኹላችን

ንግግር /Conversation/

እመቤት

ሰላም ለኪ ገነት
 ሰላም ላንቺ ይኹን ገነት
 እፎ ገደርኪ እጎትየ
 እንደምን አደርሺ እጎቴ?
 ትምህርት እፎ ውለቱ
 ትምህርት እንዴት ነው?
 ሐይወት እፎ ውለቱ
 ሐይወት እንዴት ነው?
 አይቲ ውለቱ ቤተ ትምህርትኪ
 ትምህርት ቤትሺ የት ነው?
 ዛቲ እጎትኪ ይእቲ
 ይቺ እጎትሺ ናትን?
 መኑ ውለቱ ስማ
 ስሟ ማን ነው?
 ዝንቱ መጽሔት ምንት ውለቱ? «ጎሐ» ውለቱ?
 ይኸ መጽሔት ምንድን ነው? «ጎሐ» ነው?
 በዐለ ትንሣኤ እፎ ውለቱ
 የትንሣኤ በዐል እንዴት ነው?
 ቤተ እግዚአብሔር ውለቱ ዘገደርኪ
 ቤተ እግዚአብሔር ነው ያደርሸው

ገነት

ወሰላም ለኪ እመቤት
 ሰላም ላንቺም ይኹን እመቤት
 እግዚአብሔር ይሰባሕ
 እግዚአብሔር ይመስገን
 ሠናይ ውለቱ
 ጥሩ ነው
 ዳገና ውለቱ
 ደገና ነው
 «6 ኪሎ» ውለቱ ቤተ ትምህርትየ
 ትምህርት ቤቱ 6 ኪሎ ነው
 እወ እጎትየ ይእቲ
 አዎ እጎቴ ናት
 ብርቱካን ውለቱ ስማ
 ስሟ ብርቱካን ነው
 አኮ ሐመር ውለቱ
 አይደለም ሐመር ነው
 ጥቀ ሠናይ
 በጣም ቆንጆ/ጥሩ/ ነው
 በአማን
 በእውነት

እሆ ዳገና ኩኒ ሠናይ በዐል
እሺ ደገና ኹኒ መልካም በዓል

ለክልሌን
ለኹለታችንም

፪. ወልደ ገበ ልባነ ግእዝ

- ፩. ዛቲ ወለት ሠናይት ይእቲ።
- ፪. እልክቶን ኤልሳቤጥ ወሶስና ውእቶን
- ፫. ዝኹ ወልድ ኤልያስ ውእቱ።
- ፬. ዝ መጽሐፍ ሐዲስ ውእቱ።
- ፭. እሉ ካህናተ እግዚአብሔር ውእቶሙ
- ፮. ዝንቱ አንበሳ ዐቢይ ወእቱ።
- ፯. ውእቱ ከልብ መጽእ።
- ፰. ዝንቱ ወልድ መንፈሳዊ ውእቱ።
- ፱. እሉ ውሉድ መጽኡ እም ዐራት ኪሉ።
- ፲. እሉንቱ አበው ሖሩ ገበ ገዳም።

፪፫. አገናዛቢዎች - ዝርዝር /Possesives/

አገናዛቢ የምንለው የማንነትን የሚያመለክቱ ቀለማትን የያዘ ሰዋስዋዊ ሞያን ነው። ለምሳሌ፡- እናቷ፣ እናቱ፣ እናታቸው፣ እናታችን፣ እናትሽ፣ እናትኸ፣ እናቱ ወዘተ... ከዚህ ላይ እናት የሚለው ቃል ቀለማቱን እንደለዋወጠ መገንዘብ አለብን። ስለኸንም ሽ፣ ኸ ወዘተ... የሚሉት ፊደላት የማንነትን ለማመልከት እናት ከሚለው ቃል /ሰም/ ላይ የተጨመሩ ቀለማት ናቸው። በግእዝ ያሉ ፊደላት ደግሞ ከ /ሀ/፣ ኪ/ሺ/ ወዘተ... ናቸው እስኪ በዝርዝር እንመልከታቸው።

፪. ፫. ፩. አገናዛቢ ቅጽሎች /Possessive adjectives or determiners/

ሀ. የቃሉ የመጨረሻ ፊደል ሳድስ ሲኾን ወይም ሰም ሲኾን

እም - እናት

እነ /እኔ/	እምየ	እናቱ	My mother
እንተ /እንተ/	እምከ	እናትኸ	Your mother
እንቲ /እንቲ/	እምኪ	እናትኸ	Your mother
እንትሙ /እናንተ/	እምከሙ	እናታችኹ	Your mother
እንትን /እናንተ/	እምከን	እናታችኹ /ለሴቶች/	Your mother
ንሕነ /እኛ/	እምነ	እናታችን	Our mother
ውእቱ /እሱ/	እሙ	እናቱ	His mother
ይእቲ /እሷ/	እማ	እናቷ	Her mother

ውእቶሙ /እነርሱ/	እሞሙ	እናታቸው	Their mother
ውእቶን /እነርሱ/	እሞን	እናታቸው /ለሌች/	Their mother.

❖ አገናዛቢ ቅጽሎች /Possessive adjectives/

ግእዝ	እንግሊዘኛ	አማርኛ
የ	my	የ/ኤ
ከ	your	ሀ/ሽ
ከ	your	ሽ [ሺ]
ከሙ	your	ችሁ/ኹ
ከን	your	ችሁ/ኹ
ከ	our	ን
ከ	his	ከ
ከ	her	ከ-ከ
እሙ	their	ቸው
እን	their	ቸው

እግዚእ - ጌታ	እግዚእት - እመቤት
እግዚአብሔር - ጌታየ /የኔጌታ/	እግዚእትየ - እመቤቴ
እግዚአብሔር - ጌታህ	እግዚእትከ - እመቤትሽ
እግዚአብሔር - ጌታሽ	እግዚእትከ - እመቤትሽ
እግዚአብሔር - ጌታችሁ	እግዚእትከሙ - እመቤታችኹ
እግዚአብሔር - ጌታችሁ	እግዚእትከን - እመቤታችኹ
እግዚአብሔር - ጌታችን	እግዚእትን - እመቤታችን
እግዚአብሔር - ጌታው	እግዚእት - እመቤቴ
እግዚአብሔር - ጌታዋ	እግዚእት - እመቤቷ
እግዚአብሔር - ጌታቸው	እግዚእትሙ - እመቤታቸው
እግዚአብሔር - ጌታቸው	እግዚእትን - እመቤታቸው

ከላይ የተመለከትናቸው ስሞች የመጨረሻ ፊደላቸው ባድሰ መኾኑን ያስታውሱ።

፩. የ. የ. ፩. በመስተዋድድና በአያያዥ- በተሰማሚ ቃላት

/Prepositions and Conjunctions

መስተዋድድ የሚባሉት ገበ / to / ወደ፤ ከንድ፤ ምስለ / with / ጋር ወዘተ...	
ገበ - ወደ፤ ከንድ	ምስለ / with / ጋር
እኔ ገበየ - ወደ እኔ	to me ምስሌየ - ከእኔ ጋር
አንተ ገበከ - ወደ አንተ	to you ምስሌከ - ከአንተ ጋር

አንቲ ኅቤኪ - ወደ አንቺ	to you	ምስሌኪ - ከአንቺ ጋር
አንትሙ ኅቤክሙ - ወደ እናንተ	to you	ምስሌክሙ - ከእናንተ ጋር
አንትን ኅቤክን - ወደ እናንተ	to you	ምስሌክን - ከእናንተ ጋር
ንሕነ ኅቤነ - ወደ እኛ	to us	ምስሌነ - ከእኛ ጋር
ውእቱ ኅቤሁ - ወደ እሱ	to him	ምስሌሁ - ከእሱ ጋር
ይሕቲ ኅቤሃ - ወደ እሷ	to her	ምስሌሃ - ከእሷ ጋር
ውእቶሙ ኅቤሆሙ - ወደ እነሱ	to them	ምስሌሆሙ - ከእነሱ ጋር
ውእቶን ኅቤሆን - ወደ እነሱ	to them	ምስሌሆን - ከእነሱ ጋር

እምነ - ከ /from/

እምኔየ -	ከእኔ -	from me
እምኔከ -	ከአንተ -	from you
እምኔኪ -	ከአንቺ -	from you
እምኔክሙ -	ከእናንተ -	from you
እምኔክን -	ከእናንተ -	from you
እምኔነ -	ከእኛ -	from us
እምኔሁ -	ከእሱ -	from him
እምኔሃ -	ከእሷ -	from her
እምኔሆሙ -	ከእነሱ -	from them
እምኔሆን -	ከእነሱ -	from them

ግዕዝ ቃላት፡- በመስተዋድዶች ሁ/ በውእቱ/፣ ሃ/ በይእቲ/፣ ሆሙ /በውእቶሙ/፣ ሆን በውእቶን እንደገቡ እናስተውል።

- የመስተዋድዶች የመጨረሻ ፊደል በአብዛኛው ግእዝ ነው። ዲቢ/ባይ፣ ባዕል /ባይ/ እንደ እነ ገበ፣ ምስል ይዘረዘራሉ።

፪.፫.፫. በጥሬ ዘር፡- ጥሬዘር የሚባለው የቃሉ የመጨረሻ ፊደል እምስተኛ ፊደል ሲኾን ነው።

ምሳሌ፡- ቅዳሴ፣ ውዳሴ፣ ዝማሬ፣ ...

ቅዳሴ - ምስጋና

እነ ቅዳሴየ - ምስጋናየ

አንተ ቅዳሴከ - ምስጋናክ

አንቲ	ቅዳሴኪ -	ምስጋናሽ
አንትሙ	ቅዳሴክሙ -	ምስጋናችሁ
አንትን	ቅዳሴክን -	ምስጋናችሁ
ንሐነ	ቅዳሴነ -	ምስጋናችን
ውእቱ	ቅዳሴሁ -	ምስጋናው
ይእቲ	ቅዳሴሃ -	ምስጋናዋ
ውእቶሙ	ቅዳሴሆሙ -	ምስጋናችው
ውእቶን	ቅዳሴሆን -	ምስጋናችው

ግስታወቅ፡- በፕሬዘርም ሁ፣ ሃ፣ ሆሙ፣ ሆን የሚባሉትን ቀለማት አስተውል።

- በአብዛኛው ጊዜ ከሳድስ ውጭ ባሉ ቃላት የ«ለ»ን እና የ«ሐ»ን አካሄድ እንከተላለን።

አገናዛቢ ቅጽሎች /ቅጥያዎች/ possessive markers /

በ «ለ» እና በ«ሐ» ዝርዝር

ገላህ	እንግሊዝ	የአማርኛ
የ	my	የ
ከ	your	ህ/ሽ
ኪ	your	ሽ
ክሙ	your	ችሁ/ሹ
ክን	your	ችሁ/ሹ
ነ	our	ን
ሁ	his	ው
ሃ	her	ዋ
ሆሙ	their	ቸው
ሆን	their	ቸው

እስካሁን የተመለከትነው በነጠላ ቁጥር ሲሾን ከአሁን በኋላ ደግሞ በብዙ ቁጥር ላይ ያለውን ሺደት ይሾናል።

ዘመድ - ዘመደ።	አዝማድ - ዘመዶች	ወለት - አዋልድ/ሴት ልጅ/ /ሴት ልጆች/
አነ	አዝማድየ - ዘመዶች	አዋልድየ - ልጆቼ
አንተ	አዝማዲከ - ዘመዶችህ	አዋልዲከ - ልጆችህ

አንቲ አዝማድኪ - ዘመዶችሽ
 አንትሙ አዝማዲክሙ - ዘመዶቻችሁ
 አንትን አዝማዲክን - ዘመዶቻችሁ
 ንሕነ አዝማዲነ- ዘመዶቻችን
 ውእቱ አዝማዲሁ - ዘመዶቹ
 ይእቲ አዝማዲሃ - ዘመዶቿ
 ውእቶሙ አዝማዲሆሙ - ዘመዶቻቸው
 ውእቶን አዝማዲሆን - ዘመዶቻቸው

አዋልድኪ - ልጆችሽ
 አዋልዲክሙ - ልጆቻችሁ
 አዋልዲክን - ልጆቻችሁ
 አዋልዲነ - ልጆቻችን
 አዋልዲሁ - ልጆቹ
 አዋልዲሃ - ልጆቿ
 አዋልዲሆሙ - ልጆቻቸው
 አዋልዲሆን - ልጆቻቸው

ግስታወሻ:- «ደ» የሚለው ፊደል እራሱን በመቼ ጊዜ እንደለወጠ አስተውል።
 በ«አ» ስለ በዛ ነው። ወልድ - ውሉድ በሚለው ግን በ«ኦ» ስላልበዛ ራሱን
 ወደ ሣልስ አይለውጥም።

ወልድ - ልጅ

ደቂቅ - ልጅ /ልጆች/

፪. ፫. ፬. አንዳንድ ለዋት ያሉ አካሄዶች /Exceptions/

አብ - አባት

በእንተ - ስለ

አነ አቡዩ - አባቴ

በእንቲአዩ - ስለ እኔ

አንተ አቡከ - አባትሽ

በእንቲአከ - ስለ አንተ

አንቲ አቡኪ - አባትሽ

በእንቲአኪ - ስለ አንቺ

አንትሙ አቡክሙ - አባታችሁ

በእንቲአክሙ - ስለ እናንተ

አንትን አቡክን - አባታችሁ

በእንቲአክን - ስለ እናንተ

ንሕነ አቡነ - አባታችን

በእንቲአነ - ስለ እኛ

ውእቱ አቡሁ - አባቱ

በእንቲአሁ - ስለ እሱ

ይእቲ አቡሃ - አባቴ

በእንቲአሃ - ስለ እሷ

ውእቶሙ አቡሆሙ - አባታቸው

በእንቲአሆሙ - ስለ እነሱ

ውእቶን አቡሆን - አባታቸው

በእንቲአሆን - ስለ እነሱ

በእርግጥ ከላይ ያየናቸው የዝርዝር ኪደታቸው ለዋት ያሉ ቢኾንም በአንዳንድ የቤተ ክርስቲያን ጥንታውያት መጻሕፍት አባቱ ለማለት አቡሁ በማለት ፈንታ በትክክለኛ አካሄዱ አቡ ሲል ይገኛል። የተለመደው ግን ከላይ የተመለከትነው ለዋት ያለው አካሄድ ነው።

፩. ፫. ፭. አገናዛቢ ተውላጠ ሰሞች /possessive pronouns/

ሀ. ዚአየ - እኔ፣ የኔ፣ የኔው /ነጠላ/ /mine/

ለ. እንቲአየ - እኔ፣ የኔ፣ የኔዋ፣ የኔይቷ፣ /ብዙ ጊዜ ለእንስታይ ነጠላ/ /mine/

ሐ. እሊአየ - እኔ ፣ የኔ፣ የኔዎቹ/ ለብዙ/ /mine/

እነ	ዚአየ	እንቲአየ	እሊአየ	mine
እንተ	ዚአከ	እንቲአከ	እሊአከ	yours
እንቲ	ዚአኪ	እንቲአኪ	እሊአኪ	yours
እንትሙ	ዚአከሙ	እንቲአከሙ	እሊአከሙ	yours
እንትን	ዚአከን	እንቲአከን	እሊአከን	yours
ንሐነ	ዚአነ	እንቲአነ	እሊአነ	ours
ውእቱ	ዚአሁ	እንቲአሁ	እሊአሁ	his
ይእቲ	ዚአሃ	እንቲአሃ	እሊአሃ	hers
ውእቶሙ	ዚአሆሙ	እንቲአሆሙ	እሊአሆሙ	theirs
ውእቶን	ዚአሆን	እንቲአሆን	እሊአሆን	theirs

ዚአየ፡- እኔ ተብሎ ሲተረጉም «ዘ» ሲጨመርበት /ዘዚአየ/ የእኔ ተብሎ ይተረጎማል።

ምሳሌ፡- በዘ ሲያያዝ ዘ-የ

ሐመር ዘዚአነ ወዕለት በጊዜሃ - የእኛ መርከብ /ሐመር - በቁሙ/ በጊዜሃ ወጣች።

እነት ዘዚአነ ቅድስት ይእቲ - የእኛ እነት ቅድስት ናት።

ዘዚአነ ሞተ ነሥላ - የእኛን ሞት እርሱ ተሸከመ

ቃላት

ሀ. የግስ ቃላት፣

ከብረ - ከበረ

ሮፀ - ሮጠ

ጸሐፈ - ጸፈ

ከበበ - ከበበ

ገፍዐ - ገፋ

አቅረበ - አቀረበ

አተወ - ገባ

አግዐዘ - ነፃ አወጣ

ቦለ - ገባ

ቀርበ - ቀረበ

ገብረ - ሠራ፣ ፈጠረ

ተገብረ - ተደረገ

ነቀው - ሮኤኾ

ገልቀ - አለቀ

ተጋደለ - ተጋደለ

ተማገፀን - ተማፀን

ለ. የቦታ ስም፣

ሀገር - አገር ትዕይንት - ከተማ

ብሔር - አገር

አህጉር - አገሮች ደወል - መንደር /ጉጥ፣ክፍል/ ዐቀብ - ዐቀበት

ብሔራት - አገሮችዐለም - ዐለም አድማስ - ዳርቻ

መርሶ - ወደብ ጽንፍ - ዳርቻ

ደብር - ተራራ ዐውድ - አደባባይ

መርሕብ - ሜዳ

ፖላማድ፣

ወልተ ገበ ልሳነ ዐምሐራ

፩. ሠራዊተ ኢትዮጵያ ተጋደሉ በእንተ ሀገሮሙ

፪. አልቦ /የለም / ሰላም በዘመንን

፫. አዝማዲን ገልቁ በኢድስ ወበኩናት

፬. እግዝእትየ ነጽሪ ገቢየ

፭. እሰግድ ለክርስቶስ በብረክየ /ብረክ - ጉልበት/

ወልተ ገበ ልሳነ ግእዝ

፩. እፍቴና አባቴ መጡ

፪. ፀሐይነሽ አጎቴ ናት

፫. አባቶቼ ወደ ገዳም ሺዱ

፬. ጌታየ እግዚአብሔር ከበረ

፭. ኤፍሬም ውዳሴዬን ጻፈ

አስተዛምድ ቃላተ «ሀ» ምስለ ቃላተ «ለ»

ቢፅ - ቅደኛ

፩. ቅደኛየ አ/ ቢያሙ

their friend

፪. ቅደኛችሁ/ሁ በ/ ቢፃ

her friend

፫. ቅደኛሽ/ሀ ገ/ ቢፅከ

your friend

፩. ባደኛሽ/ሽ	ደ/ ቢፅነ	our friend
፪. ባደኛችሁ/ሁ	ሀ/ ቢፅኪ	your friend
፫. ባደኛችን	ው/ ቢፅከሙ	your friend
፬. ባደኛው	ሠ/ ቢፅን	their friend
፭. ባደኛዋ	ሐ/ ቢፅየ	my friend
፮. ባደኛቸው	መ/ ቢፅክን	your friend
፯. ባደኛቸው	ጩ/ ቢፅ	his friend

፪. ፫. ፭. አገናዛቢ አጸፋዎችና /Possessives/ ሰሞች

አገናዛቢ አጸፋዎች በሰም መድረሻ ዕያረፉ ስሙ የሚመለከተው ነገር ለማን እንደሆነ የሚያሳዩ ናቸው። ምሳሌ፡- እናቴ፣ እናትሽ፣ እናቱ፣ እናቷ...

በዐረፍተ-ነገር

ማርያም ድንግል እምነ ይእቲ
ወልድኪ አድኝ ዐለሙ
አይቴ ተሰቅለ ወልዳ
ወልድየ ትጉን ውእቱ

በቃላት እም፣ ጸሎት እና ቅዳሴ የሚባሉት ሰሞች እንዴት እንደሚለወጡ ተመልከት።

እነ	እምየ/እናቴ/	ጸሎትየ	ቅዳሴየ
አንተ	እምከ	ጸሎትከ	ቅዳሴከ
አንቲ	እምኪ	ጸሎትኪ	ቅዳሴኪ
ይእቲ	እማ	ጸሎታ	ቅዳሴሃ
አንተሙ	እምክሙ	ጸሎትክሙ	ቅዳሴክሙ
ንሐነ	እምነ	ጸሎትነ	ቅዳሴነ
አንተን	እምክን	ጸሎትክን	ቅዳሴክን
ውእቶሙ	እሞሙ	ጸሎቶሙ	ቅዳሴሆሙ
ውእቶን	እሞን	ጸሎቶን	ቅዳሴሆን

ማስታወሻ

የቃሉ መጨረሻ ፊደል ባድስ ካልሆነ ሁኑሃ ይላል። ቅዳሴሁ፣ ቅዳሴሃ እንዲል። የቃሉ መጨረሻ ፊደል ባድስ ከሆነ ፊደሉን ለጊዜው መቀየር ነው። ጸሎቱ፣ ጸሎታ

እንዲህ የሚገኘው ግን በስም ብቻ ነው። በመስተዋድዶች ላይኛን ይችላል።

አጠቃላይ/መስተዋድዶች/ እንዴት እንደሚለወጡ ገበ - ወደ ፡ ዲበ - ላይ . . .

ገበየ/ወደእኔ/	ላዕሌየ/በላይ/	ከማየ/እንደእኔ/	ታሕቴየ
ገበከ	ላዕሌከ	ከማከ	ታሕቴከ
ገበኪ	ላዕሌኪ	ከማኪ	ታሕቴኪ
ገበሁ	ላዕሌሁ	ከማሁ	ታሕቴሁ
ገበሃ	ላዕሌሃ	ከማሃ	ታሕቴሃ
ገበነ	ላዕሌነ	ከማነ	ታሕቴነ
ገበከሙ	ላዕሌከሙ	ከማከሙ	ታሕቴከሙ
ገበከን	ላዕሌከን	ከማከን	ታሕቴከን
ገበሆሙ	ላዕሌሆሙ	ከማሆሙ	ታሕቴሆሙ
ገበሆን	ላዕሌሆን	ከማሆን	ታሕቴሆን

. Possessives

Possessives with adjectives. The other word that adopts a similar feature like the above preposition is *ኩላንታ* : [kʷɪllanta]= the whole part.

GGMS and GIMS>GCTP and GPTP

ኩላ : [kull] > *ኩላ* or may be vice versa

<i>ኩላንታየ</i> [kʷɪll lɛntayə]	= 'all my part'
<i>ኩላንታከ</i> [kʷɪllɛntakə]	= 'all your part' (Ms,s) 2 nd person
<i>ኩላንታኪ</i> [kʷɪllɛntakij]	= 'all your part' (Fm,s) "
<i>ኩላንታከሙ</i> [kʷɪllɛntakmu]	= 'all your part' (Ms,pl) "
<i>ኩላንታከን</i> [kʷɪllɛntakn]	= 'all your part' (Fm,pl) '
<i>ኩላንታነ</i> [kʷɪllɛntanə]	= 'all our part' (Ms and Fm, pl) 1 st
<i>ኩላንታሁ</i> [kʷɪllɛntahu]	= 'all his part'
<i>ኩላንታሃ</i> [kʷɪllɛntaha]	= 'all her part'
<i>ኩላንታሆሙ</i> [kʷɪllɛntahomu]	= 'all their part' (Ms,pl) 3 rd person
<i>ኩላንታሆን</i> [kʷɪllɛntahon]	= 'all their part' (Fm,pl) "

Nowadays, the proto *ከላ፡> ከላ፡> ከላ፡-

Ex :

ከላ/ከለንታየ [kulləntayə]

ከለንታክ [kulləntakə]

ከለንታኪ [kulləntaki]

ከለንታክሙ [kulləntakmu]

ከለንታክን [kulləntakn]

Possessives with nouns

GGMS and GIMS>GCTP and GPTP

'My hand'	*አድዮ፡	[ʔdyə]	አድዮ	[ʔdeyə]
'your hand'	አድክ	[ʔdkə]	አድክ	[ʔdekə]
'your hand'	አድኪ	[ʔdki]	አድኪ	[ʔdekə]
'your hand'	አድክሙ	[ʔdkmu]	አድክሙ	[ʔdekmu]
'your hand'	አድክን	[ʔdekn]	አድክን	[ʔdekn]
'our hand'	አድነ	[ʔdnə]	አድነ	[ʔdenə]
'his hand'	አድሁ	[ʔdu]	አድሁ	[ʔdehu]
'her hand'	አድሃ	[ʔda]	አድሃ	[ʔdeha]
'their hand'	አድሙ	[ʔdomu]	አድሆሙ	[ʔdehomu]
'their hand'	አድን	[ʔdon]	አድሆን	[ʔdehon]

Nowadays አድዮ፡ which is equivalent to the form of preposition like ግሌ ፡, ዲቤ ፡ is significant. The stem of the noun is likely to be አድድ፡. However, the present አድሃ doesn't solve the problem related to the word አድ/፡. If we see አድሃ፡ it could be her hand or her debt. In this case, if we use the earlier አድ as her hand and the present አድሃ፡ as her debt the problem may be solved. Some traditional scholars want to solve the problem by using the word ዕዳ፡ to mean debt. But still the conjugation and usage of the early period and the present time is different in the term hand and debt.

The function of ኣ (e) to make compound nouns and prepositions:

	Gloss
እምላክዮ [ʔəmlakyə]	'my God'
እምላክክ [ʔəmlakkə]	'your God'
እምላክኪ [ʔəmlakkij]	'your God'
እምላክክሙ [ʔəmlakkmu]	'your God'
እምላክክን [ʔəmlakkni]	'your God'
እምላክን [ʔəmlaknə]	'our God'
እምላኩ [ʔəmlaku]	'his God'
እምላካ [ʔəmlaka]	'her God'
እምላኩሙ [ʔəmlakon]	'their God'
እምላክን [ʔəmlakon]	'their God'

	Gloss
ቤርሀንዮ [brhənyə]	'my light'
ቤርሀንክ [brhənkə]	'your light'
ቤርሀንኪ [brhənkij]	'your light'
ቤርሀንክሙ [brhənkmu]	'your light'
ቤርሀንክን [brhənakni]	'your light'
ቤርሀኑ [brhənu]	'his light'
ቤርሀና [brhəna]	'her light'
ቤርሀኖሙ [brhənomu]	'their light'
ቤርሀኖን [brhənon]	'their light'

ሀ > ሃ at the present time

፲፩.፩. እገናካቢ ተውላጠ-ስሞች

፲. የኔ፣ ያንተ፣ ያንቺ፣ የናንተ. . . /

፪. ዚእየ/እኔ፣ የኔ፣ የኔው

፫. እንተእየ /እኔ፣ የኔ፣ የኔው

፬. እሊእየ /እኔ፣ የኔ፣ የኔዎቹ

እነ	ዚአቦ	እንቲአቦ	እሊአቦ
እንተ	ዚአከ	እንቲአከ	እሊአከ
እንቲ	ዚአኪ	እንቲአኪ	እሊአኪ
ውእቱ	ዚአሁ	እንቲአሁ	እሊአሁ
ይእቲ	ዚአሃ	እንቲአሃ	እሊአሃ
ንሐነ	ዚአነ	እንቲአነ	እሊአነ
እንትሙ	ዚአከሙ	እንቲአከሙ	እሊአከሙ
እንትን	ዚአከን	እንቲአከን	እሊአከን
ውእቶሙ	ዚአሆሙ	እንቲአሆሙ	እሊአሆሙ
ውእቶን	ዚአሆን	እንቲአሆን	እሊአሆን

ምሳሌ፡ ፩. በተናባቢ

እሙ-ዚአቦ፣ የእኔ እናት

አበ-ዚአከሙ፣ የእናንተ አባት

ምሳሌ፡ ፪. በ ዘ ሲያያዝ

ሐመር ዘዚአነ፣ የእኛ መርከብ

እበው ዘዚአነ አብርሃም ወይስሐቅ ውእቶሙ፣ የእኛ አባቶች አብርሃምና ይስሐቅ ናቸው።

ማስታወሻ

የዚአቦ፣ እንቲአቦ፣ እሊአቦ ምንጫቸው ዘ፣ እንተ፣ እሊ ከሚሉት ነው። ስለዚህ የአገናዛቢዎችን ሞያ ለመለየት ወደ ጓላ በመመለስ የ ዘ፣ እሊ ሞያቸው ምን እንደሆነ መለየት አለብን።

«ዘ» ለብዙም፣ ለነጠላም

«እሊ» ለብዙ

«እንተ» ለነጠላ

ዘ፣ እሊ፣ እንተ- የ

፩.፪.፫ የአገናዛቢ አገናዛቢ አገናዛቢ ዝርዝር

ካልእ ሌላ፣ ካልእከ /ሌላኸ/ ካልእኪ ሌላኸ

ቀደምት /የቀድሞ ሰዎች/፣ ቀደምትከሙ/የቀድሞ ሰዎች/የኾናችኹ እናንተ/

ከልኤ፣ ኹለት፣ ከልኤሆሙ /ኹለታቸው/፣ ከልኤነ /ኹለታችን/ ከልኤከሙ /ኹለታችኹ/

በበይናት / በመካከል እርስ በርስ

በበይናቲ/እርስ በርሳችን /በበይናቲሆሙ/እርስ በርሳቸው/ በበይናቲክሙ/እርስ በርሳችሁ/

ኩሉ ኹሉ፣ ኩሉሙ /ኹላቸው/፣ ኩልክሙ /ኹላችኹ/፣ ኩልነ /ኹላችን/

ባሕቲት፣ ብቻ፣ ባሕቲቶሙ/ብቻቸውን/፣ ባሕቲትየ /ብቻየን/፣ ባሕቲታ /ብቻዋን/

እመ ጊዜ፣ አሜሃ /በዚኸ ጊዜ/ በዚያ ጊዜ ፣ ወዲያው/

ለሰ ጊዜ፣ ለቤሃ /በዚኸ ጊዜ፣ በዚያ ጊዜ፣ ወዲያው/

ምሳሌ፦

ዘትፈቅድ ለርእሰክ ግበር ለካልእክ፣ ለራሰኸ የምትፈልገውን ለሌላው አድረግ።

ሰማእክሙ ዘተብህለ ለቀደምትክሙ /ተብህለ ተባለ/

ቀደምትክሙ ሰገዱ ለእግዚአብሔር አምላክክሙ

ክልኤሆሙ ሖሩ ወበልዑ ኅብስተክሙ

ተፋቀሩ በበይናቲክሙ

ተማክርነ በበይናቲነ

ተሰአሉ በበይናቲሆሙ /ተሰአለ፣ ተጠያየቀ/

ኩልነ አግብርተ እግዚአብሔር ንሕነ

መጽኡ ኩሉሙ ወሰአሉ በእንተ ንጉሦሙ

ሖሩ ኩልክሙ ንዘ ቤትክሙ ለክሙ

ኩሉሙ ነቢያት እስከ ዮሐንስ ተነበዩ

መጸእኩ እምብሔር ርጉቅ ባሕቲትየ

ዝንቱ ብእሲ ነበረ ውስተ ቤቱ ለባሕቲቱ

ዘበልዐ ባሕቲቶ ይመውት ባሕቲቶ

፪፻፱ የንዑስ አንቀጽ ዝርዝር እንደ አገናዛቢ ሲያገለግል

ቀቲል/ቀቲሎት/፣ መግደል ቀቲልየ፣ መግደሌ ቀቲልክሙ፣ መግደላችሁ

ቀቲለ፣ ገደለ ቀቲሎትየ፣ መግደሌ ቀቲሎትክሙ፣ መግደላችሁ

ቀደሰ፣ አመሰገነ ቀድሶየ፣ ምስጋናየ ቀድሶክሙ፣ ማመስገናችሁ

ገር/ገርቲ/፣ መሥራት ቀድሶትየ፣ ምስጋናየ ቀድሶትክሙ፣ ማመስገናችሁ

ዘረ፣ ሠራ ገርየ ፣ሥራየ ገርክሙ፣ ሥራችሁ

ገርቲትየ፣ ሥራየ ገርቲትክሙ፣ ሥራችሁ

Article. Ge'ez has both definite and indefinite articles. Indefinite articles are [əhədu] አሐዱ := 'an', 'a' - 'them' [əhətti] አሐቲ: = 'an', 'a' - feminine. Definite articles of Ge'ez are not much known by many scholars. In the Ge'ez language, these types of articles are found. The indefinite articles can be expressed by using አሐድ: or አሐት:....And the definite articles are አሐዱ : አሐቲ. The definite articles were sometimes expressed by አ፡ ሁ፡ አ፡ሃ. These can also be possessives. Examples are here. [wərkū] ወርቁ: = 'The Gold', 'his God' [bʔsiʔū] ብሕሊሉ: = 'The man', 'his/ his' [bʔsihu] ብሕሊሁ: = 'The man', 'his/ his' [bʔsita] ብሕሊትላ: = 'The woman', 'hers or her' [bʔsitha] ብሕሊትሃ: = 'The woman', 'hers or her' [səbʔū] ሰብሉ := 'The men'.

According to Schneider (1959), definiteness is often marked by elaborate syntactic means, i.e. by special order in phrases and construction. There is no definite article prefix corresponding to the ha- of Hebrew or South Arabian or the 'al- of Amharic. Nevertheless, the definite article of Ge'ez equivalent to Hebrew ha- are placed as a suffix. These are -au, -aa -hu and -ha.

Functional morphemes include: conjunctions, prepositions, articles, pronouns. **prepositions with possessive markers/** Derivation of preposition በ/in a noun/ *ጸጋ: ዘነሣ/ሥእከመ: ጸጋ: ዘ/ሃቡ: [s'əgga zənəsaʔtkmu] 'that you received in gift' (sic) the present Gospel says that በጸጋ: ዘነሣ/ሥእከመ: [s'əgga zənəšʔakmu]: When we see it, it may give ambiguous meaning. The Gospel of ሕታላ ልማም may be very clear in this regard to give a better clearer meaning. When we see the present Gospel it may reduce the idea to «vanity». Because it can be translated as you got it with vanity. However, we can derive the preposition በ in both cases. In the first case, the idea is that you who are gifted with gifts from God and have to give for the benefit of the others. በጸጋ: ዘነሣ/ሥእከመ: [bəs'əgga zənəsaʔtkmu] *ዘነሣ/ሥእከመ: ዘነሣ/ሥእከመ: > ዘነሣ/ሥእከመ: We see some changes in prepositions such as:

The GGMS and GIMS > GCTP and GPTP

A.*ገሌ : > ገሰ

ገሰ = በከመ

	Gloss
*ገሌየ [xəbeyə]	'To/ Towards me'
ገሌከ [xəbekə]	'To/ Towards you'
ገሌኪ [xəbeki]	'To/ Towards you'
ገሌከሙ [xəbekimu]	'To/ Towards you'
ገሌከን [xəbekin]	'To/ Towards you'
ገሌነ [xəbenə]	'To/ Towards us'
ገሌሁ [xəbehu]	'To/ Towards him'
ገሌሃ [xəbeha]	'To/ Towards her'

ገሌሆሙ [xəbehomu] 'To/ Towards them'

ገሌሆን [xəbehon] 'To/ Towards them'

The preposition *ገሌ : of The GGMS and GIMS is different from that of the present ገሰ. In this pattern we may suspect the root of ገሌ : may be derived from ገሰየ. Again it may solve the problem of another ገሰ: derived from ገሰበ: which gives a very different meaning. It may also be changed from the third radical ገሌ/ደ: It is like Tigrigna into the fifth radical.* ገሌ : to make compound nouns :

ገሌ-እግረ-እብሔር [xəbe ʔgziʔəbher] To/ 'Towards God'

ገሌ-ኢየሱስ [xəbe ʔiyəsus] To/ 'Towards Jesus'

ገሌ with subjunctive:

ገሌ ይበሉ [xəbe ybəlli]

B.ዲሰ : GGMS and GIMS > ዲሰ in GCTP and GPTP

	Gloss
ዲሰየ [dibeyə]	'Above me'
ዲሰከ [dibekə]	'Above you'
ዲሰኪ [dibeki]	'Above you'
ዲሰከሙ [dibekimu]	'Above you'
ዲሰከን [dibekin]	'Above you'
ዲሰነ [dibənə]	'Above us'
ዲሰሁ [dibəhu]	'Above him'
ዲሰሃ [dibəha]	'Above her'
ዲሰሆሙ [dibehomu]	'Above them'
ዲሰሆን [dibehon]	'Above them'

ዲቤ (compound):

ዲቤ -በሐር [dibe bə hr]- 'above (the) sea'

ዲቤ- ተቅዋማ [dibe tə k'wama]- 'Above the home of the candle '

C. Prepositions. The function of ኣ (ʾe) is to make compound nouns and prepositions(ኣቤ : ዲቤ : ሶቤ : አሜ : አመ:).

The GGMS and GIMS> GCTP and GPTP ኣበ : ዲበ : ሶበ : አመ: አመ

	Gloss
አሜየ: [ʾameyə]	'In my time'
አሜከ [ʾamekə]	'In your time' (masc.)
አሜኪ [ʾameki]	'In your time' (fem.)
አሜከመ [ʾamekīmu]	'In your time' (plu.masc.)
አሜከን [ʾamekn]	'In your time' (plu.Fm..)
አሜነ [ʾamenə]	'In our time'
አሜሁ [ʾamehu]	'In his time'
አሜሃ [ʾameha]	'In her time'
አሜሆመ[ʾamehomu]	'In their time'
አሜሆን [ʾamehōn]	'In their time' (plu.Fm.)

In Ge'ez አሜሁ: > አመ: the same አሜሁ: is used. But not with out subjects.

The GIMS has:

ኣበ: [Xəbə] in place of በከመ [bəkomə]:

ኣበ: ዜነዋ : ገበርኤል: ለማርያም : ቅድስት: = 'As Gabriel told to Mary the saint '

ኣበ: ተወልደ :ከርስቶስ : ለእም: ወዳድን ሰገዱ: = ' As cow and donkey bowed to the born Jesus, to where Jesus was' born

Generally speaking, the prepositions took the possessive forms (as conjugated in the ten pronouns) .

፪.፬. ተውላጠ-ስም

፪.፬.፩ ተጠቃሽ ተውላጠ-ስም

ነጠላ

ብዙ

ሊተ የእኔ፣ ለእኔ፣ ልኝ

ለነ፣ ለእኛ

ለከ፣ ላንተ፣ ልኸ

ለክሙ፣ ለእናንተ ላችኹ

ሎቱ/ሎ/ል፣ እርሱ፣ ለት

ሎቶ/ሎቶሙ/ሎሙ፣ ለእነርሱ/ላቸው

ላቲ፣ ለእርሷ፣ ለት

ሎን ፣ ለእነርሱ/ለሴቶች/

፪.፬.፪ ባለቤት ተውላጠ-ስም /Subjective Pronoun/

እግዚአብሔር ለሊሁ ፈጠረ ዐለሙ /እግዚአብሔር እርሱ ራሱ ዐለምን ፈጠረ/

ለሊሁ ያእምር

ለሊከ እግዚአ ተአምር እበድዩ

ለሊከ እግዚአ ተአምር ጽእለትዮ

ለሊከሰ ሕይወተ ተሐዩ

ለሊኪ አውሰብኪ

ለሊሃ ትበልዕ ኩሉ ዘትረክብ

ተአምሩ ለሊክሙ ኩሉ ነገረ ዘኮነ በይሁዳ

ለሊሁሰ እግዚእ ኢየሱስ ኢያጥሙቀ ዳእሙ አርዳኢሁ /ዳእሙ . . . እንጂ/

ነጠላ

ብዙ

ለሊሁ፡እርሱ ራሱ /Himself/

ለሊሆሙ፣ እነርሱ ራሳቸው/ Themselves/

ለሊሃ፣ እርሷ ራሷ/Herself/

ለሊሆን፣ እነርሱ/ለሴት//Themselves/

ለሊከ፣ አንተ ራስህ/ Yourself/

ለሊክሙ፣ እናንተ ራሳችኹ /Yourselves/

ለሊኪ፣አንቺ ራስሽ Yourself/

ለሊክን፣ እናንተ ራሳችኹ /ለሴት/ Yourselves/

ለሊዩ/ለልዩ፣እኔ ራሴ/ Myself/

ለሊነ፣ እኛ ራሳችን /Ourselves/

፪.፬.፫ ተሳቢ ተውላጠ-ስም /Objective Pronouns/

ነጠላ

ብዙ

ኪያየ፣እኔን/Mel/

ኪያነ፣ እኛን/Us/

ኪያከ፣ አንተን/You/

ኪያክሙ፣ እናንተን /You/

ኪያኪ፣አንቺን/You/

ኪያክን፣ እናንተን/You/ ለሴት

ኪያሁ፣እሱን/Him/

ኪያሆሙ፣ እነርሱን/You/

ኪያሃ፣እሷን/Her/

ኪያሆን፣ እነርሱን/Them/ለሴት

ምሳሌ፦

ዘርእየ ኪያየ ርእየ ለአቡየ
መኑ ይጸውዕ ኪያክ
ኪያኪ ሠናይተ ዘፈጠረ እግዚአብሔር ይትባረክ
ቀድሱ ኪያሁ ወባርኩ ሰሞ
አምላክነ አድነ ኪያነ እምሞት[እሞት]
ዘተወክፈ ኪያክሙ ተወክፈ ኪያየ
ፈኑ ኪያሆሙ ገብ አሕዛብ
ርእየ ኪያክን ወተፈሰሐ ብክን

ለለዚኸ ተባቢ ማለት «ን» የሚለውን ቃል ወይም ፊደል የሚያመጣ ማለት ነው።

የሌሎች ተሰማሚ ቃላት ትርጉማቸው

ወ፤ እና

ወ. . . ከግሱ ጋር የሚገባበት ጊዜ አለው።

ምሳሌ፦ ወሐረ፤ ነገር ግን ግሱን ይለውጠዋል ማለት አይደለም።

ወ. . . ም

ወ. . . በኹለት ግሶች መሐል ሲገባ የነገሩን አወንታዊነት ይጠብቃል ወይም ያጎለብታል።

ምሳሌ፦ ተሰብአ ወተሠገወ /ተሰብአ ማለት ሰው ኾነ፤ ተሠገወ ማለት ሰው ኾነ/

ኒ. . . ም/እና

ኒ. . . ትራስ ማለት የንባቡን ቃና ባለማበላሸት ምሳሌ ውእቱኒ

ኪ. . . ውእቱኪ

ነገር ግን እንደ «ም» ሊኾኑ ይችላሉ።

አይ፤ ምንት፤ ሚ፤ አ . . . ምን

ምንታት/አያት/ . . . ምኖች

አይ. . . ማናቸው

አያት. . . ማናቸው

አይቴ. . . ወዴት

ማዕዚ. . . መቼ

እፎ . . . እንዴት

በእፎ. . . ለምን

ብሂል . . . ማለት

በ. . . በ

ለ. . . ን፤የ

መ፤ ሂ፤ኒ. . . ም

የም. . . ዛሬ

ወትረ/ዘልፈ/ . . . ኹል ጊዜ

ዝየ. . . በዚህ፤ በዚያ

ህየ . . . በዚህ፤ በዚያ

አሌ፣አ፣ወይ . . . ወዮ	ናሁ፣ ነዋ. . . እነሆ
ባሕቱ. . . ነገር ግን	
ነዩ. . . እነሆኝ	
እመ፣ አዉ. . . ወይም	እስኩ. . . እስኪ
እንጋ /እንዳለ/. . . እንጃ	
ዕንቋዕ፣ጥቀ . . . ስንኩዋን	አመ፣ አሜን፣ አሚን. . . አሚን
ሰ፣ ሳ፣ሰ . . . ማ	ነዐ. . . ና
ንስቲት፣ሕዳጥ፣ሕቀ. . . ትንሽ	ሀብ፣ ሀንካ. . . እንካ
ጥቀ . . . እጅግ	እንቢ. . . እምቢ
ዕሚተ. . . ቀስ ብሎ	እንቋዕ. . . እሰይ፣ አበጀ
ቅድም. . . ፊት	ኩሉ . . . ኹሉ
እንዘ. . . እየ፣ሰ፣ሳ፣ሰ	እመ. . . ለ፣ ባ፣ ብ
ዳዕሙ፣አላ	እንበለ. . . ያለ፣ ሳይቀር
ባሕቱ. . . እንጂ፣ ነገር ግን	

፪.፭. የ«በ» ወይም የ«ቦ» ዝርዝር

፪.፪.፩. ቦ፣ አለ የማለት ግስ /Verb to have/

አልቦ፣ የለም /No/ ቦ=ቦ፣ በቦ=በእየ፣ አልቦ = በቀሙ

የአንድን ነገር ወይም አካል በባለቤቱ መያዙን ወይም መገኘቱን /መኖሩን/ የሚያመለክት ግስ፡ የማለት ግስ /verb to have/ ተብሎ ይጠራል። ይኸን ስንል አለን፣ አላችኹ፣ አላቸው፣ አለን የሚሉትን የነገርን ወይም የአካልን መኖር የሚያመለክቱትን ማለታችን ነው። ለምሳሌ፡- ወንድም አለኝ፣ ወንድም አለኸ፣ እንት አለኸ፣ አላችኹ፣ ደብተር አለው፣ ነበረው፣ ነበራቸው፣ ነበረን ወዘተ። በእንግሊዘኛው «have/ has» እና የገላፊ ጊዜ «had» የሚለውን የማለት ግስ ወይም «verb to have» መሆኑን እንረዳለን። የማለት ግስ ስንል «አለ» /ሲጠብቅ/ ከሚለው የአማርኛ ግስ የተወሰደ ንኡስ አንቀጽ ነው። ስለኾነም ማጥበቅ አለብን። ስለዚህም ከ «ቦ» አገልግሎት አንዱ የኾነውን ይኸን የ«ቦ» አገልግሎት እንደ የማለት ግስነት እንደሚከተለው በዝርዝር እንመለከታለን።

ብዩ በኔ፣ ብኝ፣ አለኝ	ብነ፣ በእኛ፣ ብን፣ አለን
ብከ፣ በአንተ፣ አለኽ	ብከሙ፣ በእኛንተ፣ ባችኹ፣ አላችኹ
ብኪ፣ በአንቺ፣ አለኸ	ብኪን፣ በእኛንተ፣ ባችኹ፣ አላችኹ
ቦቱ/ቦ/ ቦት አለው፣ በእርሱ	ቦኑ/ቦቱሙ/፣ አላቸው፣ አላችኹ፣ ባቸው/
ባቲ /ባ/ ባት	ቦን/ቦቱን/፣ አላቸው፣ አላችኹ፣ ባቸው

ሀ. የአሁን ጊዜ /Present Tense/

Pronoun + have/has

አኔ- ብዩ አለኝ I have

አንተ- ብከ አለኸ You have

አንቲ- ብኪ አለኸ You have

አንትሙ- ብክሙ አላችኹ You have

አንትን- ብክን አላችኹ You have

ንሕነ- ብነ አለን We have

ውእቱ- ቦ/ቦቱ አለው He has

ይእቲ- ባ/ባቲ አላት She has

ውእቶሙ- ቦሙ/ቦቶሙ አላቸው They have

ውእቶን- ቦን/ቦቶን አላቸው They have

ይኸንንም በምሳሌ ሰናዩው:-

ብዩ እናት- እናት አለኝ I have a sister

ብከ እናት- እናት አለኸ You have a sister

ብኪ እናት- እናት አለኸ You have a sister

ብክሙ እናት- እናት አላችኹ You have a sister

ብክን እናት እናት አላችሁ- You have a sister

ብነ እናት እናት አለን -We have a sister

ቦቱ እናት እናት አለው -He has a sister

ባቲ እናት እናት አላት -She has a sister

ቦሙ እናት እናት አላቸው -They have a sister

ቦን እናት እናት አላቸው -They have a sister

አፍራሹ «አል» ነው፤ አል ነ No /የለም/ / «Not» /

አልብዩ የለኝም - I do not have

አልብከ የለኸም - You do not have

አልብኪ የለኸም - You do not have

አልብክሙ የላችኹም - You do not have

አልብክን የላችኹም - You do not have

አልብነ የለንም - We do not have

አልቦ/አልቦቱ የለውም - He does not have

አልባ/አልባቲ የላትም She does not have
 አልቦሙ የላቸውም They do not have
 አልቦን የላቸውም They do not have
 አልብዩ እናት እናት የለኝም
 አልብክ እናት እናት የለሽም
 አልብኪ እናት እናት የለሽም
 አልብክሙ እናት እናት የላችኹም
 አልብክን እናት እናት የላችኹም
 አልብነ እናት እናት የለንም
 አልቦቱ እናት እናት የለውም
 አልባቲ እናት እናት የላትም
 አልቦሙ እናት እናት የላቸውም
 አልቦን እናት እናት የላቸውም

ተጨማሪ ምሳሌ

ምስለ - ጋር ፤ ምንት - ምን
 ምንት ብዩ ምስሌክ - ካንተ ጋር ምን አለኝ?
 ምንት ብዩ ምስሌኪ - ካንቺ ጋር ምን አለኝ?
 ምንት ብዩ ምስሌክሙ - ከእናንተ ጋር ምን አለኝ?
 ምንት ብዩ ምስሌክን - ከእናንተ ጋር ምን አለኝ?
 ምንት ብዩ ምስሌሁ - ከእርሱ ጋር ምን አለኝ?
 ምንት ብዩ ምስሌሃ - ከእርሷ ጋር ምን አለኝ?
 ምንት ብዩ ምስሌሆሙ - ከእነርሱ ጋር ምን አለኝ?
 ምንት ብዩ ምስሌሆን - ከእነርሱ ጋር ምን አለኝ?

A. በገላፊ ጊዜ /Past Tense/

እነ - ብዩ	ነበረኝ	I had
እንተ - ብክ	ነበረሽ	You had
እንቲ - ብኪ	ነበረሽ	You had
እንትሙ - ብክሙ	ነበራችኹ	You had
እንትን - ብክን	ነበራችኹ	You had
እኔ - ብነ	ነበረን	We had

ውእቱ - ቦቱ ነበረው	He had
ይእቲ - ባቲ ነበራት	She had
ውእቶሙ - ቦሙ ነበራቸው	They had
ውእቶን - ቦን ነበራቸው	They had

ምሳሌዎች:-

ብዩ መጽሐፍ - መጽሐፍ ነበረኝ	I had a book
ብከ መጽሐፍ - መጽሐፍ ነበረኸ	You had a book
ብኪ መጽሐፍ - መጽሐፍ ነበረኸ	You had a book
ብክሙ መጽሐፍ - መጽሐፍ ነበራችኹ	You had a book
ብክን መጽሐፍ - መጽሐፍ ነበራችኹ	You had a book
ብነ መጽሐፍ - መጽሐፍ ነበረን	We had a book
ቦቱ መጽሐፍ - መጽሐፍ ነበረው	He had a book
ባቲ መጽሐፍ - መጽሐፍ ነበራት	She had a book
ቦሙ መጽሐፍ - መጽሐፍ ነበራቸው	They had a book
ቦን መጽሐፍ - መጽሐፍ ነበራቸው	They had a book

አፍራሽ «አል» ነው:: አል - No /አልነበረም/

አልቦ - አልነበረም

አልብዩ - አልነበረኝም I did not have

አልብከ - አልነበረኸም You did not have

አልብኪ - አልነበረኸም You did not have

አልብክሙ - አልነበራችኹም You did not have

አልብክን - አልነበራችኹም You did not have

አልብነ - አልነበረንም We did not have

አልቦቱ/አልቦ - አልነበረውም He did not have

አልባቲ /አልባ - አልነበራትም She did not have

አልቦሙ - አልነበራቸውም They did not have

አልቦን - አልነበራቸውም They did not have

፪.፪. «በ» እንደ ማድረጊያ /ምክንያት/ Preposition + objective Pronouns/

«በ» እንደ ማድረጊያ ሽኖ ያገለግላል ስንል በእኔ ላይ፣ በአንተ ላይ፣ በእነሱ ላይ ወዘተ የሚለውን ትርጉም በመያዝ የነገሩ ወይም የአካሉ መፈጸሚያ ምክንያት መሆኑን ይጠቁማል። ይኸንም ስንል በእንግሊዝኛው «by + Objective pronouns» በአማርኛው ደግሞ «በ + ተውላጠ ስም»ን ያመለክታል። በግእዙም ደግሞ ከላይ እንጻየነው ከ«በ»፣ «በ» እና «ባ» ላይ ከግሶች ወይም ከአገናዛቢ ጊዜ እየጨመረን ያመጣናቸውን ቅጥያዎች የ፣ ከ፣ ኪ... ን ወዘተ መደመራችን ነው። ዝርዝራቸውም እንደሚከተለው ይቀርባል።

ብዩ -	በእኔ	by me
ብክ -	በአንተ	by you
ብኪ -	በአንቺ	by you
ብክሙ -	በእናንተ	by you
ብክን -	በእናንተ	by you
ብነ -	በእኛ	by us
ቦቱ -	በእሱ	by him
ባቲ -	በእሷ	by her
ቦሙ -	በእነሱ	by them
ቦን -	በእነሱ	by them

ግስታወቂ፡- ከዚህ ላይ «በ»ን በማውጣት ብዩ - በእኔ /በ + እኔ/ ይሾናል።

ጠሽነም ማድረጊያ /በ/ የወጣበት በመባል ይታወቃል።

አፍራሺ አኮ - Not /አይደለም/

በ - by

አኮ ብዩ -	በእኔ አይደለም	not by me
አኮ ብክ -	በአንተ አይደለም	not by you
አኮ ብኪ -	በአንቺ አይደለም	not by you
አኮ ብክሙ -	በእናንተ አይደለም	not by you
አኮ ብክን -	በእናንተ አይደለም	not by you
አኮ ብነ -	በእኛ አይደለም	not by us
አኮ ቦቱ -	በእሱ አይደለም	not by him
አኮ ባቲ -	በእሷ አይደለም	not by her
አኮ ቦሙ -	በእነሱ አይደለም	not by them
አኮ ቦን -	በእነሱ አይደለም	not by them

፪.፩.፫. «በ» እንደ ድርጊት ማረፊያነት /አንቀጽ አጉላማሽነት/ -

Verb + Prepositions

እዚኸ ላይ የ «በ» ዝርዝር ቃላት /ፊደላት/ በት፣ ባት፣ ባቸው... የሚሉትን ትርጉሞች ይሰጠናል።

ምሳሌ፡- መጣበት፣ መጣባት፣ መጣብን፣ መጣባቸው፣ መጣብኸ ወዘተ ማለታችን ነው።

ብየ - ብኝ

ብከ - ብኸ

ብኪ - ብኸ

ብክሙ - ባችኹ

ሀ. መጽአ - መጣ፣ መጽአ + ብየ - መጣ + ብኝ

ለ. መጽአኒ - መጣብኝ

መጽአ ብየ - መጣብኝ

መጽአከ - መጣብኸ

መጽአ ብከ - መጣብኸ

መጽአኪ - መጣብኸ

ማስታወሻ፡- ብየ - ብኝ ተብሎ ሲተረጎም ብየ ያለው ቃል በአንጻንድ የቅኔ ባለሞያዎች ዘንድ አንቀጽ አጉላማሽ /Adverb/ በተባለ ሰዋስዋዊ ስያሜ ይጠራል። ይኹን እንጂ ብኝ ያለውን ቃል አገባብ /Preposition/ ብሎ መሠየሙ ይቀላል ወይም የተሻለ ነው። በ«ለ» ያየነው ሌላኛው መንገድ ነው። በራሱ በግሉ ላይ ቅጥያዎችን በመጨመርና በማጥበቅ። መጽአኒ - መጣብኝ በዚኸ ጊዜ አፍራሽ «ኢ» ሲኾን ከግሉ ጋር ተደምሮ ይነገራል። ምሳሌ፡-

ኢመጽአ ብየ -

አልመጣብኝም

ኢመጽአ ብከ -

አልመጣብኸም

ኢመጽአ ብኪ -

አልመጣብኸም

ኢመጽአ ብክሙ -

አልመጣባችኹም

ኢመጽአ ብክን -

አልመጣባችኹም

ኢመጽአ ብነ -

አልመጣብንም

ኢመጽአ ቦቱ -

አልመጣበትም

ኢመጽአ ባቲ -

አልመጣባትም

ኢመጽአ በሙ -

አልመጣባቸውም

ኢመጽአ በን -

አልመጣባቸውም

፩.፩.፩. ቦ-አንድ መገኘት /መኖር/ ግንኙነት ከመራራያን ጋር:-

የአንድን ነገር ወይም አካል በአንድ የተወሰነ ቦታ ወይም ኅሊና ላይ መገኘቱን፣ መኖሩን ማመልከት አንዱ የቦ አገልግሎት ነው። ለምሳሌ አለ የለም፣ ተገኝቷል፣ አልተገኘም፣ መጥቷል፣ አልመጣም እንደሚለት ነው። ይህም ሀሎ - አለ፣ አሁሉ-የለም ከሚለው ግስ ጋር በትርጉም ያመሳስለዋል።

ሀ. በአሁን ጊዜ

/Present Tense/

ቦ አኒ - /እኔ/ አለኝ

I am present

ቦ አንተ - አለሽ

You are present

ቦ አንቲ - አለሽ

You are present

ቦ አንትሙ - አላችኹ

You are present

ቦ አንትን - አላችኹ

You are present

ቦ ንሕነ - አለን

We are present

ቦ ውእቱ - አለ

He is present

ቦ ይእቲ - አለች

She is present

ቦ ውእቶሙ - አሉ

They are present

ቦ ውእቶን - አሉ

They are present

አፍራሹ - አል ነው

ምሳሌ:- ቦ አኒ ውስተ ቤተ ትምህርት - እኔ ት/ቤት ውስጥ አለሁ /I am present in the school/

አልቦ አኒ - እኔ የለኹም /አልተገኘኹም/ /I am absent/

አልቦ ውእቶሙ ውስተ ቤተ እግዚአብሔር

ለሕሉ በቤተ እግዚአብሔር አልተገኙም /They are not present in the church.

ለ. የጎሳሬ ጊዜ /Past Tense/

ቦ አኒ - /እኔ/ ነበርኩ

I was present

ቦ አንተ - ነበርክ

You were present

ቦ አንቲ - ነበርሽ

You were present

ቦ አንትሙ - ነበራችኹ

You were present

ቦ አንትን - ነበራችሁ

You were present

ቦ ንሕነ - ነበርን

We were present

ቦ ውእቱ - ነበረ

He was present

በ ይለቲ - ነበረች	She was present
በ ውለቶሙ - ነበሩ	They were present
በ ውለቶን - ነበሩ	They were present
አፍራሹ አል ነው።	

ምሳሌ፡- በ አነ ውስተ ዐለም - እኔ በዐለም ውስጥ ነበርኩ I was present in the world
አልበ አነ ውስተ ቤተ ትምህርት
/በት/ቤት ውስጥ አልነበርኩም /አልተገኝሁም/ I was not present in the school/

ሐ. ለአሁን ንገረ እና ለገረ ንገረ /Present perfect and past perfect/

በ አነ - ኑሪያለሁ፣ ኖርኩ	I have / had been present
በ አንተ - ኑሪሃል፣ ኖርክ	
በ አንቲ - ኑሪሻል፣ ኖርሺ	
በ አንትሙ - ኑሪችሳል፣ ኖራችኹ	
በ አንትን - ኑሪችሳል፣ ኖራችኹ	
በ ንሐነ - ኑሪናል፣ ኖርን	
በ ውለቱ - ኑሪል፣ ኖረ	
በ ይለቲ - ኑሪለች፣ ኖረች	
በ ውለቶሙ - ኑሪዋል፣ ኖሩ	
በ ውለቶን - ኑሪዋል፣ ኖሩ	
አፍራሹ አል ነው	

ግስታወሻ፡- ከዚህ በተራ ቁጥር አራት ላይ በ ራሱን ሳይለውጥ ከመራሕያን ጋር ይነገራል።

፪.፭.፩. «በ» አንፋ ባንፋ ላይ ሲኖርበት ወይም ሲገኝበት

በየ -	አለብኝ
በከ -	አለብክ
በኪ -	አለብሽ
በክሙ -	አለባቸው
በከን -	አለባችኹ
በነ -	አለብን

ቦቲ/ቦ -	አለበት
ባቲ -	አለባት
ቦሙ/ቦቶሙ -	አለባቸው
ቦን/ቦቶን -	አለባቸው
አፍራሹ አል ነው።	

ምሳሌ፡- ብዩ ሰይጣን ፀርዮ - ሰይጣን ጠላቴ አለብኝ
 ብዩ ፈተና - ፈተና አለብኝ
 አልብዩ ፈተና - ፈተና የለብኝም
 ብዩ ጎጢአት - ጎጢአት አለብኝ
 አልብዩ ኤድስ - ኤድስ የለብኝም

፩.፩.፩. የ«ቦ» ሊገኝው አገልግሎት

ብዩ - የረኝ፣ የረብኝ፣ ኑሮኛል፣ ኑሮብኛል፣ ነበረብኝ፣

ኑሮልኛል፣ ይኑርልኝ

ብክ - የረኸ፣ የረብኸ፣ ኑሮህል፣ ኑሮብህል፣ ነበረብኸ

ብኪ - የረኸ፣ የረብኸ፣ ኑሮሻል፣ ነበረብኸ

ብክሙ - የራችኹ፣ የረባችኹ፣ ኑሮአችኋል፣ ኑሮባችኋል፣ ነበረባችኹ

ብክን - የራችኹ፣ የረባችኹ፣ ኑሮአችኋል፣ ኑሮባችኋል፣ ነበረባችኹ

ብክ - የረን፣ የረብን፣ ኑሮናል፣ ኑሮብናል፣ ነበረብን

ቦቱ/ቦ - የረው፣ የረበት፣ ኑሮታል፣ ኑሮበታል፣ ነበረበት

ባቲ - የራት፣ የረባት፣ ኑሯታል፣ ኑሮባታል፣ ነበረባት

ቦሙ/ቦቶሙ - የራቸው፣ የረባቸው፣ ኑሯቸዋል፣ ኑሮባቸዋል፣ ነበረባቸው

ቦን/ቦቶን የራቸው፣ የረባቸው፣ ኑሯችኋል፣ ኑሮባቸዋል፣ ነበረባቸው

የዚኸ ኹሉ አሉታ «አል» ነው።

አልብዩ - አልኖረኝም፣ አልነበረብኝም፣ አይኖረኝም፣ አልኖረብኝም

አልብክ - አልኖረኸም፣ አልነበረብኸም፣ አይኖረኸም፣ አልኖረብኸም

አልብኪ - አልኖረኸም፣ አልነበረብኸም፣ አይኖረኸም፣ አልኖረብኸም

አልብክሙ - አልኖራችኹም፣ አልነበረባችኹም፣ አይኖራችኹም፣ አልኖረባችኹም

አልብክን - አልኖራችኹም፣ አልነበረባችኹም፣ አይኖራችኹም፣ አልኖረባችኹም

አልብን - አልኖረንም፣ አልነበረብንም፣ አይኖረንም፣ አልኖረብንም

አልቦ/ቲ/ - አልኖረውም፣ አልነበረበትም፣ አይኖረውም፣ አልኖረበትም

አልባ/ቲ/ - አልኖራትም፣ አልነበረባትም፣ አይኖራትም፣ አልኖረባትም

አለበው - አልኖራቸውም፤ አልነበራቸውም፤ አይኖራቸውም፤ አልኖረባቸውም
አለቦን - አልኖራቸውም፤ አልነበራቸውም፤ አይኖራቸውም፤ አልኖረባቸውም

በ - በ

ዘበ - ያለ። ዘበሰማያት - በሰማያት ያለ፤ ዘ - የ። «ያለ» ያሰባለው «በ» ነው።

በበ - በእየ። በበ ዕለቱ - በየ ዕለቱ

በ - በ፤ ን፤ ጋር፤ ቸልታ፤ ጊዜ፤ ለ፤ ወደ፤ እንደ፤ ስለ ይኸናል

ማስታወሻ፡- በ በራሱ ጊዜ የተለያዩ ትርጉሞችን መያዙንም መዘንጋት የለብንም።

አፍራሹ፡- «አል» ነው፤ በ - አለ፤ ኖረ፤ አለው፤ አላት - አሉታው «አል» ነው

በአጠቃላይ «በ» ነባር አንቀጽ ነው። አለ፤ ኖረ፤ አለው፤ አላት ነበረ፤ ኾነ
ላንድም ለብዙም ለወንድም ለሴትም ይከታል።

በ - ኖረ፤ ነበረ፤ አለ፤ ይኖር ነበር፤ ይኖራል፤ ይኑር

በ - ቦቱ ይኑረው፤ ነበረው፤ አለ፤ ይኖረው ነበር፤ ይኖረዋል፤ ይኑረው

አለበ - የለም፤ የሉም፤ የለችም፤ የሉም ይኸናል።

አለቦ፤ አለቦቱ - የለውም፤ የለበትም፤ አልነበረውም፤ የለበትም፤ አልነበረውም፤
አልነበረበትም፤ አልኖረውም፤ አይኖረውም፤ አይኖርበትም፤ አይኑረው፤ አይኑርበት፤
አይኑርበት፤ አይኑር።

ምሳሌታ

ፍታሕ ሊተ ወተበቀል በቀልየ

ልበ ንጹሐ ፍጥር ሊተ

ሰላም ለከ እ ሚካኤል መልአከ አድገኖ

ሰላም ለኪ እንዘ ንሰገድ ንብለኪ

ሉቱ ስብሐት

አምጽኦ ሳቲ አምሐ ለድንግል

ብየ እግዚአብሔር ዘየዐቅበኒ

መጽእ ብየ ሞት እመ ነበርኩ በገጢአት

እ ጎልያድ አይቴኑ ትበውእ እስመ በጽሐ ብከ ጻዊት

ብኪ ግርማ ራእይ ዘየዐቢ

ወተቀትለ ቦቱ ወልዱ ለአጻም

ወተሰትለ ባቲ ወልዳ ለማርያም

ተዐገሠ ለነ ኩሎ ንጢአተነ
በአለ ለነ ቅድስት
በላም ለክሙ

የልማድ፣

ገበሬ ቤት /የቤት ሥራ/

ሀ. አስተዛምድ ቃላት - «ሀ» ምስል ቃላት - «ለ»

«ሀ»

«ለ»

፩. ብዩ

ሀ. አለው

፪. ብኪ

ለ. አለን

፫. ብክሙ

ሐ. አለኝ

፬. ብክን

መ. አላችኹ

፭. ቦን

ሠ. አላችኹ /ለሌ/

፮. ቦሙ

ረ. አላቸው

፯. ቦቱ /ቦ/

ሰ. አላት

፰. ባቲ /ባ/

ሸ. አላቸው /ለሌ/

፱. ብክ

ቀ. አለሽ

፲. ብነ

በ. አለኸ

ዕ. ገለዝ ለውጥ

፩. እኔ ወደ እስክንድርያ በአውሮፕላን ጊድኩ

፪. ሚማ የለኝም

፫. ወንድሜ ባለሀብት ነው

፬. እኛ ወደ ቤተ መጻሕፍት ጊድን

፭. ወንዞችን ዐባይ ወደ ግብጽ ፈሰሰ

፮. መርከባችን ወደ አትላንቲክ ውቅያኖስ ጊደች

፯. ሌባ ወደ ወጎኒ ቤት ወረደ

፰. የአንገት ሐብል አለኝ

፱. ይኸ ዘመን ዘመነ ክረምት ነው

፲. ይኸ ዘመን በረዶ የለውም

ዐ. ገበ ልሳን ዐምሐራ

፩. ዝንቱ ተማሃሪ አልቦቱ ደፍተር

፪. አቡየ መጽሐ በሠረገላ

- ፫. ሐመረ ዚእነ ሐረት ንበ እትላንቲክ
- ፬. ዝንቱ ክርታስ ውእቱ ክርታስ ዘበለም
- ፭. ዘፋኒ/ኑ/ ወሚመ ዘማሪ? /ሚመ፣ አው - ወይስ፣ ወይም/
- ፮. እንት ሐራ ንበ ቤተላሕ
- ፯. እነ ሐርኩ ዘእንበለ አሣዕን /- ዘእንበለ - ያለ/
- ፰. ኅብስት ዘከረቦ
- ፱. ተዋንያን ቆሙ ላዕለ መድረክ

ቃላት ሀ

ጠያር/ጠያራ - አይሮፕላን
 ጠያራት - ለብዙ
 ሠረገላ - መኪና
 መኪና - መኪና
 ዘረቦን - ነጠላ ጫማ
 ሣዕን - ጫማ
 አሣዕን - ለብዙ
 መልበስ - ልብስ
 ልብስ - ልብስ
 አልባስ - በብዙ
 ዐራዝ - ልብስ ቀሚስ
 ስእርት - ፀጉር
 ቆብዕ - ቆብ
 ቆዳን - ጫማ፣ ገምባሌ

ዘፋኒ - ዘፋኝ
 መድረክ - በቁሙ
 ዘማሪ - ዘማሪ
 ክታብ /ጠማር/-ደብዳቤ
 ማይ - ውኃ
 ማያት - በብዙ
 ማዕበል - ማዕበል፣ ንርፍ
 ማዕበላት - በብዙ
 ዝናም - ዝናብ
 ዝናማት - በብዙ
 ደመና - ደመና
 ደመናት - በብዙ
 ጊሜ - ጉም
 ነቅዕ - ምንጭ

ቃላት ለ

ክረምት/ከርም/-ዘመን፣ ክረምት
 ኳሂላ - ኳስ፣ ዕሩር
 ኩዕሶ - ኳስ
 መልእክት መርእዝ ኩዕሶ - ስታዲየም
 ኩዕሶ ዘእግር - የእግር ኳስ
 ኩዕሶ ዘእድ - የእጅ ኳስ
 ኩዕሶ ዘመረብ- የመረብ ኳስ
 ክረቦ - ቅርጫት
 ኩዕሶ ዘከረቦ - የቅርጫት ኳስ
 ፈታሒ - ጻኛ
 ተውኔት - ጨዋታ
 መስመር - መስመር
 ፈታሒ-ዘ/መስመር-መስመር ጻኛ

ቃላት ሐ

ፀጉር - በቁሙ
 መስዕርት - ሚዶ
 ገጽ - ፊት
 መጽሐፍት - መስታወት
 ሣጹን - ሣጥን
 ክርታስ - ካርታ
 ክሳድ - እንገት
 ሕልቀት - ቀለበት
 ሕልቀተ ወርቅ-የወርቅ ቀለበት
 ሐብል - ሐብል፣ ገመድ
 መንጽር - አጉልቶ የሚያሳይ ምድር - ምድር
 ነሳሊ - አንሽ
 እንቅዕት - ምንጮች
 ፈለግ - ወንዝ
 አፍላግ/አፍላጋት - ብዙ
 ባሕር - ባሕር፣ ውቅያኖስ
 አብሕርት - በብዙ
 ቀላይ - ሐይቅ
 ቀላያት - በብዙ
 መጠር - ነጠብጣብ
 ውቅያኖስ - በቁሙ
 ሰማይ - ሰማይ
 መብረቅ - መብረቅ

ቤተ መጻሕፍት-የመጻሕፍት ቤት
 ቤተ ሐኖት - ቡና ቤት
 ቤተ ምንግብ - ሻወር ቤት
 ሐዳኒ - ሞግዚት
 ጎታሚ - አታሚ
 አጎታሚ - አላታሚ
 ቤተ ማኅተም - ማተሚያ ቤት
 ቤተ ሞቅሕ - ወህኒ ቤት
 ቤተ ወይን-ጠላ ቤት፣ጠጅ ቤት
 ቤተ ትምህርት-ትምህርት ቤት
 ቤተ ላሕ - ንዘን ቤት
 ሐመር - መርከብ

ነሳጼ ገጽ - ፎቶ አንሺ	ነገድጓድ - ነገድጓድ	አሕማር - መርከቦች
በዐለ ሀብት - ሀብታም	ነገርጋር - ጉርምርምቃ	ኖትያ - መርከበኛ /ዋናተኛ/
ደራሲ - ደራሲ	በረዶ - በረዶ	በዐለ ሐመር - መርከበኛ
ነጻይ - ድሀ	ቁር - ጦርጭ /ብርድ/	ነጋዴ - ነጋዴ

ቃላት ሠ

መሃሪ - መምህር /አስተማሪ	ርእሳን መምህራን - የመምህራን አለቆች
መሃሪት - አስተማሪት መምህርት	መርድእ - ተማሪ፣ ረጅ፣ አገልጋይ
መሃርያን - አስተማሪዎች	ረድእ - አገልጋይ
መሃርያት - ለሊት በብዙ	አርድእት - አገልጋዮች
መሐሪ - ይቅር ባይ /ቸር	አርዳእ - ተማሪዎች
መሐርያን - ይቅር ባዮች	አርዳኢሁ - ተማሪዎቹ
ተማሃሪ - ወንድ ተማሪ ሐብራቲ -	ወልዋይ፣ ሊስትሮ
ተማሃሪት - ሴት ተማሪ	ደፍተር - ደብተር
ተማሃርያን - ተማሪዎች	ደቂቃ - ደቂቃ ?
ተማሃርያት - ለሴት	ክፍለ ጊዜ - ፔሬድ
መምህር - መምህር	ዕረፍት - ዕረፍት
መምህራን - ብዙ	መጥቅፅ - ደወል
መምህርት - መምህርት	ዐምሐራይ - ዐማርኛ
ርእሰ መምህራን - የመምህራን ራስ፣ አለቃ ልሳነ እንግልጣር - እንግሊዝኛ ቋንቋ	

የግስ ቃላት ለላይ ለተጠቀሱት ቃላት መሠረት ናቸው/

አስሐወ - አወለቀ	ኀፀበ - አጠበ ነገደ - ነገደ
ደረሰ - ደረሰ፣ ጻፈ	ኀተመ - አተመ ለብሰ - ለበሰ
ተከወሰ - ተናወጠ፣ ተነዋወጠ	በተ - አደረ ዘመረ - ዘመረ
ነስአ - ያዘ፣ አገኘ፣ ነሳ	ረድእ - ረዳ፣ አገዝ፣ አገለገለ ተዋዥ - ተጫወተ
ሐፀነ - አሳደገ	ዘፈነ - ዘፈነ ፈትሐ - ፈረደ
ወዐለ - ዋለ	ነጸረ - አየ ዘንመ - ዘነበ
ተዐረዘ - ለበሰ	ተመሀረ - ተማረ ከርመ - ከረመ
ወኀዘ - ፈሰሰ	መሀረ - አስተማረ ወሰደ - ወሰደ
መሐረ - ይቅር አለ	ርሕቀ - ራቀ
ፈነወ - ላከ	ሞዐ - አሸነፈ
ተፈነወት - ተላከች	ሐብረተ - ወለወለ

፪.፮. የ«ለ» ዝርዝር እና ዘ፣ እንተ፣ እለ

ለ = ለ፣ን፣የ ለለ = እየ

የ«ለ» ዝርዝር «ለ» ን መልኩን በመቀያየር ከላይ የተለመዱትን ቅጥያዎች በመጨመር ለኔ/ለ + እኔ - to + me /፣ ላንተ/

ለ + እንተ - to + you/ ወዘተ በማለት የ«ለ»ን የተጠቃሽነት ሞያ የሚጠቁም

ዝርዝር ነው። በ ለ የሚዘረዘሩ የገለገዘ ቃላት እና ጥቅማቸው እንደሚከተለው ነው።

፪.፮.፩. ለ እንደ ተጠቃሽ ተወላጠ ስም /Prepositions + to + objective pronouns/

እኔ -	ሊተ /ለየ/ - ለእኔ -	to me
እንተ -	ለከ - ለእንተ -	to you
እንቲ -	ለኪ /ላንቺ -	to you
እንተሙ -	ለክሙ - ለእናንተ -	to you
እንትን -	ለክን - ለእናንተ -	to you
ንሕነ -	ለነ - ለእኛ -	to us
ውእቱ -	ሎቱ - ለእሱ -	to him
ይእቲ -	ላቲ - ለእሷ -	to her
ውእቶሙ -	ሎሙ /ሎቶሙ - ለእነሱ -	to them
ውእቶን -	ሎን /ሎቶን/ ለእነሱ -	to them

ምሳሌ፡=

ሰላም ሊተ + ሰላም ለኔ፣ ሰላም ለኔ ይኹን፣ ሰላም ለኔ ይገባል - peace to me

ሰላም ለከ - ሰላም ለእንተ፣ ሰላም ላንተ ይኹን፣ ሰላም ላንተ ይገባል - peace to you

ሰላም ለኪ - ሰላም ላንቺ፣ ሰላም ላንቺ ይኹን ሰላም ለእንቺ ይገባል - peace to you

ሰላም ለክሙ - ሰላም ለእናንተ፣ ሰላም ለእናንተ ይኹን፣ ሰላም ለእናንተ ይገባል - peace to you

ሰላም ለክን - ሰላም ለእናንተ፣ ሰላም ለእናንተ ይኹን ሰላም ለእናንተ ይገባል - peace to you

ሰላም ለነ - ሰላም ለእኛ፣ ሰላም ለእኛ ይኹን፣ ሰላም ለእኛ ይገባል - peace to us

ሰላም ሎቱ/ሎ - ሰላም ለእሱ፣ ሰላም ለእሱ ይኹን፣ ሰላም ለእሱ ይገባል - peace to him

ሰላም ላቲ - ሰላም ለእሷ፣ ሰላም ለእሷ ይኹን፣ ሰላም ለእሷ ይገባል - peace to her

ሰላም ሎሙ - ሰላም ለእነሱ፣ ሰላም ለእነሱ ይኹን፣ ሰላም ለእነሱ ይገባል - peace to them

ሰላም ሎን - ሰላም ለእነሱ፣ ሰላም ለእነሱ ይኹን፣ ሰላም ለእነሱ ይገባል - peace to them

፩. ፩. ፩. የላ ሃላተኛ ዝርዝር /Verb + preposition + Objective Pronouns

ሊተ-	ልኚ	መጽአ ሊተ	- መጣልኝ
ለኩ-	ልኸ	መጽአ ለከ	- መጣልኸ
ለኪ-	ልሽ	መጽአ ለኪ	- መጣልሽ
ለከሙ -	ላችኹ	መጽአ ለከሙ -	መጣላችኹ
ለከን-	ላችኹ	መጽአ ለከን	- መጣላችኹ
ለነ-	ልን	መጽአ ለነ	- መጣልን
ሎቱ -	ለት	መጽአ ሎቱ	- መጣለት
ላቲ-	ላት	መጽአ ላቲ	- መጣላት
ሎሙ -	ላቸው	መጽአ ሎሙ	- መጣላቸው
ሎን -	ላቸው	መጽአ ሎን	- መጣላቸው

ተጨማሪ ምሳሌዎች:-

ሰአለ- ለመን

ሰአለኩ- ለመንኸ ሰአለ - ለምን

ሰአለኪ- ለመንሺ ሰአለ - ለምኚ

አነ- ሰአለ ሊተ ቅድስት ቅድስት ሆይ ለምኛልኚ

አንተ-

አንቲ-

አንትሙ-

አንትን-

ንሕነ- ሰአለ ለነ ቅድስት - ቅድስት ሆይ ለምኛልኚ

ውእቱ - ሰአለ ሎቱ ቅድስት - ቅድስት ሆይ ለምኛለት

ይእቲ - ሰአለ ላቲ ቅድስት - ቅድስት ሆይ ለምኛላት

ውእቶሙ - ሰአለ ሎሙ ቅድስት - ቅድስት ሆይ ለምኛላቸው

ውእቶን- ሰአለ ሎን - ቅድስት ሆይ ለምኛላቸው

ማሳሰቢያ

አንተ በሚለውና በሌሎቹ ባዶ ቦታ የኾነው ስለማይነገርባቸው ነው።
ማለትም ሰአለ ለከ ብንል ትርጉም ስለማይሰጠን ነው።

ተጨማሪ ምሳሌ

ወይ- ወዮ

አሌ- ወዬ

ወይ ሊተ /ልየ/ -	ወዮልኝ/ወዮ/ ለኔ	Woe to me
ወይ ለከ -	ወዮልኸ	Woe to you
ወይ ለኪ -	ወዮልኸ	Woe to you
ወይ ለከሙ -	ወዮላችኹ	Woe to you
ወይ ለከን -	ወዮላችኹ	Woe to you
ወይ ለነ -	ወዮልን	Woe to us
ወይ ሉቱ -	ወዮለት	Woe to him
ወይ ላቲ -	ወዮላት	Woe to her
ወይ ሉሙ -	ወዮላቸው	Woe to them
ወይ ሉን -	ወዮላቸው	Woe to them

እ፣ አሌ፣ ወይ፣ ሰይ - እህ፣ ወዮ ይሆናሉ ዬ፣ ዮ፣ ወዮው፣ ወዮው
አ-ሆይ፣ ይብላችሁ፡፡ እግዚእ - ጌታ፣ እግዚእ + አ - እግዚእ ጌታ ሆይ፣ አቤቱ

፩.፩.፩. «ለ» ከ «ሰ» ጋር የ«ግለት» ግስ በመሆኑ ይተረጎማል

ሰ ለከ-	አለኸ- አለኸ-	you have	ነበረኸ	you had
ሰ ሊተ-/ለእኔ/ አለኝ-		I have	ነበረኝ	I had
ሰ ለኪ -	አለኸ -	you have	ነበረኸ	you had
ሰ ለከን-	አላችኹ -	you have	ነበራችኹ	you had
ሰ ለነ-	አለን -	we have	ነበረን	we had
ሰ ሉቱ/ሉ-/ አለው -		He has	ነበረ	He had
ሰ ላቲ/ላ-/ አላት -		She has	ነበራት	She had
ሰ ሉሙ-	አላቸው -	They have	ነበራቸው	They had
ሰ ሉን-	አላቸው -	They have	ነበራቸው	They had

ከዚህ ላይ የ«ለ» ዝርዝር ያለ «ሰ» የግለት ግስ በመሆኑ ያገለግላል፡፡ ምሳሌ፡-
ሉሙ አላቸው፣ ለነ፣ አለነ፣ ለከ አለኸ፣ ለኪ አለኸ...

፩.፩.፩. ባለቤት ተውላጦ ስም /Subjective pronouns/ Reflexive pronouns/

እነ -	ሊየ/ለልየ/-	እኔ ራሴ-	I my self
አንተ-	ለሊከ-	አንተ ራስኸ-	You your self
አንቲ-	ለሊኪ -	አንቺ ራስኸ-	You your self
አንትሙ-	ለሊከሙ-	እናንተ ራሳችኹ -	You your self

አንትን -	ለሊክን-	እናንተ ራሳችሁ -	you your self
ንሐን-	ለሊን-	እኛ እራሳችን-	We our self
ውእቱ-	ለሊሁ-	እሱ ራሱ-	He him self
ይእቲ-	ለሊሃ-	እሷ ራሷ-	She her self
ውእቶሙ -	ለሊሆሙ-	እነሱ ራሳቸው-	They themselves
ውእቶን -	ለሊሆን -	እነሱ ራሳቸው -	They themselves
ምሳሌ:- ለሊሁ ፈጣሪን ተሰቅለ ለነ /ፈጣሪያችን እርሱ ራሱ ተሰቀለልን/			
ለሊሁ እግዚአብሔር ፈጠረን /እግዚአብሔር እርሱ ራሱ ፈጠረን/			
ለሊክሙ ማርታ ወአስቴር ሐርክን ንበ ደብረ ታቦር /ማርታና አስቴር			
እናንተ ራሳችሁ ወደ ደብረ ታቦር ሄዳችሁ/			

፩.፩. የ«ለ» ዝርዝር ተጨማሪ ትርጉም መቅለል ባለ መልኩ

ሊተ-	ለእኔ፣	አለኝ፣	ኖረልኝ፣	ነበረልኝ፣	ይገባኛል፣	እኔ እኔን
ለከ-	ላንተ	አለልኝ፣	ኖረልኝ፣	ነበረልኝ፣	ይገባህል፣	አንተ፣ አንተን
ለኪ-	ላንቺ፣	አለሺ፣	አለልሺ፣	ኖረልሺ፣	ነበረልሺ፣	ይገባኛል፣ አንቺ፣ አንቺን
ለክሙ-	ለእናንተ፣	አላችሁ፣	አለላችሁ፣	ኖረላችሁ፣	ነበረላችሁ፣	ይገባችኋል፣
እናንተ	እናንተን					
ለክን-	ለእናንተ፣	አላችሁ፣	አለላችሁ፣	ኖረላችሁ፣	ነበረላችሁ፣	ይገባችኋል፣
እናንተ፣	እናንተን					
ለነ-	ለእኛ፣	አለን፣	አለልን፣	ኖረልን፣	ነበረልን፣	ይገባዋል፣ እኛ፣ እኛን
ሎቱ/ሎ-	ለእሱ	አለው፣	አለለት፣	ኖረለት	ነበረለት፣	ይገባዋል፣ እሱ ፣ እሱን
ላቲ-	ለእሷ፣	አላት፣	አለላት፣	ኖረላት፣	ነበረላት፣	ይገባታል፣ እሷ፣ እሷን
ሎሙ-	ለእነርሱ፣	አላቸው፣	አለላቸው፣	ኖረላቸው፣	ነበረላቸው፣	ይገባቸዋል፣
እነሱ፣	እነሱን					
ሎን-	ለእነሱ፣	አላቸው፣	አለላቸው፣	ኖረላቸው፣	ነበረላቸው፣	ይገባቸዋል፣
እነሱ፣	እነሱን					

ሊላው ዝርዝር

ሎቱ/ሎ-	ኖረው፣	ነበረው፣	አለው፣	ይኖረው	ነበር፣	ይኖረዋል፣	ይኖረው	ይሆናል።
ሊተ-	ኖረኝ፣	ነበረኝ	አለኝ፣	ይኖረኝ	ነበር፣	ይኖረኛል፣	ይኖረኝ	ይኸናል፣
ሌሎችም	እንዲሁ	ይዘረዘራሉ።						

ምሳሌ፡-

ለከ ስብሐት- ምስጋና ላንተ/ ይገባል፤ ይኹን/

ለኪ ስብሐት- ምስጋና ላንቺ /ይገባል/፤ ይኹን/

ሉቱ ስብሐት- ምስጋና ለእሱ /ይገባል፤ ይኹን/

ለ«ለ» ፊደል ጥቅም፤

፩. ለ = ለ፤

ምሳሌ፡ ስብሐት ለእግዚአብሔር = ምስጋና ለእግዚአብሔር

= ምስጋና ለእግዚአብሔር ይገባል፤ ይኹን

፪. ለ = ን፡ለ = ን ተብሎ ሲፈታ ተባቢ ይባላል።

በግስ ጊዜ

ስብሐ = አመሰግን፤ አክበረ፤ ይቤ = አለ

• ስብሐዎ ለእግዚአብሔር = እግዚአብሔርን አመሰግኑት።

• አክብርዎ ለቤተክርስቲያን = ቤተ ክርስቲያንን አክብሯት።

• ይቤልዎ አይሁድ ለኢየሱስ = አይሁድ ኢየሱስን /ለኢየሱስ/ አሉት። ይኸ አካሄድ ዝርዝር ይባላል።

፫. ለ = የ፤ ለ፤ ን፤ /የለ ተጠቃሺነትና ተባቢነት በዝርዝር ጊዜ/

በስም ጊዜ፤

ወልድ = ልጅ

ምሳሌ = ወልዳ ለማርያም = ለማርያም ልጅ

= የማርያም ልጅ/ን/

= የማርያምን ልጅ

ወልዱ ለአዳም = ለአዳም ልጅ

= የአዳም ልጅ

ግብታዊ በ«ለ» ሲያያዙ የሚዘረዘር ወይም በአገናዛቢ የሚነገር መኾኑን ያስተውሉ።

ወይም ለአንስታይ የወልድ የመጨረሻ ፊደል ሳድስ ወደ ራሱ ለተባዕታይ የወልድ መጨረሻ ፊደል ሳድስ ወደ ካዕብ መለወጡን ያስተውሉ።

በአጠቃላይ ለ = የ፤ ን፤ ዘ፤ ተ፤ ወደ፤ አዳማቂ፤ ተቀባይ፤ አቀብሎ፤ ሸሺ፤ ላይ፤ በ፤ ስለ፤ መኾን ይችላል።

፩.፮. አያያዢ / Congunction/

ሀ. ወ - እና /and as well as/

ለ. አው - ወይም /or/either/

ወሚመ /ወይምና ወይስ/ either or/

ሐ. ዳዕሙ፣ አላ፣ ባሕቱ - ነገር ግን /but/however/

፩. ወ = እና፣ ም፡፡

ወ በፊደልነትም ያገለግላል፡፡ አጫፋሪ፣ ከፋይ ነው፡፡

ሀ. ኹለት ስሞችን ሲያያይዝ ወ = ና ይኸናል፡፡

ማርያም ወማርታ - ማርያምና ማርታ -

አዳም ወሔዋን - አዳምና ሔዋን -

ኢትዮጵያ ወግብፅ - ኢትዮጵያና ግብፅ -

ለ. ሦስት ስሞችን ሲያያዝ - ወ፣ ም

አብርሃም ወ ያዕቆብ ወይስሐቅ - አብርሃም እና ያዕቆብ ይስሐቅም

ሐ. በኹለት ግሶች = ወ = ም

በልዑ ወስትዮ - በላ ጠጣም -

፪. ወ = ጠቅላይ

ጠቅላይ ስንል ስሞችን በእንድ ላይ ሲገልፅ ነው፡፡

ምሳሌ፡- በስመ አብ ወወልድ ወመንፈስ ቅዱስ አሐዱ አምላክ

በአብ በወልድ በመንፈስ ቅዱስ ስም

፫. ወ = ሦስት

በዚህ ጊዜ ወ ከመጀመሪያው ግስ ጋር ይፈታል፡፡

ጎደጎ - ተወ

ቸልታ - ወጎደጎ ግብር - ሥራውን ትቶ

ዘተረስዐ - ሐመ ወሞተ - ታሞ ሞተ

፬. ወ = ውጥን ጨራሽ፡፡ ማለት እንደ ግስ በወ የተያያዙ ስሞችን በእንድ ጊዜ

በእኩል ተሰቅለው ሌጥሮስ ወከማሁ እንድርያስ፣ ለማይ ወምድር የጎልፍ

፭. ወ = ከ፣ ና /በቁጥር ጊዜ/

ዐሠርቱ ወአርባዕቱ - ዐሥር ከዐራት፣ ዐሥርና ዐራት፣ ዐሥራ ዐራት

፮. ወ = በ ጊዜ /በሦስት አንቀጽ ጊዜ/

ጸብሐ - ነጋ

ወጸቢሐ = በነጋ ጊዜ

፩. ወ = ስንኳ /ከአሉታ ጋር = ከኢ ጋር/

ኢወሀበ ርስተ ወኢመጠነ ምክያደ እግር ርስትን አልሰጠም፤ የእግር መረገጫ ያኸል እንኳን

፪. ወ = ግን፣ እንጂ / ከ ኢ ጋር/ ከብረ ማትያስ ወኢከበረ ይሁዳ

ማትያስ ከብረ ይሁዳ ግን አልከበረም

ማትያስ እንጂ ይሁዳ አልከበረም

በልዑ ወኢሰትየ - በላ እንጂ አልጠጣም

፫. ወ = ፍጹም፡፡ ሁለት ግሶች ተመሳሳይ ኾነው በወ ሲያያዙ ወ የነገሩን መጠንከር /ፍጹምነት/ ያመለክታል፡፡

ተሰብአ - ሰው ኾነ

ተሠገወ - ሰው ኾነ

ተሰብአ ወተሠገወ /ፈጽሞ ሰው ኾነ/ በተዋሕዶ

ወ = አዳማቂ፡፡ አዳማቂ በቃል ላይ እየተጨመረ ለቃሉ /ለቃላቱ/ ውበትን ከማላበስ ወይም ከማድመቅ በስተቀር ትርጉሙን አይለውጠውም፡፡

ሰምአ - ሰማ

ነገረ - ተናገረ

ሰምአኒ ወእንግርክ - ሰማኝ ልንገርኽ

ወ = ሂ፣ ኒ፣ ዓዲ /እና፣ ም፣ ገና/

ወ = ና፣ ም፣ ውጥን፣ ግን፣ ስንኳ፣ ሰ፣ ለ፣ ላ፣ ለ፣ ል፣ በ፣ ባ፣ ሰ፣ ሳ፣ የ፣

እንደ፣ እንጂ፣ ማ፣ ጋራ፣ ጊዜ፣ ሳ፣ በኋላ፣ ዙተረሰዐ፣ ቸልታ፣ አጋዝ

ጠቅላይ፣ ፈጽሞ፡፡

አጠቃላይ ወ ሃያ ሰባት ትርጉምን አንደከግቡ ይሰጠናል፡፡

ለ. አው = ወይ /ወይም/

አመተ ማርያም አው ገ/ማርያም፤ አመተ ማርያም ወይም ገብረ ማርያም

አንበሳ ወሚመ ከራድዮን - አንበሳ ወይስ ከራድዮን?

ሚመ ብዙውን ጊዜ ወይስ የሚለውን ትርጉም የሚይዝና ጥያቄን የሚያመለክት ነው፡፡ አው፣ ዮጊ፣ ሚመ፣ አመ፣ አኮ፣ ሶበ ወይ/ወይም የሚለውን ትርጉም እንደ አገባባቸው ሊያስገኙ ይችላሉ፡፡

ሐ. ዳዕሙ፣ አላ፣ ባሕቱ - ነገር ግን

በውጤት አመልካች ተውሳክ ግስ ጊዜ ተመልክተናል፡፡

ሌሎች፡- ክልሊያሙ/ሆን - ኹለታቸው

በአሉታ = ኢ ወ/ኢ ዳዊት - ኢ ... ሰሎሞን ወኢ... ዳዊት

ምልማድ /መልመጃ/

ወልጥ ገበ ልሳነ ግለሀ

፩. ማርታ፣ ማርያም እና ሰሎሜ ወደ ዮርዳኖስ ሼዱ

፪. በሚካኤል፣ በግብርኤል እና በሩፋኤል ቀን

፫. ዮሴፍ ወደ ግብፅ ተሰደደ ቤቱንም ተወ

፬. ዐሥራ ዐራት ዓመቱ ነው

፭. ጳውሎስ ከበረ። ዴሞስ ግን አልከበረም

፮. ዘፋኝ ወይስ ዘማሪ?

፯. አንበሳ ወይስ ከራድዮ?

፰. አምላክ ሆይ ማረን እንጂ

፱. ዐለማዊ ወይስ መንፈሳዊ?

፲. ሰማያዊ ወይስ ምድራዊ?

፲፩. አመነ እንጂ አልፈራም

፲፪. በማይና ምድር ያልፋል ቃሌ ግን አያልፍም

ጥያቄ

ገብረ - ቤት /የቤት ሥራ/

ገረየ - መረጠ

ገረይ - ምረጥ

ገርየ - መረጠ

ገሪ - ምረጥ

ገሪ /ገረይ/

፩ ሰላም _____ አጎውየ

አ. ሰከሙ

በ. ሰከን

ገ. ሰከ

ደ. ሰሙ

፪ ሰላም _____ እንዘ ንብሃድ ንብላኪ ። እንዘ /አየ ንብላኪ እንልሻለን።

አ. ሰከ

በ. ሰከ

ገ. ሰከሙ

ደ. ሊቱ

ሀ. ሰቱ

ወ. ሳቱ

፫ አሌ_ አ በብላ ሰደም

አ. ሰከ

በ. ሰከ

ገ. ሰከሙ

ደ. ሰሙ

ሀ. ሰቱ

ወ. አልቦ መልስ

፬. አነ ሐርኩ ንበ ደብረ ታቦር

አ. ለልዩ

በ. ለሊክ

ገ. ለሊክሙ

ደ. ለሊነ

፭. _____ ሕይወት በቤተክርስቲያን

አ. ለነ

በ. ሊተ

ገ. ሉቱ

፮. አ ማርያም _____ ድንነ ኩሉ ዐለም

አ. ብክ

በ. ብክሙ

ገ. ብነ

ደ. ብኪ

፯. ውሉድ _____ ቤተክርስቲያን ሐሩ ንበ ቤተትምህርት ዘለንበት

አ. ለ

በ. አለ

ገ. ዘ

ደ. እንተ

ሀ. በወገ

፰. አለ /አነ/ መነ ውለቶሙ _____ ሐሩ ንበ መካነ

ኢየሱስ ዘንገደር

አ. እንተ

በ. ወ

ገ. ዘ

ደ. ለ

ሀ. አወገ

፱. ደራርቱ _____ ኢትዮጵያ ሮፀት በመርሕበ ባርሴሉና

አ. ዘ

በ. እንተ

ገ. አለ

ደ. ወ

ሀ. አወበ

፲. ዝንቱ መልበስ ውለቱ መልበስ _____ ክረምት

አ. አለ

በ. ለ

ገ. ንበ

ደ. እንተ

ሀ. አልበ መልስ

፫. ወልጥ ንበ ልሳነ ግላዝ

፩. አባቱ ውዳሴ ማርያም አመጣልኝ። አምጽአ /አመጣ/

፪. የኔ ልጅ ቡሩክ ነው

፫. ይኸች ልጅ የሰንበት ተማሪ ናት

፬. አኒና ወለተ ማርያም ወደ ግሽን ጌድን

፭. ከአምላክ የተገኘ አምላክ

፮. እግዚአብሔር ንይል ነው

፯. ይኸ ቃል የግላዝ ቃል ነው

፰. መድኃኒዐለም በጎለጎታ ተቀበረ

፱. እግዚአብሔር ሕይወቴን ይባርክልኝ /ይባርክ = ይባርክ/

፲. ለአባቶቻችን አምላክ ምስጋና ይኹን

፲፩. መድኃኒዓለም ለእኛ ተሰቀለ

የግስ ቃላት

፩. ንበረ

፲፮. ቦላ

፪. አርመመ

፲፯. ነቀወ

፫. ኖመ

፲፰. ገፍዐ

፬. ተፈሥሐ

፭. ሰአለ

፮. ሐረ

፯. በከየ

፰. ተለወ

፱. ኮነ

፲. ፈተወ

፲፩. አእመረ

፲፪. ሰከበ

፲፫. ገብረ

፲፬. ከበበ

፲፭. አተወ

፲፬. ንልቀ

፳. ፈትሐ

፳፩. ከረመ

፳፪. ወዐለ

፳፫. ነጸረ

፳፬. መሐረ

፳፭. መሀረ

፳፮. ደረሰ

፳፯. ተከወሰ

፳፰. አስሐወ

፳፱. ተዋነየ

ተሰማሚ ቃላት

፩. ከመ

፪. አለ

፫. ምስለ

፬. ጥቀ

፭. በእንተ

፮. እም

፯. ወ

፰. ዝየ

፱. ዘ

፲. አለ

፲፩. ዝንቱ

፲፪. ዛቲ

፲፫. ውእቱ

ሌሎች ቃላት

፩. ገብር

፪. አመት

፫. እድ

፬. ላሕም

፭. ትዕይንት

፮. ደወል

፯. መርሶ

፰. ረድኦ

፱. ቤተ ላሕ

፲. መጥቅዕ

፲፩. ተማሃሪ

፲፪. መጽሔት

፲፫. ጠያር

፲፬. አሃዕን

፲፭. ሣዱን

፲፮. ክታብ

፪.፮. ዘ፣ እንተ፣ እለ የ /of, 's/

ዘ፣ እንተ፣ እለ፣ ትርጉማቸው የ ሲኾን በአገባብ ጊዜ ግን አንድነትና ልዩነት አላቸው። ዘ እና እለ ለብዙ ቁጥር—

አዋልድ ዘ /እለ/ኢትዮጵያ/ የኢትዮጵያ ቤት ልጆች/

ዘ ለነጠላና ለብዙ ቁጥር— ወለት ዘኢትዮጵያ፣ አዋልድ ዘኢትዮጵያ፣

እንተ ለነጠላ ብቻ— ወለት እንተ ኢትዮጵያ

እለ ለብዙ ቁጥር ብቻ ያገለግላል። አዋልድ እለ ኢትዮጵያ በግስ ጊዜም ዝኒ ከማሁ /እንዲሁ/ ነው።

ሐረ = ሄደ

ወልድ ዘሐረ = የሄደ ልጅ

አዋልድ እለ /ዘ/ ሐራ = የጼዱ ሴት ልጆች

ወለት እንተ ሐረት - የጼደች ሴት ልጅ

፩.፩. ዘ

ዘ = «የ» የሚል ትርጉም ብቻ ሳይኾን የተለያዩ ትርጉሞችን በመያዝ በግእዝ ቋንቋ ለዋሰው ውስጥ እንደሚከተለው ያገለግላል።

ሀ. አገናዛቢ /possessive/

ለ. አያያዢ ወይም ተዛማጂ ተውላጠ ስም /relative pronouns/

ሐ. ነባር አንቀጽ /verb to be/

መ. መስተካምር /articles/

ሠ. ቅጽል /adjective/

ሀ. አገናዛቢ /possessive/

ከዚህ ላይ ዘ፣ የ /of, 's/ በመኾን የሚያገለግል ሲኾን «የ» ማንነትን ለማመልከት መሐል ላይ ፣ መጀመሪያ ላይ እየገባ ያገለግላል።

ዘ መሐል ላይ ሲገባ	ዘ መጀመሪያ ላይ ሲገባ	በተናጠሉ ሊገለጽ	በለብተኝ ትርጉም
ሐመር ዘኖን	ዘኖን ሐመር	ሐመረ ኖን	ሐመሩ ለኖን የኖን መርከብ/ቡ/
ወልድ ዘ ማርያም	ዘማርያም ወልድ	ወልደ ማርያም	ወልዳ ለማርያም የማርያም ልጅ- /ልጅ/
ወዳሴ ዘማርያም	ዘማርያም ወዳሴ	ወዳሴ ማርያም	ወዳሴህ ለማርያም የማርያም- ወዳሴ /ወዳሴዋ/

ማስታወሻ፡-

ሀ. ዘኖን ሐመር በማለት ፈንታ ዘሐመር ኖን ብንለው ለዋሰው ወይም ትርጉሙን ያዛባብናል።

ለ. ሐመሩ፣ ወልዳ የሚለው አገናዛቢ መኾኑን ያስተውሉ /አገናዛቢን ተመልከቱ። ስለኾነም ቃላት በለ ሲያያዙ የሚዘረዘሩ ወይም በአገናዛቢ የሚነገሩ መኾናቸውን እስተውሉ። ወይም ለአንስታይ የወልድ የመጨረሻ ሳድስ ወደ ራብዕ ለተባዕታይ የሐመር የመጨረሻ ፊደል ሳድስ ወደ ካዕብ መለወጡን እስተውሉ። ምሳሌ ወልዳ ለማርያም፣ ሐመሩ ለኖን

ሐ. ዘ መጀመርያ ላይ ሲገባ ዘርፍ ደፊ፣ መሐል ላይ ሲገባ ዘርፍ አያያዥ በመባል ይታወቃል።

ምሳሌ፡-
ዘኖኅ ሐመር ዘዮሴፍ ማገደር ሲል ዘርፍ ደፊ ሲሾን ብኩርና ዘያዕቆብ ክህነት ዘሌዊ ደግሞ ዘርፍ አያያዢ ይሆናሉ።

በገባብ ሲገለጽ ብኩርና ያዕቆብ /የያዕቆብ ብኩርና ክህነተ ሌዊ /የሌዊ ክህነት/ ተብሎ ሊነበብ ይችላል።

መ. በትርጉም አይለያዩም፡-

ንበ = ወደ፣ ትካት = ጥንት፣ መንበር = ቦታ፣ ወንበር፣ መኖሪያ፣ መቀመጫ
ንበ ዘትካት መንበር = ንበ መንበር ትካት ይኾናል።

«ዘ» በዚህ ጊዜ ጠምዛገሮ ይባላል ንበ ዘትካት መንበር ሲል መንበር ቦታውን ለቆ የዘን ቦታ ይወርሳል፤ ትርጉሙ የጥንት መንበር ማለት ነው። በእነዚህ ወደ ጥንት መንበር ማለት ብለህ ተርጉም። በሌላ አጻጻፍ ንበ መንበር ትካት ማለት ነው።

❖ የቃሉ መጨረሻ ፊደል ሳድስ ከኾነ ወደ ግእዝ መለወጥ አለበት።

ወልድ - ወልደ - ወልደ ማርያም
ምድር - ምድረ - ምድረ እስራኤል

- ፩. ግእዝ - ሐመረ ኖኅ
- ፪. ራብዕ -አንበሳ - አንበሳ ገዳም
- ፫. ኃምስ - ውዳሴ - ውዳሴ ማርያም
- ፬. ሳብዕ - ከበሮ - ከበሮ ማኅሌት

በተራ ቁጥር ፪. ሐመር ወደ ሐመረ ስፋተለወጠ ሐመረ ብለን ዘን ማስገባት አንችልም።

በተራ ቁጥር ፪፣ ፫፣ እና ፬ ግን ዘን መሐል ላይ ማስገባትም አለማስገባትም ይቻላል።

አንበሳ ዘገዳም በማለት ፈንታ አንበሳ ገዳም፤ ከበሮ ዘማኅሌት በማለት ፈንታ ከበሮ ማኅሌት፤ ውዳሴ ዘማርያም በማለት ፈንታ ውዳሴ ማርያም ማለት ይቻላል።

የተናባቢ ደንብ

- ፩. ሳድስ ወደ ግእዝ - ወልድ - ወልደ
- ፪. ሣልስ ወደ ኃምስ - ክይሴ - ክይሴ
- ፫. ራብዕ ራሱን ይችላል ሠረገላ - ሠረገላ

፩. ኃምስ ራሱን ይችላል - ውዳሴ - ውዳሴ

፪. ሳብሶ ራሱን ይችላል - ዶርሆ - ዶርሆ

፫. ግእዝ ራሱን ይችላል

፬. ካዕብ ወደ ሳብሶ ያለዚያ አይመችም - ቤቱ - ..ቤቱ.. ብሎ ይያያዛል።

ማስታወሻ:- ለአገናዛቢ ተውላጦች ዚአየ፣ እንቲአየ፣ እሊአየ ላልናቸው መሠረታቸው ዘ፣ እንተ፣ እለ ናቸው።

• ቃላት ሲናበቡ ..ከ.. ለ..፣ ወደ..፣ ..ያ..ን የሚባሉ መስተአምሮች ያወጣሉ።

ለምሳሌ:- ን ሲኾን ፍኖተ ትምህርት /የ/ ትምህርት መንገድን፣ በትምህርት መንገድ... ማለት ይቻላል።

ለ. አያያዢ ወይም ተዛማጅ ተውላጦ ስም /Relative pronouns/

አያያዢ ተውላጦ ስም የሚባለው አያያዢ ወይም ተዛማጅ ተውላጦ ስም ራሱን ከሌሎች የተውላጦ ስም ሞያዎች ለይቶ ከግሱ ጋር በመጓዝ ግሱን እንዲያስር ሲያደርግ ነው። ይኸም ዐረፍተ ነገሩን ንዑስ ዐረፍተ ነገር /clause/ ያሰናድዳል። የሚገለጸውም ከግስ ጋር ነው።

ምሳሌ:- ዘ- /who, which, that/

ወልድ ዘመጽአ = የመጣ /ው/ ልጅ - /The son who came/

ንጉሥ ዘተወልደ- የተወለደ/ው/ ንጉሥ /The king who has been born/

ሲስብ /ገ/ ን ሲያስተካክል/ - ለን ሲጨምር

ለዘ /whom/

ለዘ ተወልደ - ለተወለደው፣ የተወለደውን፣

ሐ. ነባር አንቀጽ /Verb (to) be/

ከዚኽ ላይ ዘ = ነው፣ ናት፣ ናቸው፣ ነኝ ወዘተ ተብሎ ይተረጎማል። በዚኽ ሂዘ

ዘ = የ + ነው፣ ናት... ወ.ዘ.ተ ሲኾን ይችላል።

ምሳሌ:-

ዘመጽአ:- የመጣ /ው/ ነው።

ዘተሰቅለ:- የተሰቀለ /ው/ ነው።

ዘኢትዮጵያ:- የኢትዮጵያ ነው፣ ናት፣ ናቸው...

ዘሚካኤል:- የሚካኤል ነው፣ ናት፣ ነን፣ ናቸው...

ዘለክ:- ያንተ /ው/ ነው፣ ናት፣ ነን፣ ነኝ ወዘተ...

ዘለኪ:- ያንቺ /ው/ ነው፣ ናት፣ ነን፣ ነኝ...

ከዚኽ ላይ «ዘ»ን ቅጽል ልገለው እንችላለን።

መ. መስተአምር /Article/

መስተአምር ባለቤቱን መገለጹን እና አለመገለጹን ወይም ቀድሞ መታወቁን እና አለመታወቁን የሚጠቁም የቋንቋ ሥርዐት ሞያ ነው። በእንግሊዘኛው An, A, The ናቸው። An እና A ባለቤቱ ካሁን በፊት አለመገለጹን ሲጠቁሙ The ግን ባለቤቱን ቀድሞ መገለጹን ወይም መታወቁን ይጠቁማል። The = ኦ /ው/

H = The = ኦ /ው/ = ወ+ኦ = ወ

ምሳሌ:-

Hመጽአ = የመጣው

Hሐርኪ = የሄድኸው

Hለከ = ያንተው

Hለኪ = ያንቺው

H = a, an /አንድ/

ሠ. ቅጽል /Adjective/:- H ከላይ ባየናቸው መንገድ እንደ ቅጽል ኸኖ ያገለግላል።

Hተሰቀለ = የተሰቀለው = የተሰቀለ የኾነው ተብሎም ይተረጎማል።

H = ቅጽል ማለት ነው።

Hቂሣርያ = የቂሣርያው፣ የቂሣርያ የኾነው፣ ቂሣርያዊው

Hኢትዮጵያ = የኢትዮጵያው፣ የኢትዮጵያ /ሰው/ የኾነው፣ ኢትዮጵያዊው

H + ወ-አቱ = ይኸው /ያውም - ነው፣ የኾነው ነው ተብሎ ይተረጎማል።

Hወ-አቱ አምላክ = ያውም ወይም ያም አምላክ ነው /አምላክ የኾነው ነው/

«ያ አምላክ ነው።» «ይህም አምላክ ነው።»

ከዚህ ላይ:-

፩. H በራሱ ጊዜ ቃላትን ሊያወጣ ይቻለዋል።

Hሚካኤል:- የሚካኤል ሱህ፣ አገልጋይ፣ ወዳጅ... ተብሎ ሊተረጎም ይቻላል።

፪. H በቅጽል ውስጥ ውህድን ሊያወጣ ይቻለዋል። ማለት ውስጠ H = ወ-አቱ።

ቅዱስ = የተቀደሰ፣ የተለየ

ቅዱስ የሚለው ቃል ስምን የሚያገላምስ ቅጽል ሲኾን:-

ቅዱስ እግዚአብሔር = እግዚአብሔር ቅዱስ ነው። ቅዱስ የኾነ እግዚአብሔር።

ቅድስት ማርያም = ማርያም ቅድስት ናት። ቅድስት የኾነች ማርያም።

ማስታወሻ:- ወ-አቱ «አልቦቱ መካን» ነው። ማለት ወ-አቱ በየቦታው ነው፤

ነኽ፣ ነሺ፣ ናት... ወዘተ እየተባለ እንደእየ አገባቡ ይተረጎማል።

ምሳሌ:- እግዚአብሔር አም = እግዚአብሔር አናት ነው።

ማርያም ኪሩቤል = ማርያም ኪሩቤል ናት።

ኢትዮጵያ ሊየሩሳሌም = ኢትዮጵያ ሊየሩሳሌም ናት።

ማርያም ፊደል = ማርያም ፊደል ናት።

የዘ ተጨማሪ ትርጉም ከሌሎች ቃላት /ፊደላት/ ጋር እና ብቻውን፤

ሀ. ዘ = ያ፣ የ

ፖላሌ ዘቦ = ያለው

ለ. ዘቦ = ያለ፣ ያሉ፣ ያላችሁ...፡፡ ዘቦ = ህሉ /አለ/ - ዘህሉ ያለ
ፖላሌ አቡን ዘበሰማያት - በሰማያት ያለ

ሐ. ለዘ = ላ፣ ለ

ፖላሌ አብልዐን = አዘገገ

ለዘአብልዐን = ላዘገገ

ለዘተወልደ = ለተወለደው /ለ = ን ሲሽን የተወለደውን ተብሎ ይፈታል/

ከዚህ ላይ ዘ ተጥተኛ ትርጉሙ ላ፣ ለ ነው ማለታችን አይደለም ከለ ጋር መሼፋን ለመጠቀም እንጂ፡፡

መ.ዘ = አጥማቂ = አጥማቂ ማለት ቃሉ /ፊደሉ/ ከሌለው ቃል ላይ ተደምር
የለላውን ቃል ትርጉሙን ሳይተይር የንግሱን ዘይዬ ለማድመት ሲጨመር ነው፡፡

ዘምስለ = ጋር

ዘእንበለ = ያለ

ምስለ = ጋር

እንበለ = ያለ

ለ. ዘዘ = የየ፣ እየ፣ እየትሉ፣ ልዩ ልዩ

ዘዘዚአሁ፡- የየራሱ /የየራሱን/ ዘዘዚአክሙ = የየራሳችሁ

ፖላሌ፡- ዘዘዚአሁ ጸጋሁ = ጸጋው ልዩ ልዩ ነው፡፡

ረ. ዘ + ለለ = የእየ

ለለ = እየ

ዘለለ = የእየ

ዘለለ አለትን = የእየ እለታችን

ሠ. ዘ + ይእቲ = ይቺ ናት

ዘ + ዝንቲ = የዚህ ነው

እንተ ይእቲ = ይቺ /ው/ ናት

ሸ. $H\lambda^{\circ} = h... F + 77$

ምሳሌ ብርሃን ዘእም ብርሃን - ከብርሃን $F + 77$ ብርሃን (ነው)

• $H = F::$ ተገኝ ያስባለው እም ነው:: ነገር ግን ዘ፣ እም አንድ ላይ መነበብ አለባቸው

ቀ. $H\bar{L}\lambda F$ $H\bar{L}\lambda h$ $H\bar{L}\lambda h$ $H\bar{L}\lambda y$ $H\bar{L}\lambda u$ $H\bar{L}\lambda y$ $H\bar{L}\lambda h$... የእኔ/የኔን/ ያንተ/ን/ ያንቺ/ን/ የእኛ /ን/ የአሱ/ን/ የአሷ/ን/ የእናንተ/ን/

• ይኸ የዘ ዝርዝር ይባላል /ነው/:: $H\lambda F = \lambda h$ ፣ እኔን የነበረውን ዘን ጨምረንበት ነው::

በ. $H = .\lambda + \theta : \xi$

ምሳሌ:- $H\lambda h = \lambda h$ ም

ተ. $H\bar{h} = F... ግን::$ እምዘ፣ በዘ = እንደ

ምሳሌ:- ዘሰ ይዜው ለሊሁ በሥጋሁ ይኤብስ

/የሚሰኝ ሰው ግን በሥጋው/ በሚስቱ ላይ ይበድላል:: እምዘ

በልዑ = እንደበላ በዘንብረ = እንደሠራ::

ነ. Hh መ = የመሰለ

ወመት መሐሪ Hh ማከ = እንተን የመሰለ /እንዳንተ ያለ/መሐሪ /ይቅርባይ/ ማን አለ/ነው/ን::

ሸ. $H + \lambda =$ ይኸንም

ከንባብ ጋር ተጨማሪ አተረጓጉሙ::

• ማዕደ ዘአብርሃም ቤት = ማዕደ ቤተ አብርሃም = የአብርሃም ቤት ምግብ

ለማጠቃለል:-

ሀ. ሌላ እንደ ዘ ኾኖ በበዙ ቁጥር ያገለግላል::

ለ. ለኋላ በነጠላ ቁጥር እንደ ዘ ኾኖ ማገልገል ይችላል:: በበዙ ቁጥር ግን አያገለግልም:: ለኋላ በበዙውን ጊዜ በአንስታይ ጾታ አገልግሎት ይታወቃል:: ዘ፣ እንተ፣ እለ፣ ለ የተባሉት እነዚህ አገባቦች ዘርፍ አያያዢ ይባላሉ:: ከ«ለ» ውጭ ያሉት ሦስቱ ዘርፍ ደፊ ሊኾኑ ይችላሉ:: የዘርፍ ደፊም ኾነ የዘርፍ አያያዢ ዓላማ «የ» የሚል ትርጉምን ለማምጣት ነው::

ምሳሌ፦

በሐላ ሲገኝ

ወልዳ ለማርያም

በሐላ ሲገኝ

ወልድ ዘማርያም

በተናባቢ ሲገኝ

ወልድ ማርያም

ዘማርያም ልጅ/

በተናባቢ ጊዜ የተናባቢው መሪ የሚኾነው ቃል መድረሻው ሳይሰጥ እንደኾነ /ወልድ/ ሳይሰጥ ወደ ግላዝ ይለወጣል። ይኸን ሕግ ከተላበሰ ሕግ የለየው ተላቢው የሚገኝ ጽምጽ ሲኖረው የተናባቢው መሪ የሚነሣ ጽምጽ የሌለው በመኾኑ ነው። የተናባቢው መሪና ዘርፍ እንደ አንድ ቃል አብረው መነበብ አለባቸው። በተናባቢ ጊዜ ዘርፉ ምንም ለውጥ አይደርስበትም።

፩. አብርሃም ብሉሴ እግዚአብሔር ውእቱ

መኑ ውእቱ ጸሐፊ ትእዛዝ ዘንጉሥ

፪. ሕግ፦ በተናባቢ ጊዜ የተናባቢው መሪ የሚኾነው ቃል መድረሻው ሃልስ እንደኾነ

ብሉሴ፣ ጸሐፊ፣ ወረሲ፣ ቀታሊ፣ ሰባቢ ወዘተ

፫. ሕግ፦ ሌሎች ቃላት የተናባቢ መሪ ሲኾኑ ምንም ዓይነት ለውጥ አይደርስባቸውም።

አናባቢ

ደብተራ ዘኦሪት

ሠረገላ ዘኤልያስ

ዝማሬ ዘመላእክት

ውዳሴ ዘማርያም

ዶርሆ ዘመስተገብር

ከበሮ ዘማሳሌት

ደብተራ እሪት

ሠረገላ ኤልያስ

ዝማሬ መላእክት

ውዳሴ ማርያም

ዶርሆ መስተገብር

ከበሮ ማሳሌት

ዘርፍ አያያዢ

ወልድ ዘዮሐንስ

ቤት ዘአቡዩ ዐቢይ ውእቱ

ዘርፍ ደፊ

ዘዮሐንስ ወልድ ትጉጎ ውእቱ

ዘአቡዩ ቤት ዐቢይ ውእቱ

ዘርፍ አያያዢች በስም ላይ

ምሳሌ፦ ወልድ ዘአቡዩ እጉን ውእቱ

እም እንተ ያዕቆብ

አንት እለ ዚአየ ሠናያት አማንቱ

አንት እለ ይሁዳ የሐውራ ውስተ ቤተ ምክራብ

አንው ዘ ዮሴፍ ፈያታውያን ውእቶሙ

ግስ ላይ

ተባባታይ ነጠላ

በዚኸ ጊዜ ጸታና ቁጥሩ እንደ ላይኛው ይጠብቃል /አገባቦቹ ዘ፣ እንተ፣ እለ/ የሚያርፉበት ግስ ግን ኹል ጊዜም ቀዳማይ አንቀጽ ወይም ካልኣይ አንቀጽ መኾን አለበት፤ ሌሎች አንቀጾች ላይም አያርፉም።

ወልድ ዘ፣ ወልድ ዘመጽአ፣ ወልድ ዘሞተ፣ ወልድ ዘይመጽአ፣ ወልድ ዘይመውት

ቤት ዘ፣ ቤት ዘተሐንጽ፣ ቤት ዘይትሐንጽ
አብ ዘ፣ አብ ዘመሀረ ወንጌለ፣ አብ ዘይደሉ
እጉ ዘ፣ እጉ ዘያፈቅር እጉሆ፣ እጉ ዘይሚሀር

አንስታይ ነጠላ

ወለት ፩. እንተ፣ ወለተ እንተ ፈርሀት፣ ወለት እንተ ትሥሕቅ

፪. ዘ፣ ወለት ዘፈርሀት፣ ወለት ዘትሥሕቅ

አዋልድ ፩. እለ፣ አዋልድ እለ ይዘፍና፣ አዋልድ እለይወንያ

፪. ዘ፣ አዋልድ ዘይዘፍና፣ አዋልድ ዘይገብራ

ማስታወሻ

ሀ. «ዘ» የምንጠቀመው ለነጠላና ለብዙ ቁጥር ሲኾን፣ «እንተ» ግን ለነጠላ ቁጥር እንጂ ለብዙ አንጠቀምበትም። «እለ» ደግሞ ለነጠላ ቁጥር አይሆንም።

ለ. «ለ»ብዙ ጊዜ የሚያገለግለው በተጠቃሽነት ነው።

ምሳሌ፡ ቤታ ለሰሉሚ

ወልዱ ለአዳም

ዘ. . . ውእቱ

ምሳሌ፡ ዘመጽአ... የመጣ ተብሎ ይተረጎማል። ስለዚኸ ዘ ማስሪያ ሊኾን ይችላል ማለት ነው።

Absence of relative pronouns. Sometimes, the writing of relative pronouns was not necessary. አኮኑ ሠናየ ዘርአ ወዘራእክ > ዘዘራእክ። ኩሉ ይበጽሐ ለዛቲ ትውልድ ። = ኣ (ላቲ).

፩. ዪ. የጾታ እና የቁጥር ኹኔታ/ Gender and Number/

በግእዝ ቋንቋ አንስታይ ጾታን በማመልከት በዋናነት የሚታወቀው የድኅር ቅጥያ /Suffix/ ት ከ / ነው።

ምሳሌ፡ ብእሲ = ብእሲት

/ሰው/ = /ሴትዮ/

ሠናይ = ሠናይት

ጥሩ = ጥሩ

ይኹን እንጂ ብዙ ጊዜ በአማርኛ ቋንቋ ስንጠቀም የ «ት»ን ሞያ በመዘንጋት ለወንዶች ደራሲ ብለን ደራስያን ስንል ለሴቶችም ደራሲት ደራስያት ማለት ሲገባን ደራስያን እንላለን። በተመሳሳይ የሚከተሉትን ስሕተቶችን እንይ

ግእዝ	አማርኛ/ የተሳሳተ/	ትክክለኛ
ተባዕታይ	ቀታሊ ገዳዩ	ገዳይ
አንስታይ	ቀታሊት ገዳዩት	ገዳዩት
ተባዕታይ	ነጋሪ	ነጋሪ
አንስታይ	ነጋሪት	ነጋሪት
ተባዕታይ	ወራዲ	ወራዲ /ወራጂ/
አንስታይ	ወራዲት	ወራዲት /ወራጂት/
ተባዕታይ	መምህር	መምህር
አንስታይ	መምህርት	መምህርት
ተባዕታይ	ጸሐፊ	ጸሐፊ
አንስታይ	ጸሐፊት	ጸሐፊት

ለብዙ ቁጥርም በግእዝ «አት»ን በማስገባት መጠቀም ይቻላል። ይኸ «አት» ግን ለተባዕታይም እያገለገለ ይገኛል። በተለይ አን ግን መደበኛ አገልግሎት ለተባዕታይ መኸኑ የተረዳ ነው። ይኹን እንጂ አንዳንድ ተባዕታይ /Masculine /እና ተባዕታይ Feminine/ ብዙ ቁጥሮች በውስጣዊ የአናባቢ ለውጥ እናት ይመሠረታሉ፤ እንዲኹም ተነባቢ + አናባቢ ሽ + ተነባቢ + ተነባቢ + አናባቢ ኢ + ተነባቢ + የተነባቢ + አናባቢ ሽ + ተነባቢ + ተነባቢ + አናባቢ አ + ተነባቢ ቅርጽን ይይዛሉ።

የቁጥር ምሳሌዎች

ሀ	ነጠላ	ብዙ
ተባዕታይ/ Masculine	ሠናይ	ሠናያን
አንስታይ/ Feminine	ሠናይት	ሠናያት

ለ. የገቢር ቅጽል /Active participle/ የተለየ የተባዕታይ የብዙ ቁጥር ቅርጽ አለው ምሳሌ:-

ነጠላ /Singular/	ብዙ/ Plural/
ተባዕታይ	ነገርት
/Masc./	ነጋሪት
አንስታይ	ነጋሪያት
/Femi./	

ሐ. የተገብሮ ቅጽል እና የተነባቢ + አናባቢ እ + ተነባቢ + ተነባቢ + አናባቢ ኢ + ተነባቢ ቅጽሎች የተለየ የአንስታይ ነጠላ ቅርጽ አላቸው፡፡

ምሳሌ:-

	ነጠላ	ብዙ
ተባዕታይ	ንጉር	ንጉራን
አንስታይ	ንግርት	ንጉራት
ተባዕታይ	ሐዲስ	ሐዲሳን
አንስታይ	ሐዲስ	ሐዲሳት

መ. አንጻንድ የተነባቢ + አናባቢ እ + ተነባቢ + ተነባቢ + አናባቢ ኢ + ተነባቢ የጋራ ብዙ አላቸው እንደ ገቢር ቅጽል

	ነጠላ	ብዙ
ተባዕታይ	ዐቢይ	ዐበይት / ዐቢያት/
	ዐባይ	ዐበይት

በግእዝ ብዙ-ነነት በምዕላድ ወይም በውስጥ አናባቢ ለውጥ ይፈጠራል፡፡ የተለመደው የብዙ-ነነት ሒደት ደግሞ ምዕላድ /Suffix/ «አት»ን በመጨመር ይመሠረታል፡፡ ይኸ «አት» በሴማዊ ልሳን የአንስታይ ብዙ ቁጥር መሠረቺ ሲኾን በግእዝ ደግሞ ለኹለቱም ጾታዎች ያገለግላል፡፡ ምሳሌ:-

ነጠላ	ብዙ
ማይ	ማያት
ውኃ	
/Water/	
ጽጌ	ጽጌያት
አበባ	

/Flower/

ዐሣ

ዐሣት

ዐሣ

/Fish/

በጣም ብዙ የግለህ ስሞች /nouns/ ብዙ ቁጥር የሚኾኑት በውስጣዊ ብዥ / broken plural/ internal plural/ ሥርዐት ነው። አስፈላጊ ኹኖ ሲገኝ ተጨማሪ ተነባቢዎችን እና ክፊል አናባቢዎችን /glides/ በመጨመር የሥርዐት ተነባቢውን ልምድ ይጠብቃሉ። ይኹን እንጂ በአጠቃላይ አብዛኛዎቹ የባለ ሦስት ተናባቢዎች የባለ ውስጥ ብዥዎች ከሚከተሉት ደንቦች አንዱን ይከተላሉ።

፩. ተነባቢ + አናባቢ + ተነባቢ + አናባቢ ኸ /CVC3/5C/- የዚኽ ዐይነቱ ብዜት ምናልባትም በጣም ጥንታዊው ብዜት እና በጣም ያልተለመደው ነው። ይኹን እንጂ በዚኽ ብዜት የሚገኙ የመሠረታዊውን የቃላት ዐይነቶች አሉ። ደንብ ኪደቱ ከባለ አንድ ውስጠ ብዜት ኪደት ጋር የተገናኘ የጥንት ሴማዊ ብዜት ጋር የተመሳሰለ ነው። ይኸም በዕብራይስጥ የሸጉሌት ብዜት /ብዙ ምሳሌ በሚል ይታወቃል። በአጠቃላይ በአፍሮ- እስያ ይታያል።

ምሳሌ፡-	ነጠላ	ብዙ
	እግር	እገር
	አብ	አበው
	እድ	እደው
	እጉ	እጎው

፪. አናባቢ + ተነባቢ + ተነባቢ አናባቢ አ + ተነባቢ /accac/- ይህ ዐይነቱ ብዜት በባለ ሦስት ተነባቢ ግንድ /stems/ በጣም የሚሠራ ነው። ብዙ ባለ ኹለት ተነባቢ ግንዶች እና በተነባቢ + ወ + ተነባቢ ወይም ተነባቢ + የ + ተነባቢ የሚገለጹ ይኸንን ጽንብ ይይዛሉ። ጥቂት ተነባቢ + ተነባቢ ግንዶች + ነብሲ + ተነባቢ + ት የሚኾኑት ይኸንን ብዜት ይከተላሉ።

ምሳሌ፡-

ነጠላ	ብዙ	ነጠላ	ብዙ
ልብስ	ልልባስ	ቤት	አብያት
ፈረስ	አፍራስ	ጸም	አጽዋስም
ስም	አስማት		

፫. አናባቢ እ + ተነባቢ + እ + ተነባቢ:- ይኸ ኸደተ ደንብ ልዩ የግእዝ ቅጥር እድገት ብዙ ጊዜ የሚከሰተው መነሻቸው የማንቀርት በኾኑ ግንጾች ነው።

ምሳሌ:-

ነጠላ	ብዙ
አድግ	አእዱግ
ሀገር	አሀጉር

፬. አናባቢ እ + ተነባቢ + ተነባቢ + አናባቢ እ + ተነባቢት:- ይኸ ኸደተ ደንብ /pattern/, ከላይኞቹ ይለያል ከመጨረሻ ላይ «ት»ን በመጨመሩ እና ኢ የ«ኦ» እና «እ» ስሕበት ትኖሽ ነው።

ምሳሌ:-

ነጠላ	ብዙ
ገብር	አግብርት
ርእሰ	አርእሰት

፭. ተነባቢ + አናባቢ ሽ + ተነባቢ + አናባቢ እ + ተነባቢ እ + ተነባቢ /ት/
:- ይህ በሴማዊ ልሳን የተለመደ እና በብዙ ቃላት የሚገኘው ባለ ዐራት ሕደተ ደንብ የሚከሰተው አራት ተነባቢ ባላቸው ቃላት /ስሞች ግንድ ነው። ወይም ሦስት ተነባቢ ባላቸው እና ረጅም የግንድ ተነባቢ ኢ፣ ኤ፣ ኦ፣ ኩ ባላቸው ብዙ ስሞች ይገኛል።

ምሳሌ:-

ነጠላ	ብዙ
ድንግል	ደናግል
መስፍን	መሳፍንት
ኮከብ	ከዋክብት
መስኮት	መሳኮት /መሳክውት/
ዶርሆ	ደዋርሆ
ሌሊት	ለያልይ
ባሕር	በሐውርት
ውሕዝ	ዋሕይዝት
ቀሊስ	ቀላውስት

፩. አናባቢ አ + ተነባቢ + አናባቢ አ + ተነባቢ + አናባቢአ + ተነባቢ ት፡-
ይህ ደግሞ ባለ ዐራት ሺደተ ደንብ እና ባለ ዐራት ተነባቢ ግንዶችን
መገንድ ያሳያል።

ምሳሌ፡-

ነጠላ	ብዙ
በግዕ	አባግዕ
ጋኔን	አጋንንት

የ ከፊል አናባቢ ወ እና ይ በባለ ሦስትና በባለ ዐራት ተነባቢ ቃላት /triliteral
CCC/ or quadriliteral ሺደተ ደንብ ከአናባቢነት ጋር ያላቸው ጠባይዕ ተገላጭ
አይደለም።

ት በነጠላ በማይኖርበት ጊዜ /በሙ አንስታይ ካልኾነ በቀር/ በብዙ ጊዜ
ይደመራል። በነጠላ ባለ ጊዜ ደግሞ በብዙ ቁጥር ጊዜ ይቀነሳል

ተጨማሪ ሥነ ምግባር የቁጥር ዝቅ በኹሉም የብዙ ቁጥር ትርጉሞች /ምዕላድ
ዘደገር እና የውስጥ/ ሲገኝ አገናኝ ምዕላዶች ይከተሉታል፡- አ በስም እና በምዕላድ
መሐል ይገባል። ምሳሌ ጽጌያት አብያት ጽጌያቲነ አብያቲነ።

ምረያብዙ ፊደላት

አ፡-

ነጠላ	ብዙ	የብዙ ብዙ
ደብር	አድባር	አድባራት
ርእስ	አርእስት	

ከዚህ ላይ የቃላቱን መጨረሻ ኹለት ፊደላት ማስተዋል ነው። ብርሃ
እስ/ላድስ ናቸው።/

ገ፡- ሀ. ደራሲያን ፣ ደራስያን

ወዓሊያን ፣ ወዓልያን

ለ. ኢትዮጵያዊያን፣ ኢትዮጵያውያን

ሐ. ቅዱስ = ቅዱሳን

ብፁዕ = ብፁዓን

መዘምር = መዘምራን

ከዚህ ላይ የቃላቱ የመጨረሻው ኹለት ፊደላት ራብዕና ሃልስ ናቸው።

ትኩ ኢትዮጵያዊት+ያን፤ ኢትዮጵያውያት

ሰማይ = ሰማያት

ቅድስት = ቅዱሳት

ሠናይት = ሠናያት

አሁንም ቢሽን የቀተለን ኹኒታ ማስተዋል ነው።

ሙሉ ኩሉ... ኩሉሙ

ለሊሁ... ለሊሆሙ

እኩ ገጠአት... ገጣውእ

አንተ አንትሙ

ለሊከ ለሊከሙ

ይኑ መርዒት መራዕይ

ለኩ ኪሩብ ኪሩቤል

ሌሊት ለያልይ

ሙሉ ዕዕ ዕፀው

አብ አበው

እድ እደው

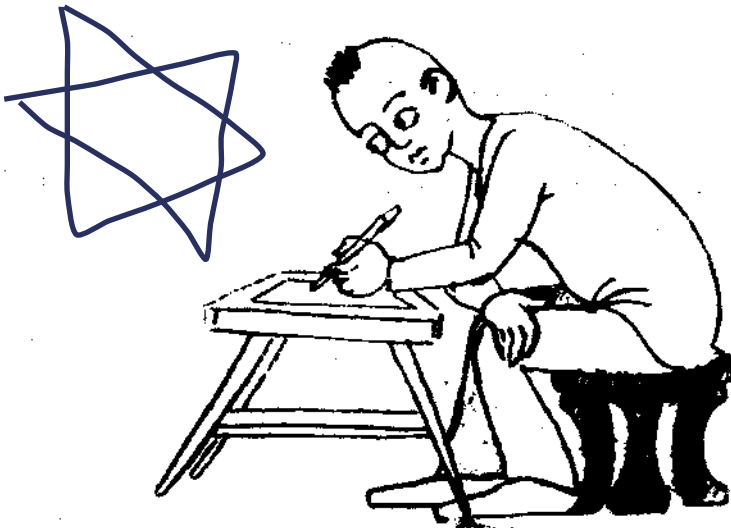
የጸያፍ አበላሽ ምሳሌ

መምህራን፤ መምህራኖች

ደራሰያን፤ ደራሰያኖች

ቅዱሳን፤ ቅዱሳኖች

ገብ ሕፃን ናትናሌል /በእም ቤተ ግለሠ/

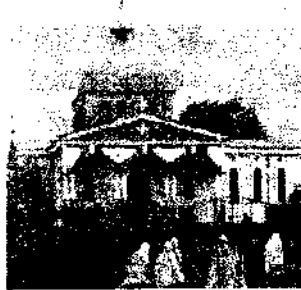

ሰላም ለከ ሕፃን ናትናሌል ዘኢትዮጵያ እፍኑ ሀለውከ? እድ ደለቲ ሀገርከ
ኢትዮጵያ ወእድኑ ሀለውት እመ እምከ አፍሪካ እነ ሰማዕኩ በከመ ተፈትሐ

አፋክ በልሳነ ግእዝ። አንተሰ ጎሩይ አንተ ወዝክርክኒ ይሄሉ ለዐለም እስመ አልቦ በዐገራትን ወበዐለምን ዘተፈትሐ አፋሁ በልሳነ ግእዝ ልሳነ ሀይማኖት ወታሪክ። አንሰ ቀናዕኩ ብዘ። ናሁ አጎሥሥ እን ባህብ በልሳነ አበዊን በአማን ሰማዕኩ አንሰ ከመካነ ቤትክሙ ቤተ ግእዝ በከመ የትበሃል ቤተ ሌዊ፣ ቤተ ሮቤል... ስመዐኒ እኑየ አንሰ ውስተ ኢተዮጵያ ነቢርየ እብል «እኔ! እኔ!» አንተሰ ትብል «አሆ! አሆ!» አፎኑ! ተባረክ ቤትከ። ወቀናዕኩ ብክ እስመ ሰማዕኩ ከመ አቡክ ወእምክ ይነብቡ በልሳነ ግእዝ። አይቴኑ ተሐውር ለቅጻሴ በዛቲ ጸም? እፎ ታክክር ቤተክርስቲያን እምን እንዘ ይትወልድ ሕፃን ከማክ ዘይነብብ በልሳና በገዘመን። ወእፎ ትትፈሣሐ ኢትዮጵያ እንዘ ትሬኢ ሕፃን ከማክ እንዘ ይብል ልሳንዩ ግእዝ ውእቁ። አንሰ ንዘንኩ ጥቀ እስኩ ጸሊ ሊተ እስከ እመጽእ ንቤክ አምሳነ ሖርኩ ናሁ ንብ አሚሪካ ምስለ እምየ ወአቡዩ። ወጽንሐኒ በሠናይ ግብርክ እስከ እትመየጥ ድጎረ።

ሕፃን ሰሎሞን እም አትላንታ

ኩለንታዩ

በሐኪ ቤተክርስቲያን ኩለንታዩ እፎኑ ዘመንኪ? አእምር አንሰ ከመ አልብኪ ፍጻሜ እስመ አንቲ ሕያዊት አንቲ። አንቲሰ እምየ ቤተክርስቲያን ዘወለድክኒ ወአንቲሰ ማጎደርየ ቤተክርስቲያን ዘአጎድር ብኪ ውስቴትኪ። አንቲሰ ምዕራፍየ ቤተክርስቲያን፣ ዘእረክብ ብኪ ሰላመ፣ አንቲሰ ቢዛየ ቤተክርስቲያን፣ አንቲሰ መልበሰየ ቤተክርስቲያን ዘእለብሰኪ በጊዜ ቁር አንቲሰ ዕድሜየ ቤተክርስቲያን ሐረገ ወይንየ አንቲሰ ቤተክርስቲያን ልሳንዩ አንቲ። ዘእነብብ ብኪ ሠናየ ሠናየ። አንቲሰ ቤተክርስቲያን ምስካይየ ወምርጉዝየ አንቲ አንቲሰ ቤተክርስቲያን ሀገርየ አንቲ። አንቲሰ ቤተክርስቲያን ዘመንየ አንቲ። አንቲሰ ቤተክርስቲያን ዜማየ አንቲ አንቲሰ ቤተክርስቲያን ጸሎትየ አንቲ። አንቲሰ ቤተክርስቲያን ልብየ ወእግርየ አንቲሰ ቤተክርስቲያን ዐይንየ ዘእኔጽር ብኪ አንቲሰ ቤተክርስቲያን ተሰፋየ ልንቲ። አንቲሰ ቤተክርስቲያን ክብርየ አንቲ። አንቲሰ ቤተክርስቲያን ሕይወትየ። አንቲሰ ቤተክርስቲያን ኩለንታዩ አንቲ። በእንተዝ እድገንኒ እመክራ ሥጋ ወነፍሰ!!! ሊተ ለገብርኪ...

Morphology

Inflectional morphemes: include the grammatical functions of a word. These are: number, tense/aspect, possession and comparison.

A. Number: Ge'ez has singular and plural numbers. The number markers in Ge'ez are usually present in nouns, adjectives, and verb conjugations. The number marker, can be a prefix, infix, suffix, superfix, just indicating the gender as well. The number markers in pronouns, demonstratives, prepositions, are the same but numbers in other nouns, are complex with the exception of verb conjugation. Plural of plural seems a later development / phenomena.

Singular	Plural	Prefix	infix	suffix	Meaning
ሰባኪ: [səbaki]	ሰባኪያን: [səbakiyan]			-yan	Preachers
ብሩክ: [bruḥ]	ብሩክን: [bruḥan]			-an	Lightfull Bright
ፈረሳዊ: [fərsawi]	ፈረሳዊያን: [fərsawiyan]		i-	-yan	Pharisees
ሐሳዊ: [həssawi]	ሐሳዊያን: [həssawiyan]			-yan	False prophets
ጸጌ: [s'igge]	ጸጌያት*: [s'iggeyat]		-ə-	-yat	Lilies
እብን: [ʔəbn]	እብን: [ʔəbn]		ə-		stones
እግዚአ: [ʔigzi]	እግዚአት*: [ʔəgʔisti]		ə- a-		Lords
መጻልፊ: [mədalw]	መጽልፊያን: [mədlwan]		ə/ə	-an	Hypocrites
ነፋስ: [nafas]	ነፋሳት: [nafasat]			-at	Winds
መጸበክ: [məs'əbbih]	መጸበክያን: [məs'əbbiḥyan]		ə-, i-	-yan	Hypocrites
ፈራሂ: [fərahī]	ፈራሂን: [fərrahan]		-ra- -an	-an	Fearfull
ምላሕ: [msah]	ምላሐት*: [məlahat]			-at	Feasts
ቤት: [bet]	እብያት*: [ʔəbyat]		-ya-		Houses
ሰክር: [səkar]	ሰክርያን: [səkarīyan]			-yan	Drunkers
ጠበቃ: [təbibat]	ጠበቃት: [təbibat]			-at	Wise men

-Taken From GGMS and GIMS

Sometimes in GGMS and GIMS, the verb - subject agreement is not dependent on number. The verbs may show the singular while the noun or the object is plural. Exmaple: ወተክሥተ: መቃብራት: = ወተክሥተ: 'the graves was opened'; ተርጎሞ: ሎቱ: ሰማያት: = ተርጎሞ ሎቱ: 'the heavens was opened for him'; እምብዙ: አዕዋፍ: = ኃን: 'from much birds.'; ኢነበሐ: = ሓ/ሐ ኮራዚ: ሳይፃ not pertened. ውላቱ: እምዮ: ወላገ/ኃዊዮ: ወእገትዮ: ወብዙጎን: ወብዙኃን: ወተክሥተ: አዕይንቲሆመ: 'thier eyes were opened' ወይከውን: ብድብድ: ወደልቅልቃት: in stead of ይከውን: 'And there shall be [famines,]and] pestilences, and earthquakes.' In the plural forms of the nouns, the forms were different from word to word. Besides the changes in the plural forms were affected by the gutturals and other letters. Examples :መገ/ገደር: > ማገደር: ፅድው > ዕዳው: መደልዋን: > መደልዋን: መጸቢሕያን > መጸቢሕያን: መጸብሐ: > መጸብሐ: (however, it has another meaning of 'farmer.' Again, it is equivalent to mornning) ወተርጎሞ አዕይንቲሆመ: ካልአት አህጉር > ካልአት አህጉር :: አገዋሁ > አገዋሁ: አገዋሁ > አገዋሁ:

In reconstruction the plurals, the oldest Ge'ez has some other important plural markers and the language has many forms of plurals. In that, the following plural system can be reconstructed up to now.

External plurals:

1. words having the fifth radical at the end add the suffix- at
2. words having the fifth radical at the end add the suffix- at
3. words having the seventh radical at the end add suffix- wat
4. words having the sixth radical at the end add the suffix- at
5. words having the sixth radical at the end add the suffix- an
6. words/Adjectives and Nouns/ having the sixth radical at the end add the suffix- an or at according to the gender difference.

Internal changes:

proper nouns can use plurals by changing thier internal forms and by adding 'at' at the end. words that end with wi ዊ or ዊት wit. when 'a' is present at the beginning ,there will be an internal change and will add 'at' at the end. There are words that change thier second radicals to the fourth radical to

make plurals. Words that have 'wo' in thier root and lost because of assimilation, will produce it in the plural forms by changing it in to the fourth order and the other radicals after it in to the the sixth order:

Sing	Pl.
ዎፍ	አእ/ላ([/w/]) in pronunciation) ዋፍ
ዶርህ	ደዋርህ
ከከብ	ከዋከብት agian words that lost others too.

In the proper nouns, changes are formed by changing the second radical in to the fourth and by adding at at the end. Example. ዮሐንስ ዮሐንሳት. When 'a' is placed at the biginning of the words, it changes the second radical in to the sixth order and also will change the third radical into the fourth order. It may add 'at'. Some times, beacuse of the presence of the gutterals, the second radical may be changed in to the fourth order:

Sing	Pl.
አግር	አእጋር
ርግብ	አርጋብ
አብጋ	አእባጋ
ቤት	አብያት
አገባላ	አኖብስት

By changing the second radical into the fourth .:

Sing.	Pl.
ከገረር	ከኖፍር
መልአክ	መላእክት
ገራህት	ገራውህ
ገጢአት	ገጣውአ

we find 'wu' in the plural, though it was lost during singular in the third, fifth, and seventh orders:

ብሔር	ብሔውርት
መስኮት	መስኮው
ጸታ	ጸዋትው
እድ	እእዳው
ሥር	ሥርው·እሥራው·
ወልድ	ውለድ
አብ	አበው
እጉ	እገው
እዞ	እደው
ፍና	ፍናው
ዕዕ	ዕዘው

When the third and the fifth order is assimilated, the assimilated radicals or letters appear in the plural:

ቢዩ	አቢያዩ	ቤት	አቢያት
ደሴት	ደሴያት	ዘረቅ	ዘራይቅ

In the oldest Ge'ez (From GGMS and GIMS), we have many Ge'ez words having different forms in their plurals. This form of plural is related to the dual form of Arabic. Here are some examples:

GGMS and GIMS > GCTP and GPTP/ in most cases/		
Sing.	dual/plr.	plural of plural
ዕዝን	ዕዝን	እዕዝን
እገር	እገር ¹⁷	እእገር
ዕብን	ዕብን	እዕብን
እድ	እደው	እእዳው
ብርከ	ብረከ	አብረከ
ደቅ	ደቂቅ	ደቃውቅ

¹⁷ There are some examples in this day expressed by this word. The word is however influenced by possession..

In the second case, the nouns can be singular or plural. The second form of plural is referred to the number which is more than two.

Singular	Plural	plural of plural
ንጉሥ	ነገሥት	ነገሥታት
ሊቅ	ሊቃናት	ሊቃን፡ሊቃውንት
ሕግ	ሕግ	ሕገጋት
ክረምት	ክራማት	አክራም
ሣእን	አሣእን	አሥእን አሣእን
ደብር	አድባር	አድባራት
ዘመን	ዘመናት	አዝማን አዝማናት
ዐምድ	አዐማድ	አዐማዳት
ረምሕ	አርማሕ	አርማሓት
ነገር	አንጋር	ነገራት
አልፍ	አእላፍ	አእላፋት

Here, the question of Armah can be solved. Sometimes, Armah can be given as a nick name. This word found in the Gospel of ገጅታ ገላዝ, does not have the present form, because *m* was not that much influenced by the guttural *h*. In Ge'ez, the problem of number is also related to the plural form known as መደብል. In the middle, changes are not limited and ruled. The following are some examples.

ገራ	ገራያ (GGMS and GIMS) or	ገርት
ጠቢብ	ጠቢባ (GGMS and GIMS) or	ጠቢባት
ዐቢይ (GGMS) now ዐቢይ	ዐቢያ (GGMS and GIMS) or	ዐቢያት

Nowadays, words like ገራያ (of GGMS and GIMS) > ገርያ (GCTP and GPTP), while the others keep the oldest way.

Gender. In Ge'ez, the gender markers are not limited. They may vary from time to time according to the parts of speech. The gender markers are the feminine markers. Of these, the following were common since the earlier time or the oldest Gospels. Gender is distinguished in both singular and plural. Gender in nouns, adjectives,

some adverbs, prepositions, demonstratives, possessives, verbs are marked by the following.

- አት [ʔat] - at plural

-ተ[ta] (as personal profile as personal suffix)

-ን [n] (in pronoun, plural)

-ኢ[li] (in pronoun, possessives, aspect..)

-ሃ [ha] (as objective marker in personal names) in possession, preposition

-ኣ [ʔa] (in inflection like the told to her) in possession) in Gerund, infinitive.....

The GGMS and GIMS hold the phrase ማርያ: መግደላዊ: instead of ማርያ: መግደላዊት:. Here, the adjective marker is not common for feminine. The present one clearly identifies the adjective marker for the feminine, thus it is like this: ማርያ: መግደላዊት:. Hence, in this phrase, gender doesnot matter. Again, the present Gospel says ዲቦ: ከካሕ: ተሰረረ::[> ተሳረረ:] instead of ተሰረረት :: ዲቦ: ከካሕ: : which the earlier Gospel holds. «አላንቱ: ክልኦ ቲ: »The gutturals, in the beginning and end of verb change their forms and the structure of the aspect. Examples ገብአ : : > ገብአ : : ተፍኡ: : = ተፍኡ: : ተሰረረ: : = ዲቦ: ከካሕ: ተሰረረ::> ተሳረረ::

Derivational morphemes: include ዊ, ይ....Adjective markers ይ / ዊ is expressed ፈያታይ= 'The Thief', 'thief' ፈያታዊ= 'The thief', 'thief'. Unlike the present system of forming an adjective መቅተል: , ዊ, ይ.... also reflect possession. ዊ and ይ are both adjective markers and definite articles from ቀተለ: . The GGMS and GIMS have different forms of adjective መጸብሒ: from ጸብሒ: and another form of adjective *ክልኦታ > ካልኦታ > ላ.ወጸድቅት = (a, t)መከረጽ. «ኢ» as a suffix in nouns, adjectives eg መጸብሒ *. [masəbbhi]*መ.....ኢ [mä: (vowel)]

መ...ኢ/ፊ [mä,... ፊ/ፊ (vowel) ፈያታ= Fəyyatə ፈያታይ= Fəyatay = a, a, y (ኣ, ኣ, ይ) ፈያታዊ= Fəyatawi = a, a, w, i (ኣ, ኣ, ወ+ ኢ).

ደቂቀ ገለዝ

የገለዝ ተናጋሪ ቤተሰብ /ብሔራዊ ገለዝ/ አባል ይሆኑ!!

በገለዝ ይጻፉ በገለዝ ይናገሩ

ገለዝን ይማሩ

www.mikadusan.org

www.trinitycollege.edu.et

paltalk Ethiopia Beteggeez/ቅዳማ/

4:00 ማታ/በሬድዮ፣በጋዜጣ/

Geezfamily@gmail.com

0910351521

Question mark with preposition. Ge'ez interrogatives do not need a question mark. ኑ by it self can be enough[sobānu]. ለበኑ = 'is that on the time?'. Ge'ez interrogatives could be placed with prepositions, adverbs, adjectives, perfect and imperfect. Instead of ኑ it(the Gospel of Ṭabba Gərima) sometimes uses the three dots. ,the punctuation for the introgative or the question mark.

Conjunction. Ge'ez conjunctions are different from the present conjunctions in pronunciation. The following are examples: ሊ: ሂ: ወ: በሐቱ: [bəħttu] .But በ፡ ባሐቱ:.. In ዘእንበሌ : [zəʔtɨnbəleyə], ሊ > ለ::ሊ = በሐቱ:/: ሊ was very common in the Gospel of Ṭabba Gərima and Ṭabba Ṭiyyāsus moa than today. Another different interrogative conjunction is ሰ, which has been changed today into ሰ. It is equivalent to the present Amharic ሰ. In this case one can clearly see the presence of the present Amharic sound system in the period. Again, the two languages seem to be developed independently at the same period or the sound may directly be adopted by Amharic speakers. It may also be the influence of Ge'ez speakers (on Amharic). In any case, Amharic preserved the sound. Again it helps us not to be dependant on the antiquity of the manuscripts. Because we can not find such changes in the old Amharic writings . ወእንተ ውስጡ? 'but within' > ውስጡ. ሰ is the the negative interrogative conjunction marker of the present Amharic. Amharic ይእትሰ 'Is she ?' > ይእትሰ. ሰ = ? ሰ = ሊ. ተአምረኒሊ/አ 'you know that I....?' 'o you now me?' Or I do not think. 'The same is true in ተአምረኒኑ?. In form of the interrogatives, it seems that the Ṭiyyāsus mo'a Gospel was highly influenced by the Amharic language speaker copyist. In some places, we have the same interrogative ሰ rather than ሰ as the Ge'ez interrogative marker.

The objective pronouns. In Ge'ez, the objective pronouns did not have any different forms in the present and the past Gospels. However, they show differences in the reflexive persons. ተ/ለየ - ኒ:ለክ - ክኧ: ለኪ - ክኪ: ለክሙ - ክኡሙ:ለክን - ክኡን :ለን - ነ :ለቶ - ኡ:ለቲ - ኣ:ለሙ - ኣሙ:ለን - ኣን:አሜሁ. Objective Pronoun ሃ: ሀ With present preposition (today ሶቤሃ) አሜሃ: ሶቤሁ 'at that time'. ሶቤ > ሶቤሃ:: ሶቤ > ሶቤ: 'now a days'. Unfortunately, ሶቤሃ is kept like ዘእንበሌ:.

Interrogative. Ge'ez interrogatives do not need a question mark. The interrogative is placed at the end of the word or the sentences. It is pronounced with a low level and the style of pronunciation by it self also shows an interrogation. In most cases, Ge'ez interrogatives are preceded by a radical which has the same order to the interrogative. Here, are some examples: ሁ፣ ኑ፣ አ፣ ኢ፣ ት፣ ኣ፣ አይት? ፣ ሐበኑ? ('when? ')፣ ተአምሩኑ? ('do you know? ')፣ አንትሙሁ? ('are you? ') ተአምረኒኢ? ('do you know me? ')

Sometimes, Ge'ez interrogatives are placed with possession or definite article. Eg. ወርቁኑ? 'Is that his gold?' or 'is he/ it the Gold?' ቤተመቅደሱኑ? ('by the temple? '). These words or sentences also show the present Amharic possession and definiteness.

፪.፲. ቅጽል /Adjective/

ቅጽል፡- ማለት በስም ላይ እየተጨመረ የስምን ኩነት፣ አካል፣ መልክዕ፣ ቅርጽ፣ ቅርበት፣ ርቀት፣ ዐይነት፣ መጠን ወይም ማንነት የሚገልጽ የስም አኩልማሽ /ገላጭ/ ነው፡፡

ምሳሌ፡-

ወፍይ ወልድ - ቆንጆ ልጅ - A handsome boy

ወፍይት ወለት - ቆንጆ ሴት ልጅ - A beautiful girl

ገዑ ወልድ - ትንሽ ልጅ - A small boy

ዐቢይ ወልድ - ትልቅ ልጅ - A great boy

ወፍይ ወልድ - ጥሩ ልጅ - A good son

ዐቢይ ዓሣ - ትልቅ ዓሣ - A big fish

ዘንቱ ወልድ - ይኸ ልጅ - This boy /son/

ዘንቱ ብእሲ - ይኸ ሰው - This man

ዛቲ ብእሲት - ይቺ ሴትዮ - This Woman

ወእቶን አዕዋፍ - እነዚያ ወፎች - Those birds

ሐፂር ወልድ - አጭር ልጅ - A short son /boy/

ነዋህ ወልድ - ረዥም ልጅ - A tall boy /son/

አብድ - ሰነፍ - Lazy /passive/

ሥሉጥ - ንቁ - Active

የተሰመረባቸው ቅጽሎች ቢኾኑ ያልተሰመረባቸው ደግሞ ስሞችን ይገልጻሉ ወይም ያገለግላሉ።

፩.፲.፩.የቅጽል ዐይነቶች /Kinds of Adjectives/

፩. ገላጭ ቅጽል /Descriptive adjective/ :- ይኸ የቅጽል ዐይነት የአንድን አካል /ስም/ ግብረ ኩነት /Quality / የሚገልጽ ነው።

ቀይሕ ወልድ - ቀይ ልጅ

ጸሊም ወልድ - ጥቁር ልጅ

ጸዕዳ መልበስ - ነጭ ልብስ

ገላጭ ቅጽል እንደሚከተለው ይከፋፈላል

ሀ. የተጸውያ ስማዊ ቅጽል /Proper adjective/

- ኢትዮጵያዊ ወልድ - An Ethiopian son /boy/ ኢትዮጵያዊ /የኢትዮጵያ/ ልጅ
- ኢትዮጵያውያን ተማሃርያን - Ethiopian students - ኢትዮጵያውያን ተማሪዎች
- ኢትዮጵያዊ ተማሃሪ An Ethiopian student- የኢትዮጵያ /ኢትዮጵያዊ/ተማሪ
- ዐምሐራዊ ልሳን - Amharic language - አማርኛ ቋንቋ
- ዐምሐራዊ ልሳን - Amharic language - አማርኛ ቋንቋ
- ኦሮማይ ልሳን - Oromic language - ኦሮምኛ ቋንቋ

ለ. ስም እንደ ቅጽል

- ዘተትዋም ወለት - የተቋም ተማሪ ልጅ - A college girl
- መምህር ዘቤተ ትምህርት - የትምህርት ቤት መምህር - A school teacher

፪. የመጠን /Quantity/፣ የከፍታ /Degree/፣ የቁጥር /Numeral/ ቅጽሎች:-

ሀ. የመጠንና የከፍታ

ሕቀ፣ ሕዳጥ፣ ንስቲት፣ - Some ትንሽ

ብዙ፣ ፍድፋድ - Several, much, a lot, many/ /ብዙ

ለመጠን፣ ለቁጥር/

ለ. የአገዝ ቅጽል /Cardinals, Numbers, Numerals/

፩. አሐዱ	1. አንድ	One
፪. ክልዲቱ	2. ሁለት	Two
፫. ሠለስቱ	3. ሦስት	Three
፬. አርባዕቱ	4. ዐራት	Four

፩. ንምስቱ	5. አምስት	Five
፪. ስድስቱ	6. ስድስት	Six
፫. ሰባቱ	7. ሰባት	Seven
፬. ሠመንቱ	8. ስምንት	Eight
፭. ተስኖቱ	9. ዘጠኝ	Nine
፮. ዐሠርቱ	10. ዐሥር	Ten
፲ወ፩ ዐሠርቱ ወአሐዱ	11. ዐሥራ አንድ	Eleven
፲ወ፪ ዐሠርቱ ወክልዔቱ	12. ዐሥራ ሁለት	Twelve
፲ወ፫ ዐሠርቱ ወሠለስቱ	13. ዐሥራ ሦስት	Thirteen
፲ወ፬ ዐሠርቱ ወአርባዕቱ	14. ዐሥራ ዐራት	Fourteen
፲ወ፭ ዐሠርቱ ወንምስቱ	15. ዐሥራ አምስት	Fifteen
፲ወ፮ ዐሠርቱ ወስድስት	16. ዐሥራ ስድስት	Sixteen
፲ወ፯ ዓሠርቱ ወሰባቱ	17. ዐሥራ ሰባት	Seventeen
፲ወ፰ ዐሠርቱ ወሠመንቱ	18. ዐሥራ ስምንት	Eighteen
፲ወ፱ ዐሠርቱ ወተስኖቱ	19. ዐሥራ ዘጠኝ	Nineteen
፳ ዕሥራ -	20. ሃያ	Twenty
፴ ሠላሳ	30. ሠላሳ	Thirty
፶ አርብዓ	40. አርባ	Forty
፶ ንምሳ	50. አምሳ	Fifty
፷ ስላ	60. ስድሳ	Sixty
፸ ሰብዓ	70. ሰባ	Seventy
፹ ሠማንያ	80. ሰማኒያ	Eighty
፺ ተስኖ	90. ዘጠና	Ninety
፺ ምዕት	100. መቶ	Hundred
፲፫ ዐሠርቱ ምዕት /ሺህ/	1000. ሺ	One Thousand
፲፫ አልፍ	10,000 ዓሥር ሺ	Ten Thousand
፲፫፫ አእሳፍ -	100,000 መቶ ሺ	Hundred Thousand
፲፫፫ አእሳፋት -	1,000,000 ሚሊዮን	Million
፲፫፫ አልፊት -	10,000,000 ዐሥር ሚሊዮን	Ten Million
፲፫፫ ምእልፊት -	100,000,000 መቶ ሚሊዮን	Hundred Million
፲፫፫፫ ዐሠርቱ ምእልፊት	-1,000,000,000 አንድ ቢሊዮን	Billion
ዓሠርቱ ምዕት - ሺሕ	ትእልፊት - ሺሕ አልፍ	

አእላፍ - ዐሥር እልፍ ምእልፊት - እልፍ ጊዜ እልፍ
 አእላፋት - መቶ እልፍ ዐሠርቱ ምእልፊት - ዓሠርቱ ጊዜ
 ምእልፊት - እልፍ ጊዜ እልፍ

፪.፲.፪- የአገዝ ቅጽል ዝርዝር

-የአገዝ ቅጽል

በክት(በጥቅል):- ዐሠርቱ ዕደው

በከፊል:- አሐዱ አካል እምነ ሠለስቱ አካላት ኮነ ሰብአ

በደጊመ ቃል:- ንዑ ንረድ ወንንሣእ ሰነ አሐተ ብእሲተ ወንሰድ እምኔሆን አሐደ
 አሐደ ውሉደ

እርስበርሱም:- ተጋበኡ አሐዱ ምእት

ብትን:- ለአሐዱ በአሐዱ

ምስሰ አሐዱ

ለሰ አሐዱ - ላንድም፣ ላንዱም ለያንዳንዱ

በበ አሐዱ - በያንዳንዱ፣ እያንዳንዱ፣አንዱንም አንዱንም

በበ ንምላ - በያ ምላ፣፻ውን

በበ ምእት - ፻ ፻ውን

የዕለት አገዝ:- ዐሥር፣ ወሰኑይ፣ ዐሥር ወረቡዕ መዋዕል

የጊዜ አገዝ:- ሥልሰ ጊዜያተ - ፫ ጊዜ

* ምዕር - ፩ ጊዜ ግን አይቀጽልም

ምዕር - አንድ ጊዜ ብላዕ ምዕረ - አንድ ጊዜ ብላ

ምዕራተ - ብዙ ጊዜያትን

አሐተ ምዕረ - አንድ ጊዜ ሲል ምዕር ባለቤት አሐት ቅጽል ይኸፍል

የአጽፍ አገዝ:- ካዕበተ፣ ምክዕቢተ

የክፍል አገዝ:- ተስዓቱ እድ - ዘጠኝ እጅ

ዐሠርቱ እድ - ዐሥር እጅ

ሰብዐተ እድ - ሰባት እጅ

ሣልስተ እድሃ ለሀገር - የሀገርን ሦስት እጁን

ላድስተ እድሃ ለኢትዮጵያ - የኢትዮጵያን ስድስት እጁን

* እስከ አሁን ያየንው ዘመድ ቅጽል ይባላል

ቅጽል

- ፩. ቅቱል - የተገደለ
- ፪. ቅዱስ
- ፫. ሰቡሕ
- ፬. ንቡር
- ፭. ቡሩክ

ተገብሮ ግስ

- ተቀትለ - ተገደለ
- ተቀደሰ - ተመሰገነ
- ተሰብሐ - ተመሰገነ

ለ. ግልጠ ዘ (ግልጠ የ)

ዘ - የ ዘርፍ አያያዢነት ደፊነት፣ የዘርፍ ጠምዛሻርነት እና የቅጽልነት ጠባይዕ አለው።

ሀ. ዘርፍ አያያዢ

ቅጽል

- ጸጋ ዘአብ - የአብ ጸጋ
- ወልድ ዘማርያም - የማርያም ልጅ
- ክብር ዘኢትዮጵያ - የኢትዮጵያ ክብር

- ዘተጸገወ
- ዘተወልደ
- ዘተከብረት

ለ. መስም ቅጽል

ሣልስ ቅጽል

መስም ቅጽል

- ቀታሊ - ገዳዬ
- ተቃታሊ - አስተቃታሊ

- መቅተሊ መቅተል
- መስተቃታል

ዘ - ዘርፍ አያያዢ የሚኾነው ከጥሬ ጋር ሲያያዝ ነው። ዘ ቅጽል የሚኾነው በአንቀጽ ላይ ሲወድቅ ሲኾን ነገር ግን ውስጠ «ነውነት» ስላለው ብዙ ትርጉም እንዳለው በ«ዘ»፣ «አንተ» እና «እለ» ቦታ ተመልከት። የግልጠ ዘ መ-ያ በአዕማድ ፕሉ ቢዘረዘር ይቻላል።

ሐ. በተናባቢ (የዘርፍ የነባር ጥሬ ዘርፍ ሳይዝ አለመቀጸል)

- ቤተ ልሔም
- ሀገረ ዳዊት
- እመ አምላክ
- ሐራ ሰማይ

መ. የግብርና የተቀብዖ ስም ያለ ዘርፍ ይቀጸላል።

- ኢየሱስ ክርስቶስ (ቅቡዕ፣ ቀባዒ፣ ቅብዕ)
- ባስልኤል ነሃቢ
- ዮሴፍ ጸራቢ

ገብርኤል መልአክ

ዘካርያስ ካህን

ዘካርያስ ነቢይ

ዘካርያስ ለማዕት

ሠ. የጥያቄ ቅጽል (ንዑስ ቅጽል)፡- አይ፣ መነ፣ አይቴ፣ እስፍንቱ፣ ምንት፣ ማእከ

መነ አንተ - አንተ ማን ነኝ?

አይቴ ተሐውር?

መነ ዝንቱ - ይኸ ማን ነው?

አይቴ ማኅደርክ?

መነ ይእቲ ዛቲ - ይቺ ማን ናት?

እስፍንቱ

መዋዕሊክ (ዕድሜክ)?

እም አይ ብሔር አንተ - ከየት ሀገር ነኝ?

ረ. መራሕያን (ደቂቅ ቅጽል - አመልካች ቅጽል ናቸው)፡- መራሕያንን መስሎ ተሳቢ የኾነው ኪያሁ፣ ኪያየ ባለቤት ይኾናል፡- ያኔ ቅጽልም ይኾናል፡- ለሊሁም እንደ መራሕያን ባለቤት እና ቅጽልም ይኾናል፡- ምሳሌ ለሊሁ ክርስቶስ - ክርስቶስ ርሱ ራሱ ከመራሕያንም ጋር ይገኛል፡- ውእቱ ለሊሁ፣ ይእቲ ለሊሃ ሲል፡-

ኩሉ፡- ኩሉ ፍጥረት - ፍጥረት ኹሉ/ኹሉም ፍጥረት

ኩሉ ፍጥረት - ፍጥረት ኹሉ/ ኹሊም ፍጥረት

ኩላ እክይ - ክፋት ኹላ/ኹሊም ፍጥረት

ቅጽል ከባለቤት ጋር እንደ ዘርፍ ሳይያያዝና ሳይናበብ የባለቤትን ጠባይዕና አናዎር ለመግለጥ ዐብሮት የሚነገር ማለት ነው፤ ባለሟል ወይም አስተርጓሚ እንደ ማለት

ቅጽል ከባለቤት ቀድሞ ወይም ተከትሎ ሊነገር ይችላል፡- ምሳሌ ቅዱስ አምላክ፡- አምላክ ቅዱስ አንድ ወይም ከዚያ በላይ ቅጽል ለባለቤት ሊቀጸል ይችላል፡-

አታላይ ቅጽል፡-የቅጽል ባለቤት ከአንቀጽ ባለቤት ቀድሞ የባለቤት አንቀጽ ሲወድቅበት የሚገለጽ ነው፡-

ለአንስታይም ለተባዕታይም የሚቀጸል

የቅጽል ጠባይዕ፡-

ሀ. ውስጠ ዘ (ውስጠ የ) - ከግስ ይወጣል

ምሳሌ፡- ቀተለ - ገደለ

፩.

፩.፩. ቀታሊ - ገዳዩ

፩.፪. ተቀታሊ - ተገዳዩ

፩.፫. አቅታሊ

፩.፬. ተቃታሊ

፩.፭. አስተቃታሊ

ይህ ዐይነቱ ቅጽል ሣልስ ቅጽል ሲባል በአዕማድ ኹሉ ይዘረዘራል በገቢርም በተዘጋጅም ሣልስ ቅጽል መባሉም የቃሉ የመጨረሻ ፊደል ሣልስ በመኾኑ ነው። በባዙ ሲጻፍ እና በአንስታይ ሲጻፍ ግን ሳድስ ቅጽል ይባላል። ቀታሊት ጸደቀው ሴት ቀታልያን (የወንድ ገዳዮች)

፪.

፪.፩. ዐቢይ

፪.፪. ነቢይ

፪.፫. ቀጢን

፪.፬. ጸሊም

፫.

፫.፩. ነጻይ

፫.፪. ሠናይ

፫.፫. ቀላይ

፫.፬. ጸያፍ

፬.

፬.፩. ጻድቅ

፬.፪. ባዕል

፬.፫. ባዕድ

፬.፬. ላእከ

፬.፭. ካህን

፭.

፭.፩. ንር ንራዊ

፭.፪. ዴጋን ዴጋኒ

፪.፲.፫. ጸዋትወ ቅጽል ወለጎዝ

ቅጽል ማለት ተጨማሪ ቃል ወይም መታወቂያ ማለት ነው።

ቅጽል ነባር እና ዘር ቅጽል ተብሎ በ፭ ይከፈላል

ዘር ቅጽል፡-

፩. ውስጠ ዘ

፪. መስም

፫. ጥሬዘር

፬.ወገን - ዊ እና ይ

፭. አጎዝ

ዘርፍ የሌለው ጥሬ ነጠላ ስም እንጂ ቅጽል አይባልም።

ነባር ቅጽሎች፡-

፩. ነባር ጥሬ እብን (ነጠላ) አእባን (ብዙ)

ዳዊት፣ሰሎሞን (የመጠሪያ ስም)

፪. ግልጽ ዘ ዘ፣ እንተ፣እለ ያሉበት

፫. የቦታ ቅጽሎች ጎበ፣ መንገልና ወእደ ናቸው

የጊዜ ቅጽሎች አመ፣ በ፣ ጊዜ፣ ሰዐተ፣ ዕለተ

ምሳሌ፡- ሰዐተ ሌሊት

አመ ይብሉ

ጎበ ቆመ

፬. ንዑስና ደቂቅ፡- አይ፣ ምንት፣ መኑ፣ ማእዜ፣ አይቴ፣ አያት

አይ መኑ፣ማን፣እለመኑ - እነማን

አይ ማእዜ - መች፣መቼ(የጊዜ ቅጽሎች)

አይ አይቴ ሔት - ወዴት?(የቦታ ቅጽሎች)

አይ አያት - ማነኛው፣ ማናቸው ፣ማነኛቸው ማናቸው

ስፍን እስፍንት ስንት ምን ያኽል

ደቂቅ ቅጽል የሚባሉት መራሕያን ናቸው። አመልካቾች ደግሞ እማሬ ወይም ጭብጥ ቅጽል ይባላሉ።

አመ፣ ሶበ፣ ጊዜ = ጊዜ፣ሲ፣ስ፣ለ፣የ

እስከ = እስከ

ድኅረ = ጊላ፣ከጊላ

ዘ፡እንተ፡እለ = የ

አላ፡ ዳላሙ፡ ባሕቱ፡ እንበለ = እንጂ

ዐጂ = እንጂ ም

ብሂል = ማለት

እንዘ = ስ፡ሲ

እመ፡ሶባ = ብ፡ቢ

ንዑሳን አገባቦች

ሰ = ና፡ስ፡ሳ፡ማ፡ግን፡ትች

አም = በ፡ባ፡ከ፡ካ፡ኪ፡ክ ይልቅ

አይ ምንት መኑ ማዕዘ፡አይቱ፡ስፍን

አይ ማዕዘ = መቼ

አይ (ለኹሉም)

ማዕዘ = ለጊዜ

መ፡ሚ = ነገር የሚያበረታ ቃል የሚያገን

አፎ = እንዴት፡ረግ፡ምን፡ምንኛ

በአፎ = በልምን እንዴት (አንዳንዴ ኢ፡ኪ፡ኑ፡መ፡እንጋ ያገኑታል ወይም
ሳያገኑት ይነገራል)

ሁ፡ኑ = ጥያቄና አጋናኝ ናቸው

አ = ሆይ፡ም፡ወዮ፡ይብላኝ

አሌ፡ ወይ፡ ወይሌ፡ ሰይ = ወዮ፡ ወየው፡ ወየታ፡ እዩዩ

አህ፡ አህህ = የአንክሮና የደስታ የገዝንና የነቀፌታ፡ የአንክሮና የደስታ

አዩ = ዋይ ዋይ

ዩ = ወዩው ወዩው

ሐዊላ = የደስታና የአንክሮ ቃል፡እንገትን በመነቅነቅ ሊነገር ይችላል
መልካም፡ ይበል ማለት

በሓ = የሰላምታ ቃል ራስን ዝቅ በማድረግ የሚነገር

እስኩ፡የጊ፡እንጋ፡እንዳፂ = እስኪ

የጊ = እንሆ አሁን፡ወይ ምናልባት

እንዳፂ = እንጂ፡እንጃ፡አላውቅም

ከመ፡ ጽመ፡ ጽሚተ፡ ጓ፡ እንቋዕ፡ ጥቀ፡

ክመ = መፍጥመት

ጽመ = ዝም ብሉ፣ ቀስ ብሉ፣ ዝግ ብሉ

ጽሚተ ጽሚሚተ = በዝምታ፣ በቀስታ

ጽሚተ = በስውር

አ = እኮ፣ ቢያ፣ እንኳ (አሉታ)

እንቋዕ = የደስታ ቃል፣ እንኳዕ

ጥቀ = ስንኳን (የማማረጥ፣ የማሸሻል)

እንከ፣ እምሩም፣ እምይእዜ፣ እንኪያ = እንግዲኽ፣ ከእንግዲኽ ወዲኽ

እንከ = እንሆ (በናሁ ቦታ ሲገባ)

አ፣ ሶ፣ ኬ = አ ቃለ መልእክት፣ ራስ፣ አጋኖ፣ ከበሬታ

አል፣ኢ = አል የኢፍች ነው = አል በቦ ብቻ ይገኛል

ኢ በአናቅጽ ኹሉ እየገባ ጽድቁን አሉታ ያደርጋል

አው፣ሚመ = ወይ፣ ወይም፣ ወይስ

አ = ቃለ መልእክት፣ አጋኖ፣ ከበሬታ እና እንዲኽ አለ ማለት የሚያስችል

ወ = ና

ሂ፣ ኒ፣ ዐዲ = ም

ሂ፣ኒ = ከቃሉ በኋላ ይገባሉ

ዐዲ = በፊትም በኋላም

ቅድመ = ሳ (ብዙ ጊዜ እም ያዳምቀዋል)

(እም) ቅድመ ይትፈጥር ኪሩብ = ኪሩብ ሳይፈጠር

ትካት፣ ዐለም = ዱሮ፣ጥንት፣ቀድሞ

= እምዐለም = ከጥንት ጀምሮ

= ለዐለም እስከ መጨረሻ

= እም ዐለም ወእስከ ዐለም ከመጀመሪያ እስከ መጨረሻ

(ከፍጥረት እስከ ምጽአት)

ቅድም፣ትማልም = መጀመሪያ

ቅድመ ትማልም = ከትናንትና በስተያ/ወዲያ

ዮም ይእዜ = ዛሬ፣አሁን፣ዘንድሮ

ጌሠም፣ሳኒታ = ነገ ነገታ ፣ማግለት

ዘልፍ ወትር፣ዘልፈ ወትረ = ወትሮ፣ዘወትር ያለማቋረጥ

ለዝሉፋ ለዝላፋ = ለወትሮ ለዘወትር ለዘላለም

ግሙራ ለግሙራ ለፍጻሜ = ከቶ አካቶ ፈጽሞ ጭራሽ

ጥቀ ፈጽፋደ በሕቁ = አጅግ በጣም

ጎዳጥ፣ንስቲት፣ሕቅ = ጥቂት

ለ = አቀባይ፣ወይም በቁም ቀሪ፣አቀብሎ ሸሽ አዳማቂ። የ፣ ን፣ ከ፣ ወደ ላይ፣ ስለ፣ ጋራ ይኸናል።

ለለ = ለየ እየ

ለለ ርእሱ = ለየእራሱ፣ እየራሱ

ለለ ዕለቱ = ለየእለቱ፣እየለቱ

ለለ እትናገር = ስናገር

ለለ ተናገርኩ = በተናገርኸኑ ጊዜ

ለለ = እንዘ

ምስለ = ጋራ ከነ፣ እንደ፣ከ፣ና ይኸናል

ምስለ ምታ = ከባሏ(ጋር)

ምስለ = እም(ከ)

አሐዱ ምስለ ካልኦ

አንዱና ሌላው

ምስለ = ና

አያተ፣ ጽላሎተ = እንደ

አያተ ኢትዮጵያ = እንደ ኢትዮጵያ

አፍኣ፣ ከዋላ፣ ዝየ፣ ሀየ፣ ለፌ፣ ከሃ፣ ኩላሄ

አፍኣ = ውጪ፣ በውጪ

ከዋላ = ጌላ በጌላ

ዝየ = በዚኽ፣ ከዚኽ፣ ወደዚኽ

ሀየ = የቅርብ ሩቅ፣ በዚያ፣ ከዚያ፣ ወደዚያ

ለፌ = ወዲኽ፣ ወደዚኽ

ለፌ ወለፌ = ወዲኽና፣ ወዲያ፣ ቀኛና ግራ

ከሃ = ወዲያ

ከሃት = ወዲያዎች ወዲያኞች

ኩላሄ = ቦታ ኹሉ፣መላው፣ጠቅላላው

ጽንፍ፣ ክንፍ፣ ክንፈር፣ ሔቅ፣ ድንጋግ፣ ገበዝ፣ ወሰን = ዳር ዳርቻ ጫፍ ጠርዝ

ጽንፈ ባሕር፣ ጽንፈ ልብስ

እድያም፣ ደወል፣ ብሔር = አውራጃ፣ ቀበሌ፣ ግዛት አገር

ደወል = ወሰን፣ ደንበር

ጥቃ፣ ጎር፣ ሕፅን፣ ገቦ፣ ጉንድ = አጠገብ ጉን፣ ወገብ

ጥቃ = ለቦታ ብቻ ነው

ጽጉ፣ ጽጉጉ፣ ጽጉንት፣ ማእከለ አብያት = ወልወል

ናሁ = እሁን እነሆ (ለወንድም ለሴትም)

ነዋ = እነሆ (ላንድ ወንድ ብቻ)

ነዋ ወልድኪ = እነሆ ልጄሽ

ናሁ = ቃለ አንክር

ምሳሌ ሚሠናይ ወሚ አዳም

ናሁ ሠናይ ወናሁ አዳም

እወ፣ አማን፣ ኦሆ = እወ፣ አማን፣ በጀ

እወ = እወ

አማን = እውነት

ኦሆ = እሺ

እንቢ = እንቢ

ሀብ = እንካ

(ተወከፍ = ተቀበል ተወካፊ = ተቀባይ)

ነዐ = ና ቶሎ በል

ሕንክ = እንካ

አኢ አኢ = ዐዋጅ ዐዋድ ሰማ ሰማ

አንዳንዴ አኢ = ኤር፣ ኤል

ደቂቅ አገባቦች

ቤዛ፣ ተክለ = ምትክ፣ ስለ

ቤዛ ዐለም = ስለ ዐለም

* ዲበ፣ ላዕለ፣ መልዕልተ = ላይ፣ በላይ፣ ወደ ላይ፣ በ፣ ስለ

ጸጋ በዲበ ጸጋ

አዕረፈት በረከት ላዕለ ያዕቆብ

ታሕተ መትሕተ = ታች፣ በታች፣ ወደታች

በ፣ እም፣ ንበ፣ መንገለ፣ ውስተ ይስማሟቸዋል

ውስተ ውሳጤ ማእከለ

ውስተ = ውስጥ፣ በውስጥ፣ በማኸል በወደ

(በ፣ እም፣ እንተ ይስማሙታል)

ማእከል = ማኸል፣ ወደ ማኸል

ጸንፍ ወማእከል = ዳርቻና ማኸል

ቁም ማእከለ = በማኸል ቁም

ባእ ማእከለ ሀገር = ወደ ማኸል ሀገር ግባ

(በ፣ እም፣ እንተ፣ ውስተ ይስማሙታል)

በ = በቁም ቀሪ፣ ም፣ ን፣ ለ፣ ጊዜ ጋራ እንደቸልታ ይኾናል

ተናጸሩ ገጸ ለገጽ = ፊት ለፊት ተያዩ

በበ = በየ በበ ነግህ = ጧት ጧት። በበሠርክ = ማታ ማታ

በበ አሐዱ = በያንዳንዱ፣ አንዱም አንዱም አንዳንድ

ዐውድ፣ዘውር = ዙሪያ (ከበብ ባለው ኹሉ ይገባሉ)

ዐውደ ቤት፣ ዘውረ አክሊል

ዐውደ = አደባባይ፣ ሽንጎ፣ ዐውድማ

የጊዜ ጥሬዎች

ቅድም፣ መቅድም፣ ቀዲሙ፣ አቅዲሙ = ቀድሞ፣ አስቀድሞ፣ ፊት፣ መጀመሪያ

(እምና በ ይስማሟቸዋል። ከመቅድምና አቅዲሙ ውጪ)

ድጎር፣ደጋሪ = ጌላ ፣መጨረሻ

በነባርነት ሲነገሩ = ጌላ በጌላ ወደጌላ

(በ፣ለ፣መንገለ ይስማሟቸዋል)

ኩሉ ጊዜ ኩሉ ሰዐተ ኩሉ ዕለተ ኩሉ አሚረ ኩሉ ዘመነ

ኹል ጊዜ፣ኹል ቀን፣ዘወትር፣በዘመኑ ኹሉ

ጥንት፣ መሠረት = መጀመሪያ (ጥንተ ዕለት፣ጥንተ/መሠረተ ሕግጋት)

ፍጻሜ፣ ተፍጻሜት = መጨረሻ (ፍጻሜ ዘመን፣ተፍጻሜተ መዋዕል)

ንእስ ናእስ ንእስና = ልጅነት፣ታናሽነት

ውርዙት ውርዛዌ ውርዝውና = ጉልማሳነት፣ዐፍላ፣ጉብዝና

ርሥዐ ርሥዓን ርሥዕና = ዕርግና አርጌነት

(እም፣ በ፣ አመ፣ እስከ፣ ድገረ ይለማሚቸዋል)

ያካልና የባሕርይ ጥሬዎች

ኩለንታ = ኹለንተና፣ ኹለመና

ጣባይዕ = በቁሙ ጠባይዕ እንዳንዴ ባሕርይ

ባሕርይ = ባሕርይ

አባል፣ ሕዋስ፣ መንፈስ ነፋስ፣ ነፍሳት፣ መሌሊት = አካል፣ ብልት፣ ገላ፣
ለውነት

ኩሉ፣ ኩላ ይቀጽሉባቸዋል። በአገዝም ይገለጻሉ

ኩሉ መንፈስ

አሐዱ አባል

አካል = በቁሙ ቁመት፣ አቋቋም፣ አናዎር፣ እነዋወር

ሀላዊ = ባሕርይ፣ አካል፣ አቋቋም፣ አናዎር፣ እነዋወር

ከዋኔ = እኳኳን፣ ኹነታ

ከዋኒ = ኳኒ፣ ቀዋሚ

፪.፲፩. ተውሳክ ግስ/አንቀጽ አጎላማሽ /Adverb/

ተውሳክ ማለት ወሰክ = ጨመረ፣ ተወሰከ ተጨመረ ካለው የግእዝ ግስ
የተገኘ ተጨማሪ የሚለውን ትርጉም የያዘ የግእዝ ቃል ነው። ተውሳክ ግሶች
ማለት ከግሱ ላይ እየተጨመሩ የግሱን እንዴት፣ መቼ፣ ለምን፣ የት፣ ወዘተ.....
የሚሉትን የትርጉም ኹኔታ የሚወስኑ አንቀጽ አጎላማሾች ናቸው። ቅጽል
ስምን እንዲያገለግሉ ግስንም የሚያገሉምን ቃል ተውሳክ ግስ ይባላል። ምሳሌ፡-
ቀዩ ልጅ ትላንት መጣ። ቀዩ የሚለው ቅጽል ልጅ የሚለውን ስም ሲያደምቅ /
ሲገልጽ/ ትላንት የሚለው ደግሞ መጣ የሚለው ቃል መቼ እንደሆነ የሚያመለክት
ገላጭ ቃል ነው። የቅጽል ዐይነቶችን ከፋፍለን እንዳየን ኹሉ የተውሳክ ግስ
ዐይነቶችን ደግሞ እንዲኸ ከፋፍለን እንመለከታለን።

የታወቁ የተውሳክ ግስ ዐይነቶች /Kinds of Adverb/

ኩነታዊ /Adverb of manner/

ፍጡነ - በፍጥነት Quickly

" " Fast

መከናዊ/Adverb of place/

ዝዮ - እዚህ here ታሕተ - ታች below /down/

ከህ /ህዮ/ - እዚያ there ጥቃ /ገባ/ - አጠገብ near

ላዕለ - በላይ - Above/up/ ለፊ ወለፊ - ግራና ቀኝ /Left and Right/

ጊዜያዊ /Adverb of Time/

የም - ዛሬ - Today ይእዜ - ዛሬ Today

ጌሠም - ነገ - Tomorrow ናሁ - አሁን Now

የደጊመ-ጊዜ / Adverb of Frequency/

ኩለሄ - ሹሌ Usually ሳግመ = Secondly /ሁለተኛ ጊዜ/

ክልሌ ጊዜ - ሹለት ጊዜ Twice

ዋሕድ ዋሕድ ጊዜ - Some time

ወትረ - ሹል ጊዜ Always ዘልፈ - ሹል ጊዜ

ርግጠኝነትን የሚገልጽ /Adverb of Certainty/

እሙነ - በእርግጠኝነት Surely

እሙረ - በታወቀ ሹኔታ definitely

ክሱተ - በታወቀ ሹኔታ obviously

የከፍታን ግላጭ /Adverb of Degree/

ጽድቀ - በአግባቡ Fairly ጎይለ - በጎይል

ጥቁ፣ ደርገ - በጣም - Very

ጎዕለ - ባነለ - poorly

መጠይቃዊ - Interrogative

ማዕዜ - መቼ - When ማእዜ ሐርክ? መቼ ሔድክ?

አይቲ - የት - Where

ለምንት - ለምን - Why

ተዘማጂ /Relative/

በጊዜ ----- በ - ጊዜ

ምሳሌ:- በጊዜ መጸእክ - /በመጣህ ጊዜ/

በዘነበርክ - በተቀመጥክበት ቦታ

ለምንት ከመ ሐርክ - ለምን እንደሄደክ

+ ከዚህ በመቀጠል ለስምንቱ አንዳንዶቹንና ሌሎችን የንዑስ አንቀጽ ተግባሮች /Adverb clause/ ትርጉምና አገልግሎት እንማራለን።

ሀ. የጊዜ ተውሳክ ግለሰብ /Adverb of time/- የጊዜ፣ የግስ ተውሳክ ጊዜን የሚገልጡ ወይም ድርጊት "መቼ" እንደ ተፈጸመ የሚጠቁሙን የተውሳክ ግስ ዐይነቶች ሲኾኑ እነዚህም፡-

የም - ዛሬ /Today/

ትማልም - ትላንት/Yesterday/

ጌሠም - ነገ - Tomorrow

ቅድመ ትማልም - ከትላንት በፊት - Before yesterday

ድንረ ጌሠም - ከነገ በስተቀር - After tomorrow

ቅድመ ዝ ዐመት ከዚህ ዓመት በፊት - Before this year

ዘዮም ዐመት - የዛሬ ዐመት - Year after now

ሣምንት - ሣምንት - Week

ዘልፈ - ዘወትር - /Every day/

ወትረ - ዘወትር - /Every day/

ለለ /በበ/ ዕለቱ - ዕለቱ /Every day/

ዋሕድ ዋሕድ ጊዜ - አልፎ አልፎ / Some times/

ወርኅ - ወር /Month/

ዘዮም ወርኅ - የዛሬ ወር /A month before or after now/

አውራሽ - ወርች /Months/

ዐመት - ዓመት /Year/ - ዓመተ Yearly /በዓመት/

ዐመታት - ዓመቶች /Years /

ሣምንታት - ሣምንታት /Weeks/

ዕለት - ቀን /Day/

ጸባሕ - ጧት /Morning/

መዐልት - ቀን /Day/

ቀትር - ቀትር /After noon/

ክ.ዘመን - ክ.ዘመን /Century/

ሺሕ - ሺሕ /Millennium/

ናሁ - አሁን /now/ /Behold/

መንፈቀ ሌሊት - የሌሊት ግማሽ /Midnight/

ቀዳማይ መንፈቅ - የመጀመሪያ ወሰን /First semester/

ካልካይ መንፈቅ - የኩለተኛው ወሰን /Second semester/

በተውሳክ ግስነት ጊዜ መለወጥ ያለባቸው ቃላት የመጨረሻ ፊደላቸውን ወደ ግላዝ ይለውጣሉ። በእንግሊዝኛው "Y" ን ይጨምራሉ። የመጨረሻው ግላዝ ፊደል = "Y"

በ /የ/ ካልኾነ «ቡ»ን መጠቀም የግድ ነው

ዐመት - ዐመተ በዐመት - Yearly

መዐልተ - በቀን - Daily

በበዕለቱ - በየቀኑ - Daily

በበዐመቱ - በየዐመቱ - Yearly

በጊዜ ተውሳክ ግስ ጊዜ ምሳሌ

ምሳሌ፡-

የም ተወልደ ለነ መድኃኒዐለም

የዐለም መድኃኒት ዛሬ ተወለደልን።

" ግላዝ ትማልም፣ የም ወጊሠም።

" ግላዝ ትላንት ዛሬ እና ነገ "Geez yesterday today and tomorrow"

ወተፈጸመ ቀዳማይ መንፈቀ ትምህርት

በጊዜ ተውሳክ ግስ ጊዜ መጠይቃዊ ተውሳክ ግስ

የሚኾኑት When - መቼ - ማዕዜ፣ የመሳሰሉት ናቸው።

እመ፣ ጊዜ =ጊዜ

መዋዕል፣ ዘመን /ወቅት/ - መዋዕለ ጾም - የጾም ወቅት

ዕለት - ዕለተ - ዕለተ ሰንበት - የሰንበት ዕለት - ዐመተ ምሕረት /የምሕረት

ዘመን/

ለ. ኩነታዊ /Manner Adverb/

ቅጽል - ፍጡን - ፈጣን - Quick /Fast/

ተግስ - ፍጡነ - በፍጥነት - Quickly /Fast/

ቅጽል - ጽሚት - Slow - ቀስ ያለ

ተግስ - ጽሚተ - Slowly - በቀስታ

ዳገና - ደገና፣ በደገና /Well/

ምሳሌ

እነ መጸእኩ ፍጡነ - በፍጥነት መጣኹ - I came quickly
 ፍጡን ውእቱ - ፈጣን ነው - He is fast
 ሮፀ ኀይሌ ፍጡነ - ኀይሌ በፍጥነት ሮፀ - Haile ran fast
 ጳገና ውእቱ - ደገና ነው - He is well

ተውሳክ ግስ ማለት ግስን የሚያገለግስ ማለት ነው። ለምሳሌ በእንግሊዝኛው I came yesterday, I will come tomorrow የተመረባቸው ቃላት ተውሳክ ግሶች ናቸው። በግእዙ ትግልም፣ ትናንት፣ ጌሰም፣ ነገ እና ዘልፊ ወትረ፣ የም ተውሳክ ግሶች ናቸው።

ምሳሌ፦ እነ እመጽእ ጌሰም

እንተ ትገይስ ወትረ ንብ ቤተክርስቲያን

በግእዝ ቋንቋ ላድስ የኾኑትን ቃላት በመለወጥ በደደዘክ የሚሉትን ቃላት ማምጣት ይቻላል።

ምሳሌ፦

ዐርገ ሰማየ	ወደ ሰማይ ዐረገ	ዐርገ ውስተ ሰማይ
ወሐረ ብሔረ	ወደ ሀገር ሔደ	ወሐረ ንብ ብሔሩ
ሐረት ብሔረ ርኑቀ	ወደ ሩቅ ሀገር ሔደች	ወሐረት ንብ ብሔር ርኑቅ

ማስታወሻ

እንደ ቃል ከተለወጠ ከጎኑ ያለው ተስማሚው ቃል ይለወጣል። ስለዚህ የመጨረሻ ፊደሎችን በመቀየር ወደ፣ በ፣ ከ የሚል ትርጉም ልናመጣ እንችላለን ማለት ነው።

ምሳሌ፦ ሐረ ሀገረ፣ ወደ ሀገር ሼደ

ሐረ ንብ ሀገር

ካዕብንም ወደ ሳብዕ በመቀየር ወደ የሚል ቃል ማምጣት እንችላለን።

ምሳሌ፦ ቤቱ፣ ቤቶ፣ ወሐረ ቤቶ፣ ወደ ቤቱ ሔደ።

ስለዚህ የሚከተሉትን በደንብ ለመገንዘብ እንሞክር።

ወለኩኩ ኪያሁ ይለተ ሰዐተ . . . ወለኩኩ ኪያሁ በይለቲ ሰዐት
ይገብር ግብሮ መዐልተ ወሌሊተ. . . ይገብር ግብሮ በመዐልት ወበሌሊት
ጸሊ ገበ አቡክ ሰማያዊ ገቡሊ. . . ጸሊ ገበ አቡክ ሰማያዊ በገቡሊ
ወእቱ ሐረ ቤቱ. . . ወእቱ ሐረ ገበ ቤቱ
ወእንዝ ይነብር ዐውደ. . . ወእንዝ ይነብር በዐውደ

ሐ. ምክንያትን የሚገልፅ /Adverb of reasons/ - አስረጅ:- ይኸ ደግሞ
«ና» የሚለውን ፊደል የሚወልድ ነገሩ ወይም ኹኔታው ለምን እንደ ተፈጸመ
የሚያመለክት የተውሳክ ግስ ዐይነት ነው።

እስመ - ና /Since, Because, For/ ፣ ስለ ...

አምጣኝ - ና /Since, Because, For/

አኩህ - ና /Since, Because, For/

ሐረ - ሼደ /ሐዲል/ - /Went - Pas tense /

ለነ - እኔ I /እስመ ሐርኩ - ሼድኩና/ ሼዳለኹና- Because I went

ለንተ - አንተ You እስመ ሐርከ - ሼደኻልና - Because you went

ለንቲ - ለንቺ You እስመ ሐርኪ - ሼደኻል - Because you went

ለንትሙ /ለናንተ/ You እስመ ሐርከሙ - ሼዳችኋልና - Because you

went

ለንትን ለናንተ / You ለሴቶች እስመ ሐርከን - ሼዳችኋል - Because you

went

ንሕነ /እኛ/ We እስመ ሐርነ - ሼደናልና - Because we went

ወእቱ /እሱ/ እስመ ሐረ - ሼዲልና - Because he went

ይለቲ /እሷ/ እስመ ሐረት - ሼዳለችና - Because she went

ወእቶሙ /እነሱ/ እስመ ሐሩ - ሼደዋልና - Because They went

ወእቶን /እነሱ/ እስመ ሐራ - ሼደዋልና - Because They went

ተወልደ - ተወልደ /ተወልደል/ He was born

አምጣኝ ተወለድኩ - ተወልደሃልና

" ተወለድከ - ተወልደኻልና

" ተወለድኪ - ተወልደኻልና

" ተወለድከሙ - ተወልዳችኋልና

" ተወለድከን - ተወልዳችኋልና

" ተወለድነ - ተወልደናልና

" ተወልደ - ተወልደልና

" ተወልደት - ተወልዳለችና

አምባነ ተወልዳ - ተወልደዋልና

ተጠምቀ - ተጠምቋል፤ ተጠምቀ /Was baptized/

አኮኑ ተጠመቁ - ተጠምቄአለኹና Because /since/ I was baptized

" ተጠመቀ - ተጠምቀኻልና - Because /since/ you were baptized

" ተጠመቁ - ተጠምቀኻልና - Because /since/ you were baptized

" ተጠመቅከሙ - ተጠምቃችኋል - Because /since/ you were baptized

" ተጠመቅክን - ተጠምቃችኋልና - Because /since/ you were baptized

" ተጠመቅን - ተጠምቀናልና - Because /since/ we were baptized

" ተጠምቀ - ተጠምቋልና - Because /since/ he were baptized

" ተጠምቀት - ተጠምቃለችና - Because /since/ she were baptized

" ተጠምቁ - ተጠምቀዋልና - Because /since/ they were baptized

" ተጠምቃ - ተጠምቀዋልና - /ለሌቶች/- Because /since/ they were baptized

እነ ተጠመቁ፤ እንጂ ተጠመቅኩ፤ አንተ ተጠመቀ እንጂ፤ ተጠመቅከ አንተ፤
ተጠመቁ እንጂ፤ ተጠመቅኪ አይልም፤ የግሶች የመጨረሻ ፊደል ገ፣ ቀ፣ ከ፣
ነ፣ ከኾነ ለሦስቱ መራሕያን አን፣ አንተ፣ አንተ ከዚያው ላይ ማጥበቅ እንጂ
ተጨማሪ ፊደል የለም የግሱ የመጨረሻ ፊደል ነ ከኾነ ንሐነ ለሚለው መራሕያም
እንዲኹ፤ ምሳሌ ኮነ = ኾነ ይኸ ሹሉ ግን ለቀዳማይ /ለጎሳፊ/ አንቀጽ ነው። አኮኑ
በግሰ ይወሰናል አኮኑ አልቦ አይባልም አኮ ለብቻው - አይደለም የሚል ትርጉም
አለው

መ. ሹኔታን የሚገልጽ /Adverb of condition/

እመ /ለእመ/ - ምንም እንኳን /Although/

ለእመ /እመ/... ኢ - ካለ ... /If...not/

ባሕቱ፣ አላ፣ ነገር ግን፣ ይኹን እንጂ /Nevertheless, But, However/

ምሳሌ

ለእመ መጽአ - ቢመጣም እንኳ /Although he came/

ለእመ ኢሐረ - ካልኼደ - /If he did not go/

ለእመ ቅዱስ አንተ - ቅዱስ ብትኾን

አላ መሐረን - ማረን እንጂ -But forgive us

ሠ. ውጤትን አመልካች /Adverb of result/

በእንተዝ ስለዚህ /Therefore, Hence, As a result/

በእንተ ዝንቱ - /Therefore, Hence, As a result/

በእንተ ውእቱ - /Therefore, so that Hence, As a result/

ወበእንተዝ - ስለዚህ /ም/

ምሳሌ

- እነ ሐርኩ ንባ ቤተ እግዚአብሔር፤ በእንተዝ ረከብኩ በረከተ ቅዱሳን=

እኔ ወደ ቤተ እግዚአብሔር

ኼድኩ፤ ስለዚህም የቅዱሳንን በረከት አገኘኩ።

- ጾም ተወልደ መድኃኔዐለም በእንተ ዝንቱ ተፈሥሐ ኩሉ ዐለም ዛሬ

የዐለም መድኃኒት ተወልደ፤ ስለዚህ ዐለም ኹሉ ደስ አለው።

- በእንተ ውእቱ ብእሲ ተሰቅለ ሀማኑኤል /Emanuel was crucified because of that man/

- አ ማርያም በእንተዝ ናፈቅረኪ እስመ ወለድኪ ለነ መብልዐ ጽድቅ፤

ማርያም ሆይ፤ ስለዚህ እንወድሻለን። የእውነት መብልን ወልደሽልና።

በእንተ ዛቲ - ስለዚህ /Because of this/

በእንተ ይእቲ - ስለ እርሷ /Because of that/

በእንተ ኩሉ - ስለ ኹሉ /For all/

ረ. ቦታን ገላጭ /Adverb of Place/

ይኸ ተውሳክ ግስ ነገሩ የት፤ ወዴት እንደተፈጸመ የሚያመለክት የተውሳክ

ግስ ዐይነት ነው።

ሆ /ከሃ/ - እዚያ /there/

ዘየ - እዚህ /here/

ውእቱ ነበረ ሆ - እሱ እዚህ ተቀመጠ /He sat there/

እነ ነበርኩ ዘየ - እኔ እዚህ ተቀመጥኩ /I sat here/ ንሕነ ሐርነ ንባ ገዳመ

ሲና። ወበሆ ረከብን ሰላመ ቅዱሳን። እኛ ወደ ሲና በረሃ /ገዳም/ ሔድን፤ በዚያም የቅዱሳንን ሰላም አገኘን።

- ለእመ ሀሎክ ዘየ እምኢሞተ አልዓዛር እኩየ፤ ከዚህስ ኖረኸ ቢኾን

ወንድሜ አልዓዛር ባልሞተ ነበር

Here and there - ከዚህም ከዚያም /ከየአቅጣጫው/ ላዕሉ ወታሕቱ - ላይና ታቹ

- up and down

የጊዜ፣ የሁኔታ፣ የከፍታ ተውሳክ ግሦች አጠቃላይ ለውጥ በአጠቃቅም/ ሺደት በግእዝ

በእነዚህ የተውሳክ ግስ ዐይነቶች አጠቃላይ ሺደት ስንል በግእዝ ታላቅ ትኩረት የሚሰጠውና የአንድን ቃል የመጨረሻ ፊደል ወደ ግእዝ በመለወጥ ከቃሉ ወደ ከ፣ በ... የሚሉትን ፊደላት ለትርጉም በሚመች መልኩ ለማውጣት የሚያስችል ነው። ምሳሌ፡-

ቅድመ - ፊት - ቅድመ - በፊት፣ ወደ ፊት፣ በፊት

ግብት - ድንገት - ግብተ - በድንገት፣

ምድር - ምድር - ምድረ - በምድር፣ ከምድር ወደ ምድር፣ ሰማይ - ሰማየ - ሰማይ በሰማይ - ከሰማይ ወደ ሰማይ

ሀገር-ሀገር - ሀገረ - በሀገር - ከሀገር፣ ወደ ሀገር

ጸላት - ጸሎት - ጸሎት - በጸሎት፣ ወደ ጸሎት

ድኩም - ደካማ - ድኩመ - በደካማ ሹኔታ

ጌሠም - ነገ - ጌሠመ - በነገው፣ ወደ ነገ

ፍጡን - ፈጣን - ፍጡነ - በፍጥነት

ገዳም - ገዳም - ገዳመ - ወደ ገዳም፣ በገዳም፣

ርጉቅ - ሩቅ - ርጉቀ - በሩቀ /በሩቅ/

ወትር - ዘወትር ወትረ - ዘወትር፣ በዘወትር

ምሳሌ፡- አንዱን ቃል ለመለወጥ ስንፈልግ

፩. እነ ወረድኩ ገዳመ - እኔ ወደ ገዳም ሺድኩ

I went to a monastery

ወደ የሚለው ቃል የወጣው ገዳመ ከሚለው ቃል ነው።

ወሞተ ዝንቱ ግብተ - He died accidentally - በድንገት ሞተ እነ መጻእኩ ፍጡነ - እኔ በፍጥነት መጣኸ

- I came quickly

ምሳሌ፡- ኹለት ቃላትን ለመለወጥ ስንፈልግ

እነ ወረድኩ ገዳመ ርጉቀ - እኔ ወደ ሩቅ ገዳም ሺድኩ

- I went to the far monastery

- አንትሙ ጸላይክሙ መዐልተ ወሊሊተ

እናንተ ቀንም ሌሊትም /በቀንም በሌሊትም/ ጸላያችኸ/

ሲጠቃልል

ቅጽል /Adjective/

ፍጡን-ፈጣን /Quick, Fast/

ተውሳክ ግሥ /Adverb/

ፍጡነ-በፍጥነት /Quickly, Fast/

ግብት - ድንገት /Accident/ ግብተ - በድንገት /Accidentally/
ፍጹም - ፍጹም /Perfect/ ፍጹሙ - በፍጹም /Perfectly/

የተውሳክ ዝርዝር

በቅድም /ቅድም/ - ፊትለፊት ቅድመ- በፊት /before/

/በ/ ቅድሜያ - በፊት In front of me /Before me

ቅድሜክ - በፊትክ

ቅድሜኪ - በፊትኪ

ቅድሜክሙ - በፊታችኹ

ቅድሜክን - በፊታችኑ

ቅድሜነ - በፊታችን

ቅድሜሁ - በፊት

ቅድሜሃ - በፊት

ቅድሜሆሙ - በፊታቸው

ቅድሜሆን - በፊታቸው

ግብረ ቤት፣ ጎረቤ

፩. እኩዋ መጽሐ

ሀ. ፍጡን

ለ. ፍጡን

ሐ. ዮም

መ. ጌሠም

ሠ. ሀወሐ

ረ. ለወመ

፪. ተፈሥሐ /ተደሰቱ/ አበው ተወልደት ማርያም መድኃኒቶሙ

ሀ. በእንተ ዝንቀ

ለ. አኮነ

ሐ. አምጣነ

መ. እስመ

ሠ. እንበለ /ሀ/

፫. ዮሐንስ ወጼጥሮስ ለበኩ መንግሥተ ሰማያት

ሀ. ከመ

ለ. በእንተ

ሐ. እስመ

መ. በእንተዝ

፬. አንትሙ ሐርክሙ

ሀ. ሀገር ርትቅ ለ. ሀገረ ርትቅ ሐ. ርትቅ ሀገር

መ. ለወሐ

፭. አፍርንጅ ወሰዱ ብን ታቦታተ /ንዋያተ/

ሀ. ሀገርነ

ሀ. ሀገርየ

ሐ. ሀገሮሙ

መ. ሀገርክ

ሠ. ሀገርኪ

፮. አነ ሰገድኩ ቅድመ ቤተ መቅደስ ባረከኒ አምላኪየ

ሀ. በእንተ

ለ. በእንተዝ

ሐ. አምጣነ

መ. ለወሐ

ሠ. ሀወሐ

፯. አንትሙ ጸለይክሙ ወ

ሀ. መዐልተ ወሌሊት

ለ. በመዐልት ወበሌሊት

ሐ. መዐልት ወሌሊት

መ. ሀወሐ

ጁ. ገበርኩ ግብረ ቤትየ _____ ተፈሥሐት እምየ

ሀ. አቶ፡

ሐ. በእንተዝ

፩. እግዝእትዮ ቀረብኩ ኅቤኪ ወሰገድኩ _____

ሀ. ትደግፍ

ക. കേരളം

፲. ተጋደሉ በእንተ ኢትዮጵያ _____ አልቦ ተሰፋ ዘሕንበል ሀገር

υ. λήσασθαι

አስተዛዎድ ቃላት ሀ

ᐃ. ᐅᑦᑦ

g. 07C

č. 18

6. 11P.

፩. በእንተ ኩሉ

£. 000000

ᐃ. 00047

H. Adverbs. Place adverb. በሕተቶ > ባሕተቶ። ሕያዎ ሕያው። አፍአ > አፍአ። መእከለ > ማእከለ። ለሰሌዳው > ላሰሌዳው። ከልአ > ካልአ። ወደአ > ወደአ። በቤናተሆሙ > በበይናተሆሙ። ወንገደ ርሐቱ ብሔር > ርሐቱ ብሔረ።

፪.፲፪. የሚሻገሩና የማይሻገሩ ግሶች

/Transitive and Intransitive verbs- /ገቢርና እና ተገብሮ/

8. Transitive verbs

በአጠቃላይ ግሶች በተግባር ኪዳታቸው በኹለት ይከፈላሉ፡-

၆. ပေ့ၤအိၣ် ဘၢ

፩. የሚሻገሩ ግሶች፡ ማለት ግሶች ከባለቤቱ ወይም ከድርጊት ፈጻሚው ድርጊቱን በማሳለፍ በድርጊት መፈጸሚያው ላይ ማረፍን የሚያመለክቱ ግሶች ናቸው። በግእዝ የገቢር ግሶች በመባል ይታወቃሉ። የሚሻገሩ ግሶች

ፖሳሊ፡ አበበ አንበሳ ገደለ። በገላ ገደለ የሚለው ቃል ተሻጋሪ ግስ ይባላል። ምክንያቱም ገደለ የሚለው ግስ አበበ የተባለው የዐረፍተ ነገሩ ባለቤት በአን በሳው ላይ ድርጊት መፈጸሙን የሚጠቁመን ስለኾነ ነው። ነገር ግን አንበሳ

ተገደለ ብንል ድርጊቱ እዚያው አንበሳው ላይ ብቻ መቅረቱን እንጂ ከማን ወደ ማን መኼዱን የሚያመለክት አይኾንም። ስለኾነም «ተ» የሚለው ፊደል ተሻጋሪነትን አይጠቁምም።

Transitive verbs

/ ገቢር ወይም ተሻጋሪ ግሶች/

አቅረበ	-	አቀረበ	አጥረየ - ገዛ
ጸፍኦ	-	መታ	ዘመረ - ዘመረ
ሰበረ	-	ሰበረ	ሰበከ - ሰበከ
አገዘ	-	ያዘ	
አንበረ	-	አስቀመጠ	
ቀተለ	-	ገደለ	
ባረከ	-	ባረከ	
ሐነፀ	-	አነፀ	
ቀደሰ	-	አመሰገነ	

የተገብሮ ወይም የማይሻገሩ ግሶች /Intransitive verbs /

«ሞተ»	ሞተ
ነበረ	ተቀመጠ
ሐረ	ኼደ
ቆመ	ቆመ

ተሻጋሪ ግስ ያለበት ቃል ተሳቢን ያስከትላል። አንዳንድ ግሶች ተሻጋሪ ቢኾኑም ተለውጠው የማይሻገሩ ይሆናሉ።

ምሳሌ፡- ገደለ/ቀተለ/ - ተገደለ /ተቀተለ/

ማስታወሻ፡- በግእዝ ቋንቋ የሚሻገሩ ግሶች ወሰነ ሰፊ ናቸው። ለዚህም ተሳቢነታቸው የጉላ ነው ለማለት ይቻላል። ተሳቢ ስንል ዞሮ ዞሮ «ን» የሚለውን ቃል ለማምጣት ነው። ስለኾነም የተሻጋሪ ግሶች ዋና አገልግሎት ተሳቢ ለማድረግ ነው። ይኸም በሌላ አገላለጽ Direct Object /የሚሳቡ/ እና Indirect የማይሳቡ ግለታችን ነው። ማለትም ተሳቢው ተውላጠ ስም /Objective pronoun/ እና ባለቤት ተውላጠ ስም /Subjective pronoun/ ያላቸውን ልዩነትና ግንኙነት ለይተን የምናውቅበት ነው።

• በግእዝ የማይሻገሩ /የተገብሮ/ ግሶች የሚመስሉ አንዳንዶቹ ተሻጋሪ የሚኾኑበት ጊዜ አለ። ያም እንደ ዐረፍተ ነገሩ ይወሰናል። ወይም ይላሳሉ።

ግሶች ኹሉ በpassive ወይም በተገብሮ ሲነገሩ የማይሻገሩ ይኾናሉ።

ምሳሌ፡- ተቀትለ ተገደለ

ነበር አንቀጽና የማለት አንቀጾች የማይሻገሩ ግሶች ናቸው።

ተሻጋሪ ግሶች በተሳቢነት ያላቸው ደንብ

ተሳቢ /Objective/ ስንል በዐረፍተ ነገር ውስጥ የድርጊቱ መፈጸሚያ ነው። ይኸውም በድርጊቱ መፈጸሚያ ላይ «ን» የሚለው ቃል በግልጽም ኾነ በውስጥ ታዋቂነት የሚያስቀምጥልን የሰዋሰው ትምህርት ክፍል ነው።

አበበ አንበሳ ገደለ - አበበ አንበሳን ገደለ።

አበበ ምሳ በላ - አበበ ምሳ /ን/ በላ

ማስታወሻ፡- ብዙውን ጊዜ በአንደበት ሲነገር «ን» መኖሩን ልብ ይበሉ። ከዚህ በመቀጠል ደንቦችን እንመለከታለን።

ሀ. ፊደልን በመለወጥ

ቃላት በገቢርና በተግብሮ ግሶች ሲገለጹ ባሕርያቸውን ይለውጣሉ። ይኸም ማለት በተገብሮ የነበሩ ቃላት በገቢር ግሶች ሲነገሩ ራሳቸውን ይለውጣሉ።

፪.የቃሉ የመጨረሻ ፊደል በድስተኛ ፊደል የኾነ ወደ ግእዝ ይለወጣል።

- የማይሻገር /የተገብሮ ግሰ/ ሲኾን
- ተሻጋሪ /ተሳቢ/ ግቢር፣ ግስ ሲኾን

አልብዩ ግብር /ሥራ የለኝም/ እነ ገበርኩ ግብረ /ሥራ ወራኹ/

አልብዩ የሚለው የማይሻገር ግስ በመሆኑ ግብር የሚለውን ቃል አለወጠውም።

ገበርኩ /ወራኹ/ የሚለው ተሻጋሪ ግስ በመኾኑ ግብር ወደ ግብረ ተለው ጧል።

ተጨማሪ ምሳሌ

ተገብሮ

ተሰብረት ሐመርዩ ውስተ ባሕር
መርከቤ በባሕር ውስጥ ተሰብረች
መርከብ/ን/ሰበርክ
ቀረብክ እንተ ኀበ እሳት
ወደ እሳት ቀረብክ
ቀረብኩ እነ ኀበ ማይ
ወደ ውኃ ቀረብኩ

ገቢር

እንተ ሰበርክ ሐመረ
እንተ ሐመርን /
አቅረበ ለነ እሳተ
እሳት አቅረበልን
አቅረበ ለነ ማየ
ውኃን አቅረበልን

የሚከተሉትን ቃላት እንዴት እንደ ተለወጡ ተመልከት

ባለቤት ስም	ትርጉም	ተሳቢ	ትርጉም
ቤት	ቤት	ቤተ	ቤትን
ሀገር	ሀገር	ሀገረ	ሀገርን
እም	እናት	እመ	እናትን
አብ	አባት	አበ	አባትን
ወልድ	ልጅ	ወልደ	ልጅን
ዕብን	ድንጋይ	ዕብነ	ድንጋይን
ልብስ	ልብስ	ልብሰ	ልብስን
ልብ	ልብ	ልበ	ልብ
ፅፁ	እንጨት	ፅፀ	እንጨትን
ነገር	ነገር	ነገረ	ነገርን
ቅድስት	ቅድስት	ቅድስተ	ቅድስትን

ግስታወሻ፡- ከላይ የዘረዘርናቸው ቃላት የመጨረሻ ፊደላቸውን በመለወጣቸው «ት» ተሳቢ አመልካች መስተላምር አስገኝተዋል። በተጨማሪም በ፣ ከ፣ ወደ የሚል መስተላምር ሊያወጡ ይችላሉ።

ምሳሌ፡- ቤተ - ቤትን፣ ወደ፣ ከቤት፣ በቤት... የዚህ ደንብ ኪደት በአገናዛቢ ዘርዘር ጊዜ

ባለቤት ዘርዘር

እምከ - እናትኸ
እምኪ - እናትኸ
ወልድከ - ልጅኸ

ተሳቢ ዘርዘር

እመከ - እናትኸን
እመኪ - እናትኸን
ወልደከ - ልጅኸን

ከዚህ ላይ የቃሉ /የእም/ መጨረሻ «ም» ሳድስ በመኾኑ ወደ ግእዝ ተለወጧል።

እይ - ምን - እየ - ምንን
ምንት - ምን - ምንተ - ምንን /በምን/
መሀልት - ቀን - መሀልተ - ቀንን/በቀን/
ዐመት - ዐመት - ዐመተ - ዐመትን/በዐመት
ሀይማኖት - ሀይማኖት - ሀይማኖተ - ሀይማኖትን በሀማይኖት...
ቢፀ - ጓደኛ - ቢፀ - ጓደኛን
ቅድስት - ቅድስት - ቅድስተ - ቅድስትን

፩. የቃሉ የመጨረሻ ፊደል ሦስተኛ /ሣልስ/ ፊደል የኾነ ወደ አምስተኛ ይለወጣል

ከይሲ /አባብ/ - ከይሴ /አባብን/

ብእሲ /ሰው/ - ብእሴ /ሰውን/

ሰራቂ /ሌባ/ - ሰራቄ /ሌባን/

ሰባኪ /ሰባኪ/ - ሰባኬ /ሰባኪን/

ነጋዲ /ነጋዴ/ - ነጋዴ /ነጋዴን/

ተገብሮ /የሚይስብ/

ገቢር/ተሳቢ/

መጽእ ብዩ ከይሲ /አባብ መጣብኝ/

አነ ቀተልኮ

ከይሴ /አባብን ገደልኮ/

ዐቢይ ውእቱ ዝ ብእሲ /ይኽ ሰው ታላቅ ነው/ አንተ ፈጠርክ ብእሴ /አንተ ሰውን ፈጠርክ/

ሰባኪ ውእቱ አቡየ/አባቴ ሰባኪ ነው/ እግዚእ ገረዩ ሰባኬ /ጌታ ሰባኪን መረጠ/

ዜግነትን የሚያመለክት

ስመ ሀገር

ቅጽል

ተሳቢ

ኢትዮጵያ

ኢትዮጵያዊ

ኢትዮጵያዊ - ኢትዮጵያዊ/ውን

እስራኤል

እስራኤላዊ

እስራኤላዊ - እስራኤላዊ/ውን

ሮም

ሮማዊ

ሮማዊ - ሮማዊውን

ኤርትራ

ኤርትራዊ

ኤርትራዊ - ኤርትራዊ/ውን

ኢትዮጵያ

ኢትዮጵያዊት/ለሴት/

ኢትዮጵያዊት - ኢትዮጵያዊትን

፪. ኹለተኛ /ካዕብ/ ፊደል ወደ ሰባተኛ ፊደል ይለወጣል።

ሀ. በአገናዛቢ ጊዜ «ውእቱ» ለሚለው ተውላጦ ስም በአገናዛቢ «ኡ» የተገለጸ ቃል ወደ ሳብዕ ይለወጣል።

ቤት- ቤት

ቤትየ- ቤቱ

ቤቱ - ቤቱ። ቤቶ - ቤቱን

እሙ- እናቱ። እሞ - እናቱን

ባሕቲቱ- ዘመዱ - ዘመዶ - ዘመዱን

ንብረቱ - ንብረቱ - ንብረቶ - ንብረቱን

ለ ቅጽል

ከንቱ -ከንቱ:: ከንቶ- ከንቱን
ኩሉ- ኹሉ:: ኩሎ -ኹሉን

ሐ. አመልካች

ዝኑ - ያ:: ዝኑ - ያንን

ፖሳሌ

ቲቢር

መጽእ. ንበ ቤቱ

ወደ ቤቱ መጣ

ከንቱ ውለቱ ዝንቱ ዐለም

ይኸ ዐለም ከንቱ ነፁ

ገቢር

ጎደን ቤቶ

ቤቱን ተወ

ከንቶ ይመስል ዝንቱ ዐለም

ይኸ ዐለም ከንቱን ይምስላል

ኩሉ ተፈጥረ በፈቃድ እግዚአብሔር ኩሎ ዘፈቀደ ገብረ እግዚአብሔር
ኹሉ በእግዚአብሔር ፈቃድ ተፈጠረ እግዚአብሔር የወደደውን ኹሉ
አደረገ

የተለወጡ ቃላት

ቤቱ - ቤቶ

ከንቱ - ከንቶ

ኩሉ - ኩሎ

ለማጠቃለል: የቃሉ የመጨረሻ ፊደል

፩ኛ. ሳድስ ከኾነ ወደ ግእዘ

፪ኛ. ሣልስ ከኾነ ወደ ንምስ

፫ኛ. ካዕብ ከኾነ ወደ ሳብዕ ይለወጣል:

ፊደልን ባለመለወጥ

የቃሉ የመጨረሻ ፊደል ራብዕ፣ ኃምስ፣ ሳብዕና ግእዝ ከኾነ በተሳቢም
በተከባርም ጊዜ የቃሉ ፊደል አይለውጥም::

፩. የቃሉ የመጨረሻ ፊደል ራብዕ ሲኾን

የሚደሳብ

አንበሳ - አንበሳ

ደብተራ - ድንኳን

ወረገላ - መኪና /በቁመ-/

የሚሰብ

አንበሳ - አንበሳ /ን/

ደብተራ - ድንኳን /ን/

ወረገላ - መኪና/ን/

መጽአ እንበሳ /አንትሙ ቀተልከሙ እንበሳ/
/እንበሳ መጣ/ እናንተ እንበሳ ገደላችኹ/
እነ መጻእኩ በሠረገላ እንተ ገበርከ ሠረገላ
/እኔ በሠረገላ/መኪና/ መጣኹ/ /እንተ ሠረገላ ሠራኸ/

፩. የቃሉ የመጨረሻ ፊደል ኃምስ /አምስተኛ/ ፊደል ሲኾን

ሥላሴ -ሥላሴ፣ ሥላሴን፣ ሦስትነት

ውዳሴ - ምስጋና፣ ምስጋናን

ስንዳሴ - ስንዴ፣ ስንዴን

ሉዓሴ - ከፍታ፣ ከፍታን

፪. የቃሉ የመጨረሻ ፊደል ኃምስ /አምስተኛ/ ፊደል ሲኾን

ሥላሴ - ሥላሴን እናምናለን

ውዳሴ ዘማርያም - የማርያም ውዳሴ/ን/

እነ ጽሐፍኩ ውዳሴ ዘማርያም - የማርያም/ን/ ምስጋና/ ጻፍኩ።

ኢታፍቅሩ ውዳሴ - ውዳሴን አትውደዱ።

አብረሃም ተወክፈ ሥላሴ - አብርሃም ሥላሴን ተቀበለ

፫. ባብዕ እና ግእዝ /በባተኛ እና አንደኛ ፊደል/

ዶርሆ - ዶር፣ ዶርን

አንቆቅሆ - እንቁላል፣ እንቁላልን

መርፕ - መክፈቻ

ደራሞ፣ ጸራሞ - የእንቅልፍ ጋኔን

ግልፍ - ምስል፣ ጣዖት/ን/

የተጻውየ ስም ላይ የገቢር ግስቶ ሂ ን ይጨምራሉ።

በልቤት

ተሳቢ

ኢፕሮስ

ኢፕሮስሃ - ኢፕሮስን

ሙሴ

ሙሴሃ - ሙሴን

ክርስቶስ

ክርስቶስሃ - ክርስቶስን

ኤርምያስ

ኤርምያስሃ - ኤርምያስን

ዐለሙ

ዐለሙሃ - ዐለሙን

ዳዊት

ዳዊትሃ - ዳዊትን

ዮሐንስ

ዮሐንስሃ - ዮሐንስን

ዳውሉስ

ዳውሉስሃ - ዳውሉስን

ምዕራ፡

እግዚአብሔር ንረዩ ጴጥሮስሃ /እግዚአብሔር ጴጥሮስን መረጠ/
 አይሁድ ሰቀሉ ክርስቶስሃ /አይሁድ ክርስቶስን ሰቀሉ/
 እነ አፍቀርኩ ዘካርያስሃ /እኔ ዘካርያስን ወደድኩ/

መ. ባለቤት ተውላጠ ስም ወደ ተሳቢ ተውላጠ ስም ይለወጣል

ባለቤት ተውላጠ ስምተሳቢ ተውላጠ ስም

እነ /I / -እኔ

ኪያየ / Me / - እኔን

አንተ /You/ - አንተ

ኪያክ / You / - አንተን

አንቲ / You / - አንቺ

ኪያኪ / You / - አንቺን

አንትሙ /You / - አናንተ

ኪያክሙ /You / - እናንተን

አንትን /You / - እናንቺ

ኪያክን /You / - አናንቺን

ንሐነ / We/ - እኛ

ኪያነ / Us / - እኛን

ውእቱ / He/ - እሱ

ኪያሁ /Him/ እሱን

ይእቲ /She/ - እሷ

ኪያሃ /Her / - እሷን

ውእቶሙ /They / - እነሱ

ኪያሆሙ / Them / - እነሱን

ውእቶን /They / - እነሱ

ኪያሆን /Them/ - እነሱን /ለቤት/

ምዕራ

አንትሙ አፍቀርክሙ ኪያየ - እናንተ እኔን ወደዳችሁ / You loved me/
 እግዚአብሔር ፈጠረ ኪያሃ - እግዚአብሔር እሷን ፈጠረ /God created her/
 ዘርእየ ኪያየ ርእየ አባየ /ዘርእየ ኪያየ ርእየ ለእቡየ/ እኔን ያየ አባቴን አየ
 ዘተወክፈ ኪያክሙ ተወክፈ ኪያየ - እናንተን የተቀበለ እኔን ተቀበለ
 ኪያክ ንቤብሐ እግዚአ - እቤቱ አንተን እናመሰግናለን።
 ተጠቃሽ እና አመልካች ተውላጠ ስሞች አንደ ተሳቢ ተውላጠ ስም ያገለግላሉ።

ሠ. በአመልካች ጊዜ

አመልካችን በገቢር ጊዜ በአብዛኛው ወደ ግእዝ የለወጣለ።

የማይሳብተሳቢው

ዝ /This / - ይኸ

ዘ /This/ - ይኸን /ን/

ዝንቱ /This/ - ይኸ

ዘንተ /This/ -ይኸንን

ዛቲ /This/ - ይቺ

ዛተ /This /- ይቺን

ዝኩቱ /That/- ያ

ዝኩተ /That/ - ያንን

ውእቱ /That/ - ያ

ውእተ /That/ - ያንን

ይእቲ /That/ - ያቺ

ይእተ /That/ - ያቺን

- ቃላቱ ራሳቸውን የሚለውጡት እንደ ግሱ ተሻጋሪነት ወይም አለመሻገር

ነው።

የማይሻገር

በተሻጋሪ

ዝንቱ ውእቱ ወልድየ

እነ ወለድኩ ዘንተ ወልደ

/ይኸ ልጄ ነው/

ይኸንን ልጄ እኔ ወለድኩት።

ከዚኸ ላይ ውእቱ የማይሻገር ግስ በመኾኑ ዝንቱ የሚለው ቃል እንዳልተለወጠ እንመለከታለን። ወለደ የሚለው ግስ ግን ተሻጋሪ በመኾኑ ዝንቱ ወደ ዘንቱ ተለውጧል።

የማይሻገር

ተሻጋሪ

ዛቲ ይእቲ እኅተየ

እነ አፍቀርኩ ዛተ

/እኅቴ ይኸች ናት/

እኔ ይኸቺን ወደድኩ

ዝንቱ ውእቱ ሥጋ ከርሰቶስ

ባርክ ለነ ዘንተ ኅብስተ

/የከርሰቶስ ሥጋ ይኸ ነው/

/ይኸንን ኅብስት በላኹ/

አብልዐነ ዘንተ ኅብስተ

/ይኸንን ኅብስት አበላን/

እስተየነ ዘንተ ጽዋዐ

/ይኸን ጽዋ /ወይን/ አጠጣን

በዚኸ ላይ ዝንቱ ወደ ዘንተ፤ ኅብስት ወደ ኅብስተ ተለውጧል። ምክንያቱም ዝንቱ የሚለው ቃል ኅብስትን ስለሚያጉላምስ ነው። ዝንቷን ብቻ ብንተረጉመው ትርጉም አይሰጠንም። ይኸንን ኅብስት ስንል «ን» ይኸ ከሚለው ቃል ላይ ብቻ ብታርፍም ኅብስት የሚለው ቃልም በውስጥ «ን» የሚል ቃል መያዙን ልብ ይበሉ። ይኹንና ለአተረጓጉም እንዲያመች ይኸንን ኅብስት ብሎ መተርጎሙ የበለጠ ተስማሚ ይኸኛል።

ፈ. አንዳንድ ልዩዎች /Exceptions/

ከላይ ከተመለከትናቸው ደንቦች በተጨማሪ አንዳንድ ቃላት ራሳቸውን ይቸላሉ። ማለትም ለተሳቢም ለተገብርም ያገለግላሉ።

፩. የቃሉ የመጨረሻ ፊደል ግለገ ሲኾን ተሳቢ መኾን ይችላል።

ይኸን ስንል ግን ግሉ ተገብሮ ኾኖ የድርጊት መፈጸሚያው ቃል እንደ ተሳቢ ይነበብ ማለት አይደለም።

ምሳሌ፡- ዘመድከ ቢል ዘመድከ ተብሎ ይነበብ እንጂ የመጨረሻ ፊደሉ ከግለገ /የመጀመሪያ ፊደል/ በላኸን ዘመድከን ተብሎ አይነበብም። ማለት እንደ ዐረፍተ ነገሩ ይለያያል።

፪. በዝርዝር ሲነገር አንድ ቃል እንደ ዐረፍተ ነገሩ ገቢርም ተገብሮም ይኾናል። ሊሳብም ላይሳብም ይችላል። የዝርዝር ፊደላት /ቅጽሎች/ ስንልም በተለይም የ፣ ክሙ፣አ፣አ፣አመ፣አን፣ሁ፣ሃ፣ሆሙ፣ሆን ናቸው።

ምሳሌ፡-

አምየ - እናቴ

እማ - እናቷ

አምከ - እናትክ

አምነ - እናታችን

አሞን - እናታቸው/ን/

አሞሙ - እናታቸው/ን/

እሙ - እናቱ

አምኪ - እናትሽ

አምክሙ - እናታችኹ/ን/

አምክን - እናታችኹ

ዚአየ - እኔ/ን

ዚአክሙ - እናንተ /ን/

ዚአኪ - አንቺ/ን/

ዚአነ - እኛ/ን/

ዚአክን - እናንተ/ን/

ዚአሁ - አሱ/ን/

ዚአሆሙ - እነሱ /ን/

ዚአሃ - እሷ/ን/

ዚአሆን - እነሱ /ን/

ለብዙ በሴቶች

- አመልካች እና ተጠቃሽ ተውላጠ ሰሞች እንደ ተሳቢ ተውላጠ ስም እንደ ሚያገለግሉ በድጋሚ ያስታውሱ።

የመጨረሻ ማሳሰቢያ

፩. ቃሉ ወደ ተሳቢነት ከመቀየሩ በፊት የቃሉን ሥርወ ቃል ማወቅ ተገቢ ነው። ወይም ምን የሚለውን ቃል ወደምን ለመለወጥ እንዳለብን መለየት አለብን። ምሳሌ «ኢትዮጵያ» የሚለውን ቃል «ኢትዮጵያን» ለማሰባል ከፈለግን ኢትዮጵያ ይኾናል። የ - ራብዕ ፊደል ነውና።

ኢትዮጵያዊውን ለማለት ከፈለግን ሥርወ ቃሉ ኢትዮጵያዊ ሲኾን ኢትዮ ጵያዊ፣ ኢትዮጵያዊውን። እም? እናት። እመ እናትን

፪. እንዳንዴ ኹለት ቃላትም አብረው ሊቀየሩ እንደሚችሉ መዘንጋት የለብንም። ይኸም እንደ ቃላቱ የሐሳብ ግንኙነት ይወሰናል።

፫. ተሻጋሪ ግቦች በአጠቃላይ የድርጊት መፈጸሚያውን /Object/ በደንብ መውረት ይለውጣል።

፬. በተሳቢ ጊዜ የአማርኛው ትርጉም ላይ የግድ «ን»ን እያስገባን ላናገብ እንችላለን።

ምሳሌ፡- አንበሳን ገደለ። በማለት ፈንታ አንበሳ ገደለ።

ምሳን በላ። በማለት ፈንታ ምሳ በላ። ማለት እንችላለን።

Direct object. Direct object with plural nouns: The direct objects sometimes do not follow the rule of the Ge'ez number system. In Ge'ez, the direct objects must change their last radical into the first, fifth, seventh ...orders based on the last radical of the word, but the following words violate the rules.

ተለምራተ ሃበይት > ተለምራተ ዐበይት።?
ሠናይ ይፈሪ > ሠናየ ይፈሪ።
አኩይ ይፈሪ > አኩየ ይፈሪ።
ይፈውስ ኩሎ ድውያን (un changed)።
አልቦ ገብአለ። > አልቦ ገቡአ።
አልቦቱ ሥርወ ሰጊዜሃ። > አልቦቱ ሥርወ ሰጊዜሃ።
ሰሚዕ ይሰማዕ > ሰሚዐ።
ወዘአሐድስ > ዱ።
አልቦ ሥርወ > አልቦ ሥርወ።
ይኩን ሰምረተክ > ይኩን ሥምረተክ።?
ድልቅልቅ ዐቢይ ኮነ > ድቲቅልቅዐቢይ ከመ ይኩን።
ሰምኣ > ከመ ይኩን ሰምዐ።
አሐቲ ይነሥኡ > አሐተ ይነሥኡ።

ጊዜየላ > ጊዜየኣ። **Direct speech** ወሳኝቲያለ ለመላእክቲሁኣ

Active-passive - ተነስሱ > ነስሱ። Verb to be ነዮመ is equal to ወለቲ

Verb "to have" also as transitive verbs ቦ /አልቦ/ (BO/ ALBO ብ/ ሲያ as transitive from በአወ (verb form) = has, have or had አልቦ ኖላዊ

፪. አንዳንድ ሹለት ቃላትም አብረው ሊቀየሩ እንደሚችሉ መዘንጋት የለብንም። ይኸም እንደ ቃላቱ የሐሳብ ግንኙነት ይወሰናል።

፫. ተሻጋሪ ግሶች በአጠቃላይ የድርጊት መፈጸሚያውን /Object/ በደንብ መመረት ይለውጣሉ።

፬. በተሳቢ ጊዜ የአማርኛው ትርጉም ላይ የግድ «ን»ን እያስገዛን ላናነብ እንችላለን።

ምሳሌ፡- አንበሳን ገደለ። በማለት ፈንታ አንበሳ ገደለ።

ምሳሌ፡- በላ። በማለት ፈንታ ምሳ በላ። ማለት እንችላለን።

Direct object. Direct object with plural nouns: The direct objects sometimes do not follow the rule of the Ge'ez number system. In Ge'ez, the direct objects must change their last radical into the first, fifth, seventh ...orders based on the last radical of the word, but the following words violate the rules.

ተአምራቱ ሳበይት > ተአምራቱ ዐበይት።?
ሠናይ ይፈሪ > ሠናየ ይፈሪ።
እኩይ ይፈሪ > እኩየ ይፈሪ።
ይፈውስ ኩሉ ድውዳኝ (un changed)።
አልቦ ንብአለ። > አልቦ ንብአ።
አልቦቱ ሥርወ ለጊዜሃ። > አልቦቱ ሥርወ ለጊዜሃ።
ሰሚዕ ይሰማዕ > ሰሚዐ።
ወዘአሐድሰ > ዱ።
አልቦ ሥርወ > አልቦ ሥርወ።
ይኩን ስምረተክ > ይኩን ሥምረትክ።?
ድልቅልቅ ዐቢይ ኮነ > ድቂቅልቅዐቢይ ከመ ይኩን።
ሰምላ > ከመ ይኩን ስምዕ።
አሐቲ ይነሥኩ > አሐተ ይነሥኩ።

ጊዜየላ > ጊዜየላ። **Direct speech** ወላጎቹን ለመላእክቲሁላ

Active-passive - ተነሱት > ነሱት። Verb to be ነሎ is equal to ወላቱ

Verb "to have" also as transitive verbs ቦ /አልቦ/ (BO/ ALBO. ብ/ ሲያ as transitive from በአወ (verb form) = has, have or had አልቦ ኖላዊ

> ኖላዊ/ሲ*ዮ: አምላክ በከ :በከ: በከመ: በከን: በነ: በ/በ/ቦቲ: ባ/በ/ባቲ: በ/በመ: በ/በን

To give the negative of *ቦ* we add *አል* which is now preserved even in the Hebrew language. Suffixes are affixed to *ቦ* or *አል* like *ቦቲ* or *አልቦ* These being *ቦቲ* or *አልቦቲ* when provided with suffixes, although it has not yet given up its fundamental meaning, has usually assumed quite peculiar significations. In particular, in as much as the copula "is" is already involved in *ቦቲ* it may signify "it is with him" or "he has some thing". It is a great argument among Ethiopian scholars. Some follow the way *ቦቲ* "it is with him" means *ቦቲ* is considered as copula . . . In respecting this, the others accept *ቦቲ* "he has some thing" which means *ቦቲ* in such usage. This critical difference has been found in studying documents

GCTP and GPTP use *ቦቲ* as a Transitive verb while in GGMS *ቦቲ* serves as a copula. Here are some examples from the Gospel of St. Mathew.

In GGMS.	GCTP/GPTP
ለከቦቲ ዐሠርተ መክሊት	ለከቦቲ ዐሠርቱ መክሊት
'As whom has ten talent'	'To him with ten talent'
ምንት ዐለበ በከመ	ምንት ዐለበ በከመ
'What kind of reward you?'	'What is reward with you'
Do you have?'	
ቆናጽልኒ ግበበ ቦመ	ለቆናጽልኒ ግበበ ቦመ
Foxes have holes'	Holes are with foxes'
ምንት በነ	ምንት በነ
'What do we have? the'	'What is with us'
ከ አልቦ መሬት	ከ አልቦ መሬት
'Where it has no little soil	'There is no little soil
አስመ አልቦ ዕመቀ	አስመ አልቦ ስርወ
'Because the soil want's deep root'	'Because there was not root'
ከቦ ዕዝን	ከቦ ዕዝን
'He who has ear'	'He is with ear'

ሰ / አለሰ is often used before other verbs with its suffix for example ኮኑ ብሶ "they fell to my share"

ሰ / አለሰ (It) can also be used as an action verb. When they tell that the subject owns or holds something, or the equivalent is an action verb 'have' as mentioned above, this action verb can be transitive in GGMS and intransitive in GIMS.

In GGMS and GIMS, the verb *ሰ / አለሰ* is transitive because the verb transfers action to a direct object. In contrast to this, in GCTP and GPTP the action verb (*ሰ / አለሰ*) is intransitive. Because the verb has no direct object.

የምግብ ቃላት

ፍተ-ጽባሕ - ቁርስ	/break fast/
ምሳሕ - ምሳ	/lunch/
ድራር - ራት	/dinner' supper/
ምግብ - ምግብ	/Food meal/
ቤተ-ምግብ - የምግብ አዳራሽ	/dining hall/
ተመጋቢ - ተመጋቢ	/who is food lodger/
መጋቢ - መጋቢ /ሹም/	/feeder
ፍስሕ - ግብዣ	/party Invitation/
ልስሕ - አልጫ	/papperles wat/
ጸብሕ - ወጥ	/sauce/
መና - እንጀራ /ዳቦ/	/bread, Injera/
ጎብስት - ዳቦ	/bread/
ጸህል - ሳህን	/dish, plate/
መሀፒል - ሳሙና	/soap/
ምጎባብ - መታጠቢያ	/basin/
ጽዋኢ ምሳሕ - የምሳ ጥሪ	

የግብ ቃላት

በለሰ - በላ	/ate/
ሰትየ - ጠጣ	/drank/
ጸገበ - ጠገበ	/was satiated/

ረወየ - ረካ	/satisfied/
አቅረበ - አቀረበ	/brought near, presented, supplied/
አፍአመ - አጐረሰ	/took a mouthful/
ለስሐ - አልጫ ኸነ	/was thin, flavourless/
ተጎፅበ - ታጠበ	/was washed/
አስተዳለው - አዘጋጀ	/prepared/
አውዐ - ጠራ	/called/
ወሰደ - ወሰደ	/took
ወህበ - ሰጠ	/gave/
አምጽአ - አመጣ	/brought/
ናሁ - እንሆ	/here is, behold/
ቀደመ - ቀደመ	/over took, passed/
መገበ - መገበ	/fed/
አስተገፀበ - አስታጠበ	/poured water on/
ምገፃብ - መታጠቢያ	/basin/
ወረቀ - ተፋ	/spat/
ተበልዐ - ተበላ	/was eaten/
መብልዕ - መብል	/food/
ይብልዐኒ - ይብላኝ	/I am sorry for/
በላኒ - በላተኛ	/regular customer hotel or restaurant/
አብልዐ - አበላ	/fed/
ዘረወ - በተነ	/scattered/
ነደ - በገነ	/burnt/
አምኦ - ተጠማ	/was thirsty/
ጸመ - ጸመ	/fasted/
አጽገበ - አጠገበ	/satiated /
አጽጋቢ - አጥጋቢ	/satisfactory/
ጽጋብ - ጥጋብ	/satiety/
ጸገበ - ጠገበ	/ was satiated/
ርገበ - ተራበ	/was hungry/

ዘመነ ርኅብ - ምንዳሴ /ርኅብ፣ የረኅብ ዘመን /famine/
 ምንዳሴ /ርኅብ/ - ረኅብ /hangur/

፩.፲፫. ዐቢይ አንቀጽ /Main Verb/

- ፩. ቀዳማይ /ገላፊ/ Past tense /perfective/
- ፪. ካልላይ /የአሁን እና የመጻሊ/ Present and Future /imperfective/
- ፫. ዘንድ
- ፬. ትዕዛዝ
- ዘንድ እና ትዕዛዝ አንድ ናቸው።
- ሀ. ቀተለ - ገደለ - ገላፊ - Past
- ለ. ይቀትል - ይገድላል - ካልላይ - Present and Future
- ሐ. ይቅትል - ይግደል - ትዕዛዝ Command
- መ. ይቅትል - ይገድል ዘንድ - ዘንድ /...to verbs/

የግሊዝ ግሶችን ወደ ካልላይ፣ ዘንድ፣ ትዕዛዝና ንዑስ አንቀጽ ለመለወጥ ያለው ደንብ

የግሊዝ ግሶች ርባታ በቀዳማይ አንቀጽ ይጀምራል። ከዚያም በደንቡ መሠረት ወደ ተጠቀሱት አናቅጽ ይለወጣል። ይኸም በግስ አርእስቱ ይታወቃል።

፩.፲፬. ግስ አርእስት (Root Verbs)

የግስ አርእስት የምንላቸው የጊዜያትን ግብር የሚመሩ እና በእነርሱ የአረባብ ዘዴ ሌሎች እነርሱን መሰል ግሶች የሚጌዱ መኾናቸውን የሚለዩልን ግሶች ናቸው። እነዚህ የግስ አርእስትም ሕጋዊያን ግሶች /Regular verbs/ ናቸው።

የግስ አርእስት «ሥምንት» ወይም «ሰባት» ሲኾኑ እነዚህም የየራሳቸው መለያ የፊደል ደረጃ አላቸው። እነዚህም በተናጠል ቤት ይባላሉ። ይኹንና እነዚህን የአርእስት ክፍል ለግንዛቤ ይረዳን ዘንድ በአሥራ አንድ ክፍልን እንመለከታቸዋለን። እነዚህም፡-

የፊደል ደረጃ

አነባበብ /Pronunciation/

፩. ቀተለ	ግሊዝ	ግሊዝ	ግሊዝ	የላላ
፪. ቀደሰ	ግሊዝ	ግሊዝ	ግሊዝ	የጠበቀ «ደ» ይጠብቃል
፫. ባረከ	ራብዕ	ግሊዝ	ግሊዝ	የላላ
፬. ደንገወ	ግሊዝ	ላድሰ	ግሊዝ ግሊዝ	የላላ
፭. ማህረከ	ራብዕ	ላድሰ	ግሊዝ ግሊዝ	የላላ

፩. ዴገነ	ጋምስ	ገእዝ	ገእዝ	የላላ
፪. ኖለወ	ሳብዕ	ገእዝ	ገእዝ	የላላ
፫. ቆመ	ሳብዕ	ገእዝ	ገእዝ	የላላ
፬. ሢመ	ጋምስ	ገእዝ		የላላ
፭. ብህለ	ሳድስ	ሳድስ	ገእዝ	የላላ
፮. ገብረ	ገእዝ	ሳድስ	ገእዝ	የላላ

የገስ አርእስቱ የጊዜ ሺደት

የገስ ርባታ በገእዝ ቋንቋ በቀዳማይ አንቀጽ ይጀምርና ወደ መጻሕፍ ይጓዛል። ርባታውም በተውላጠ ስም «ውእቱ» /እሱ/ ይጀምራል።

የገስ አርእስቱን በሥምንት የሚከፍሉት ቀተለ፣ ቀደስ፣ ባረከ፣ አለመረ /ማህረከ/፣ ቆመ፣ ሢመ፣ ብህለ፣ ገብረ በማለት ሲኾን አሁንም በአንዳንድ ቅኔ ቤቶች ተግባራዊ ነው።

ገስን ለማርባት /ወደ ካልኣይ ዘንድ እና ትዕዛዝ ለመለወጥ ቤቱን ማወቅ ያስፈልጋል። ይኸም ቤቱ ማነው? ይባላል። በማን ቤት ይረባል? ማንንስ ይመስላል? በአገባቡ በቀለሙ ቅርጽ ወዘተ።

ወደሰ ቤቱ ቀደስ ነው። ወይም የቀደሰ ቤት ነው።
ነጸረ ቤቱ ቀደስ ነው። ወይም የቀደሰ ቤት ነው።
ነገረ ቤቱ ቀተለ ነው። ወይም የቀደሰ ቤት ነው።
ወደሰ የቀደሰ ቤት የኾነው ስለጠበቀ ነው።

ቀዳማይ አንቀጽ /ገላፊ Past tens/ ካልኣይ /የአሁንፍ/

የመጻሕ/፣ ዘንድ /ትዕዛዝ/ ገዕስ አንቀጽ

፩. ቀተለ - ገደለ	ይቀትል - ይገድላል
ይቅትል - ይገደል	ቀቲል/ቀቲሉት - መገደል
፪. ቀደሰ - አመስገነ	ይቄድስ - ያመስግናል
ይቀድሰ - ያመስገን	ቀድሰ/ቀድሶት - ማመስገን
፫. ባረከ- ባረከ	ይባርክ-ይባርክ
ይባርክ-ይባርክ	ባርክ/ባርኩት-መባረክ
፬. ደንገፀ-ደነገጠ	ይደነገፀ-ይደነገጠል
ይደንገፀ-ይደንገጥ	ደንገፀ/ደንገፀት-መደንገጥ
፭. ማህረከ-ማረከ	ይማህርከ-ይማርከል
ይማህርከ-ይማርከ	ማህርከ/ማህርኩት/መማረከ

፩. ዴገ-ተከተለ	ይዴገን ይከተላል
ይዴገን-ይከተለ	ዴገኛ/ዴገኛት
፪. ኖለወ ጠበቀ	ይኖሉ ይጠብቃል
ይኖሉ-ይጠብቅ	ኖለዎ/ኖለዎት መጠበቅ
፫. ቆመ-ቆመ	ይቀውም-ይቆማል
ይቆም-ይቆም	ቀዊም/ቀዊሞት
፬. ሢመ-ሸመ	ይሠይም ይሸማል
ይሢም-የሹም	ሠዩም/ሠዩሞት
፭. ብህለ-አለ	ይብህሉ-ይላል
ይብሃል-ይበል	ብሂል/ብሂሉት - ማለት
፮. ገብረ-ሠራ	ይገብር-ይሠራል
ይግበር-ይሥራ	ገቢር/ገቢሮት - መሥራት

ማሳሰቢያና ግስታወሻ፡-

እዚኸ ላይ ግሶች ኹሉ እነዚኸን የመሰሉ እንደነዚህ ግሶች በምሉዕ መስለው ላይረቡ ይችላሉ። ይኸም ሕጋውያን /Regular/ እና ሕጋውያን ያልኾኑ /Irregular verbs/ ግሶች መኖራቸውን ያመለክታል።

ምሳሌ፡-	Present	Past
	work	worked
	go	went

ግሶች የመምሰል ደረጃ አላቸው /አንድ እንደራሴ፣ ራሳ፣ ፊታውራሪ .../። ይኸም ሠራዊት ይባላል። ይኸ ማለት ግን ግስ ከግስ ይበልጣል ማለት አይደለም።

የግስ አርእስቱ አንድነትና ልዩነት በለውጥ ጊዜ ቀተለ- የኹሉም መሪ /መራሒ/ ነው።

«ቀደስ» ከ«ቀተለ» የሚለየው በመጥበቁ ነው። ስለኾነም በካልኦይ ጊዜ «ቀ»ን ወደ ንምስ ለውጧል። በዘንድ ጊዜ «ቀ»ን አለወጠም።

ቆመና ሢመ «ውም» እና «ይም»ን በካልኦይ ጊዜ ጨምረዋል።

ማህረክ «ሀ»ን ወደ «ሀ» ለውጧል።

ኖለወ «ወ»ን ይጎርዳል /ይተዋል።።

ባረከ በካልኦይና በዘንድ ተመሳሳይ ነው። የካልኦይ ይጠብቃል። የዘንዱ ተዘርዘር አንድ በአንድ ሳይጠብቅና ሳይዋጥ ይነበባል። እንደ አማርኛው አይደለም። የመጨረሻ ፊደሎች ሳድስ መኾናቸው ካልኦይና ትዕዛዝን ያመለክታሉ።

Verbs: Aspects, Infinitives, Gerundives, Imperatives and Subjunctives.

The main verbs in Ge'ez are perfect and imperfect. Perfect is usually past or completed action. It includes past perfect, past continuous, past participle with the relative pronoun *#* (of). The imperfect one is usually present, continuous and future action. One exception is *ይለ*. The end of all perfect verbs is the 1st order while all imperfect verbs have in the end the 6th order. This is under the pronoun *ወለቱ* (He). The other main verbs are subjunctive (with *ከመ፣ ጎ* *#* or with out), imperative, infinitive and gerundive. The conjugation of a verb or a stem is highly dependant on gender, number, pronouns, demonstratives, ---.

Type of verbs. In the Gospel of *ጌbbā Gərīma*, one can see the preservation of the sound laryngeals and pharyngeals than today. The preservation of sounds helps to identify the type of the verb(not of geminated).Some examples are as follows:

The GGMS	Type	Now
<i>ለበሐ[sabbāhə]</i>	<i>ቀደሰ[k'addasə]</i>	<i>ለበሐ[sabbāhə]</i> -The same
<i>ለበሐ[sabbāhə]</i>	<i>ቀተለ[k'atalə]</i>	<i>ለበሐ[sabbāhə]</i> <i>ቀተለ[k'atalə]</i>
<i>ለሰገ[lassahə]</i> <i>ቀተለ[k'atalə]</i> <i>ለሰገ- [lasshə]</i> ገብ <i>ፈ[ḡbrə]</i> type		
<i>ከለሐ[kallāhə]</i>	<i>ቀደሰ[k'addasə]</i>	<i>ከለሐ[kallāhə]</i> ገብፈ[ḡbrə]
<i>ሃ[ḡ]</i> <i>በኃ[habənnə]</i> type	<i>ቀተለ[k'atalə]</i>	<i>ሃበኃ[habənnə]</i> <i>ቀተለ[k'atalə]</i>

Derivation: Five possible derived forms are present in Ge'ez. Verbs, Prepositions — in Ge'ez, Amharic as well as other Semitic languages can be traced back to earlier verbs, prepositions, —. The changes occurring based on the position of the consonant, vowel with in the root as well as its nature especially, verbs incorporating. As we have seen above a typical verb of conjugation is *qatəb*. This

verb is not affected by Gutturals/h, ḥ .../ except in the causative form (which begins with ḡa). The other verbs, called weak verbs tend to lose or alter their consonants depending on the position of semi vowels and the gutturals and vice versa.

Simple past	causative ḡ	reflexive -
ተተለ	ለተተለ	ተተተለ ለሰተተለ

Nouns, prepositions, verb to have... can also be affected with gutturals and semi vowels. Most Ge'ez words are derived and formed from the stem or the root of verbs. Imperative = ስል Sound = bio Conjunction Independent ones : mazes Occurring only as prefix we occurring only as suffix: hi (common in old time). Adverbs include particles, interrogation, affirmation, or negation, and many others. Interrogative nu, Negative prefix - ḡi, infinitives - ḡoho, Interjections (not so well attested in the literature) ḡa!, ḡah! (signs of sorrow) ḡawisa ! (signifies) so please!. Beta (greeting)

፬ and ፭ as Semi vowels. In Ge'ez language prepositions, nouns, adjectives, 'verb to have' are formed from the root and the stem.

፭ as a vowel is equal to (ḡ)e, (ḡ)i.

Stem	Noun	Gloss
ተየለ	ተየለ	'priest'
[k'əyəsə]	[k'əs]	
ደየለ[የ]	ደየለ	'above'
[dəyɛbə]	[dibə]	
ገየለ[የ]	ገየለ	'to'
[xəyɛbə]	[xəbə]	

ወ and **ይ** direct gainst the traditional rules የግሰ ዐመሉች (Character of verbs) in **አ** and **ሀ**. **ወ** and **የ** - ደጊመ ቃል (repetition of words). It follows its own type, but has sound change. The changes are called ሐርመት in Ge'ez. nongeminated syllables - **አ** - **ዐ**: **ሀ** - **ሐ** - **ገ** push the infinitive to start in the 6th order rather than the 1st order. Eg. መሀረ ምሂር ለአከ ልሊክ.

Sometimes, the gutturals influence the perfect to begin with the sixth order rather than with the 1st order. Example: ብህለ: ገእደ: ጥዕ መ. They also show changes in the passive form (can serve as active) ተ ልል /ተለለ ተምህረ /ተመህረ. For the Loss, in the imperfect forms, ከህለ and ይክል are good examples. ወይከውን ብድብድ ወድልቅልቃት ኩሉ ይበጽሐ [ቱ] ለዛቲ ትውልድ አስመ ትበዝጥ ዓመፃ ወእምበዛጥ ለአከይ :: ወአገዝ ይተካዝ Adverb., come first and then verb. **ወ** (w) and **ይ** were used as vowels. The vowel was kept in writing examples are as follows
በለ - [bəḥə] - 'He feasted' ወሀብኩ [wəḥəbku] - 'I gave' ዘበለዐ [zəyḥəbbi] - 'He (who) ate /have/ had eaten' ዘየበለ [zəyḥəbbi] - 'the greatest (he)' ሞዐ [moḥə] - 'He won' O, v and are Gutturals that are exposed in sound change are preserved ourtho graphically in some of the passages Direct object: ምድረ [mdrə] አምላክ ሕልገግ [s'ggəyətə] direct object አበ [ḥəbə]. **ወ** and **ይ** as vowel are equal to u, o

Stem	Noun	Gloss
አከወ	አኮ	('not', 'it is not')
[ḥəkawə]	[ḥəkko]	
ምወላ		('present', 'have' ...)
[ḥəwəḥə]	[bo]	
ሀለወ	ሀሉ -	present' (v)
[ḥəlləwə]	[ḥəllə]	

If they come at last, they change the last radical in to the 6th order. Examples:

ገበአ; ረርሀ; ጸወወ; ሰብሐ; ሰርሐ.

ግስ አርእስት (Root /Model Verbs) ዝርዝር መንገድ

የግስ አርእስት ማለት ለሌሎች ግሶች መሠረት በመኾን የሚከተሏቸው ግሶች የእነርሱን የአወራረድ ባሕርይ የሚከተሉ እና በአቀማመጣቸው የሚመስሏቸው ናቸው። ይኹን እንጂ እነዚህ ኹሉ ግልፅ የሚሆኑት በዝርዝር ስንመለከታቸው በመኾኑ በመጀመሪያ ግር ሊለን አይገባም። የኾነው ኾኖ ለግስ ርባታ መሠረት መኾናቸውን መዘንጋት የለብንም። የታወቁት የግስ አርእስታት ሥምንት ናቸው። እያንዳንዳቸውም የየራሳቸው ሠራዊት አላቸው።

፩. ቀተለ

፫. ገብረ

፭. ባረከ

፯. ብህለ

፪. ቀደለ

፬. አእመረ

፮. ሢመ

፰. ቆመ

፳.፩ እርባ ግስ (Tense and Nouns formation, including Adjectives)

በመጀመሪያ ግን አንድ በአንድ የሥምንቱን ግሶች ቀለማት በዛትና ዐይነት አንባቢው ማስተዋል ይገባዋል።

፩. ቀተለ

ፍጹም ግእዝ ኾኖ የላለ

፪. ቀደለ

ፍጹም ግእዝ ኾኖ የጠበቀ

፫. ገብረ

ግእዝ ሳድስ ግእዝ ኾኖ የላለ

፬. አእመረ

ግእዝ ሳድስ ግእዝ ኾኖ የላለ

፭. ባረከ

ራብዕ ግእዝ ግእዝ ኾኖ የላለ

፮. ሢመ

ጎምስ ግእዝ ኾኖ የላለ

፯. ብህለ

ሳድስ ሳድስ ግእዝ ኾኖ የላለ

፰. ቆመ

ሳብዕ ግእዝ ኾኖ የላለ

ማንኛውም የቀዳማይ አንቀጽ ግስ ኹሉ ተነሺ መኾኑን በሥርዐተ ንባብ ላይ እናያለን።

፩. ቀተለ --- ገደለ (past tense - ገላፊ) / ቀዳማይ አንቀጽ/

ይቀትል --- ይገድላል (future- ካልኣይ--- ትንቢት ወይም Present Tense - ያሁን ጊዜ)

ይቅትል --- ይገድል ዘንድ / ዘንድ አንቀጽ/

ቀቲል / ቀቲሎት/ -- መግደል/ to kill (infinitive) ንዑስ አንቀጽ/

ቀታሊ -- የገደለ / ቅጽል -- Adjective

ቀታልያን--- የገደሉ /ወንዶች/ / ቅጽል ሲበዛ/

ቀታሊት --- የገደለች / ለሴት ቅጽል ሲሾን

ቀታልያት --- የገደሉ / ለብዙ ሴቶች ቅጽል ሲሾን/

ቅቱል --- የተገደለ / ቅጽል -- Adjective/

ቀታሊ ---ገዳዩ / ስም ሲሾን/

ቀትል --- ውጊያ / ጥሬ ዘር/

ቅትለት --- አገዳደል / ሳቢዘር/

በ ቀተለ ምሳሌ እንሠራና ሌሎችን እንዴት እንደሚወርዱ ካየን በኋላ ሌሎችን በራሳችን መሥራት እንችላለን።

ምሳሌ:-

እነ ቀተልኩ -- እኔ ገደልኩ

እነ አቀትል --- እኔ እገድላለሁ

እነ አቅትል--- እገድል ዘንድ/ ዘንድ አንቀጽ/

እነ አቅትል --- ልገደል / ትዕዛዝ/

አንተ ቀተልክ --- አንተ ገደልክ

አንቲ ቀተልኪ--- ገደልሽ

አንተ ትቀትል --- አንተ ትገድላለህ

አንቲ ትቀትሊ--- ትገድያለሽ

አንተ ቅትል--- አንተ ገደል

አንቲ ትቅትሊ --- ትገድዩ ዘንድ

ንሕነ ቀተልነ --- ገደልን

አንቲ ቅትሊ --- ገደዩ

ንሕነ ንቀትል --- እንገድላለን

አንትን ቀተልክን --- ገደላችሁ /ሴ/

ንሕነ ንቅትል --- እንገድል ዘንድ

አንትን ትቀትላ --- ትገድላላችሁ / ሴ/

ንሕነ ንቅትል --- እንግደል

አንትን ትቅትላ--- ትገድሉ ዘንድ /ሴ/

አንትሙ ቀተልክሙ ---ገደላችሁ /ወ/

አንትን ቅትላ --- ግደሉ /ሴ/

አንትሙ ትቀትሉ ---ትገድላላችሁ/ወ/

ወአቶሙ ቀተሉ --- ገደሉ /ወ/

አንትሙ ትቅትሉ ---ትገድሉ ዘንድ/ወ/

ወአቶሙ ይቀትሉ ---ይገድላሉ/ወ/

አንትሙ ቅትሉ --- ግደሉ/ወ/

ወአቶሙ ይቅትሉ --- ይገድሉ ዘንድ/ወ/

ወአቲ ቀተለ --- ገደለ

ወአቶሙ ይቅትሉ --- ይግደሉ/ወ/

ወአቲ ይቀትል --- ይገድላል

ይአቲ ቀተለት --- ገደለች

ወአቲ ይቅትል --- ይገድል ዘንድ

ይአቲ ትቀትል --- ትገድላለች

ወአቲ ይቅትል --- ይግደል

ይአቲ ትቅትል --- ትገድል ዘንድ / ሴ/

ወአቶን ቀተላ --- ገደሉ /ሴ/

ይአቲ ትቅትል--- ትግደል

ውለቶን ይቅትላ --- ይገድላሉ /ሴ/

ውለቶን ይቅትላ --- ይገድሉ ዘንድ /ሴ/

ውለቶን ይቅትላ --- ይግደሉ /ሴ/

ማስታወሻ:- ሀ. የትንቢት (future) እና የአሁን ጊዜ (Present) በግእዝ

አንድ ዐይነት የግስ አወራረድ / አገባብ/ አላቸው።

ለ. ዘንድ አንቀጽና ትዕዛዝ አንቀጽም እንዲኹ አንድ ዐይነት ናቸው።

ሐ. የግእዝ ግሶች ርባታቸውን የሚያምሩት በቀዳማይ አንቀጽ (past) ነው።

ቀተለን የሚመስሉ ግሶች ነበረ፤ ወረደ፤ ወዘተ ናቸው። ነገር ግን አወራረዳቸው ከቀተለ ሊለዩ ስለሚችሉ ማስተዋል ያስፈልጋል ።

ምሳሌ ወረደ፤ ይወርድ፤ ይረድ

፩. ቀደሰ -- አመሰገን

ይቁድስ --- ያመሰግናል

ይቀድስ --- ያመሰግን ዘንድ

ይቀድስ --- ያመሰግን

ቀድሶ / ቀድሶት/ --- ማመስገን

ቀዳሲ --- ያመሰገን

ቀዳስያን --- ያመሰገኑ

ቀዳሲት --- ያመሰገኑት

ቀዳስያት --- ያመሰገኑ / ሴ/

ቅዱስ --- ምስጉን

ቀዳሲ --- አመሰጋኚ

ቅዳሴ --- ምስጋና

መቅደስ --- ማመስገኛ

ቅድስት --- የተመሰገኑት

፪. ገብረ--- ሠራ፤ ፈጠረ

ይገብር --- ይሠራል

ይገብር --- ይሠራ ዘንድ

ይገብር --- ይሥራ

ገቢር /ገቢርት/ --- መሥራት

ገባሪ --- የሠራ

ገባርያን --- የሠሩ

ገባሪት --- የሠራች

ገባርያት --- የሠሩ /ሴ/

ግቡር --- የተሠራ

ገባሪ --- ሠራ

ግብር --- ሥራ

ግብረት --- አሠራር / አደራረግ/

ምግባር --- በጎ ሥራ

ተግባር --- ሥራ

እንደ ቀደሰ የሚረቡ ግሶች ሰብሐ፤ ጸለየ ናቸው።

እንደ ገብረ የሚረቡ ግሶች ሠምረ፤ ገብረ፤ ነጽሐ ወዘተ . . . ናቸው።

፩. አላመረ --- ዐወቀ	፭. ባረከ --- ባረከ
የአምር --- ያውቃል	ይባርክ --- ይባርካል
ያአምር --- ያውቅ ዘንድ	ይባርክ --- ይባርክ ዘንድ
ያአምር --- ይወቅ	ይባርክ --- ይባርክ
አአምር / አአምርት/ --- ማወቅ	* ባርኮ / ባርኮት/ --- መባረክ
አላማሪ --- ያወቀ	ባራኪ --- የባረከ
አላማርያን --- ያወቁ /ወ/	ባራክያን --- የባረኩ
አላማሪት --- ያወቀች	ባራኪት --- የባረከች
አላማርያት --- ያወቁ /ሴ/	ባራክያት --- የባረኩ /ሴ/
አሙር --- የታወቀ	ቡሩክ --- የተባረከ
አላማሪ --- ዐዋቂ	ባራኪ --- የሚባርክ
ማአምር --- የሚያውቅ	ቡራኪ --- ቡራኪ
አአምር --- ዕውቀት	በረከት --- በረከት

አላመረን የሚመስሉ፣ አጥረዩ፣ አመንተው፣ አመክዩ፣ አመድበለና የመሳሰሉት ናቸው።

እንደ ባረከ የሚረቡ ማህረክ፣ ፃመው፣ ሳቀዩ፣ ወዘተ . . . የመሳሰሉት ናቸው።

፩. ሢመ --- ሾመ	፮. ብህላ --- አለ
ይሠይም --- ይሾማል	ይብህል --- ይላል
ይሢም --- ይሾም ዘንድ	ይብሃል --- ይል ዘንድ
ይሢም --- ይሹም	ይብሃል --- ይበል
ሠዩም / ሠዩሞት/ --- መሾም	* ብሃል/ ብሃሉት/ --- ማለት
ሠያሚ --- የሾመ	በሃሊ --- ያለ
ሠያምያን --- የሾሙ	በሃልያን --- ያሉ
ሠያሚት --- የሾመች	በሃሊት --- ያለች
ሠያምያት --- የሾሙ /ሴ/	በሃልያት --- ያሉ /ሴ/
ሥዩም --- የተሾመ	ብሁል --- የተባለ
ሠያሚ --- ሿሚ	በሃሊ --- የሚል
ሢመት --- ሹመት	ባህል --- አባባል

ሢመን የሚመስሉ ጌሳ፣ ዜነው የመሳሰሉት ናቸው።

ብህሉን የሚመስሉ ጥቂቶቹ ውጎዘ፣ ሥህው፣ ጥዕዩ ናቸው።

፩. ቆመ --- ቆመ

ይቀውም --- ይቆማል

ይቁም ---- ይቆም ዘንድ

ይቁም --- ይቁም

ቀዊም/ ቀዊሞት/ --- መቆም

ቀዋሚ ---- የሚቆም

ቀዋምያን ---- የሚቆሙ

ቀዋሚት ---- የምትቆም

ቀዋምያት ---- የሚቆሙ /ሴ/

ቅውም --- የሚቆም

ቀዋሚ ---- ቋሚ

ቁመት ---- ቁመት

ቆመን የሚመስል ሐረ፣ ሞርቅሐ / ላጠ/ ወዘተ . . . ናቸው።

ማስታወሻ:- የቆሙ፣ የቆመች፣ ያመለገኑ፣ ያመለገነች የምንለው ግሉ በቀዳማይ / በጎላፊ/ ስለረባ እና ቅጽሉች እንደመሾናቸው ኹሉ “ የ” የሚለውን ፊደል ለማመልከት ነው እንጂ ምን ጊዜም ለጎላፊ ወይም ለትንቢት ተብሎ ቅጽልን መከፋፈል አይደለም። ዘቆመት ስንልም ትርጉሙ ቀዋሚ ከሚለው ጋር አንድ ነው። የቆመች፣ ቋሚ ማለት ነው።

፪.፪ ሕገ ወጥ አካሄድ ያላቸው ግሶች። (Irregular Verbs)

ቀዳማይ	ካልአይ	ዘንድ	ትእዛዝ
ወሀበ / ሰጠ/	ይውሀብ፣ ይሀብ	የሀብ	የሀብ
ከሀለ / ቻለ/	ይከል / ይከሀል/	ይከሀል	ይከሀል
ብሀለ/ አለ/	ይብል	ይበል	ይበል
ይቤ / አለ/	ይብል	ይበል	ይበል
ርአየ / አየ/	ይፊኢ	ይርአይ	ይርአ / ይርአይ/
ወድቀ / ወደቀ/	ይወድቅ	ይደቅ	ይደቅ

ድርጊቱ በመካሄድ ላለ (Continuous)ነገር መጠቀም የምንችለው በካልአይ ነው።

ምሳሌ:- ይመጽክ ውለቱ

እንዘ ይመጽክ ውለቱ (እየመጣ ነው ሲመጣ ነው)

በገደብ አንቀጽ ሺደት የሚመሳሰሉ

ሀ	ለ
ቀተለ-ቀቲል/ቀቲሉት	ቀደሱ-ቀድሶ/ቀድሶት
ቆመ	ባረከ
ሢመ	ደገገፀ
ብህለ	ማህረከ
ገብረ	ዴገነ

የግስ አርእስቱን የአለዋወጥ ሺደት ከላይ በደንብ አጠጋ

ማስታወሻ:-

፩. መራጉት/የግስ መነሻ ፊደላት አምስት ናቸው። እነዚህም፡- ግእዝ፣ ራብዕ፣ ገምስ ሳድስ እና ሳብዕ ናቸው። ምሳሌ፡-

በግእዝ- መጽአ/መጣ/
በራብዕ -ባረከ /ባረከ/
በገምስ-ሢመ /ሾመ/ - በአማርኛ የሚነሣ - ሺደ
በሳድስ- ርእየ /አየ/
በሳብዕ - ሐረ /ሄደ/ ናቸው።

፪. ገደብ አንቀጽ ፪ ናቸው። ትርጉማቸው አንድ ነው።

ቀተለ - ገደለ
ሀ. ቀቲል -መግደል -To Kill
ለ. ቀቲሉት - መግደል - To Kill
፫. ዘንድ እና ትዕዛዝ አንድ ነው።

፬. በገደብ አንቀጽ ጊዜ የመጨረሻዎቹ ፊደላት ሳድስ እና ሳብዕ ይለወጣሉ። ቀድሶ/ቀድሶት/ ወይም ከተለወጠው /ከቀድሶ/ «ት»ን በመጨመር ገደብ አንቀጽ ይመሠረታል። ይኸም ቀደስን ለመስለ ነው።

፭.፲፭. የግስ ዐመሎች

፩. ግስ የቋንቋ ጓዝ የዘርና የነባር እክት ወይም ዕቃ ግሴት ማለት ነው፤ ሰማይ ከነግሱ ምድር ከነልብሱ እንዲሉ ተከነጓዙ ሲሉ።

፩ዱ አንቀጽ እስከ ፹ ጥሬው እስከ ፲ መደብ መራባቱና መዘርዘሩ ያንዱ ለብዙ የወንድ ለሴት የሩቁ ለቅርብ እየተሰጠ በመፋለስና በመዋረስ በመመላለስ ነውና።

- ፪. ነጠላ ግስ ከ፪ ፊደል አይወርድም፤ ከ፬ ፊደል አይወጣም፤ ለማድና ባዕድ ሲጨ መር ግን ፭ም ፮ም ፯ም ይኸናል።ከ፯ በላይ ግን አይወጣም።
- ፫. በግስ ያሉ ዐመሎች ደጊመ ቃል፣ እና ሀ ወ ና የ ናቸው።
- ፬. የግስ ዐመሎች ያሉበት ግስ ቤቱን ሳይለቅ ድምጽና መንገድ ይለውጣል።
- ፭. አ-ዐ፣ሀ - ሐ - ኀ ከመላላት በቀር መጥበቅ የሌላቸው ናቸው።
- ፮. ወ ና የ ይጉርዳሉ፣ ድምጽ ይለውጣሉ፣ ራሳቸውንም ይጉርዱና እየዋጡ በጥፋት ይታጣሉ።

ው-

- መድረሻ ወይም መጨረሻ ሲኾን ካልነዩ፣ ሳድስ ይኾን የነበረውን ጉርዶ ካዕብና ሳብዕ ያደርጋል።
- ደጊም ሲኾን በዋራሽ አይጉርድም
- በደጊም ጊዜ ሳድስ ቅጽለንም መካከሉ ካዕብ ይኾን የነበረውን ሳድስ ያደርጋል።
- በቀተለ ሠርዌ ማእከል ሲኾን ያንቀጹ መነሻ ግእዝ ይኾን የነበረውን ጉርዶ ሳብዕ ያደርጋል።
- በ፬ ፊደል ግስ ማእከል ሲኾን ግን ያርእስቱንም ጫፍ እንደ ሥሩ ሳብዕ ያደርጋል።
- ወ ለሦስት ፊደል ግስ መነሻ ሲኾን ጥሬ ዘሩ ፬ ፊደል ይኾን የነበረውን ጉርዶ ፫ ፊደል ብቻ ያደርጋል።
- ወ በላቢ ዘር የሚጉርድበት የማይጉርድበት አለ። ምሳሌ፡- ልደት፣ርደት ሳይጉርድ ውግረት፣ውጎደት. . . እያለ ይኼዳል።
- ሃልሳዩንም ከቀደሰና ከባረከ ቤት በቀር ኹሉን ይጉርዳል።
- ከ፪ቱ ዐመሎች ሲገናኝ አርእስቱ ሳድስ ይኾን የነበረውን ወደ ራሱ ይለውጠዋል። በቀደሰ እና በባረከ ቤት ግን አይጉርድም ቀደሰ፣ወደሰ

ወ መነሻም መድረሻም ማእከልም ኹኖ ካልጉረደው በቀር የግእዝ ቋንቋ ግስ በሳብዕ ቀለም አይነሣም፤ በካዕብ በሳብዕ አይጨርስም ጥሬ ዘሩም በካዕብ በሳብዕ አይነሣም።

አዕማድ

መራሕያነ አዕማድ፡- አ፣ተ፣አስተ፣አን፣አስ።

አ እና ተ መደበኞች ናቸው

ስ እና ን ስሯጽ ይባላሉ።

ለዐግድ፡ አድራጊ አስደራጊ ተደራጊ ተደራራጊ አደራራጊ

አ ፈለሰን በሚመስሉ ግሶች /በጓጉል ግሶች/ የማድረግ እና የማስደረግ ልማድ ይኾናል። ምሳሌ፡- አምጽአ ብሎ አመጣ አስመጣ ማለቱን ያሳያል። በገቢር ግስ ግን የማስደረግ ብቻ ይኾናል።

ተ፡ የመደረግ እና የመደራረግ ልማድ ነው

በ ደ ፣ ዘ ፣ ጠ ፣ ሠሰ፣ ጸፀ፣ ተ ለሚነሡ ግሶች ልማድ ነው።

በሩቆችና አነ ንሕነ በሚሉ በትንቢት፣ በዘንድ፣ በትዕዛዝ ተውጦ፣ ተጉርዶ ይቀራል።

በፀቱ ቅርቦች በትዕዛዝ ብቻ ይገኛል።

ምሳሌ፡- ተሠይመ ይሠየም፣ ተፀምደ ይፀመድ

አስተ፡ መደቡ የማድረግ ነው።

ድርቡ የማድረግና የማስደረግ የመደረግም ነው።

- የማደራረግ ልማድና መደብ መኾኑ ባስደራገው ልማድ በአና በተ መካከል ስ ስሯጽ ኾኖ ስለገባ ነው።
- ሥርወ ቀለሙን አስተቃተለ ብሎ ራብዕ በማድረግ ይታወቃል።
- የማድረግና የማስደረግ ልማድ ነው።
- አስ በአነቱ ማድረግንና ማስደረግን ብቻ ይሻል።
- በተነቱ መደረግን ብቻ ይሻል።

ሥርወ ቀለሙን ግእዝና ሳድስ ያደርጋል ምሳሌ፡- ሐመመ፣ አስተሐመመ፣ ረከበ አስተርከበ፣ ርእየ፣ አርእየ፣ አስተርእየ

አጉ፡ የማድረግና የመደረግ ልማድ የኾናል ምሳሌ፡ ቀልቀለ=አንቀልቀለ
አስና አል፡

- መድረሻ ወይም መጨረሻ ሲኾን ካልአዩ ሳድስ ይኾን የነበረውን ጉርዶ ሣልስ ያደርጋል።
- ያርእስቱን ማዕከል ሣልስ ይኾን የነበረውን ለውጦ ሳድስ ያደርጋል።

በቀተለ ሠርዌ በ፫ ፊደል ግስ ማእከል ሲኾን መነሻው ግእዝ ይኾን ነበረውን ለውጦ እና ጉርዶ ንምስ ያደረጋል።

እንደ አለቃ ኪዳነ ወልድ ገለጸ አ፣ሀ፣የና ወን ዐመለኞች ነውጠኞች ይሏቸዋል። በመካከል እነዚህ ዐመሎች የሌሉበት ግስ በግእዝ በራብዕ ቢነሣ እንጂ በንምስ በሳድስ በሳብዕ ፊደል አይነሣም። በግእዝ መነሣት የዐረብ በራብዕ

መነሣት የሱርስትና የዕብራይስጥ ነው። ገለገም የዕረብ የሱርስት የዕብራይስጥ ወንድም ስለኾነ በነዚህ አካሄድ ይኼዳል። የነዚህም ያራቱ ልሳናት ዘራቸውና ነባራቸው ንባባቸውና ምሥጢራቸው እንደ ወንጌላት ቃል ይገጥማል ልዩነቱ ጥቂት ጥቂት ነው።

ደጊመ ቃል

እንደ ወና እንደ የ ይጉርዳል፤ አጉራረዱ ግን እየቅል ነው
ኹለተኛው ሦስተኛውን ውጦ የጀ ፊደል ግስ ይኾናል።

ጠቢብ	ጠበበ	ጠበ
ነቢብ	ነበበ	ነበ
ነዲድ	ነደደ	ነደ

ደጊመ ቃል፣ ወ ና የ ካልጉረዱት በስተቀር የ ፊደል ግስ አይገኝም።

ዕጥፍ ደጊመ ቃል

ደግደግ፣ ፈልፈለ፣ በልበል...

፪.፲፮. የርባታ ዐይነቶች /አዋትወ ርባሕ/

ርባታ በ፲ መደብ አስከ ፹ ይዘምታል።

የርባታ ስሞች ፫ ናቸው። እነዚህም፦

ዐቢይ

ንዑስ

ደቂቅ

አሥራው /ይ፣ ት፣ ን፣ እ/

/የካልኣይና የዘንድ አናቅጽ ቅጥያዎች/

አሥራው በግስ የለውጥ ኪደት ጊዜ የምንጠቀምባቸው ወይም ቀዳማይ እን ቀጽን ወደ ካልኣይ እና ዘንድ ወይም ትዕዛዝ አንቀጽ የምንለውጥባቸው ቅጥያዎች ናቸው። ይ በውእቱ /እሱ/ ለረባ ግስ/ ካልኣይ /የአሁንም ይኾናል/ ዘንድ/ትዕዛዝ እነ እ /I will/ እ

አንተ ት/ተ-የግሱ መጀመሪያ ሐ፣ አ፣ ዐ ሲኾን/ ት/ተ/ በትዕዛዝ - አይኾንም

አንቲ ት... ኢ/አናባቢ/ ተበሐ፣አ፣ሀ/ ት...ኢ/አናባቢ /ተ/

አንትሙ ት...ኡ/አናባቢ/ ት...ኡ /አናባቢ/

አንትን ት-ኣ/ /you will/

ንሐነ ን /we will/ እ

ውእቱ ይ/የ/ የግሱ ፊደል ሐ፣ አበኾነ/ ይ /የ/ /ን፣አ በኾነ- ያ/ ...እ

ይእቲ ትእ

ውእቶሙ ይ...ኡ /አናባቢ/ /They will/

ውእቶን ይ...ኣ/ አናባቢ/ /They will/

ግሳባቢያ፡- እነዚኸ ቅጥያዎች ሲሾኑ የግሱ ለውጥ ደግሞ እንደ ቤቱ/ እንደ ግሱ አርእስቱ/ ይወሰናል። ምሳሌ ለተጠቀሰው ምሳሌ፡- መጽሐ-በገብረ /በቀተለ/ ቤት ይረባል።

መጽሐ=መጣ

ካልኣይ

እነ	እመጽእ እመጣለሁ	እምጽእ - እመጣ ዘንድ /ልምጣ
እንተ	ትመጽእ	You (will) come ትምጽእ /ነፃ/
እንቲ	ትመጽእ	You (will) come ትምጽእ /ንፃ/
እንትሙ	ትመጽኡ	You (will) come ትምጽኡ /ንዐ/
እንትን	ትመጽእ	You (will) come ትምጽእ
ንሕነ	ንመጽእ	We (will) come ንምጽእ
ውእቱ	ይመጽእ	He (will) come(s) ይምጽእ
ይእቲ	ትመጽእ	She (will) come(s) ትምጽእ
ውእቶሙ	ይመጽኡ	They (will) come ይምጽኡ
ውእቶን	ይምጽኣ	They (will) come ይምጽኣ

ነፃ፣ ንፃ፣ ንዐ - ለትዕዛዝ ናቸው።

ግሳባቢያ፡- ሐ/ሀ/፣ ወ፣ አ/ዐ/፣ የ የኢሕጋውያን ግሶች መታወቂያዎች በመሾናቸው ሌላ ጊዜ እንማራቸዋለን።

፩.፲፯. የግሱ እርባታ በዐሥሩ መራሕያን

፩. በገላፊ - ቀዳማይ አንቀጽ /past tense/

፪. በካልኣይ- በአሁን እና በመጻእ /Present and Future/

፫. በንዑስ አንቀጽ - Infinitive

፬. በዘንድ እና ትዕዛዝ - /Jussive and subjete/

፩. ጎላፊ - ቀዳማይ አንቀጽ /past tense - ነበረ - ተቀመጠ sat

ሀ. እነ /እኔ/	ነበርኩ	I sat	ተቀመጥኩ
አንተ /አንተ/	ነበርክ	You sat	ተቀመጥክ
አንቲ /አንቺ/	ነበርኪ	You sat	ተቀመጥሺ
አንትሙ /እናንተ/	ነበርኩሙ	You sat	ተቀመጣችኩ
አንትን /እናንተ/	ነበርክን	You sat	ተቀመጣችኩ
ንሕነ /እኛ/	ነበርነ	We sat	ተቀመጥን
ውእቱ /እርሱ/	ነበረ	He sat	ተቀመጠ
ይእቲ /እርሷ/	ነበረት	She sat	ተቀመጠች
ውእቶሙ /እነርሱ/	ነበሩ	They sat	ተቀመጡ
ውእቶን /እነርሱ/	ነበሩ	They sat	ተቀመጡ

እዚኸ ላይ እንግሊዝኛው ባለቤቱ /Pronoun/ ካልተጻፈ ግሱ ተመሳሳይ ነው። በግእዙና በአማርኛው ግን ተውላጠ ስሙ በቅጥያው /በግሱ ቅጥያ/ ይታወቃል።

sit-sat - Irregular verb /ኢ-ሕጋዊ ግስ ነው/

ለ. Work - worked ሠራ-Regular ግስ ነው ገበር - ገብረ- ሠራ ከሕጋዊ ግስ መሠረቶች አንዱ ነው።

ማስታወሻ፡- በግእዝ የጎላፊ ግሶች ቅጥያዎች አንድ ዐይነት ናቸው። የግሱ የመጨረሻ ፊደል ቀ፣ ገ፣ ከ፣ ነ ከኾነው ውጪ በእንግሊዝኛው ግን ሕጋዊያን ግሶች ed/በቀዳማይ - ጊዜ ሲጨምሩ/ በኢሕጋዊያን ግሶች ጊዜ ግን የተለያየ አካሄድ አላቸው። በግእዝ ቋንቋ በካልኦይ ጊዜ በየቤቱ ይረባል።

make - made

work - worked

ገብረ

እነ	ገበርኩ	ሠራኹ	I worked /made/
አንተ	ገበርክ	ሠራክ	You worked /made/
አንቲ	ገበርኪ	ሠራሺ	You worked /made/
አንትሙ	ገበርኩሙ	ሠራችኩ	You worked /made/
አንትን	ገበርክን	ሠራችኩ	You worked /made/
ንሕነ	ገበርነ	ሠራን	We worked /made/

ወለቱ	ገብረ	ሠራ	He worked /made/
ይለቲ	ገብረት	ሠራች	She worked /made/
ወለቶሙ	ገብሩ	ሠሩ	They worked /made/
ወለቶን	ገብራ	ሠሩ	They worked /made/

ለዋጭ ፈጽላቱ ገብረ - ሠራ - worked

ገለጽ		አማርኛ	እንግሊዝኛ
/ልባን እንግልጣ/			
እነ	ኩ	ሁ/ኹ	ed
እንተ	ከ	ሀ/ከ	ed
እንቲ	ኪ	ሸ/ኪ	ed
እንትሙ	ከሙ	ችሁ/	ed
እንትን	ከን	?	
ንሕነ	ነ	ን	ed
ወለቱ -	-	-	
ይለቲ	ት	ች	ed
ወለቶሙ	ኡ /አናባቢ/	ኡ /አናባቢ/	ed
ወለቶንን	/አናባቢ/	ኡ/አናባቢ/	ed

ሐ. ሐረ - ሽደ

ሐዋር/ሐዋርት - መሽደ

ሐረ/ሄደ - ባለሁለት ፈጽላት ግስ ነው::

እነ	ሐርኩ	እኔ	ሽደኩ	I went
እንተ	ሐርከ	እንተ	ሽደክ	You Went
እንቲ	ሐርኪ	እንቺ	ሽደሽ	You Went
እንትሙ	ሐርከሙ	እናንተ	ሽዳችኹ	You Went
እንትን	ሐርከን	እናንተ	ሽዳችኹ	You Went
ንሕነ	ሐርነ	እኛ	ሽደን	We Went
ወለቱ	ሐረ	እሱ	ሽደ	He Went
ይለቲ	ሐረት	እሷ	ሽደች	She Went
ወለቶሙ	ሐሩ	እነሱ	ሽዱ	They Went
ወለቶን ሐራ		እነሱ	ሽዱ	They Went

ግስተወሻ፡- በውእቱ እና በይእቲ ጊዜ በግእዝ ሐረ የሚለው ፊደል በግእዝ ይነገራል። በውእቶሙ እና በውእቶን ደግሞ መጨረሻ ፊደሉ ረ በውእቶሙ ወደ ካዕብ እና በውእቶን ወደ ራብዕ በአናባቢዎች ብቻ ቅርጹን ይለውጣል እንጂ ሌላ ተጨማሪ ቅጥያ የለም። ከዚህ ውጭ በአንተ አንተ አንቲ አንትሙ አንትን፤ ንሕን የግሱ የመጨረሻ ፊደል የግድ ወደ ሳድስ መለወጥ ይኖርበታል። እዚኸ ላሁን የእንግሊዝኛው ኅላፊ ግሱን go? Went ይላል። በኅላፊ ጊዜ።

በግእዝና በአማርኛ ባለቤቱ በግሱ ይታወቃል። «እኔ ሔድኩ» በማለት ፋንታ «ሔድኩ» ቢል በቂ ነው። እኔ የሚለው ባለቤት በውስጠ ተዐውቆ አለና። በእንግሊዝኛው ግን የግድ ባለቤቱ መገለጥ አለበት።

መ. የኅላፊ ኢሕጋዊያን በቀ፣ ገ፣ ከ፣ ነ የሚጨርሱ ግሶች ናቸው። ምሳሌ

ባረከ - አመስገን፣ ባረከ /-blessed

ባርኮ /ባርኮት - ማመስገን To bless

እነ	ባረኩ	I blessed
አንተ	ባረከ	You blessed
አንቲ	ባረኪ	You blessed
አንትሙ	ባረክሙ	You blessed
አንትን	ባረክን	You blessed
ንሕን	ባረክነ	We blessed
ውእቱ	ባረከ	He blessed
ይእቲ	ባረክት	She blessed
ውእቶሙ	ባረኩ	They blessed
ውእቶን	ባረካ	They blessed

በአምስቱ መራሕያን

እነ	ባረክኩ ሳይኾን እነ ባረኩ
አንተ	ባረክከ ሳይኾን አንተ ባረከ
አንቲ	ባረክኪ ሳይኾን አንቲ ባረኪ /ሲነበብ/
አንትሙ	ባረክክሙ ሳይኾን አንትሙ ባረክሙ
አንትን	ባረክክን ሳይኾን አንትን ባረክን ይባላል።

ስለኾነም ኩ፣ ከ፣ ኪ፣ ክ ጠብቀው ይነበባሉ። እንደዚሁ ኹሉ የግስ የመጨረሻ ፊደላት ቀ፣ ገ፣ ከ ሲኾኑ ጠብቀው ይነበቡ። «ኑ» ከኾነ ደግሞ በንሕ ነ ጊዜ ጠብቆ ይነበባል።

ኮነ ኾነ /Become - ኮነ የሚሰብ ግስ /ገቢር/ ነው።

እነ ኮንኩ ሐኪመ I become a doctor.

አንተ ኮንከ ሐኪመ you become a doctor.

አንቲ ኮንኪ ሐኪሚተ you become a doctor.

ንሕነ ኮነ ከመ አባግዕ እንደ በጌች ኾን።

አጥመቀ

አከለኛ

በበከ

ባረከ

ኮነ እነዚህን የመሰሉ ግሶች የገላፊ አንቀጽ ኢሕጋውያን ናቸው።

ወ. አእመረ - ዐወቀ - knew

To know /knowing

አእመረ- ባለ ዐራት ቀለማት ግስ ነው።

እነ	አእመርኩ	I knew	ዐወቅኩ
አንተ	አእመርከ	You knew	ዐወቅሺ
አንቲ	አእመርኪ	You knew	ዐወቅኹ
አንትሙ	አእመርከሙ	You knew	ዐወቃችኹ
አንትን	አእመርከን	You knew	ዐወቃችኹ
ንሕነ	አእመርነ	We knew	ዐወቅን
ወአቱ	አእመረ	He knew	ዐወቀ
ይእቲ	አእመረት	She knew	ዐወቀች
ወእቶሙ	አእመሩ	They knew	ዐወቁ
ወእቶን	አእመራ	They knew	ዐወቁ

ረ. ይቤ- በግእዝ ለየት ያለ ግስ በገላፊም በካልካይም የራሱ አካሄድ ያለው ኢሕጋዊ ግስ «ይቤ» «አለ» ነው። የይቤን ዝርዝር በሌላ ጊዜ የምናየው ሲኾን ባሁኑ በገላፊ ጊዜ እንዴት እንደተለየ እናስተውል። ይቤ ለየት ያለበት የሚጀምረው በላድስ ሲኾን የሚጨርሰው በኃምስ ስለኾነ ነው።

አነ	እቤ	አልኩ	I said
አንተ	ትቤ	አልክ	You said
አንቲ	ትቤሊ	አልሺ	You said
አንተሙ	ትቤሉ	አላችኹ	You said
አንትን	ትቤላ	አላችኹ	You said
ንሕነ	ንቤ	አልን	We said
ውእቱ	ይቤ	አለ	He said
ይእቲ	ትቤ	አለች	She said
ውእቶሙ	ይቤሉ	አሉ	They said
ውእቶን	ይቤላ	አሉ	They said

ምልግድ

የሚከተሉትን ግሶች ወደ ካልአይና ወደ ዘንድ ለውጥ ምሳሌ ወደሰ አመሰገን /የጠበቀ ነው/

ይዌድስ ያመሰግናል

ይወድስ ያመሰግን/ያመሰግን ዘንድ። ቤቱ ቀደሰ ነው

የጠበቀ ምልክቱ /●/ ነው

ካልአይ	ዘንድ	ቤቱ
፩. ዘመረ	_____	_____
፪. ነጸረ	_____	_____
፫. ወፅኦ	_____	_____
፬. ቀደመ	_____	_____
፭. ጌሠ	_____	_____
፮. ጸመ	_____	_____
፯. ረከበ	_____	_____
፰. ኖመ	_____	_____
፱. ኮነ	_____	_____
፲. ሰምዐ	_____	_____
፲፩. ተንበለ	_____	_____
፲፪. ከበበ	_____	_____

የግስ ለውጥ ኪደትን በግስ አርእስት መሠረትነት ሕጋውያን አንቀጾች ከገላፊ /ቀዳማይ/ ወደ ካልኣይ /የአሁን እና መጻኢ/ ዘንድ ትዕዛዝ እና ንዑስ አንቀጽ እንዴት በዐሥሩ መራሕያን እንደሚረቡ ተመልክተናል። አሁን ደግሞ የግሶችን ኪደት በኩለተኛው ዐቢይ አንቀጽ በካልኣይ አንቀጽ በዘርዘር እንማራለን።

፩. ካልኣይ /ኩለተኛ/ አንቀጽ፡- ይኸ አንቀጽ የአሁን /Present/ እና የመጻኢ /Future/ አንቀጾችን የጊዜ ለውጥ ሂደትን ይይዛል። ለዚህም ከአማርኛ የግስ እርባታ ጋር እያገናኘን እንመለከታለን።

፩.፲፮. የአማርኛ የግስ ርባታ መንገድ

ንዑስ አንቀጽ	ገላፊ /ቀዳማይ/	ካልኣይ	ግልሳይ
፩. መብላት	በላ	ይበላል	ይበላ/ ይበላ ዘንድ
፪. መናገር	ተናገረ	ይናገራል	ይናገር/ ይናገር ዘንድ
፫. መዋሸት	ዋሸ	ይዋሸል	ይዋሸ/ ይዋሸ ዘንድ
፬. መሞት	ሞተ	ይሞታል	ይሙት/ ይሞት ዘንድ
፭. መርገጥ	ረገጠ	ይረገጣል	ይርገጥ/ ይረገጥ ዘንድ
፮. መቀመጥ	ተቀመጥ	ይቀመጣል	ይቀመጥ/ይቀመጥ ዘንድ
፯. መሄድ	ኼደ	ይኼዳል	ይኼድ/ ይኼድ ዘንድ
፰. ማስተባበር	አስተባበረ	ያስተባብራል	ያስተባብር/ያስተባብር ዘንድ

እዚኸ ሳይ በላ፣ ተናገረ፣ ዋሸ፣ ሞተ፣ ረገጠ፣ ተቀመጠ፣ ኼደ፣ አስተባበረ ለአማርኛው የሕጋውያን ግሶች /Regular verbs/ ቤት አርእስት ናቸው። ስለኾነም የሚከተሉት ግሶች ቤቶች እንማን እንደ ኾኑ ለመለየት እንሞክራለን።

ገላፊ ቤቱ	ካልኣይ	ትዕዛዝ/ ዘንድ	ንዑስ አንቀጽ
ቀዳ በላ	ይቀዳል	ይቅዳ/ይቀዳ ዘንድ	መቅዳት
ተዋረደ ተናገረ	ይናገራል	ይናገር/ይናገር ዘንድ	መናገር
ዋሸ ዋሸ	ይዋሻል	ይዋኝ/ይዋኝ ዘንድ	መዋኝት
ጮኸ ሞተ	ይጮኻል	ይጩኸ/ይጮኸ ዘንድ	መጮኸ
ወደቀ ረገጠ	ይወድቃል	ይውደቅ/ይወድቅ ዘንድ	መውደቅ
ተከደን ተቀመጠ	ይከድናል	ይከደን/ይከድን ዘንድ	መከደን
አስተናገደ አስተባበረ		ያስተባብራል/ያስተባብር ዘንድ	ማስተባበር

የገለዝ ግስ ርባታ መንገድ

ገላፊ	ካልኣይ	ትዕዛዝ/ ዘንድ	ገዑስ አንቀጽ
ቆመ-ቆመ	ይቀውም-ይቆማል	ይቁም-ይቆም ዘንድ /ይቁም	ቀዊም/ቀዊሞት
ሢመ/ሾመ/	ይሠይም	ይሢም	ሠዪም/ሠዪሞት
ቀተለ /ገደለ/	ይቀትል	ይቅትል	ቀቲል/ቀቲሎት
ባረከ/ባረከ/	ይባርክ	ይባርክ	ባርክ/ባርክት
ደንገፀ/ደንገጠ/	ይደነግፅ	ይደንግፅ	ደንገፆ /ደንገፆት
ማህረከ/ማረከ/	ይማህርክ	ይማህርክ	ማህርክ/ማህርክት
ብህለ /አለ/	ይብህል	ይብሃል	ብሂል/ብሂሎት
ገብረ/ሠራ/ይገብር	ይገብር	ይገበር	ገቢር /ገቢርት
ዴገነ/ተከተለ/	ይዴገን	ይዴገን	ዴገኖ/ዴገኖት
ኖለወ/ጠበቀ/	ይኖሉ	ይኖሉ	ኖልዎ/ኖልዎት
ቀደሰ/አመሰገነ	ይቄድስ	ይቀድስ	ቀድሶ/ቀድሶት

አንዳንድ የአማርኛውና የገላዜ አርእስት ሺደት ተመሳሳይነት

ገላፊ - ትዕዛዝ

ገላፊ - ትዕዛዝ

ቆመ ይቁም

ሞተ ይሙት

ሢመ ይሢም

ኼደ ይኼድ

የሚከተሉት ግሶች እንዴት ወደ ካልኣይ ይለወጣሉ፡፡ ይኸም የሚታወቀው በቤት ነው፡፡

ገላፊ	ቤቷ	ካልኣይ
ሞተ	ቆመ	ይመውት
ጌሠ	ሢመ	ይገይሰ
ነጸረ	ቀደሰ	ይኔጽር
ተንበለ	ደንገፀ	ይተነበል

ካልኣይን በዐሥሩ መራሕያን

፩. ሰገደ-ሰገደ-	ቤቱ ቀተለ	
አነ-እሰግድ	እኔ- እሰግዳለኹ	እቀትል- እገድላለኹ
አንተ-ትሰግድ	አንተ- ትሰግዳለኽ	ትቀትል-ትገድላለኽ
አንቲ-ትሰግዲ	አንቺ- ትሰግዳለሽ	ትቀትሊ-ትገድሊያለሽ
አንትሙ- ትሰግዱ	እናንተ- ትሰግዳላችኹ	ትቀትሉ- ትገድላላችኹ
አንትን- ትሰግዳ	እናንተ- ትሰግዳላችኹ	ትቀትላ- ትገድላላችኹ

ንሕኑ ንሰግድ	እኛ- እንሰግዳለን	ንቀትሉ- እንገድላለን
ወእቲ- ይሰግድ	እርሱ - ይሰግዳል	ይቀትሉ- ይገድላል
ይእቲ- ትሰግድ	እርሷ- ትሰግዳለች	ትቀትሉ- ትገድላለች
ወእቶሙ- ይሰግዱ	እነርሱ - ይሰግዳሉ	ይቀትሉ- ይገድላሉ
ወእቶን- ይሰግዱ	እነርሱ - ይሰግዳሉ	ይቀትላ- ይገድላሉ

፪. ኖመ = ተኛ - ቤቱ - ቆመ

እኑ እነውም	- እተኛለኹ	እቀውም- እቆማለኹ
እንተ- ትነውም	- ትተኛለኽ	ትቀውም- ትቆማለኽ
እንቲ- ትነውሚ	- ትተኛለሺ	ትቀውሚ- ትቆሚያለሽ
እንትሙ- ትነውሙ	- ትተኛላችኹ	ትቀውሙ- ትቆማላችሁ
እንትን- ትነውማ	- ትተኛላችኹ	ትቀውማ- ትቆማላችኹ
ንሕኑ ንነውም	- እንተኛለን	ንቀውም- እንቆማለን
ወእቲ- ይነውም	- ይተኛል	ይቀውም- ይቆማል
ይእቲ- ትነውም	- ትተኛለች	ትቀውም- ትቆማለች
ወእቶሙ- ይነውሙ	- ይተኛሉ	ይቀውሙ- ይቆማሉ
ወእቶን- ይነውማ	- ይተኛሉ	ይቀውማ- ይቆማሉ

፫. መጽእ=መጣ ቤቱ - ገብረ /ሠራ/

እኑ - እመጽእ- እመጣለኹ	I/will/ come	እገብር- እሠራለኹ
እንተ - ትመጽእ- ትመጣለኽ	You/will/ come	ትገብር- ትሠራለኽ
እንቲ - ትመጽእ- ትመጣለሺ	You/will/ come	ትገብር- ትሠራያለሺ
እንትሙ - ትመጽእ- ትመጣላችኹ	You/will/ come	ትገብሩ- ትሠራላችኹ
እንትን- ትመጽእ- ትመጣላችኹ	You/will/ come	ትገብሩ- ትሠራላችኹ
ንሕኑ ንመጽእ- እንመጣለን	We/will/ come	ንገብር- እንሠራለን
ወእቲ- ይመጽእ- ይመጣል	He/will/ come/s/	ይገብር- ይሠራል
ይእቲ- ትመጽእ- ትመጣለች	She/will/ come/s/	ትገብር- ትሠራለች
ወእቶሙ - ይመጽኡ- ይመጣሉ	They/will/ come	ይገብሩ- ይሠራሉ
ወእቶን- ይመጽኡ- ይመጣሉ	They /will/ come	ይገብሩ - ይሠራሉ

፬. ቀደስ = አመሰግኑ- ቤቱ - ቀደስ

እኑ እቂድሱ- አመሰግናለኹ	I/will/ Praise	/እቂድሱ/
እንተ- ትቂድሱ- ታመሰግናለኽ	You /will/ Praise	/ትቂድሱ/
እንቲ- ትቂድሱ- ታመሰግኖለሺ	You /will/ Praise	/ትቂድሱ/

አንትሙ- ትቄድሱ- ታመሰግናላችኹ	You /will/ Praise	/ትቄድሱ/
አንትን- ትቄድሳ- ታመሰግናላችኹ	You /will/ Praise	/ትቄድሳ/
ንሕነ- ንቄድሱ- እናመሰግናለን	We /will/ Praise	/ንቄድሱ/
ወእቱ- ይቄድሱ- ያመሰግናል	He /will/ Praise	/ይቄድሱ/
ይእቲ- ትቄድሱ- ታመሰግናለች	She /will/ Praise	/ትቄድሱ/
ወእቶሙ- ይቄድሱ- ያመሰግናሉ	They /will/ Praise	/ይቄድሱ/
ወእቶን- ይቄድሳ- ያመሰግናሉ	They /will/ Praise	/ይቄድሳ/

የሚከተሉት ግሶች እንዴት ወደ ካልኦይ ይለወጣሉ፡፡ ይኸም የሚታወቀው በቢት ነው፡፡

ገላፊ ቤቱ ካልኦይ

ሞተ	ቆመ	ይመውት
ጌሰ	ሢመ	ይገይስ
ነጻረ	ቀደሰ	ይኔጽር
ተንበለ	ደንገፀ	ይተነበል

ካልኦይን በዐሥሩ መራሕያን

፩. ሰገደ = ሰገደ- ቤቱ ቀተለ

አነ- አሰገድ	እኔ- አሰግዳለኹ	እቀትል- አገድላለኹ
አንተ- ትሰገድ	አንተ- ትሰግዳለኽ	ትቀትል- ትገድላለኽ
አንቲ- ትሰገዳ	አንቲ- ትሰግዳለሽ	ትቀትሊ- ትገድሊያለሽ
አንትሙ- ትሰገዱ	እናንተ- ትሰግዳላችኹ	ትቀትላ- ትገድላላችኹ
ንሕነ- ንሰገድ	እኛ- እንሰግዳለን	ንቀትል- እንገድላለን
ወእቱ- ይሰገድ	እርሱ - ይሰግዳል	ይቀትል- ይገድላል
ይእቲ- ትሰገድ	እርሷ- ትሰግዳለች	ትቀትል- ትገድላለች
ወእቶሙ- ይሰገዱ	እነርሱ - ይሰግዳሉ	ይቀትሉ- ይገድላሉ
ወእቶን- ይሰገዱ	እነሱ - ይሰግዳሉ	ይቀትላ- ይገድላሉ

፪. ደንገፀ- ፈራ - ቤቱ - ደንገፀ

እነ - እደነገፀ - አፈራለኹ

አንተ - ትደነገፀ - ትፈራለኽ

አንቲ - ትደነገፂ - ትፈራያለሽ

አንትሙ - ትደነገፁ - ትፈራላችኹ

አንትን - ትደነግግ - ትፈራላችሁ
 ንሕነ - ንደነግፀ - እንፈራለን
 ውእቱ - ይደነግፀ - ይፈራል
 ይእቲ - ትደነግፀ - ትፈራላች
 ውእቶሙ - ይደነግፀ - የፈራሉ
 ውእቶን - ይደነግግ - ይፈራሉ

፩. ሢመ - ሾመ

አነ- እሠይም- አሾማለኹ
 አንተ - ትሠይም - ትሾማለኽ
 አንቲ - ትሠይሚ - ትሾሚያለሺ
 አንትሙ - ትሠይሙ - ትሾማላችሁ
 አንትን - ትሠይማ - ትሾማላችሁ
 ንሕነ - ንሠይም - እንሾማለን
 ውእቱ - ይሠይም - ይሾማል
 ይእቲ - ትሠይም - ትሾማለች
 ውእቶሙ - ይሠይሙ - ይሾማሉ
 ውእቶን - ይሠይማ - ይሾማሉ

ማሳሰቢያ፡- የተመለከትነው ርባታ በሕጋዊነት ግሶቹ /Regular verbs/ ነው፡፡

ማጠቃለያ

መጽአ = መጣ

የካልኦይ ቅጥሮች

አነ- እመጽአ- እመጣለኹ	አ-አ /የግላዝ/ እ...ለኹ /የአማርኛው/
አንተ- ትመጽአ- ትመጣለኽ	ት... እ /አናባቢ/ ት... ለኹ
አንቲ- ትመጽአ- ትመጫለሺ	ት... ኢ /አናባቢ/ ት... ጫለሺ
አንትሙ - ትመጽአ - ትመጣላችሁ	ት.... ኡ » ት.... ላችሁ
አንትን - ትመጽአ - ትመጣላችሁ	ት... ኣ » »
ንሕነ - ንመጽአ - እንመጣለን	ን.... እ » እን ለን
ውእቱ - ይመጽአ - ይመጣል	ይ.... እ » ይ..... ል
ይእቲ - ትመጽአ - ትመጣለች	ት.... እ » ት.... ለች
ውእቶሙ - ይመጽአ - ይመጣሉ	ይ... ኡ » ይ..... ሉ
ውእቶን - ይመጽአ - » ይ.... ኣ » »	

የቅጥሮች ዝርዝር አንዳንዴ አንደ ቤቱ ይለያያል፡፡

ፖላሚኒ

ትዕዛዝ፡- የሚከተሉትን አናቅጽ እንደ ቤታቸው ወደ ካልኦይ በመለወጥ የሚሰማማቸውን ቃል ምረጥ። ለግንዛቤ ያኽል የሚጠብቁትን ግሶች እንለያልን።

፩. አንተ ትዜምር መዝሙረ ካለ እነ _____ ላዕለ ዐራትየ

ሀ. እነውም ለ. ኖምኮ ሐ. ትነውም መ. ይነውም

፪. ትቀውም ማርታ ቅድመ ቤተ መቅደስ ካለ _____ አስቴር ቅድመ አቡሃ

ሀ. ይደነግፃ ለ. ትደነግፃ ሐ. ይደነግፁ መ. ደንገፀት ሠ. ትደነግፁ

፫. ይመጽእ ዮሐንስ ንብ ታቦር ካለ _____ ኤልያስ ንጉሠ በላዕሊን

ሀ. ይሠይም ለ. ይሢም ሐ. ሢመ መ. ይሠይሙ

፬. _____ አንስት ንብ መስቀሉ ለኢየሱስ

ሀ. ቆማ ለ. ይቀውማ ሐ. ቆምክን መ. ሐ ወ ለ ሠ. ኹሉም

፭. ቅድሚክ እግዚአ _____ ወንሴብሐክ

ሀ. ንሰግድ ለ. እሰግድ ሐ. ይሰግድ መ. ይሰግዳ ሠ. ሰገድን

፮. አሜሃ ይመጽእ ክርስቶስ ካለ አሜሃ _____ ፍስሐ

ሀ. ኮነ ለ. ይከውን ሐ. ይኩን መ. ንከውን

፯. ወ _____ የም በትሕትና በቅድመ ዝንቱ ምሥጢር ግሩም

ሀ. ንቀውም ለ. እቀውም ሐ. ትቀውም መ. ኹሉም

፰. ተከዘ= ተከዘ፣ አዘነ። የጠበቀ ግስ ነው። ተከዘ የጠበቀ ግስ ነው።

ለምንት _____ ነፍሰየ።

ሀ. ትቴዘኪ ለ. ተከዘኪ ሐ. ተከዘት መ. ተከዛ ሠ. ኹሉም

፱. አምላክነሰ ንይልነ ወጸወንን ውእቱ በእንተዝ _____

ሀ. ንፈርህ ለ. ኢንፈርህ ሐ. ፈራህነ መ. ፈራህኩ

፲. ተወከል ቦቱ ወውእቱ _____ ለከ

ሀ. ንብረ ለ. ይንብር ሐ. ንንብር መ. ንብሩ

፲፩. ምስለ ጻድቅ ትጻድቅ ወምስለ ኅሩይ ኅሩየ _____

ሀ. ትከውን ለ. ኮንከ ሐ. ትከውኒ መ. ኮንከሙ

፲፪. ትፀንሲ ወ _____ ወልደ

ሀ. ወለድኪ ለ. ትወልዳ ሐ. ወለደት መ. ትወልድ

Perfect-Imperfect (Future and Present)

Perfect		Imperfect (future and present)
<i>The GGMS and GIMS > GCTP and GPTP</i>		
Perfect or Past	Imperfect	Gloss/Meaning
ገዥ	ይገዥ > ይገዥ	'they/ will praise'
በበዩ	ያግባዩ > ያግባዩ	'they/ will enlarge' (like Amharic.) make great'
ገዥ	ይገዥ-ይገዥ	'he is guilty'
ተዩ	ይተዩ > ይተዩ	'they will drink'
ለሐው	ይለሐው > ይለሐው	'they /he will cry'
ሐረ	ይሐረ > ይሐረ	'he will go'
ገለፈ	ይገለፍ > ይገለፍ	'he will pass'

The imperfect forms like ያግባዩ (like Amharic.) seem to follow the regular rule. In this case, Ge'ez and Tigrigna share similar positions.

Imperfect- Perfect. The Ge'ez imperfects vary from time to time. They were influenced by the third order during the formation from the perfect to the imperfect. The following words taken from the GGMS and GIMS could be sample examples. ዘያግባዩ > ዘያግባዩ :: መሰለሙ (is like Amharic, for the second radical is changed into the sixth order) > መሰለሙ :: አይፈላዩ > አይፈላዩ :: ሐዘኑ (ገብረ type) > ሐዘኑ (ቀተለ type) :: ያስተረክብ :: (like Amharic) > ያስተረክብ :: ዘቀተለከሙዎ > ቀተለከምዎ :: ይገዥ > ገዥ :: ዘይፈላዩከሙ > ዘይፈላዩከሙ :: ታከም > ታከም :: ዘይከም > ዘይከም :: ይፈላዩዎ (Here = ለ is not changed into the sixth order despite ይ being present after it) > ይፈላዩዎ :: ትሃቶን > ትሃቶን / Juss. :: ይበክዩ > ይበክዩ :: ይሐውይዎ > ይሐውይዎ :: /perfective/.

በትንሹ ውስጥ ያለውን ግስ በቀዳማይ፣ በካልካይ፣ በዘንድ እንቀጽ በሚገባው ሹላ አስተካከለውና ትርጉም ስጥ /በፊር/፤ ሀብ ትርጓሜሆሙ ለእሱ አናቀጽ

ምሳሌ፡ ከመ /ቀደስ/

፩. ከመ ቀደስ - እንዳመሰገነ

፪. ከመ ይቆድስ - እንደሚረዳመሰግን

፫. ከመ ይቀድስ - ያመሰግን ዘንድ፤ ቢያመሰግን፤ እንዲያመሰግን

ከመ /ተሰቅለ/

ሶበ /ተሰቅለ/

አመ /ሰምዐት/

አምጣን /ገብረ/

ሶበ /መጽአ/

አምጣን /አክብርከሙ/

እምቅድመ /ተወልዳ/

እስመ /ፈፀምከ/

ከመ /አእመርክ/

እስመ /ሰማዕክ/

እንበለ /ሰምዐት/

እለ /ጸለዩ/

ዘ /ተቀብረ/

እለ /ዜነዋ/

እንዘ /በላዕከ/

አመ /ነበርኪ/

ከመ /አመንኪ/

አመ /ነበርከን/

ለሚከተሉት ግሶች በካልኦይ እና በትዕዛዝ አስቀምጥ /አንብር ለእሱ እናቅጽ
በካልኦይ ወበትዕዛዝ/

፩. ነበረ

፫. ነጸረ

፭. ሐረ

፯. ምዕዘ

፱. ሰብሐ

፲. ተንበለ

፫. ዜነወ

፰. ወድቀ

ንግግር

ሰላም ለከ ወልድየ	እግዚአብሔር ይሰባሕ ወሰላም ለከ አቡየ
ሰላም ላንተ ይኹን ልጄ	እግዚአብሔር ይመስገን ላንተም ሰላም አባቴ
አብያሊከ፣ ሰብአ ቤትከ ጳጳና ውእቶሙ	እወ አቡየ ሎቱ ሰብሐት
ዳደኞችክ፣ ቤተሰቦችክ ደኅና ናቸው	አዎ አባቴ ለእርሱ ምስጋና
መጽሐፈ ጸሎት ብከ	በእማን
የጸሎት መጽሐፍ አለኸ	በእውነት
ልሳነ ግእዝ እር ውእቱ	ቀሊል ውእቱ
የግእዝ ቋንቋ እንዴት ነው	ቀላል ነው
ናሁ ትትናገር ጥቀ	ንስቲት ንስቲት
አሁን በጣም ትናገራለኸ	ትንሸ፣ ትንሸ
ባሕቱ ምንተ ይገብር ለከ.	ይትሔደሰ መንፈስየ አመ ሰማእኩ በእዝንየ
	ልሳነ ግእዝ
ነገር ግን ምን ያደርግልኻል	የግእዝ ቋንቋ በሰማሁ ጊዜ መንፈሴ
	ይታደሳል
እንከሰ ከሱ ሰብአ እመይትናገር ሠናይ ውእቱ	ተስፋየ ውእቱ
እንግዲኸስ ኹሉ ሰው ቢናገር ጥሩ ነው	ተስፋዬ ነው
ናሁ እለመኑ ይትናገሩ ልሳነ ግእዝ ብዙጋን	ውእቶሙ አኮ አነ ባሕቲትየ
አሁን እነማን የግእዝ ቋንቋን ይናገራሉ	ብዙዎች ናቸው እኔ ብቻ አይደለኹም
ምንተ ትቢ እንተ እንዝ ይትናገሩ ልሳነ ግእዝ	ፍስሐ ፈድፈደ ሊተ
ግእዝ ቢናገሩ አንተ ምን አልኸ	ደስታ በዛልኝ
ማዕዜ ውእቱ ዘወጠኑ ተምህሮ	በዝንቱ ዐመት
መቼ ነው ለመማር የጀመሩ	በዚኸ ዐመት
እግዚአብሔር ያርእየን ለፍሬሁ	እማን ለይኩን
እግዚአብሔር ፍሬውን ያሳየን	እማን ይኹንልን

፪.፲፱. ዘንድ አንቀጽ ወይም ትዕዛዝ አንቀጽ

የገሶችን ሺደት በካልኣይ አንቀጽ /በኹለተኛ ወጊይ አንቀጽ/ በዝርዝር መግ ግራችን ይታወሳል። ዘንድ አንቀጽ ወይም ትዕዛዝ አንቀጽ መሠረት በግድረግ ትምህርታችንን እንቀጥላል።

ዘንድ አንቀጽ ወይም ትዕዛዝ አንቀጽ

የአርእስቱ ዘንድ አንቀጽ

ገላፊ

ዘንድ/ትዕዛዝ

፩. ቀተለ

ይቅተል- ይግደል/ይገድል ዘንድ

፪. ቀደሰ

ይቀድስ - ያመስግን/ያመሰግን ዘንድ

፫. ባረከ

ይባርኩ- ይባርክ/ይባርክ ዘንድ/ /ይላላ/

፬. ዴገን	ይዴገን - ይከተል /ይከተል ዘንድ/
፭. ኖለወ	ይኖሉ - ይጠብቅ/ይጠብቅ ዘንድ/
፮. ደንገፀ	ይደንገፀ - ይፍራ/ ይፈራ ዘንድ/
፯. ብህለ	ይብሃል - ይበል /ይል ዘንድ/
፰. ማህርከ	ይማህርከ - ይማርከ /ይማርከ ዘንድ/
፱. ገብረ	ይግበር- ይሥራ /ይሠራ ዘንድ/
፲. ሄመ	ይሢም - ይሹም /ይሾም ዘንድ/
፲፩. ቆመ	ይቁም - ይቁም /ይቆም ዘንድ

በዐሥሩ መራሕያን

	ዘንድ		ትዕዛዝ
እነ	እትትል	እገድል ዘንድ	እትትል ልግደል
እንተ	ትትትል	ትገድል ዘንድ	ትትል ግደል
እንቲ	ትትትሊ	ትገድዪ ዘንድ	ትትሊ ግደዪ
እንትሙ	ትትትሉ	ትገድሉ ዘንድ	ትትሉ ግደሉ
እንትን	ትትትላ	» »	ትትላ ግደሉ
ንሕነ	ንትትል	እንገድል ዘንድ	ንትትል እንግደል
ውእቱ	ይትትል	ይገድሉ ዘንድ	ይትትል ይግደል
ይእቲ	ትትትል	ትገድል ዘንድ	ትትትል ትግደል
ውእቶሙ	ይትትሉ	ይገድሉ ዘንድ	ይትትሉ ይግደሉ
ውእቶን	ይትትላ	ይገድሉ ዘንድ	ይትትላ ይግደሉ

ማስታወሻ፡ ከእንተ፣ እንቲ፣ እንትሙ፣ እንትን ውጭ፣ ዘንድም ትዕዛዝም አንድ ነው።

ዘንድ አንቀጽ እንደ /ደ/ የሚለውን ቃል እና ሊ/ል/ የተባሉ ሆሂያዊ ቃላት ይይዛል። እንደገድል /እትትል/፣ ልገድል /እትትል/፣ ሊገድል /ይትትል/...።

ከመ /እንደ/ በአንቀጾች ላይ ሲያርፍ እንደ አንቀጾቹ ኹኔታ እና ጊዜ ይፈታል።

ከመ ነገድግ፣ ይቅር እንድንል /ለወደፊት/ - ከመ ንቀትል /ካልአይ አንቀጽ/ ይቅር እንደምንል /ልማጻዊ፣ ዘወትር/

-ከመ ንገድግ- ይቅር እንል ዘንድ - ከመ ንቀትል /ዘንድ አንቀጽ/

ቀደስ - አመሰግን

ዘንድ (In order to) ትእዛዝ (In order to) Praise

እነ	እቀድስ	አመሰግን ዘንድ	እቀድስ	ሳመሰግን	
እንተ	ትቀድስ	ታመሰግን ዘንድ	ቀድስ	አመሰግን	»
እንቲ	ትቀድሲ	ታመሰግኒ ዘንድ	ቀድሲ	አመሰግኒ	»
እንትሙ	ትቀድሱ	ታመሰግኑ ዘንድ	ቀድሱ	አመሰግኑ	»
እንትን	ትቀድሳ	ታመሰግኑ ዘንድ	ቀድሳ	አመሰግኑ	»
ንሕነ	ንቀድስ	እናመግን ዘንድ	ንቀድስ	እናመሰግን	»
ውእቱ	ይቀድስ	ያመሰግን ዘንድ	ይቀድስ	ያመሰግን	»
ይእቲ	ትቀድስ	ታመግን ዘንድ	ትቀድስ	ታመሰግን	»
ውእቶሙ	ይቀድሱ	ያመሰግኑ ዘንድ	ይቀድሱ	ያመሰግኑ	»
ውእቶን	ይቀድሳ	ያመሰግኑ ዘንድ	ይቀድሳ	ያመሰግኑ	»

ማስታወሻ፡- ከእንተ፣ እንቲ፣ እንትሙ፣ እንትን ውጪ፥ ዘንዱም ትዕዛዙም እንድ ነው።

ገብረ - ሠራ

ዘንድ (In order to) ትዕዛዝ (In order to) Do

እነ	እግበር	እሠራ ዘንድ	እግበር ልሥራ	
እንተ	ትግበር	ትሠራ ዘንድ	ግበር ሥራ	»
እንቲ	ትግበሪ	ትሠሪ ዘንድ	ግበሪ ሥሪ	»
እንትሙ	ትግበሩ	ትሠሩ ዘንድ	ግበሩ ሥሩ	»
እንትን	ትግበራ	ትሠሩ ዘንድ	ግበራ ሥሩ	»
ንሕነ	ንግበር	እንሠራ ዘንድ	ንግበር እንሥራ	»
ውእቱ	ይግበር	ይሠራ ዘንድ	ይግበር ይሥራ	»
ይእቲ	ትግበር	ትሠራ ዘንድ	ትግበር ትሥራ	»
ውእቶሙ	ይግበሩ	ይሠሩ ዘንድ	ይግበሩ ይሥሩ	»
ውእቶን	ይግበራ	ይሠሩ ዘንድ	ይግበራ ይሥሩ	»

ሢመ - ሾመ

ዘንድ ትዕዛዝ (In order to) appoint

እነ	እሢም	እሾም ዘንድ	እሢም ልሾም	
እንተ	ትሢም	ትሾም ዘንድ	ሢም ሾም	»

አንቲ	ትሢሚ	ትሾሚ	ዘንድ	ሢሚ	ሹሚ	»
አንትሙ	ትሢሙ	ትሾሙ	ዘንድ	ሢሙ	ሹሙ	»
አንትን	ትሢማ	ትሾሙ	ዘንድ	ሢማ	ሹሙ	»
ንሕነ	ንሢም	እንሾም	ዘንድ	ንሢም	እንሹም	»
ውእቱ	ይሢም	ይሾም	ዘንድ	ይሢም	ይሹም	»
ይእቲ	ትሢም	ትሾም	ዘንድ	ትሢም	ትሹም	»
ውእቶሙ	ይሢሙ	ይሾሙ	ዘንድ	ይሢሙ	ይሹሙ	»
ውእቶን	ይሢማ	ይሾሙ	ዘንድ	ይሢማ	ይሹሙ	»

ቆሙ=ቆሙ

ዘንድ		ትዕዛዝ	(In order to) Stand		
አነ	እቁም	እቆም ዘንድ	እቁም	ልቁም	
አንተ	ትቁም	ትቆም ዘንድ	ቁም	ቁም	»
አንቲ	ትቁሚ	ትቆሚ ዘንድ	ቁሚ	ቁሚ	»
አንትሙ	ትቁሙ	ትቆሙ ዘንድ	ቁሙ	ቁሙ	»
አንትን	ትቁማ	»	ቁማ	ቁሙ	»
ንሕነ	ንቁም	እንቆም ዘንድ	ንቁም	እንቁም	»
ውእቱ	ይቁም	ይቆም ዘንድ	ይቁም	ይቁም	»
ይእቲ	ትቁም	ትቆም ዘንድ	ትቁም	ትቁም	»
ውእቶሙ	ይቁሙ	ይቆሙ ዘንድ	ይቁሙ	ይቁሙ	»
ውእቶን	ይቁማ	ይቆሙ ዘንድ	ይቁማ	ይቁሙ	»

ማስታወሻ፡ በዘንድ እና ትዕዛዝ የፊት ትጥያዎቹ /Prefix/ እንደ ካልኣይ ሲኾን በግሱ ላይ ግን የመለዋወጥ ጠባይዕ ይታያል፡፡ ቀተለ- ብዙውን ጊዜ የሳድስነት ጠባይዕ አለው፡፡ ቀደስ የግእዝነት ጠባይዕ አለው፡፡

የገዑስ አንቀጽ አርእስት እና ዝርዝራቸው በዐሥሩ መራሕያ/

ቀተለ	ቀቲል/ ቀቲሉት	መገደል	ገደለ
	ቀድሶ/ቀድሶት	ማመስገን	ቀደሰ
	ባርኮ/ባርኮት	መባረክ	ባረክ
	ደግኖ/ደግኖት	መከተል	ደኸ
	ደንገፀ	ደነገፀ/ደነገፀት	መደንገፀ
	ግህረክ	ግህርኮ/ግህርኮት	መግረክ

ኖለወ	ኖልዎ/ኖልዎት	መጠበቅ
ቆመ	ቀዊም/ቀዊሞት	መቆም
ሢመ	ሠደሞ/ሠደሞት	መሾም
ብህለ	ብሂል/ብሂሎት	ማለት
ገብረ	ገቢር/ገቢሮት	መሥራት

ቀቲል ወይም ቀቲሎት - መግደል

እነ	ቀቲልየ/ቀቲሎትየ	መግደሌ	My killing
እንተ	ቀቲልከ/ቀቲሎትከ	መግደልክ	Your killing
እንቲ	ቀቲልኪ/ቀቲሎትኪ	መግደልኪ	Your killing
እንትሙ	ቀቲልክሙ/ቀቲሎትክሙ	መግደላችኹ	Your killing
እንትን	ቀቲልክን/ቀቲሎትክን	መግደላችኹ	Your killing
ንሕነ	ቀቲልነ/ቀቲሎትነ	መግደላችን	Our killing
ወእቱ	ቀቲሉ/ቀቲሎቱ	መግደሉ	His killing
ይእቲ	ቀቲላ/ቀቲሎታ	መግደሏ	Her killing
ወእቶሙ	ቀቲሉሙ/ቀቲሎቶሙ	መግደላቸው	Their killing
ወእቶን	ቀቲሉን/ቀቲሎቶን	መግደላቸው	Their killing

የንዑስ አንቀጽ ዝርዝር ቅጥያዎች በእገናዛቢ እንዳየነው ኹሉ

የ፣ ከ፣ ቢ፣ ከሙ፣ ከን፣ ነ፣ አ፣ እ፣ አሙ፣ እን ናቸው።

	ቀድሶ/ቀድሶት	
እነ	ቀድሶየ/ቀድሶትየ	my thank/praising
	ማመስገኔ	
እንተ	ቀድሶከ/ቀድሶትከ	Your thank/praising
	ማመስገንክ	»
እንቲ	ቀድሶኪ/ቀድሶትኪ	
	ማመስገንኪ	»
እንትሙ	ቀድሶክሙ/ቀድሶትክን	
	ማመስገናችኹ	»
እንትን	ቀድሶክን/ቀድሶትክሙ	
	ማመስገናችሁ	»
ንሕነ	ቀድሶነ /ቀድሶትነ	
	ማመስገናችን	»

ውእቱ	ቀድሶሁ/ቀድሶቱ	
	መመስገኑ	»
ይእቲ	ቀድሶሃ/ቀድሶታ	
	ማመስገኗ	»
ውእቶሙ	ቀድሶሙ /ሆሙ/ /ቀድሶቶሙ	
	ማመስገናቸው	»
ውእቶን	ቀድሶን /ሆን/ /ቀድሶቶን	
	ማመስገናቸው	»

ሌሎች ግሶችም በዚህ መልክ ይዘረዝራሉ።

ቦዝ አንቀጽ

አነ	ቀቲል	ገደዮ
አንተ	ቀቲለከ	ገደላህ
አንቲ	ቀቲለኪ	ገደለሺ
አንትሙ	ቀቲለከሙ	ገደላችሁ
አንትን	ቀቲለከን	ገደላችሁ
ንሕነ	ቀቲለነ	ገደለን
ውእቱ	ቀቲሉ	ገደሉ
ይእቲ	ቀቲላ	ገደላ
ውእቶሙ	ቀቲሉሙ	ገደለው
ውእቶን	ቀቲሉን	ገደለው

ቦዝ አንቀጹን እንደ ቀተለ በየቤቱ ማርባት ይቻላል።

ከ ልጅ ውጭ ል ወደ ል ተለውጧል።

የግስ አርእስት ዘንድ /ትዕዛዝ አንቀጻቸው ምን እንደሚመስል እና ከአርእስቱም የተወሰኑትን በዐሥሩ መራሕያን በመዘርዘር ተምረናል። በዚህ ደግሞ ከአርእስቱ ለቤታቸው ለየት ባለመገደ እና ዐሙል ዘንድ/ ትዕዛዝ አንቀጻቸውን የሚያወርዱትን «የኢሕጋውያን ግሶችን» ጠባይዕ እንጥግራለን።

፩.፩. ኢሕጋውያን ግሶች እና ዘንድ ወይም ትዕዛዝ አንቀጻቸው

ኢሕጋውያን ግሶች እና ዘንድ ወይም ትዕዛዝ አንቀጻቸው

ኢሕጋውያን የምንላቸው ከዚህ በፊት እንደገለጽነው ግሶች በስም፣ በቅጽል፣ በግስ ርባታ ጊዜ ዘመድ ሆኔያትን በመዋጥ፣ በመግደፍ... ሲነበቡ፣ ሲጻፉ ነው።

በተጨማሪም ልዩ ልዩ ዐመልን ያለ ቤታቸው በመውረስ እና ባዕድ ፈደላትን በመደመር የሚታወቁ ናቸው።

የአማርኛ ምሳሌ

ገላራ	ዘንድ	ትዕዛዝ
ተጫወተ	ይጫወት ዘንድ	ይጫወት
ነደደ	ይነድ ዘንድ	ይነደድ
ተናገረ	ይናገር ዘንድ	ይናገር
«ተ» በዘንድም በትዕዛዝም ጠፍቷል።		
«ደ» በዘንድ ጠፍቷል		

ኢሕጋውያን ግሶች ከአርእስቱ /Regular verbs/ /፲፩ ግሶች/ መንገድ ቢለዩ

የግእዝ ኢሕጋውያን ግሶች በዘንድ /በትዕዛዝ መልካቸው/

ሀ. የ«ወ»፣ «የ»፣ «ተ»፣ «ሀ»፣ «ጎ»፣ «ሐ»፣ «አ»፣ «ዐ»፣... የለዋጪነት ሚና፡-

ገላራ	ዘንድ	ትዕዛዝ
፩. ወሰደ - ወሰደ	ይሰድ - ይወስድ ዘንድ	ይሰድ - ይውሰድ
፪. ወረደ - ወረደ	ይረድ - ይወርድ ዘንድ	ይረድ - ይውረድ
፫. ወድቀ - ወደቀ	ይደቅ	ይደቅ
፬. ጸለየ - ጸለየ	ይጸላ	ይጸላ
፭. ጸገየ - አበበ	ይጸገይ	ይጸገይ
፮. ዘመወ - ዝሙት ወራ	ይዘሙ	ይዘሙ
፯. ዜነወ - አወራ	ይዜኑ	ይዜኑ
፰. ወለደ - ወለደ	ይለድ	ይለድ
፱. ተግለቀ - ተዘባበተ	ይግለቅ	ይግለቅ
፲. ተሰፈወ - ተሰፋ አደረገ	ይሰፎ	ይሰፎ
፲፩. ወሀበ - ሰጠ	የሀብ	የሀብ
፲፪. ነቀው - ነቃ	ይንቁ	ይንቁ
፲፫. አድለወ	ያድሉ	ያድሉ
፲፬. አመክነየ	ያመክኒ	ያመክኒ
፲፭. ጸመወ	ይጸሙ	ይጸሙ
፲፮. ሣቀየ	ይሣቂ	ይሣቂ
፲፯. ሀለወ	የሀሉ	የሀሉ
፲፰. ጎለየ	የጎሊ	የጎሊ
፲፱. አጥረየ	ያጥሪ	ያጥሪ
፳. ውገዘ	የጎዝ	የጎዝ

ሀ. ማስታወሻ፡- ጸለዩ በትዕዛዝ /ዘንድ ይጸሉ ሲል ጸ ግእዝ የኾነበት ምክንያት ቤቱ ቀደስ /ይቀድስ/ ሲኾን ወሰደ ግን ይኸንን መስሎ ያለቤቱ /ቀተለ/ ይሰድ ሲል «ሰን ግእዝ ያደርጋል። ጸዥ ግን ይጽገይ በማለቱ «የ»ን ሳይገድፍ ቀተለን /ቤቱን/ አልተወም።

ለ. ማስታወሻ፡- «ተ» ሰ፣ ተ፣ ጸ፣ ጠ፣ ደ የተባሉ ፊደላት በሚከተሉት ግስ መነሻ ሲኾን ከገላፊ ጊዜ /Past tense/ በቀር በካልኦይ /በአሁን፣ በትንቢት/ በዘንድ፣ ትዕዛዝ ጊዜ ራሱን ያጠፋል። ምሳሌ፡-

<u>ቤት</u>	<u>ገላፊ</u>	<u>ካልኦይ</u>	<u>ዘንድ/ትዕዛዝ</u>
ቀደስ	ተሰብሐ	ይሴባሕ	ይሰባሕ
	ተመሰገን	ይመሰገናል	ይመሰገን ዘንድ/ ይመሰገን
ቀደስ	ተከከረ	ይዜከር	ይከከር
	አስታወሰ/ታወሰ		
ብህለ	ተትሕተ/ተዋረደ/	ይቴሐት	ይተሐት
ቀደስ	ተሠገወ/ሥጋ ኾነ/	ይሆኒ	ይሠነ
ቀደስ	ለበወይሌሱ /አሰበ/	ይለቡ	
ቀደስ	ወደሰ/አመሰገነ/	ይዌድስ	ይወድስ
አእመረ /ተንበለ	ወርዘወ	ይወረዙ	ይወርዙ

ይቴሐት «ተ»ን ያወጣው ያለ ቤቱ /ብህለ -ይብህለ/ በቀደስ ነው።

ማስታወሻ፡- በቀደስ እና በተንበለ/ አእመረ ቤት ወ መነሻ ሲኾንም ራሱን ይጠብቃል። ያድናል። በካልኦይም በዘንድ ወይም በትዕዛዝም።

በአጠቃላይ ግሶች በአካሄዳቸው እንደማንኛውም ቋንቋ ሕጋዊም ኾነው የሕጋውያንን ዐመል ኢሕጋውያን ኾነው የሕጋውያንን ዐመል በዘንድ፣ በትዕዛዝ ወይም በካልኦይ ሊቀያይሩ፣ ሊመሰሉ፣ ሊለወጡ ይችላሉ። ይኸን ዐመላቸውን ግን በሌላ ርእሰ በሰፊው የምናየው ይኾናል።

በቲ የሚጀምር ብዙውን ጊዜ በተገብሮ /Passive/ ግስ ሲሆን በካልኦይ በዘንድ ወይም በትእዛዝ ቲን ያጠፋል። በልማድ ግን ተከከረ /ታወሰ/ ከከረ አስታወሰ፣ አወሳ በማለት ፈንታ እንደገቢር /active/ ተከከረ ይባላል።

እንዳንድ ጊዜ ቃላቱ ፊደላትን ሳይገድፉ በየደረጃው ራሳቸውን ጠብቀው በትዕዛዝ፣ በዘንድ ሊዘልቁ ይችላሉ። ሀሉ፣ ሀልው፣ ኑሩ። ይኸ ደግሞ ቃላትን ለማቅለል ሲባል በድምጽ ለውጥ ሺደት የሚከሰት ነው። በአማርኛ እርስዎ፣ እርሶ እንደሚለው።

ሐ. የኢሕጋዊ ግስ ምሳሌ በዐሥሩ መራሕያን

ወሰደ=ወሰደ	ዘንድ	ትዕዛዝ	
እነ	እሰድ	እሰድ	/Let me take /
አንተ	ሰድ	ሰድ	/Let you take /
አንቲ	ሰዲ	ሰዲ	/Let you take/
አንትሙ	ሰዱ	ሰዱ	/Let you take/
አንትን	ሰዱ	ሰዱ	/Let you take/
ንሕነ	ንሰድ	ንሰድ	/Let us take/
ውእቱ	ይሰድ	ይሰድ	/Let him take/
ይእቲ	ትሰድ	ትሰድ	/Let her take /
ውእቶሙ	ይሰዱ	ይሰዱ	/Let them take /
ውእቶን	ይሰዱ	ይሰዱ	/Let them take /

ዘንድ አንቀጽ እሰድ = እወሰድ ዘንድ /Inorder that I take/ ትእዛዝ የጠነከረ
 ልውሰድ እና ያልጠነከረ /እስኪ/ ልውሰድ የሚል ትርጉም እና ፍቺ አለው።

• Command / subjunctive :

The GGMS and GIMS	Meaning and Gloss	
በልሶ > በሊሶ	'tell him'	Juss./ Imp.
ይፍደ > ይፍደይ/ ይፍደ	'in order that he pays'	Juss./ Imp.
ነህብ > ነሃብ /ላይ/	'to give'	Juss./ Imp.
ሃ/ሀቡ > or = ሃቡ	'give ' third person plu.	Imp.
ሀባን > ሀቡን	'give us '	Imp.
ይጸር > ይጸር	'in order that he carries/to bear'	Juss.
ታቡሉ > ታብሉ	'you invite them to enter in to'	Juss.
እዘዘ ይሃቡዋ>እዘዘ ይሃብዋ	He ordered that they give to her	Juss.

Other Verbs

The GGMS and GIMS > The GCTP and GPTP

ይመህርክ >	ይመሃርክ	Subj-Juss.
ይምህርክ >	ይግህርክ	Subj-Juss
ይብርክ >	ይዛርክ	Imperfect
ይብርክ >	ይዛርክ	subj-Juss
ይሰብክ >	ይሰብክ	Imperfect
ይሰብክ >	ይሰብክ	Subj-Juss.
ሰበክ >	ሰበክ	Perfective

The pronunciation of ሐወደ preserved

The others that show changes of the forms of the Ge'ez words include
ይበጸክ > ይበጸክ

:: ሐሩ > ሐሩ:: Imp. ገፅቡ = ትብኡ:: ሃበነ አምትበኡ > አምትባኡ:: ዘእንበሉ
ይበጸክ:: አበጸከን:: ተሃህበን:: ኢትበኡ:: ሃልው:: ርኢ:: ሃበኒ:: አዘዘ ይሃቡዋ
አዘዘ ይሃቡዋ:: ገበ ሀለውት > በከመ ሀለውት::

ምልግድ /በወረደ እና ቀደሰ ትዕዛዝ የሚዛመድ/

፩. አስተዛምድ ቃላት «ሀ» ምስል ቃላት «ለ»

«ሀ»

፩. አነ

፪. አንተ

፫. አንቲ

፬. አንትሙ

፭. አንትን

፮. ገሐነ

፯. ውእቱ

፰. ይእቲ

፱. ውእቶሙ

፲. ውእቶን

«ለ»

አ. ቀድሱ /ረዱ

በ. ቀድሲ /ረዱ

ገ. ንቀድስ /ገረድ

ደ. ይቀድስ /ይረድ

ሀ. ትቀድስ /ትረድ

ወ. ቀድሳ /ረዳ

ዘ. ይቀድሳ /ይረዳ

ሐ. አቀድሱ /አረድ

ጠ. ቀድሱ/ረድ

የ. ይቀድሱ /ይረዱ

፪.ሰብሐ፣ ወደሰ፣ ወለደ፣ ቆመ፣ ቀተለ፣ ወሀበ የሚሉትን ግሶች በዘንድ እና
በትዕዛዛቸው በዐሥሩ መራሕያን ዘርዘር

፫. ወልጥ ገበ ልሳነ ዐምሐራይ

፩. ሐሩ በጽድቅ ትርክቡ ሠናዩ። ረክበ = አገኘ

፪. ንዑ ንሰግድ ወንብኪ /በከዩ = አለቀሰ/ ቅድመ እግዚአብሔር።

፫. ንንበር ዝዩ ወንግበር ማጎደረ።

፬. አግርር ፀራ ታሕተ እገሪሃ ለሀገሪትን ኢትዮጵያ።

፭. መኑ ኢትዮጵያዊ ወመኑ አፍሪካዊ?

፮. መኑ ዐዘዘክ ከመ ትቅትል ብዙኃን ሰብአ?

፯. ነዐ ከመ ትሰብክ ምስሌዩ ወንጌሉ በምድረ አፍሪካ

፰. ማርያም ከማኪ ኢያፈቅር መነ ኢነቢያተ ወኢጻድቃነ

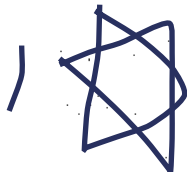
፱. ሐሩ በሰላም።

፲. አሐዱ ሕዝብ ወአሐቲ ሀገር።

፲፩. አንቲ ሐራ ገበ አክሡም ወአንትሙ ሐሩ ገበ ኢሉባቡር።

፲፪. ንዑ ንሐር ኩልነ ገበ ሰላማዊት ኢትዮጵያ።

ቃላት በእንተ ምግብ /ቃላት- ስለ ምግብ/

ሀ. ገሰ

ቅጽል/ስም

መገበ = መገበ

ምግብ = ምግብ፣ ሲሳይ

በልዑ = በላ

መብልዕ = መብል

ሰትዩ = ጠጣ

መብልዕት = መብሉች

ተጎጽበ = ታጠበ

ስቴ = መጠጥ

ጸብሐ = ወጥ ሠራ

ሴሰዩ = መገበ ለብቻው ሲሲት፣ ምግብ፣

ሲሳይ = ምግብ፣ ሲሳይ

ገበዘ = ጋገረ

ጎብዝ፣ ጎብስት፣ መና = እንጀራ፣ ዳቦ

ለስሐ = አልጫ ሾነ

ጸብሐ = ወጥ

ጸብሰ = ጠበሰ

ጽቡስ = ጥብስ

ረጠበ = ረጠበ

ርጡብ = እርጥብ

ረፈቀ = ተቀመጠ

ምርፋቅ = መቀመጫ

ቤተ ምግብ = ምግብ ቤት

ምጎጸብ = መታጠቢያ

መሀፒል = ሳሙና

ማይ = ውኃ

ሰ. ፍተ ጽባሕ ቁርስ

ምሳህ - ምሳ

ድራር - እራት

ጽዋሌ ምሳህ - የምሳ ጥሪ

» ድራር- የእራት ጥሪ

» ክርስትና- የክርስትና ጥሪ

» ከብካብ - የሠርግ ጥሪ

» ቡራኬ ዘቤት - የቤት ምረቃ ጥሪ

» ሰኢል - የእርጥባን ጥሪ

» ረዲእ - የእርዳታ ጥሪ

» ተዝካር - የተዝካር ጥሪ

ሐ. የምግብ ዝርዝር /Menu

፩. ምግብ ጾም /የጾም ምግብ

ጸብሐ ሐሪፎት = የክክ ወጥ

ጸብሐ ለስሕ = አልጫ ወጥ

ጸብሐ በቅል = የባቄላ መረቅ

«ዚፋለ ዓሣ» = የሽንብራ ዓሣ

ሰክክ ሐሪፎት = ፍርፍር ሽሮ

ሐምል = ጎመን

ሐምለ ብሐሪዕ = ስልጆ /መጻጸ/

አትክልት = አትክልት

መጺዕ = ሆምጣጢ

፪. ምግብ ፋሲካ /የፍስክ ምግብ

ጎብስተ ዶርሆ = ዶሮ ጸቦ

መስተካ ወውልም = ጨጓራና ገብት

ርጡብ ሥጋ = እርጥብ ሥጋ

ጽቡስ ሥጋ = ጥብስ ሥጋ /አንፍሌ/

ጸብሐ ሥጋ = ሥጋ ወጥ

ቀይሕ ጸብሕ = ቀይወጥ

አንቆቁሆ በሥጋ = እንቁላል በሥጋ

ጸብሐ ዶርሆ = ዶሮ ወጥ

ጸብሐ በግዕ = የበግ ወጥ

ጸብሐ ሶር = የበሬ ወጥ

ጸብሐ ጽቡስ = ጥብስ ወጥ

መቅዱተ ሲላን = ምንቸት አብሽ

ዞም = መረቅ

ሱራጌ = አልጫ መረቅ

ዐፅመ ጸብሕ = የወጥ አጥንት

ዐፅመ ሱራጌ = የአልጫ መረቅ አጥንት

ንግግር

ተመጋቢ

ሰላም ለኪ እንትየ
ሰላም ላንቺ ይኹን እንቴ
ምንት፣ ምንት ሀሎ?
ምን፣ ምን አለ?
/ዘ/ ፍተጽባሕ ምንት ሀሎ
/የ/ ቁርስ ምን አለ
ምላህ ምንት ሀሎ?
ምላ ምን አለ?

ምግብ ፋሲካ /ዘፋሲካ/?
የፍስክ
የዶሮ ዳቦ፣ ጥብስ፣ ሥጋ ወጥ፣ ዶሮ
ሰከክ አንቆቁሆ ሀሎ?
እንቁላል ፍርፍር አለ?
ጽቡስ ይሔይሰኒ
ጥብስ ይሻለኛል

ልስተናጋጂ

ወሰላም ለክ እንዮ
ላንተም ሰላም ይኹን ወንድሜ
ፍተጽባሕ አው ምላህ?
ቁርስ ወይስ ምላ?
ሐሊብ፣ ኅብስት
ወተት፣ ዳቦ...
ዘጸም ሐሪፎት፣ ለስሕ፣ ሰከክ
ሐሪፎት፣ አትክልት በኅብስት የጸም
ከክ፣ ሽሮ፣ አልጫ፣ ፍርፍር ሽሮ፣
አትክልት በዳቦ ...

ኅብስተ ዶሮሆ፣ ጽቡስ ሥጋ፣ ጽብሐ ሥጋ፣
ጽብሐ ዶሮሆ፣ ጽብሐ በግዕ...
ወጥ፣ የበግ ወጥ
ኢሀሎ/አልቦ
የለም
አሆ
እሺ

፪.፳፩. የንዑስ አንቀጽ አርእስት እና ዝርዝራቸው /በዐሥሩ መራሕያን/

ቀተለ	ቀቲል/ ቀቲሎት	መግደል	to kill
ቀደሰ	ቀድሶ/ቀድሶት	ማመስገን	to praise
ባረከ	ባርኮ/ባርኮት	መባረክ	to bless
ዴገነ	ዴግኖ/ዴግኖት	መከተል	to follow
ደንገፀ	ደንግዖ/ድንግዖት	መደንገጥ	
ማህረከ	ማህርኮ/ማህርኮት	መማረክ	
ኖለወ	ኖልዎ/ኖልዎት	መጠበቅ	
ቆመ	ቀዊም/ቀዊሞት	መቆም	
ሢመ	ሠዩሞ/ሠዩሞት	መሾም	
ብሀለ	ብሂል/ብሂሎት	ማለት	
ገብረ	ገቢር/ገቢሮት	መሥራት	

ቀቴል ወይም ቀቴሉት - መግደል

እኔ	ቀቴልየ/ቀቴሉትየ	መግደሌ	My killing
እንተ	ቀቴልከ/ቀቴሉትከ	መግደልኸ	Your killing
እንቲ	ቀቴልኪ/ቀቴሉትኪ	መግደልሽ	Your killing
እንትሙ	ቀቴልክሙ/ቀቴሉትክሙ	መግደላችኹ	Your killing
እንትን	ቀቴልክን/ ቀቴሉትክን	መግደላችኹ	Your killing
ንሕነ	ቀቴልነ/ቀቴሉትነ	መግደላችን	our killing
ውእቱ	ቀቴሉ/ቀቴሉቱ	መግደሉ	His killing
ይእቲ	ቀቴላ/ቀቴሉታ	መግደሏ	Her killing
ውእቶሙ	ቀቴሉሙ/ቀቴሉቶሙ	መግደላቸው	Their killing
ውእቶን	ቀቴሉን/ቀቴሉቶን	መግደላቸው	Their killing

የንዑስ እንቀጽ ዝርዝር ቅጥያዎች በአገናዛቢ እንዳያነው ኹሉ

የገከገኪ፣ክሙ፣ከንጃን፣አ፣አ፣አሙ፣አን ናቸው፡፡

ቀድሶ/ቀድሶት

እኔ	ቀድሶየ/ቀድሶትየ	ማመስገኔ	My thank/praising
እንተ	ቀድሶከ/ቀድሶትከ	ማመስገንኸ	Your thank/praising
እንቲ	ቀድሶኪ/ቀድሶትኪ	ማመስገንሽ	»
እንትሙ	ቀድሶክሙ/ቀድሶትክሙ	ማመስገናችኹ	»
እንትን	ቀድሶክን/ቀድሶትክን	ማመስገናችኹ	»
ንሕነ	ቀድሶነ /ቀድሶትነ	ማመስገናችን	»
ውእቱ	ቀድሶሁ/ቀድሶቱ	መመስገኑ	»
ይእቲ	ቀድሶሃ/ቀድሶታ	ማመስገኗ	»
ውእቶሙ	ቀድሶሙ /ሆሙ/ /ቀድሶቶሙ	ማመስገናቸው	»
ውእቶን	ቀድሶን /ሆን/ /ቀድሶቶን	ማመስገናቸው	»

ሌሎች ግሶችም በዚህ መልክዕ ይዘረዝራሉ፡፡

፩. ቦዝ እንቀጽ

እኔ	ቀቴልየ	ገድየ I having killed, After I have /had/ killed
እንተ	ቀቴልከ	ገድለኸ
እንቲ	ቀቴልኪ	ገድለሽ
እንትሙ	ቀቴልክሙ	ገድላችኹ
እንትን	ቀቴልክን	ገድላችኹ

ንሐነ	ቀቲለን	ገድለን
ውእቱ	ቀቲሎ	ገድሎ
ይእቲ	ቀቲላ	ገድላ
ውእቶሙ	ቀቲሎሙ	ገድለው
ውእቶን	ቀቲሎን	ገድለው

ቦዝ እንቀጽን እንደ ቀተለ በየቤቱ ማርባት ይቻላል።

ከ ልኒ ውጭ ል ወደ ል ተለውጧል።

ባለፈው ትምህርታችን ገሶች በቀዳማይ፣ በካዕኣይ እና በዘንድ ወይም በትዕዛዝ ሰናቅዞ ዝርዝር ርባታ ጊዜ የሚኖራቸውን የሰው ገገዶች፣ መዕከል እና ጠባይዕ ሰማየት ሞክረናል። በዚህ ትምህርታችን ደገሞ ንዑስ ሰንቀዞ እና ቦዝ ሰንቀዞ ያሳቸውን መዕከል፣ ቀርዞ፣ ጠባይዕ እና ሰገዕገሱት ስንመሰክታለን። በማስታወስ ያሽፍ ዐቢይ ሰንቀዞ ያዕናቸውን የባለፍትን ትምህርታት ማዘክር ስናስቀድማለን።

ንዑስ አንቀጽ/ Infinitive

ንላፊ	ቀተለ	ገደለ
ካልኣይ የአሁን/መጸኢ	ይቀትል	ይገድላል
ዘንድ/ ትዕዛዝ	ይቅትል	ይገድል ዘንድ/ይገደል
ንዑስ አንቀጽ	ቀቲል/ቀቲሎት	መግደል

የአማርኛው የግስ ርባታ በተለምዶ የእንግሊዝኛውን በመከተል በንዑስ አንቀጽ እንደ የአሁን ጊዜነት ይወጥናል።

ሀ. መግደል	= ቀቲል/ ቀቲሎት	To kill
ለ. ገደለ	= ቀተለ	Killed
ሐ. ይገድላል	= ይቀትል	Kills/Will kill
መ. ይግደል	= ይቅትል	Let him kill
ሠ. ይገድል ዘንድ	= ይቅትል	In order that he kills

ግለህ ግን ከንላፊ ከጥንት ጀምሮ እስከ አሁን እና የመጸኢውን የጊዜ ቅደም ተከተል /Chronology/ ይዞ ስለሚጓዝ ሥርወን አይለቅም።

ንዑስ አንቀጽ በብዙው የንዑሳን ለናቅጽ ክፍል እየተባለ እንደ ሦስቱ ዐቢይ ለናቅጽ፣ ቀዳማይ፣ እና ሣልሳይ /ትዕዛዝን ብቻ/ ነገር ለብስበው የማያሳርፉ፣ የማይጠቀሱ እና የማያስሩ ዘንድና አርእስት፣ ቦዝና፣ ውስጠዘ፣ ሳቢ ዘር እና ራሱን ንዑስ አንቀጽን ጨምሮ ከሚመደብበት ክፍል ቢሽንም ለትምህርታችን

ግልጽነት ግን ንዑስ አንቀጽን ለብቻው እንደ አንድ ርእስ ከፍሎ ማየቱ የተሻለ ነው። ከላይ እንዳየነው። ሌሎችንም እንዲኹ። በአንዳንድ መራሕያን ዝርዝር ንዑስ አንቀጽ = ቦዝ የሚኾንበትም ቦታ/ጊዜ ይኖራል።

ሥርወ /Root/ ማለት የቃላት ኹሉ መሠረት የኾነ አናባቢ የሌለው ነው። ነገር ግን አናባቢ በቀዳማዊው፣ በማእከላዊው እና በደጋራዊው ፊደላቱ በሚደመጽ ጊዜ ልዩ ልዩ የንግግር እና የሰዋሰው ክፍሎች ስም፣ ቅጽል፣ ተውሳክ ግስ... የሚወለዱበት ማሕፀን ቃላት ነው። በሲማዊ /አዳማዊ/ የቋንቋ ሥርዐትም ዋናው የቃላት መሠረት ባለ ሦስት ፊደላት ሲኾን ሦስቱም የራሳቸው መልክዕ፣ አካል ያላቸው ሲኾን አንድነታቸው ደግሞ ፊደልነታቸውና በአንድነት የቃላት፣ የዕውቀት ፈጣሪዎች መኾናቸው ነው። በአጠቃላይ ቃላትን በእርዳታቸውና በምሳሌያቸው በመፍጠራቸው የሥላሴን ሦስትነት የሚሰብኩ ናቸው። ሥርወን አራት የምናደርገው በተለምዶ እንጂ አግባብ ያይደለ ምሥጢር የሌለው ነው።

ሥርወ /Root/	ቅ-ት-ል /አናባቢ የሌለው/	
ቀዳማይ አንቀጽ	ቀተለ	ገደለ /አናባቢ-ፓ/
ካልኣይ አንቀጽ	ይቀትል	ይገድላል
ሣልሳይ አንቀጽ	ይቅትል	ይግደል
ሣልሳይ አንቀጽ	ይቅትል	ይገድልዘንድ
ንዑስ አንቀጽ	ቀቲል	መግደል
ንዑስ አንቀጽ	ቀቲሎት	መግደል
ዝቢር ቅጽል /ስም	ቀታሊ	ገዳዪ
ዝቢር ቅጽል /ስም	ቀታሊት	ገዳዪት
ዝቢር ቅጽል /ስም	ቀታልያን	ገዳዮች
ዝቢር ቅጽል /ስም	ቀታልያት	ገዳያት /ሴ/
ተገብሮ ቅጽል	ቅቱል	የተገደለ /ግዱል
ተገብሮ ቅጽል	ቅትልት	የተገደለች /ግድልት
ተገብሮ ቅጽል	ቅቱላን	የተገደሉ /ግዱላን
ተገብሮ ቅጽል	ቅቱላት	የተገደሉ /ግዱላት /ሴ/
ስም/ቅጽል	ቀትል	ግድያ
ስም	መቅትል	ገዳይ /መግደያ

ዕ=እ/አናባቢ/ ወይም አልቦ/ዐ

ማስታወሻ፡- ከላይ በዘረዘርነው መሠረት በሥርወ በመነሣት ስም፣ ቅጽል ወዘተ የኾኑና ሊኾኑ የሚችሉ ያልተለመዱ ብዙ ቃላትን ኹሉ መፍጠር ይቻላል። የሥላሴ የፍጥረት ግብር እንደሚበዛ እና ዐለምን እንዲሞላ።

Derivation : is the process of creating words by adding affixes (prefixes and suffixes) to existing words. Like many other languages, Ge'ez has a number of prefixes, infixes, and suffixes used in this way. A language with grammatical gender, like Ge'ez has the additional problem of assigning loan words to a gender. Ge'ez, which has only two genders, traditionally called masculine and feminine solves two problem in the two simplest ways: virtually all 'loan words' are simply assigned the masculine gender.

Ge'ez words have been changing their meanings for centuries, and words are still changing their meaning today. Here should have "An example might be in the case of 'metaphor' hence, applying a word to something it does not ..." Metaphor: applying a word to something it does not literally denote in order to draw attention to a resemblance.

G. Word formation. Again words have different forms in the derivation. Examples በከይ > በካይ:: ራኬል > ራሒል::አሜን አሜን እብለከሙ > አሜን:: ወግሙራ > ገሞራ:: The other one that doesnot follow the present system of compounding is መንጦላዕተ ምክራብ ቤተ መቅደስ > ምክራብ:: In this case, the word መቅደስ > ምክራብ:: is changed to መቅደስ > ምክራብ:: and the rule of the compounding system of the present geez is violated. Instead of መንጦላዕተ ምክራብ ቤተ መቅደስ the new system መንጦላዕተ ምክራብ ቤተ መቅደስ was applied.

Nouns and Adverbs:

በከይ > በካይ::	'crying'
ከዕብ > ካዕብ::	'second'
በሐር > ባሕር::	'sea'
ሀ/ሃገር > ሃ/ሀገር::	'country'
ከልሐ > ካልሐ::	'another'
ማስረርስ በዙጉ ስ > ስ::	'much yield'
በሐቱ > ባሕቱ::	'nevertheless'
ጠቢብ > ጠቢባት:: ብ > ባ::	'wise' (PL.)
ሠህለ > ግህለ:: ፍደፋደ::	'forgiveness'
ፈደፋደ መእምራን > ማእምራን::	'scholars'
ፈተሐተ > ፈተሐተ::	'judge'
መደፈን > መደፍን ::	'cover'
በጸሐል > በጸሐል::	'dish'
ሙስመን ምእመን::	'lay man'

Others in noun formation አዝዋብ > አዜብ:: *P* is preserved. መገደር > ማገደር:: መደልዋን > መደልዋን:: መጸብሐ > መጸብሐ::

Concerning Problems in morphological description, the rather neat chart presented above conceals a number of outstanding problems in the analysis of Ge'ez morphology. So far, we have considered some examples of Ge'ez in which the different morphemes are not easily identifiable as separate elements. Thus, the inflectional morpheme "-at" is added to ካህን and we get ካህናት what is the inflectional morpheme which makes the plural of the plural ሰብአ and of ደቂቅ. A related question concerns the inflection which makes ይቤ the past tense of ይበል. Another question concerns the derivation of an adjective like ግሙራ.

Similarities with Amharic: Ge'ez words have very similar features like Amharic, Examples: ተስከሙ አርዑትዎ > ጸ/ጸፋ:: ይከፈኑ > ይገባሩ / ይከፈኑ is very close to the present Amharic ያከናውናሉ:: ወሠሪቆ ፀሐይ > not ወዘሪቆ :: ተገባሩ > ተበደረ ወዘሪቆ:: Beginning & end of verb here and there ገባሉ > ገባሉ:: ተፍኑ > ተፋ :: ተሰረረ > ዲበ ኮከሉ ተሰረረ:: ዓደው > ዐደው :: አብሐነ > :: አብሐነ:: ወገሰሳሙ > ወገሰሳሙ :: Sound ገብረሃይሮ ወመእምን > ገብረሃይሮ ወምእምን :: ገብረሃይሮ ወመእምን > ገብረሃይሮ ወምእምን :: እስኪ አሜ ቦላ ኖሎ:: ሀይማኖት:: > ሃይማኖት:: ገቤ ሐርክ > ገብ ሐርክ :: መጠኔ ሕጠተ ሰናፔ > መጠነ ሕጠተ ሰናፔ:: 1st ordered > 5th order (New rule) 6th order > 5th order (New rule) ፈጸመ > ፈፀመ:: ሰተዋ > ሰተዋ (not ገብር type). *P* = at the end ሰተዋ = They drank (to day) > ሰተዋ = You shall drink ጌቱሴማን > ጌቱሰማን:: መግደፍ ናፈቀ > ናፈቀ :: (You). Possessive አገጀግሙ > አደግሙ አንስተያክሙ ዓረቁ ::

አሁን ግን ወደ ቀደመ ነገራችን ወደ ዐቢዩ ጉዳይ ወደ ንዑስ አንቀጽ እንመለስ::

፪.፳፪. የንዑስ አንቀጽ መልክዕ በአርእስት

፩. ቀተለ	= ቀተል / ቀተሉት *	መግደል
፪. ቀደሰ	= ቀደሰ / ቀደሱት	ማመስገን
፫. ባረከ	= ባርኮ / ባርኮት	መባረክ
፬. ዴገነ	= ዴግኖ / ዴግኖት	መከተል

፩. ሄመ	= ሠዩም /ሠዩሞት *	መሾም
፪. ገብረ	= ገበር /ገበርት *	መሥራት
፫. ማህረከ	= ማህርኮ /ማህርኮት	መማረከ
፬. ተንበለ	= ተንብሎ /ተንብሎት	መለመን
፭. ቆመ	= ቀዊም /ቀዊሞት	መቆም

ማስታወሻ:- // ተመሳሳይ የንዑስ አንቀጽ ሒደት መልክዕ ያላቸውን «ቀተለን» የመሰሉትን ያመለክታል። ሌሎቹ ደግሞ «ቀደሱን» መሰለውታል።

ንዑስ አንቀጽ በዐሥሩ መራሕያን /እንደ ስም/

፩. አነ	ቀቲልየ	= መግደሌ /My Killing/
	ቀቲሎትየ	= "
፪. አንተ	ቀቲልከ	= መግደልኸ
	ቀቲሎትከ	= "
፫. አንቲ	ቀቲልኪ	= መግደልኪ
	ቀቲሎትኪ	= "
፬. አንትሙ	ቀቲልክሙ	= መግደላችኹ
	ቀቲሎትክሙ	= "
፭. አንትን	ቀቲልክን	= መግደላችኹ
	ቀቲሎትክን	= "
፮. ንሐነ	ቀቲልነ	= መግደላችን
	ቀቲሎትነ	= "
፯. ውእቱ	ቀቲልሁ	= መግደሉ
	ቀቲሎቱ	= "
፰. ደእቲ	ቀቲልሃ	= መግደሏ
	ቀቲሎታ	= "
፱. ውእቶሙ	ቀቲልሆሙ	= መግደላቸው
	ቀቲሎቶሙ	= "
፲. ውእቶን	ቀቲልሆን	= መግደላቸው
	ቀቲሎቶን	= "

ማስታወሻ:- ቀድሶየ /ማመስገኔ/፣ ቀድሶከ /ማመስገንኸ/ እያልን ሌሎችንም መዘርዘር እንችላለን።

ንዑስ አንቀጽ፣

፩. እንደ ባለቤት

ምሳሌ፡-

አፍቅርተ ሰብአ ልማዳ / ሰውን መውደድ ልማዱ ነው። /አመ ብርሃን/።

ቀቲል ተከሥተ በዐውደ ኩናት/ በጦር ሜዳ ግድያ ታየ።

ብሂሉ አበው /የአባቶች አባባል።

ሰቢክ ወንጌል/ ወንጌል መስበክ ።

፪. ተናባቢ/ዘርፍ-ባለቤት፣ ተሳቢ . . .

ምሳሌ፡- ጊዜ ገቢር = የመሥራት/መሥሪያ ጊዜ

፫. ገቢር/ተሳቢ

ቀቲሉ- መግደልን

ቀቲሉተ- መግደልን

ውእቲ- ቀቲሉቶ = መግደሉን

አንተ-ቀቲሉተከ = መግደልኸን

አንቲ-ቀቲሉተኪ = መግደልኸን

አንተሙ- ቀቲሉተክሙ = መግደላችኸን

አንትን- ቀቲሉተክን = መግደላችኸን

ንሕነ- ቀቲሉተነ = መግደላችን

ማስታወሻ፡- በሌሎች መራሕያን አን፣ ይክቲ፣ ውእቶሙ፣ ውእቶን ያልተ
ለመደ ቢኾንም ንዑስ አንቀጾቸውን በገቢር መተርጎም ይቻላል።

፬. እንደ ስም

አእምሮ = ዕውቀት /ከአማርኛ የተወሰደ/

ብሂል= አባባል

የንዑስ አንቀጽ ዐይነት ኹለት ሊኾኑ የመጀመሪያው የመሐሉን ፊደል ወደ
ሣልስ/ሳድስ በመለወጥ የመጨረሻውን ሳድስ/ሳብዕ ሲያደርግ ኹለተኛው ግን
እንደ መጀመሪያው ተጉዞ የመጨረሻው መድረሻ ላይ ሳብዕ አድርጎ በ«ት»
የሚጨርስ መኾኑን እናስተውላለን። ንዑስ አንቀጽ ባለፈው ትምህርታችን
እንዳየናቸው የቀዳማይ፣ የካልኣይ እና የሣልሳይ አናቅጽ ኢሕጋውያን ዐመሎች፣
በእርሱም የሚታዩ ልዩነቶችን ከቦዝ አንቀጽ ጋር አስተባብረን እንመለከታለን።
ንዑስ አንቀጽን በተግብሮ መመሥረትም ይቻላል ምሳሌ- «ተገብሮ» = መሠራት፣
መከናወን . . . ።

በግእዝ እንነጋገር

ኢትዮጵያ

ሰላም ለኪ እም ቤተ ክርስቲያን
ለናት ቤተ ክርስቲያን ሰላም ላንቺ ይኹን/
ዝንቱ ፍስሐ ምንት ውእቱ?
/ይኸ ደስታ ምንድን ነው/
እር?

ለንዴት/
ኩሎሙ ዜናውያን በእንጉላሁ ውእቱ ዘይዜንው
ኹሉም ጋዜጠኞች ስለሱ ነው የሚያወሩት/
እንበሌኪሰ አልቦ ትንሣኤ!
ያላንቺሰ ትንሣኤ የለም

ይኩነኒ በከመ ትቤልኒ
ለንጻልሽኝ ይኹንልኝ/
ግዕዜ /ኩ/ ውእቱ ትንሣኤ?

ቤተ ክርስቲያን

ወሰላም ለኪ ቅድስት ኢትዮጵያ ዐሥራታ ለድንገል
/ለ/የድንገል ዐሥራታ ቅድስት ኢትዮጵያ ሰላም
ላንቺም ይኹን/
ዘሐዲሰ ዘመን ፍስሐ ውእቱ
/ያዲሰ ዘመን ደስታ ነው/
ዘሃልሳይ ሺሕ ዐመት ዘመንኪ /ዕድሜኪ/
ሙባእ ውእቱ

/የሦስተኛ ሺሕ ዐመት ዕድሜሽ መግቢያ ነው/
«እው ትንሣኤኪ ይመስለኒአ»
/አዎ ትንሣኤሽ ይመስለኛል/
ወእንጉረ ኢትዮጵያ ትቀድሚ ወኢትቴሐቲ
እም አህጉረ /ከፍላተ/ አውሮፓ ወአሜሪካ
ወእም ማዕከላዊ ምሥራቅ እስመ እምኔኪ
ይውገዝ/ ይነቅል/ ገዢ ፈለግኪ
/አንቺምኮ ኢትዮጵያ ከአውሮፓ ከአሜሪካ እና
ከመካከለኛው ምሥራቅ ሀገራት ትቀድሚያለሽ
አታገሽም። ከአንቺ መንዝሽ ዐባይ ይፈሰሳልና/
ይመነጫልና።
እው ይከውን
/አወ ይኸናል/
የም በዛቲ ዕለት

/ትንሣኤ መቼ ነው?/

ምስሉ መኑ?

/ከማን ጋር/

እር ይትከህል?

/እንዴት ይቻላል/

አይቱ ህላው ውሉድየ

ወለዋልድየ?

/ወንዶች ልጆቼ እና ሴቶች

ልጆቼ የትላሉ::/

ይኩን ብርሃንኪ ወብርሃን

አምላክኪ ዲቢየ ወዲበ

አህጉረ አፍሪካ አገትየ

/ብርሀንኪ እና የአምላክኪ ብርሀን

በእኔ እና በአፍሪካ ሀገራት

አገቶቼ ላይ ይኹን/

ወሎቱ ስብሐት ወለወላዲቱ ጸወንዮ ድንግል

/ለእሱ እና አለኝታየ ለኾነች ለድንግል እናቱ

ምስጋና ይኹን/

ግብረ ቤት

፩. አንባብያን ቀደሰን፤ ባረከን፤ ቆመን፤ ገብረን በቀዳማይ፤ በካልኦይ፤ በሣል
ሳይ እና በንዑስ አንቀጻቸው በመራሕያን /በዐሥሩ/ ዝርዝራቸውን ሥሩ እና
ተሳተፉ::

፪. ንዑስ አንቀጽ የኾነውን ለይ::

፫. በጻዊረ ስም ኢጃዝር:: ኦላ በጻዊረ መስቀል:: ስምን በመሻሻልም አጃዝርም መስቀልን /
መከራን/ በመሸከም አንጂ::

፬. ነፍስ ይሁዳ አስቆረታዊ በነሣላ ብሩር ተኮነ:: የአስቆረታዊው ይሁዳ ነፍስ
ገንዘብ በመቀበል ተኮነ::

፭. በሐዊረ ፍና ደክመ /መንገድ በመኼድ ደክመ::/

፮. ኢይተርፍ መዊት/ መሞት አይቀርም::

፯. ዝረ ጽድቅ ይጎደስ እም ዝረ ንጢሐት/ ንጢያት ከመሥራት ጽድቅ መሥራት
ይሻላል::

/ዛሬ በዚች ዕለት/

ምስሉ አህጉረ አፍሪካ:: ሱዳን፤ ታንዛኒያ፤
ዛምቢያ፤ ኮንጌ...::

/ከአፍሪካ ሀገራት:: ሱዳን፤ ታንዛኒያ፤

ዛምቢያ፤ ኮንጌ ... ጋር/

እስመ ወላድ አንቲ በውሉድኪ ትከብሪ

ወላድ ነሺና በልጆቻሺ ትከብሪያለሺ

ውስተ ኩሉ አጽናፈ ዐለም ወውስተ ኩሉ

በሐውርትኪ

/በዐለም ዙሪያ እና በክልሎችሺ በሙሉ::/

አሜን ወ አሜን ለኩልን

/አሜን /ፈጽሞ፤ ይኹን ይደረግ/ ለኹላችን/

- ፩. ለቤሰ ሥጋ /ሥጋ መልበስ::
- ፪. ከዊነ ሰብእ /ሰው መኾን::
- ፫. ተማህሩ ገቢረ ሠናየ/ መልካም ማድረግን ተማሩ::

በሰራው ትምህርታችን ገሶች በቀዳማዊ፣ በካዕኣዲ እና በዜገድ ወይም በተዕዛዝ ሐናቀድ ዝር ዝሮ ርባታ ጊዜ የሚገኙትን የሰው ሽጊዶች፣ መዕከላት እና መሳሪያ ለማየት ሞክረናል። በዚህ ትምህርታችን ደግሞ ንዑስ ስንቀድ እና በዝ ስንቀድ ያላቸውን መዕከላት፣ ቀርዶች፣ ጠባይ እና ስገዳገሎችን ስንመለከታለን። በማስታወስ ያኸው በቢዶ ስንቀድ ያወናቸውን የባለፈትን ትምህርታት ማሳከር ስንስቀድማለን።

፪.፩. ቦዝ አንቀጽ /Gerund/

ቦዝ አንቀጽ በራሳቸው ነገርን ሰነዝበው ከማያሰሩ፣ ከማይጠቀሱ የንዑስ ስንቀድ ክፍል የሚመደብ ሲኾን የነገሩን መኾን፣ መከናወን፣ መከሰት ያለማሰር ጠቁሞ ነገሩን /ሐረጉን/ መቋቋሙን፣ መፈጸም ግን ተሰኖት ለተቀዳሚው ወይም ለተከታዩ ቃል አንቀጽ /ማሰሪያ አንቀጽ የተገዛ፣ የተጠበቀ..... ነው።

ምሳሌ:-

በአማርኛ - በላ

ተውላጠ ሰም	ገባሪ/ደራጊ	አግባራዊ/አድራጊ፣ አስደራጊ
እኔ	በልቼ	አብልቼ፣ አስበልቼ
አንተ	በልተኸ	አብልተኸ፣ አስበልተኸ
እንቺ	በልተሺ	አብልተሺ፣ አስበልተሺ
እናንተ	በልታችኹ	አብልታችሁ፣ አስበልታችኹ
እናንቺ /እነ አንቺ/	በልታችኹ	አብልታችሁ፣ አስበልታችኹ
እኛ	በልተን	አብልተን፣ አስበልተን
እሱ	በልቶ	አብልቶ፣ አስበልቶ
እሷ	በልታ	አብልታ፣ አስበልታ
እነርሱ	በልተው	አብልተው፣ አስበልተው
እነርሷ	በልተው	አብልተው፣ አስበልተው

ማስታወሻ:- «በልቼ» የሚለው ቃል ያልተቋቋሙ፣ ያልተፈጸሙ በመጀመሪያ የተደረገ ድርጊት ሲኾን /ቢመበል በራሱ ጊዜን/ tense የማይገኝ ከመብላት በኋላም ምን እንደ ሚኾን፣ እንደሚያደርግ በተሰሩ፣ ባልተፈጸሙ ነገር የሚጠ

ብቅ ነው። በልጅ መጣሁ፣ እመጣለሁ፣ አልመጣም..... ሊኾን ይችላል። በልማ ዳዊ ንግግር ግን «በልጅ» ሲባል በልቻ ለኹና አልበላም ይመስላል። «አብልጩ» ብል አብልጩ እወደዋለሁ ወይም እጠለዋለሁ ሊኾን ይችላል። በልጅም - «በልጅ አላውቅም» ቢባል ምን ሊያግደው ይችላል? አንዳንዴ አሉታንም ያመለክታልና። ምሳሌ፡- በሊያ /በልቶ/ ሐረ /ኾኔ/ ሳይሠራ፣ ሳያገለግል፣ ሳይከፍል ወዘተ።

ቦዝ በግእዝ

ቦዝ በግእዝ ከላይ የጠቀስናቸውን የአማርኛ መንገዶች የሚመስል እና አንዳንድ የራሱን ቅርጽ እና ለየት ያሉ ዐመሎች ይከተላል።

በልዐ = በላ በሊዐ/በሊያት = መብላት

፪.፳፫.፩. ቦዝ በዐሥሩ መራሕያን

አነ	በሊዐየ.....	በልጅ.....	I having eaten,.....
አንተ	በሊዐክ.....	በልተክ.....	You having eaten,.....
አንቲ	በሊዐኪ.....	በልተሺ.....	You having eaten,...
አንትሙ	በሊዐክሙ....	በልታችኹ...	You having eaten,...
አንትን	በሊዐክን....	በልታችኹ....	You having eaten,.....
ንሕነ	በሊዐነ.....	በልተን.....	We having eaten,.....
ውእቱ	በሊያ.....	በልቶ.....	He having eaten,.....
ይእቲ	በሊዓ.....	በልታ.....	She having eaten,.....
ውእቶሙ	በሊያሙ....	በልተው...	They having eaten,.....
ውእቶን	በሊያን....	በልተው....	They having eaten,.....

ምሳሌ፡-

በሊዐየ መጸእኩ = በልጅ መጣኹ having eaten, I came, I had come
ተንሣእየ ሐርኩ = ተነሥቼ ሐድኩ having risen, I went, I had gone
በሊዐነ መጸእነ = በልተን መጣን having eaten, I came, I had come

ማስታወሻ፡- በሊዐየ = በልጅ እንደ አማርኛው በግእዝ በልማዳዊ ንግግር በልቻለሁ ሲባል ይቻላል። እንደ ኹኔታው።

፪.፳፫.፪. ቦዝ ከቀዳማይ አንቀጽ ፯፫

ገደገ = ተወ ሐረ = ሺደ

አነ	ገዲግዮ .	ሐርኩ	having left, I went
አንተ	ገዲገከ	ሐርከ	having left, You went
አንቲ	ገዲገኪ	ሐርኪ	having left, You went
አንትሙ	ገዲገከሙ	ሐርከሙ	having left, You went
አንትን	ገዲገከን	ሐርከን	having left, You went
ንሐነ	ገዲገነ	ሐርነ	having left, We went
ውእቱ	ገዲጎ	ሐረ	having left, He went
ይእቲ	ገዲጋ	ሐረት	having left, She went
ውእቶሙ	ገዲጎሙ	ሐሩ	having left, They went
ውእቶን	ገዲጎን	ሐራ	having left, They went

ፈቀደ = ፈለገ፣ ወደደ

መጽአ = መጣ

ፈቂድዮ	መጽእኩ	ወድጀ መጣኹ	= having liked, I came
ፈቂደከ	መጽእከ	ወድደህ መጣክ	= having liked, you came
ፈቂደኪ	መጽእኪ	ወድደሺ መጣሺ	= having liked, you came
ፈቂደከሙ	መጽእከሙ	ወድዳችሁ መጣችኩ	= having liked, you came
ፈቂደከን	መጽእከን	ወድዳችኩ መጣችሁ	= having liked, you came

አፍቂሮ አፍቀረ = ወደደ

አፍቂሮዮ ተሰቀልኩ ወድጀ ተሰቀልኩ

አፍቂሮዮ አውሰብኩ ወድጀ አገባኹ

፪.፳፫.፫. ቦዝ ከካልአይ አንቀጽ ፯፫

ወድቀ = ወደቀ ተንሥአ = ተነሣ

አነ	ወዲቅዮ	እትነሣእ	=ወድቄ፣ ከወደቅኩ በኋላ እነሣለሁ
አንተ	ወዲቀከ	ትትነሣእ	
አንቲ	ወዲቀኪ	ትትነሥኢ	
አንትሙ	ወዲቀከሙ	ትትነሥኡ	
አንትን	ወዲቀከን	ትትነሥእ	
ንሐነ	ወዲቀነ	ንትነሣእ	

ውእቱ	ወዲቆ	ይትነሣእ
ይእቲ	ወዲቃ	ትትነሣእ
ውእቶሙ	ወዲቆሙ	ይትነሥኡ
ውእቶን	ወዲቆን	ይትነሥኡ

ሰገደ = ሰገደ	ዘመረ = አመሰገነ / ቀደሰ ቤት/	
አነ	ሰጊድዮ	እዜምር
አንተ	ሰጊደከ	ትዜምር
አንቲ	ሰጊደኪ	ትዜምሪ
አንትሙ	ሰጊደክሙ	ትዜምሩ
አንትን	ሰጊደክን	ትዜምራ
ንሐነ	ሰጊደነ	ንዜምር
ውእቱ	ሰጊዶ	ይዜምር
ይእቲ	ሰጊዳ	ትዜምር
ውእቶሙ	ሰጊደሙ	ይዜምሩ
ውእቶን	ሰጊዶን	ይዜምራ

፪.፳፫.፬. ቦዝ ከትዕዛዝ እንቀጽ ጋር

አርመመ = ዝም አለ ሐረ = ኼደ

አነ	አርሚምዮ	እሑር
አንተ	አርሚመከ	ሑር
አንቲ	አርሚመኪ	ሑሪ
አንትሙ	አርሚመክሙ	ሑሩ
አንትን	አርሚመክን	ሑራ
ንሐነ	አርሚመነ	ንሑር
ውእቱ	አርሚሞ	ይሑር
ይእቲ	አርሚማ	ትሑር
ውእቶሙ	አርሚሞሙ	ይሑሩ
ውእቶን	አርሚሞን	ይሑራ

ማስታወሻ:-

ከዘንድ ሊቀጽ ጋር ብቻ አይመችም። አይቻልም። አያስኪድም። ከንዑስ አን ቀጽ ጋር ግን እንደ ለማዳዊ ንግግር ልናስኬደው እንችላለን። እንጂ ግእዛዊ ሕጋዊነት አይታይበትም። አማርኛ ዝም ብዮ መምጣት፣ በልቼ መሔድ። ዞሮ ዞሮ

ማሰሪያ የለውምና። በዘንድም ቢኾን በልማዳዊ ንግግር መጸላ ይሑር መጥቶ ይኼድ ዘንድ ማለት ይቻላል። ሌላ ግስ ያስፈልገዋል እንጂ።

፪.፳፫.፭. ቦዝ ገቢር /ባቢ ሲኾን

በግላዝ ገቢር የሚያናግሩ ግሶች በቦዝም ጊዜ መሳባቸውን ሳይለቁ ተሳቢውን ቃል በሕጉ መሠረት ሳድሱን ወደ ግላዝ፣ ካዕቡን ወደ ሳብዕ፣ ሣልቡን በመለወጥ ወደ ጎምስ ራብዑን፣ ጎምቡን፣ ሳብዑን ራሳቸውን አስችለው ይረባሉ፣ ይጻፋሉ።

ምሳሌ፡-

ጎደገ	= ተወ
ጎዲጎ ተስዐ	= ዘጠናውን ትቶ
አፍቂድ ብእሲቶ	= ሚስቱን ወዶ
ሰቂሎሙ አምላኮሙ	= አምላካቸውን ሰቅለው
ተዋሕዶ ሰብአ	= ሰውን ተዋሕዶ
ለቢሶ ሥጋ	= ሥጋ /ን/ ለብሶ
መኒኖ ዐለመ	= ዐለምን ንቆ

፪.፳፫.፮. ቦዝ ቸልታ ኾኖ ሲቀር

ቦዝ ቸልታ ኾኖ ሲቀር ስንል ኹለት ተቃራኒነት ያላቸው ግሶች /ቃላት አንዱ ቦዝ ኾኖ ተሸንፎ፣ ብላሽ፣ አላስፈላጊ ኾኖ ሲቀርና ኹለተኛው ግን የነገሩ መቋጫ፣ አሸናፊ ውጤት /ተቃራኒ/ ሲኾን ነው። ቦዝ የኾነው ምን ጊዜም የተጻፈ ግዱፍ ምንም የማያ መጣ የማይጸና መኾኑን ያሳያል።

ምሳሌ፡-

መዊቶ ሐይወ	= ሞቶ ዳጎ
ቀዲሖ ከዐወ	= ቀድቶ አፈሰሰ
ወዲቆ ተንሥኦ	= ወደቆ ተነሣ
አሚኖ ከሀደ	= አምኖ ካደ

፩. አለመረ = ዐወቀ አእምሮ/አእምሮት = ማወቅ
 ቀዳማይ ንዑስ አንቀጽ

ንዑስ አንቀጽ /Infinitive

አጎ	አእምሮትየ	ማወቂ	my knowing
አንተ	አእምሮትከ	ማወቅኸ	your knowing

አንቲ	አእምሮትኪ	ማወቅሽ	your knowing
አንትሙ	አእምሮትክሙ	ማወቃችሁ	your knowing
አንትን	አእምሮትክን	ማወቃችሁ	your knowing
ንሕነ	አእምሮትነ	ማወቃችን	our knowing
ውእቱ	አእምሮቱ	ማወቁ	his knowing
ይእቲ	አእምሮታ	ማወቋ	her knowing
ውእቶሙ	አእምሮቶሙ	ማወቃቸው	their knowing
ውእቶን	አእምሮቶን	ማወቃቸው	their knowing

ቡቀትየ = አእምሮ/ትየ = my knowledge ከዚህ በላይ ቦዝ ሳይኾን ጥሬ ዘር ነው።

ቦዝ /Gerund/

አነ	አእሚርየ	ዐውቄ	I having known
አንተ	አእሚርከ	ዐውቀኽ	you having known
አንቲ	አእሚርኪ	ዐውቀሺ	You having known
አንትሙ	አእሚርክሙ	ዐውቃችሁ	You having known
አንትን	አእሚርክን	ዐውቃችሁ	You having known
ንሕነ	አእሚርነ	ዐውቀን	We having known
ውእቱ	አእሚር	ዐውቆ	He having known
ይእቲ	አእሚር	ዐውቃ	She having known
ውእቶሙ	አእሚርሙ	ዐውቀው	They having known
ውእቶን	አእሚርን	ዐውቀው	They having known

፪.፳፫፯. ቦዝ አንቀጽ-ቦዝነቱ ጽንዕት ጎይል ሲኾነው /ከነባር አንቀጽ እና የማለት ግስ ጋር/

ቦዝ አንቀጽ ቦዝነቱ ጽንዕት ብርታት እየኾነው ከነባር አንቀጽ /መራሕያን-እንደነባር አንቀጽነታቸው verb (to) be እና የማለት ግስ /ቦ= አለው፣ አለኝ ... (verb to have) ጋር በቀዳማይነት ይዘምታል። የዋሕ ጎሳፊነት /በተለይም/ የዋሕ መጻሊን /በተለይም/ ቀዳማይ እና ካልካይን በአጠቃላይ በመምጣት ሲያስር የሚታይበት ብቸኛ መንገድ ነው። /ከላይ ያልነውን ልማዳዊ ንግግርን መስሎ/።

ምሳሌ፦

ቀቲልየ ሀለወኩ

ገድያለሁ፣ ገድየ ነበር

ቀቲልየ አነ

ገድያለሁ፣ ገድየ ነበር

ቀቲሎ ሀለው	ገድሏ፣ ገድሎ ነበር
ቀቲሎ ውእቱ	ገድሏ፣ ገድሎ ነበር
ቀቲላ ይእቲ	ገድላለች፣ ገድላ ነበር
ቀቲላ ሀለውት	ገድላለች፣ ገድላ ነበር
ቀቲለን ሀለውን	ገድለን፣ ገድለን ነበር
ቀቲለን ንሐን	ገድለን፣ ገድለን ነበር
ቀቲለከ ሀለውከ	ገድለህ፣ ገድለክ ነበር
ቀቲለከ አንተ	ገድለህ፣ ገድለህ ነበር
ቀቲለኪ ሀለውኪ	ገድለሺ፣ ገድለሺ ነበር
ቀቲለኪ አንቲ	ገድለሺ፣ ገድለሺ ነበር
ቀቲለክሙ ሀለውክሙ	ገድላችሁ፣ ገድላችሁ ነበር
ቀቲለክሙ አንትሙ	ገድላችሁ፣ ገድላችሁ ነበር
ቀቲለክን ሀለውክን	ገድላችሁ፣ ገድላችሁ ነበር
ቀቲለክን አንትን	ገድላችሁ፣ ገድላችሁ ነበር
ቀቲሎሙ ሀለው	ገድለው፣ ገድለው ነበር
ቀቲሎሙ ውእቶሙ/እሙንቱ	ገድለው፣ ገድለው ነበር
ቀቲሎን ሀለዋ	ገድለው፣ ገድለው ነበር
ቀቲሎን ውእቶን/እማንቱ	ገድለው፣ ገድለው ነበር

፪.፳፫.፭. ቦዝ በበይት አገባቦችን ሲያወጣ

ቦዝ አንቀጽ በበበይት አገባቦች በሚገቡባቸው በበበይት አናቅጽ ፈንታ ራሱን ችሎ አመ/ጊዜ/፣ ሰባ /ጊዜ/፣ ድኅረ /ጋሳ/፣ እንዘ /እየ፣ሲ/..... የተባሉ ቃላትን አውጥቶ ትርጉም ሊሰጥ ይችላል /ብዙውን ጊዜ በ «ወ» ይጀምራል፡፡

ወተወሊዶ እግዚእ ኢየሱስ = ጌታ ኢየሱስ በተወለደ ጊዜ /በጳላ

ወተጠሚቆ እግዚእ ኢየሱስ = ጌታ ኢየሱስ በተጠመቀ ጊዜ /በጳላ

ወነዊሞ ገብረ ወልድ = ገብረ ወልድ በተኛ ጊዜ፣ ተኛቶ ሳለ፣ ከተኛ በጳላ

፪.፳፫.፪. ንዑስ አንቀጽ እና ቦዝ

ነገረ = ነገረ /ቀዳማይ/ ነገር/ነገሮት=መናገር /ንዑስ አንቀጽ/ ነገሮ = ተናግሮ /ነገሮ/ቦዝ/

spoke	to speak	(he) having spoken
ንዑስ አንቀጽ	ቦዝ አንቀጽ	የንዑስ አንቀጽ ተሳቢ
እነ ነገርየ - መንገሬ	ነገርየ - ነግሬ	ነገርየ - መንገሬን
አንተ ነገርከ	ነገረከ	ነገረከ

አንቲ ነገርኪ	ነገረኪ	ነገረኪ
አንትሙ ነገርክሙ	ነገረክሙ	ነገረክሙ
አንትን ነገርክን	ነገረክን	ነገረክን
ንሕነ ነገርነ	ነገረነ	ነገረነ
ውእቱ ነገርሁ	ነገሮ	ነገረሁ
ይእቲ ነገርሃ	ነገራ	ነገረሃ
ውእቶሙ ነገርሆሙ	ነገሮሙ	ነገረሆሙ
ውእቶን ነገርሆን	ነገሮን	ነገረሆን

ማስታወሻ፡

«C» ወደ «ረ» የንዑስ አንቀጽ ተሳቢ ነው። ነገረኪ = መንገርኸን እና = ነገረኸ /ቦዝ/። «ት»ን በመደመር የሚሠራውን ንዑስ አንቀጽ ከቦዝ ጋር ማገናኘት አያስኬድም። ምሳሌ ቀቲል /ቀቲሎት/ = መግደል ቀቲሎቱ = መግደሉ ቀቲሎቱ = መግደሉን ይሾናል እንጂ ገድሎ አያሰኝም። ቀቲሎ = ገድሎ። «ቀቲሎት»ንም በተሳቢ ማርባት ይቻላል። ንዑስ አንቀጽም ቦዝም ኢሕጋዊ አካሄድ በአንዳንድ ግሶች ይኖራቸዋል።

፲፩. ማጠቃለያ

ከፎቱ ንዑሳን አናቅጽ ከዘንድ እና ከቦዝ ከፎቱ በቀር እስከ ዐሥር ብቻ እንጂ እስከ ፹ /ሰማንያ/ የሚወጣ የለም።

ቀቲሎ ሁ /እሱን ገድሎ/፣ ቀቲሎ ሂ /እሷን ገድሎ/፣ ቀቲሎኪ = አንቲን ገድሎ

ቀቲሎየ /እኔን ገድሎ/ ቀቲሎሆሙ፣ ሆን

ቦዝን ብቻ የያዘ ዐርፍተ ነገር የለም። በግእዝ

የድኅረ ቅጥያው እንደቀዳማይ አንቀጽ /በመራሕያን ሲዘረዘር/ ቅጥያ ይመስላል። ዘወትር የሚያመለክተው የተደረገና /having done/ ቀጣይ ድርጊትን ሲሾን በመሾን ላይ /in doing; contemporary actions/ ድርጊትን ግን አያመለክትም። ይህ የራሱ መንገድ አለውና።

ቦዝ በራሱ ብቻውን ቀዳማይን፣ ካልአይን፣ እና ዘንድን አያመለክትም ምሳሌ፡- መጺኦ ሐረ /ኸደ/ የሐውር /ይኸዳል/፣ ይሐር ሊባል አይቻልምና

ቦዝ እንደ ንዑስ አንቀጽ በደራጊ፣ አድራጊ ይረባል ቀተለ=ገደለ ቀቲሎ=ገድሎ፣ አቅቲሎ=አሰገድሎ....

ግብረ-ቤት

ለግዛተኛ ግላችን ገደብ እንቀጥታዊን እና ቦዝ እንቀጥታዊን በዐሥሩ መራሕ ያን ዘርዘር፡

፩. መጽእ

፪. ቀደስ

፫. ቦእ /ገባ/

፬. ወህበ = /ሰጠ/

፭. ቀደመ = /ቀደመ/

፮. ሠረቀ = /ወጣ/

፯. ጌሰ = /ገሰገሰ/

E. Gerund. The gerund form in Ge'ez was highly influenced by Amharic speakers in the period of ሾባ ሸገሃሰ ሙሴ. This shows the shift from Ge'ez in to Amharic some times found in the GGMS than that of GIMS. Examples: ወደቆ = ወዲቆ. Other gerundive forms found in the two earlier Gospels but not in the present two Gospels are the following. ወስቱ በግዕ ፈሪቶ > ፈርቶ፡፡ መሲቶ > መሰቶ፡፡ ወርኢቶ > ርኢቶ፡፡ ወሠረቆ ፀሐይ > ወሠርቆ ፀሐይ፡፡

F. Infinitive : The two oldest Gospels have the infinitive forms different from the present one. The infinitive forms that are grouped under ቀደስ were similar to the ተተለ type. Example ሕሊቶ of the ተተለ type > ቀደስ. As a result, in the earlier time, the infinitive form of the ተተለ type was very common than the ቀደስ type. This could lead us to have only of the ተተለ type. And the differences in infinitives...based on gemination may probably be a parallel development rather than the ground of the language.

In the GGMS, the different form of gerund is found. The gerund form, found in the Gospel, is similar to the present Gerund form of Amharic. Here, again, another question can be raised. The question could be about the influence of Ge'ez on Amharic or whether the development of gerund in Amharic and Ge'ez was independant. Some significant examples are: ረኢቶ (from GGMS and GIMS) > ርኢቶ፡፡ ርኢቶ > ርኢቶ፡፡ ወደቆ (Amharic)፡፡ ወረደቶ > ወረደቶ. In this case, the present

gerund form of Amharic is not a latter inovantion. It is rather an earlier phenomena. Besides, Amharic presreved the earlier form than the present Ge'ez. It must be noticed that there is a similarity in the forms of some infinitives and gerundives. Example ወዲሁም can be infinitive for the third person plural and at the same time it has the form of gerundive to mean ' /they /having they added.' Some other examples are ረሲሆ (from GGMS and GIMS) > ረሰሆ:: ርሲሆ > ርሰሆ :: ወርሲሆም > ወርሰሆም:: ወድቆ (Amharic) :: ወፈርሆ > ወፈርሆ:: ረሲሆ > ረሰሆ :: ርሲሆ > ርሰሆ:: ወርሲሆም > ወርሰሆም:: ወፈርሆ > ፈርሆ:: In infinitives we can find new words particularly in ቀደሰ - he praised him > ቀደሰ ው ባረከ - he blessed him ባረከው. Here, Amharic preserved (with gemination) the oldest Ge'ez. However, in the intransitive verbs, Ge'ez tried to change .

ባለፈው ትምህርታችን ንዑስ አንቀጽ እና ቦዝ አንቀጽ ያላቸውን ግንኙነት እና አገልግሎት ተምረናል:: በዚህ ሽኛው ክፍል ደግሞ ቀሪውን የቦዝ አንቀጽ አገልግሎት እናቀርባለን:: መልካም ትምህርት::

፪.፳፫.፲. ቦዝ ከተባቢ ተውላጦ ስም ጋር

ውእቱ = እሱ

እነ	ቀቲሎ ኪያየ	= እኔን ገድሎ	He/having killed me
እንተ	ቀቲሎ ኪያከ	= እንተን ገድሎ	He/having killed you
እንቲ	ቀቲሎ ኪያኪ	= እንቲን ገድሎ	He/having killed you
እንትሙ	ቀቲሎ ኪያከሙ	= እናንተን ገድሎ	He/having killed you
እንትን	ቀቲሎ ኪያከን	= እናንተን ገድሎ	He/having killed you
ንሕነ	ቀቲሎን ኪያነ	= እኛን ገድሎ	He/having killed us
ውእቱ	ቀቲሎ ኪያሁ	= እሱን ገድሎ	He/having killed him
ይእቲ	ቀቲሎ ኪያሃ	= እሷን ገድሎ	He/having killed her
ውእቶሙ	ቀቲሎ ኪያሆሙ	= እነሱን ገድሎ	He/having killed them
ውእቶን	ቀቲሎ ኪያሆን	= እነሱን ገድሎ	He/having killed them

ውእቱ = እሱ

እነ	ቀቲሎ-ኒ	= ገድሎ-ኒ	He/having killed me
እንተ	ቀቲሎ-ከ	= ገድሎ-ከ	He/having killed you
እንቲ	ቀቲሎ-ኪ	= ገድሎ-ኪ	He/having killed you

አንትሙ	ቀቲሎክሙ	= ገድሏችኹ	He/having killed you
አንትን	ቀቲሎክን	= ገድሏችኹ	He/having killed you
ንሕነ	ቀቲሎነ	= ገድሎን	He/having killed us
ውእቱ	ቀቲሎሁ	= ገድሎት	He/having killed him
ይእቲ	ቀቲሎሃ	= ገድሏት	He/having killed her
ውእቶሙ	ቀቲሎሆሙ	= ገድሏቸው	He/having killed them
ውእቶን	ቀቲሎሆን	= ገድሏቸው	He/having killed them

ምሳሌያት፡-

ቀቲሎኒ ሐረ፡፡ ገድሎኝ ኼደ፡፡

ሰረቆኒ ሐረ፡፡ ሰረቆኝ ኼደ፡፡

ማስታወሻ፡- በእንዲህ ዐይነት ቦዝን ከእመልካች፣ ከተጠቃሽ ተውላጠ ስም ጋር ልንጠቀምበት እንችላለን፡፡

፪.፳፫.፲፩. ቦዝ በተገባሮ

ተቀትለ = ተገደለ = ተነግረ - ተነገረ

አነ	ተነገረዮ ኢሰማዕኩ	= ተነግሪ አልሰማኹም
አንተ	ተነገረክ ኢሰማዕክ	= ተነግረኽ አልሰማኽም
አንቲ	ተነገረኪ ኢሰማዕኪ	= ተነግረሺ አልሰማሺም
አንትሙ	ተነገረክሙ ኢሰማዕክሙ	= ተነግራችኹ አልሰማችኹም
አንትን	ተነገረክን ኢሰማዕክን	= ተነግራችኹ አልሰማችኹም
ንሕነ	ተነገረነ ኢሰማዕነ	= ተነግረን አልሰማንም
ውእቱ	ተነገሮ ኢሰምዐ	= ተነግሮ አልሰማም
ይእቲ	ተነገራ ኢሰምዐት	= ተነገራ አልሰማችም
ውእቶሙ	ተነገሮሙ ኢሰምዐ	= ተነገረው አልሰሙም
ውእቶን	ተነገሮን ኢሰምዐ	= ተነገረው አልሰሙም

በካልካይም በዘንድም መዘርዘር ይቻላል፡፡ ምሳሌ፡-

ሀ. በካልካይ

ቆመ = ቆመ ይቀውም = ይቆማል

አነ	ቀዋምዮ እዜምር	= ቁሜ እዘምራለኹ /አመሰግናለኹ
አንተ	ቀዋመክ ትዜምር	

አንቲ	ቀዊመኪ ትዜምሪ
አንትሙ	ቀዊመከሙ ትዜምሩ
አንትን	ቀዊመክን ትዜምራ
ንሕነ	ቀዊመነ ንዜምር
ውእቱ	ቀዊሞ ይዜምር
ይእቲ	ቀዊማ ትዜምር
ውእቶሙ	ቀዊሞሙ ይዜምሩ
ውእቶን	ቀዊሞን ይዜምራ

ምሳሌ፡-

ቀዊመነ ንዕቀብ እስከ ይመጽእ አቡነ
አባታችን እስኪመጣ ቆመን እንጠብቅ
ሐረ ካሌብ መኒኖ ዐለመ
ካሌብ ዐለምን ንቆ ሺደ

፪.፳፬. አዕማድ /ምሰሶዎች/

አዕማድ /ምሰሶዎች በቋንቋ ሥርዐት ትልቅ ድርሻ ያላቸው፤ የጊዜን እና የድርጊትን ፍጻሜ፤ አፈጻጸም የሚያሳዩ መልካዓተ አናቅጽ ናቸው። የተለመዱ የአዕማድ ዓይነቶች አምስት ሲኾኑ፤ ከዚህም በላይ ሊሰፉ ይችላሉ። የተለመዱት ግን የሚከተሉት ናቸው።

ሀ. ቀተለ /ደራጊ/	ገደለ
ለ. አቅተለ /አድራጊ/	አግደለ
ሐ. አስተቃተለ /አስደራጊ/	አገዳደለ
መ. ተቀትለ /ተደራጊ/	ተገደለ
ሠ. ተቃተለ /ተደራራጊ/	ተገዳደለ

ከ«መ» እና ከ«ሠ» በስተቀር ሌሎቹ ገቢር /የሚሰቡ/ አናቅጽ ናቸው።

የአዕማድ መለስተኛ ርባታ በዐሥሩ መራሕያን

ውእቱ	ቀተለ	ይቀትል	ይቅትል	ይቅትል
	ገደለ	ይገድላል	ይግደል	ይገድል ዘንድ
	አቅተለ	ያቀትል	ያቅትል	ያቅትል
	አግደለ	ያስገድላል	ያስገድል	ያስገድል
	አስተቃተለ	ያስተቃትል	ያስተቃትል	ያስተቃትል
	አገዳደለ	ያገዳድላል	ያገዳድል	ያገዳድል ዘንድ

ውእቶሙ ቀተሉ	ይቀትሉ	ይቅትሉ	ይቅትሉ
ገደሉ			
አቅተሉ	ያቀትሉ	ያቅትሉ	ያቅትሉ
አግደሉ			
አስተቃተሉ	ያስተቃትሉ	ያስተቃትሉ	ያስተቃትሉ
አገዳደሉ			
ተቀትሉ	ይትቀተሉ	ይትቀተሉ	ይትቀተሉ
ተገደሉ			
ተቃተሉ	ይትቃተሉ	ይትቃተሉ	ይትቃተሉ
ተገዳደሉ			

በካልኣይ ጊዜ መድረሻቸው /ከመፈጸሚያው ፊደል በፊት ያለው/ ይጠብቃል።
 ሌሎች መራሕያንን በዚህ መልኩ በመዘርዘር አርቡ።

፪.፳፬. የንግግር ክፍሎች መልክዕ በአዕማድ /ዘርዘር

አቅተሉ	አስገደሉ	ቀዳማይ አንቀጽ
ያቀትሉ	ያስገድላል	ካልኣይ አንቀጽ
ያቅትሉ	ያስገድል ዘንድ	ዘንድ አንቀጽ
ያቅትሉ	ያስገድል	ትዕዛዝ
አቅታሊ	አስገዳዩ /የሚያስገድል/	ገቢር ቅጽል
አቅታልያን	አስገዳዮች /የሚያስገድሉ	ገቢር ቅጽል
አቅታሊት	አስገዳዩት /የምታስገድል	ገቢር ቅጽል
አቅታልያት	አስገዳዮች /የሚያስገድሉ	»
አቅቲል/አቅቲሉት	ማስገደል	ንዑስ አንቀጽ
አቅቲሉ	አስገድሉ	በዝ አንቀጽ
መስተቅትል	ማስገደያ /ገዳዩ	ስም /ቅጽል

ማስታወሻ፡ በአማርኛ በተለምዶ ንግግራችን ደረገ፣ አደረገ በማለት ፈንታ በደረገ አደረገ ማለት በአደረገ ፈንታ አስደረገ ማለት የተለመደ በመኾኑ ንግግራችን ገድለን በ«አስ» ብቻ መነገሩ የተለመደ ኾኖ እናገኘዋለን። በግእዙም ይኸው ተለምዶ ሥርዐት ሲፋለስ ሲደበላለቅ እናስታውላለን። የኾነው ኾኖ በትርጉም ላይ በተለምዶ ችግር ሳይፈጥር እንደቆየ በሚከተለው ምሳሌ መረዳት ይቻላል።

ምሳሌ፡-

ፈጸመ= ፈጸመ	ፈጽሞ= ፈጽሞ
አፈጸመ= አስፈጸመ	አፈጽሞ = አስፈጽሞ
ኩነት= ፈረደ	ኩንን= ኩንን /ፍረድ
አኩነት= አስፈረደ	አኩንን= አስኩንን /አስፈርድ
ጠየቀ= ተረዳ	ጠይቅ= ጠይቅ /ተረዳ
አጠየቀ= አስረዳ	አጠይቅ=አስጠይቅ
ጸረ= ተሸከመ	ጽር= ተሸከም
አጸረ= አሸከመ	አጽር= አድክም
ወለደ= ወለደ	ለድ= ውለድ
አውለደ= አስወለደ	አውልድ= አስወልድ
ነገረ= ነገረ	ንግር= ተናገር
አንገረ= አስነገረ	አንግር= አስነግር
አምነ= አመነ	እመን= እመን
አእመነ= አሳመነ	አእምን= አሳምን
ድገት= ዳነ	ድገን= ዳን
አድገት= አዳነ	አድገን= አስድን
ነበረ= ተቀመጠ	ንበር= ተቀመጥ
አንበረ= አስቀመጠ	አንበር= አስቀምጥ

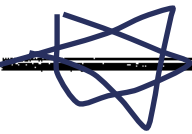
አንዳንዶቹ ግሶች ደግሞ አድራጊያቸው እንደደራጊ እየኾነ የሚያገለግል መሆኑ የታወቀ ነው። ምሳሌ፡- አመረ > አእመረ፣ ነከረ > አንከረ ...

፪.፳፬.፪. የአዕማድ ቦዝ አንቀጽ

ውስቴ ቀቲሱ /ገደቡ/ ስቀቲሱ /ስጓደሱ/ ስስተቃቲሱ /ስገዳደሱ/ ተቀቲሱ /ተገደቡ/ ተቃቲሱ /ተጓደሱ/

ደስቲ	ቀቲሳ	ስቀቲሳ	ስስተቃቲሳ	ተቀቲሳ	ተቃቲሳ
ስንተ	ቀቲሰከ	ስቀቲሰከ	ስስተቃቲሰከ	ተቀቲሰከ	ተቃቲሰከ
ስንቲ	ቀቲሰኪ	ስቀቲሰኪ	ስስተቃቲሰኪ	ተቀቲሰኪ	ተቃቲሰኪ
ስነ	ቀቲሰየ	ስቀቲሰየ	ስስተቃቲሰየ	ተቀቲሰየ	ተቃቲሰኪ
ስሙንቲ	ቀቲሱሙ	ስቀቲሱሙ	ስስተቃቲሱሙ	ተቀቲሱሙ	ተቃቲሱሙ
ስማንቲ	ቀቲሱን	ስቀቲሱን	ስስተቃቲሱን	ተቀቲሱን	ተቃቲሱን
ስንተሙ	ቀቲሰከሙ	ስቀቲሰከሙ	ስስተቃቲሰከሙ	ተቀቲሰከሙ	ተቃቲሰከሙ
ስንተን	ቀቲሰከን	ስቀቲሰከን	ስስተቃቲሰከን	ተቀቲሰከን	ተቃቲሰከን
ንሐነ	ቀቲሰነ	ስቀቲሰነ	ስስተቃቲሰነ	ተቀቲሰነ	ተቃቲሰነ

በንዑስ ስንቀዩ ስሙዘርዘር ሞክረ፡፡

ጦማረ ሰሎሜ ወማርታ እም አትላንታ

ሰላም ለኪ ፌበን እንትነ አንተ ትትለክኪ ለማገበረ ግእዝ ዘኢትዮጵያ እፎኑ ሀለውኪ? ንሕነ ሰማዕነ በከመ ተመየጥኪ ንበ ቤተ ግእዝ ውስተ ኢትዮጵያ ወሶበ በጽሐኪ ኢትዮጵያ ነአምር ከመ ተሐውራ ንበ መቅደሳ ጻድቅት ወንጽሕት ለግእዝ ወላዲተ ዜማ ወቅኔ ወመጸሕፍት ዘአፍሪካ ወለዛቲ ቅድስት ግእዝ ኢያእመርነ ገድላቲሃ ወኢምንተኒ ከመ ንነዘር አላ እስመ ነአምር ንሕነ ከመ ይእቲ ትኩበር እም ኩሎን ልሳናት በእንተዝ ፈንዊ ለነ በረከተ ዘሀሎ ውስተ ይእቲ ልሳን፡

ናሁ ሰማዕነ ዜናሃ ለግእዝ ወረከብናሃ ውስተ መጽሔተ ሐመር፡፡ ወአእመርነ ከመ ልሳነ ግእዝ ይእቲ ልሳነ ሰብእ ጥንታዊ፡፡ ወበእንቲሃ ገብረ እግዚአብሔር ሰማየ ወምድረ ወመልዕልተ ልሳናት በውስተ ዓለም ወበእንቲአሃ ፈጠረ እግዚ አብሔር ብሂሎ ንግበር ሰብእ በአርአያነ ወበእምሳሊን፡፡

በእንተዝ ግእዝነ ኮነት ነቅዕ ማግሌት ወመንፈስ ሕይወት እስመ ጥዑመ ልሳን ያፊድ መሰጦ ለሕሊና ንጉሥ ገብረ መስቀል ሰማየ፡፡ ድኅረዝ ታሪክ ሀገርነ፣ ባህለ ሀገርነ ወትውፊተ አበው ይሄልው ውስቴታ፡፡ ወትንሣኤሃ ትንሣኤነ ውእቱ በዝ ዘመን፡፡ ወነአምን ከመ ሕፃናት ይነብቡ ባቲ፡፡

ወውስተ አፍላገ አሜሪካ ህየ ነበርነ ወተዘከርናሃ ለግእዝ ልሳንነ በክይነ ግእዝሰ ልሳነ ጽዮን ይእቲ፡፡ ሀገረ ብሉይ ወሐዲስ ወመንበረ ሰብሐት ይእቲ፡፡ ወካዕበ ልሳነ ንግሥተ ሳባ ይእቲ፡፡ እስመ እምኔሃ ይወጽእ ሕግ ዘነፍስ ወሥጋ፡፡ ወይውንዙ ባቲ አፍላግ ዘሕይወት፡፡ በእንተዝ እስከ ንመጽእ ንበ ጥገታ ለሰማይ /ግእዝ/ ይኩን ጸሎትኪ ምስሌነ ለዐለመ ዐለም አሜን፡፡

ወናይ ዘመን
አገትኪ ሰሎሜ ወማርታ
እም አትላንታ

፩. የአዕማድ ጠባይዕ፡- አዕማድ በጠባያቸው በ፪ ሊከፈሉ ይችላሉ፡፡ ኹለት ዐይ ነት በመሆናቸውም ገቢር ተገብሮ ተብለው በ፪ ስም ይጠራሉ፡፡

ገቢር /ሳቢ/ ተገብሮ /የማይሳቢ/

ሀ. ደራጊ	ቀተለ- ገደለ	ሀ.፩. ተቀትለ - ተገደለ
ለ. አድራጊ	አቅተለ- አግደለ	ለ.፩. ተቃተለ - ተጋደለ
ሐ. አስደራጊ	አስተቃተለ- አገዳደለ	ሐ.፩. «ተስተቃተለ» - ተገዳደለ

ግሶች ኹሉ ግን በአዕማድ ጠባይዕ በምልዕት ፯ ወይም ፮ ዐመድ /ጾታ እየኾኑ ላይረቡ ላይዘረዝሩ ይችላሉ፡፡ በሐጻጽ /በመጉደል/ ወይም በምልዕት በ፩፡በ፪፡ በ፫፡በ፬... ሊረቡ ይችላሉ፡፡

ምሳሌ፦

	ኮነ	ዘንመ	ሐነጸ	ገብረ	ፈለሰ
	[ኸነ]	[ዘነበ]	[ዐነጸ]	[ዐረ]	[ፈለሰ]
ደራጊ	ሀ. ቀተለ	-	-	ሐነጸ	ገብረ
	ፈለሰ				
አድራጊ	ለ. አቅተለ	-	አዝንመ	አሐነጸ	አግበረ
አስደራጊ	ሐ. አስተቃተለ	-	-	-	-

ተገብሮ ሀ.፩.ተቀተለ	ኮነ	ዘንመ	ተሐንጸ	ተገብረ
ፈለሰ				
ለ.፩. ተቃተለ	-	-	-	-
ሐ. ፩.«ተስተቃተለ»	-	-	-	-

በምሳሌው እንደዐየነው ኮነ የሚለው ሐውልት፤ ዐጉል ግስ/ወደ ተገብሮነት የሚያደላ/ ግስ በተገብሮ ብቻ የተገለጸ ሲኾን ትርጉሙ ግን ሊሰፋ ይችላል። ይኼን እንጂ ተገብሮ መባል የማያበቃው ጉዳይ ደግሞ ገብረ / አድራጊ አለ መኖሩ ነው። በእርግጥ የትርጉም መዛባት /መቀላቀል/ ይመጣል እንጂ በቋን ቋው ሂደት አዕማዱን መሙላት ይቻላል። ትርጉሙ የ«ምንግዴ» እንዳይኾን እንጂ። ለምሳሌ ገብረን በምልዑ አዕማድ መዘርዘር ይቻላል። ፈለሰን የመሰለ ግስ ደግሞ ደራጊም አድራጊም ይኾናል ያለምንም ቅጥያ።

ሌላው የ«አቅተለ»ን ይዞ የ«ቀተለ»ን የ«ቀተለ»ን ይዞ የ«አቅተለ»ን መንገድ ትርጉም ይዞ የሚጓዝ ሁለት ትርጉም ፈላጊ የግስ ዓምድ ትርጉም አይጠፋም።

የ«አቅተለ» /አድራጊ/ መልክዕ ያለው እና በቀተለ/ በደራጊ የሚፈታ ግስ ምሳሌ፡ አፍቀረ፤ አእመረ.

ምሳሌ፡ ፈቀረ > አፍቀረ

አነ	አፍቀርኩ	ማርያምሃ እግዝእትየ ከመ ታድሃኒ ማርያም እመቤቴን ታድሃኒ ዘንድ ወደድኩ
አንተ	አፍቀርከ	ማርያምሃ
አንቲ	አፍቀርኪ	ማርያምሃ
አንትሙ	አፍቀርክሙ	ማርያምሃ
አንትን	አፍቀርክን	ማርያምሃ
ንሕነ	አፍቀርነ	ማርያምሃ
ወእቱ	አፍቀረ	ማርያምሃ

ይለቲ	አፍቀረት	ማርያምሃ
ውእቶሙ	አፍቀሩ	ማርያምሃ
ውእቶን	አፍቀራ	ማርያምሃ

አመረ > አእመረ ዐወቀ

አነ	አእመርኩ	ዘንተ ነገረ = ይኸንን ነግር ዐወቅኩ
አንተ	አእመርከ	ዘንተ ነገረ
አንቲ	አእመርኪ	ዘንተ ነገረ
አንትሙ	አእመርከሙ	ዘንተ ነገረ
አንትን	አእመርከን	ዘንተ ነገረ
ጌሐነ	አእመርነ	ዘንተ ነገረ
ውእቱ	አእመረ	ዘንተ ነገረ
ይለቲ	አእመረት	ዘንተ ነገረ
ውእቶሙ	አእመሩ	ዘንተ ነገረ
ውእቶን	አእመራ	ዘንተ ነገረ

ተጨማሪ ሐውልት/ዐጉል ግሶች የሹኑ እና ከአደራጊያቸው/ገቢር የማይወጡ የሚከተሉት ናቸው። ምሳሌ፡- ወነየ/አማረ/፣ ጼነወ/ሸተተ/፣ ምዕዘ /ሸተተ በጥሩ/፣ ለሀቀ/ላቀ/፣ ነቀወ /ነቃ/፣ ሐይወ /ዳነ/፣ ቆመ፣ ሐረ/ሮጸ፣ ደክመ፣ ነበረ፣ ኖመ፣ ነደ/ነደደ/ ቆረ /ቀዘቀዘ/ . . . ናቸው።

ን/ት/ዝያነው በግእዝ /በግእዝ እነነጋር

ሰላም ለኪ እነተ ዮሐንስ ማርታ	ወሰላም ለከ ኤርምያስ እኑየ
የዮሐንስ እነት ማርታ ሰላም ላንቺ ይኹን	ወንድሜ ኤርምያስ ላንተም ሰላም ይኹን
ዲያቆን ኤልያስ ሀሉ/ሀሉኑ/	ናሁ ወፅኦ እምነ ማኅደሩ/ቤቱ
ዲያቆን ኤልያስ አለ?	አሁን ከደርሙ/ቤቱ ወጣ
አይቴኑ ዘሐረ ይመስለኪ?	ኀዘ ቅድስት ማርያም ውእቱ/ያኪሉ/
የት የሄደ ይመስልሻል?	ወደ ቅድስት ማርያም ነው
ይዕዘኒ/የም/ ቀዳሲ ውእቱ?	አኮ! ለጉባኤ ውእቱ
ዛሬ ቀዳሺ ነው?	አይደለም ለጉባኤ ነው
ኩለሄ ቤተክርስቲያን ውእቱ?	ውእቱስ ኀረየ መክፈልተ ወናየ
ኹልጊዜ ቤተክርስቲያን ነው?	እሱስ በጎ እድልን ማረጠ
ዘእንበለ ቤተክርስቲያን ካልአ/ሊለ-የ/	እወ ሕይወቱኒ ኮ? ከመ

ነገር አያደምር
ያለ ቤተክርስቲያን ሌላ ነገር አያውቅም

ማዕዘ ይትመዋጥ?
መቼ ይመለሳል?
አሁን እምዝንቱ እንብር እስከ ይመጽእ

እሺ እስከሚመጣ ከዚኸ እቀመጣለሁ
ምንተኑ ነሚእ ውእቱ ዘሐረ
ምን ይዞ ነው የኼደው
አንሰ አሌ ሊተ አልብዩ ተሰፋ
እኔስ ወዮልኝ ተሰፋ የለኝም
ወገልቀ ዘመንዮ በከንቱ
እንበለ ንስሐ ወጽድቅ
ዘመኔም ያለ ንስሐ እና

ጽድቅ በከንቱ አለቀ
ይኩነኒ በከመ ትቤልኒ
እንዳልሺኝ ይኹንልኝ

ሕይወተ ባሕታዊ
አዎ ሕይወቴም እንደ ባሕታዊ
ሕይወት ሆነ
በተሰፀ ሰዐት ይመጽእ
በዘጠኝ ሰዐት ይመጣል
እወ በጊዜ ውእቱ ዘይበውእ
ውስተ ቤቱ
አዎ ወደ ቤቱ የሚገባው በጊዜ ጎደ
መጽሐፍ ቅዱስ ወሐመር
መጽሐፍ ቅዱስ እና ሐመር
ዮጊክ ዘወድቀ ይትነሣእ
አይዞኽ የወደቀ ይነሣል
ኢታማሰን ተሰፋክ ባሕቱ ጽገዐ
በሀይማኖት ወግበር ሠናዩ
ተሰፋኸን አታጥፋ ነገር ግን
በሀይማኖት
ጽና መልካምንም አድርግ
አሜን ይኩን ለኔ
ይኹንልኝ

በ ግ ለ ህ እ ገ ነ ጋ ገ ር

ሐምለሰት

ሰላም ለኪ ደራርቱ
 ሰላሙ ላንቺ ይኹን ደራርቱ
 አይቲ ውእቱ ፍኖት?
 መንገድ ወዴት ነው?
 ምንተ ትገብሪ ሀየ
 በዚያ ምን ታደርጊያለሽ
 መኑ ይእቲ ዘንበረት ምስሌኪ?
 ከአንቺ ጋር የተቀመጠችው ማን ናት?
 እም አይቲ ይእቲ?
 ከየት ናቅ?
 እንታኪኑ ይእቲ?
 እንትሽ ናት?
 ትመስለኪ?
 ትመስልሻለች
 ምንት ውእቱ ክፍለ ትምህርታ?
 የትምህርት ክፍሏ ምንድን ነው?
 ውስተ ዐራት ኪሎኑ?
 በአራት ኪሎ ነው?
 እፍኑ ሕይወት?
 ሕይወት እንዴት ነው
 ሠናይ ሚጠት እም አርባ ምንጭ
 መልካም መልስ ከአርባ ምንጭ
 ማዕዜ ውእቱ ተባርኮ?
 ምረቃ መቼ ነው?

ደራርቱ

ወሰላም ለኪ ሐምለሰት
 ላንቺም ሰላም ሐምለሰት
 ኀበ አዋሳ ወ አርባ ምንጭ
 ወደ አዋሳ እና አርባ ምንጭ
 እነ አሐውር ኀበ ብርብር ማርያም
 ወደ ብርብር ማርያም እኼዳለኹ
 አበበች ይእቲ
 አበበች ናት
 እም ዝዋይ
 ከዝዋይ
 እዎ ይእቲ መንፈሳዊት እንትየ
 አዎ መንፈሳዊት እንቲ ናት
 ንስቲት ንስቲት
 ትንሽ ትንሽ
 ሥነ ሕይወት ውእቱ
 ሥነ ሕይወት/ባዮሎጂ/ ነው
 እወ
 አዎ
 ሠናይ ውእቱ
 ጥሩ ነው
 ወለኪ እም ወለጋ
 ላንቺም ከወለጋ
 በነሐሴ ውእቱ
 በነሐሴ ነው

መማረ ወልደ ማርያም እም ባሌ

ለአበበ ዘዐራት ኪሎ

ሰላም ለኪ አበበ እጉየ። እነ ጸሐፍኩ ለኪ ዘንተ መማረ ለካልኣይ ጊዜ።
 ለምንትኑ አንተ ዘኢትጽሕፍ ሊተ። ፍርሀት /ቴንሺን/ አገዘኩን? ማዕዜ ውእቱ
 ፈተናክ? ንሕን ፈጸምን ፈተናን። ናሁ ዕረፍት ውእቱ። ሕይወትሰ ጻገናን? እም
 ውእቱ ጉባኤክሙ መንፈሳዊት። ሰማዕነ በከመ ሀሎ አሐዱ መነኮሰ ማዕከሌክሙ።
 ወብዙጋን ዲያቆናት ዘኩኑ አርድዕተ ግእዝ። በእንተዝ ይመስለኒ ሕይወትክሙ
 ዘኩነ ሠናየ። አቢ! ማዕዜ ውእቱ ተባርኮ እነ እመጽእ ገቢክ።

እስኩ ጸሐፍ ሊተ። አው ንግረኒ ሊተ በምንሳፈ ቃል። ፈኑ ሊተ መጻሕፍተ ቅዱሳተ፤ ወአነ እፌኑ ለከ ዘሀለው ምስሌየ። አቤ እፎ ውእቱ ማኅበርነ? ኢ ንኅድግ ማኅበረነ።

እስከ እመጽእ ንቤከ ይኩን ጸሎትከ ምስሌየ።

ንብ ቤተ ሰብእ /ሰብእ ቤት/ ዘግለዝ

ሰላም ለከ አቡየ፤ ሰላም ለኪ እምየ፤ ወሰላም ለክሙ አኅውየ፤ ወሰላም ለክን አኅትየ እንቋዕ አብጽሐክሙ ለጅፂ ዘመነ ክረምት እፎ ውእቱ? ማዕዚ ትመጽኢ እምየ ንቤየ። አንሰ ንሠሥኩ ምክረኪ እስመ ይብል መጽሐፍ ብእሲ ዘእልቦ ተግሣጽ ይትሚሰል ከመ ሥጋ ዘእልቦቱ ነፍሱ። ጸመ ፍልሰታ እፎ ይእቲ? አእምር አንሰ ከመ ተሐውሩ ለቅዳሴ ንብ መካነ ብርሃን ሥላሴ። ወአይቴ ተሐ ውር እኑየ ጌትነት በዝንቱ ዕረፍትከ/ እስመ ዕረፍትሰ ሠናይ ለኩሉ።

ምንተ ትገብሪ እናትየ ገነት በሐዲሰ ዓመት። አንሰ በፈቃደ እግዚአብሔር እክውን ዲያቆነ። ወይመስለኒ ዘእክውን ሐዋርያ ግእዝ ወ እምነ ቤተክርስቲያን። ናቡ ወጠንኩ ተምህሮ ልሳነ ግእዝ ውስተ ማኅበረ ቅዱሳን በማዕከል ሐዲሰ ጽጌ።

የሐንሰ

እም ሐዲሰ ጽጌ/ከሐዲሰ አቦየ/

«ትውፊድ የኅዕዳ ወትውፊድ ይተርፍ»

በትውፊድ ንግዳዪ ሺሕ በመት

ሰላም ለክሙ ትውልድ ቀደ ምት ዘዕሥራ ምእት ዕንቋ እብ ጽሐክሙ ለሣልሳይ ሺሕ ዘመን። ዘመንሰ ንሕነ ውእቱ። ወዘመንሰ ፈረሰነ ውእቱ ዘንረውጽ ወዘነሐ ውር ቦቱ። እፎ ኅለፈ ዘመነ አበ ዊነ? ወእፎ ይእቲ እምነቶሙ? ወእፎ ኅለፈ ዘመነ ሊቃውንት፤ ካህናት፤ ዲያቆናት... በቀዳማይ ወበካልኣይ ሺሕ ዐመት ወምንተ ገብሩ እለ ካሌብ ወላሊበላ ወእባ

ጊዮርጊስ? ወእፎ ሐነፁ አብያተ ክርስቲያናት በበደወሉ? ወእፎ ህለው በፍቅር ወበሰላም ምስለ ሕዝብ ወአሕዛብ? በአማን አበዊነሰ ትጉጋን ውእቶሙ ለሀገር ወለቤተክርስቲያን። ወኮኑ እለ ያፈቅሩ ሀገሮሙ ወእለ ይደግሙ /ይጸልዩ/

መዝሙረ ዳዊት ወውዳሲ ማርያም። ወንሕነኒ ትውልድ ዘሣልሳይ ሺሕ ዘመን...? እንዳሊ፤ አገውየ ወአገትየ ጸልዩ ላቲ ለሀገርነ ወለቤተክርስቲያንን ቅድስት። ኢንኩን መፍቀርያን ዐለም ዘየገልፍ። ዘመንን እግዚአብሔር ውለቱ። በከመ ይቤ ጳውሎስ እመኒ ንመውት ለእግዚአብሔር ንመውት ወእመኒ ነሐዩ ለእግዚአብሔር ነሐዩ። ለምንት ውለቱ ዘአልብነ ፍቅር? ለምንት ኢንትፋቀር በበይናቲነ? ለምንት ውለቱ ሃይማኖትነ? ለተርእዮኑ? ለስምኑ? አይቲ ውለቱ መካነ ዕረፍትነ? ወአይቲ ውለቱ አክሊልነ? አኮኑ በሰማይ በገብ አምሳክነ?

ዐለምስ ትስሕብነ በሐብለ ሙስና ወታወርደነ ታሕተ። በእንተዝ ንቁም በበሀላዊነ በነሣሊ መስቀሉ ለመድኅኒነ። አሜሃ ሀገርነ ትጽጎል ከዊና መልዕልተ አህጉር ዘዐለም። እ ደቂቀ እምየ ቤተክርስቲያን ነያ ሠናይት ኢትዮጵያ ከመ ጽጌ ገዳም። ምንተ ንግበር ለእምነ ቤተ ክርስቲያን ወለርስትነ ኢትዮጵያ። አምሳለ ወርቅ ንግበር ላቲ። እስመ መንገል አቡሃ መልከ ጼዴቅ ወመንገል እማ ንግ ሥተ አዜብ አልቦ ዘይትኢረያ። ወልሳና ግእዝ ብሔረ ዐለም ውለቱ። ዝማሬሃ ዝማሬ መላእክት ውለቱ። እንተ በምድር ሥረዊሃ ወበሰማይ አዕጽቂሃ ይእቲ ሐረግ ወይንነ ኢትዮጵያ። ወእፌጽም ነገርየ እንዘ እብል «ንኩን እንከ ከመ ብእሲ የዋሕ ዘይጸውም ወይጼሊ ወያስተሰሪ በእንተ ንጢአቱ፤ ንሑር በጽድቅ ንርከብ ሠናየ ወናክብር ሰንበተ ወንትመሀር ገቢረ ሠናይ። ወእፎ ትበጽሕ ተዋሕዶ ሃይ ማኖትነ ለዐለም?

«ርኢኑ ሰማየ ሐዲስ ወምድረ ዘመነ ሐዳስ/»

ሎቱ ስብሐት ወለወላዲቱ ድንግል
እነ ድኩም ንጥእ እጉክሙ ፍሬ ጽድቅ
/አሐዱ ንጥእ ዘእም ቤተሰብእ ዘግእዝ/

በግእዝ አነጋገር

ቆስጠንጢኖስ

እፎ ንደርኪ እምየ?
እንዴት አደርሺ እናቴ?
አይቲ ተሐውሪ በጽባሕ?
በጧት የት ትሔጃለሺ?
ገብ ሚድትራንያንኑ?
ወደ ሚድትራኒያን ነውን?
ለምንት?
ለምን?
ምንተ ትገብረ በኢየሩሳሌም?

እሊኒ

ሎቱ ስብሐት ወልድየ
ምስጋና ለሱ /ጌታ/ ልጄ
ገብ መርሶ ሐመር
ወደ መርከቡ ወደብ
እወ
አዎ
እነ አሐውር ገብ ኢየሩሳሌም
እኔ ወደ ኢየሩሳሌም እኼዳለኹ።
እነ አገሥሥ መስቀለ ክርስቶስ አምሳኪየ

በኢየሩሳሌም ምን ታደርጊያለሽ?

አይቴ ውእቱ መስቀል ትዕምርትን?
ምልክታችን መስቀል የትነው?

መኑ ይነብበኪ በነበ ሀሎ

ያለበትን ማን ይነግርሻል?

ዐቢይ ውእቱ ክብርኪ እምየ

እናቴ ክብርሽ ታላቅ ነው

ማዕዜ ትትመየጢ ኅበ ሮም

ወደ ሮም መቼ ትመለሻለሽ?

ፍኖትኪስ ዘያደክም ይመስለኒ

ወእምድገረ ዝነቱስ አይቴ ውእቱ ፍኖትኪ

ከዚህ በኋላ መንገድሽ ወዴት ነው?

መንገድሽስ የሚያደክም ይመስለኛል

ወበዝንቱ ንመውለሙ ለኮሎሙ ፀርነ

በዚኸም ጠላቶቻችን ኹሉ ድል

እናደርጋቸዋለን

የእምላኬን የክርስቶስን መስቀል

እፈልጋለኹ

ወስተ አድባረ ኢየሩሳሌም ውእቱ

በኢየሩሳሌም ተራሮች ነው

እግዚአብሔር ዘፈነዎ

እግዚአብሔር የላከው

መስቀል ውእቱ ክብርየ ወጎይልየ

ክብራም ኅይሌም መስቀል ነው።

እምድገረ ተፈጸመ ሊተ ተምኔትየ

ምኞቴ ከተፈጸመልኝ በኋላ

መስቀል ብሂል መከራ ውእቱ

ኅዘ ኢትዮጵያ ከመ ይብራህ ደመራሁ

ለኮሎ ሃለም

ደመራው ለዐለም ኹሉ ይበራ ዘንድ

ወደ ኢትዮጵያ እኼዳለሁ

መስቀል ማለት መከራ ማለት ነው።

በአማን

በእውነት

Gender: In Ge'ez' gender is the most respected and kept rule as the Scholars of Ethiopia (traditionalists) still preserve and do to this very day. However, in the Gospels of ገጳቤ ገርማ and ገሃሤህሳስ, this rule was, sometimes, violated and also the phrases or words used by the present Gospel were marked in a different way. The following may help us to see some examples. *ወገፍዕዋ ለይሰቲ ቤት ተሳረረ::* > *ወገፍዕዋ ለይሰቲ ቤት ተሳረረት::* ማርያ መግደላዊ > መግደላዊት:: ፍርሃዎስ: ይከውኑሁ?::አት? በልዮ > በሊዮ::ሐራ > ሐራ:: ፍታሐመ > ፍትሐመ ::

As Amharic, Ge'ez language had some words that have similarity with the Amharic words such as *ይሰቲው* (Like Amharic) > *ይሰቲው::* *ኢትሔልዮ* > *ኢትሔልዮ ::* *ይዑቁ ወትቤልዎ::*ተሰቲዮ:: *እ/ኢይይብሐት* (This verb is identified as *ቀደሰ* type.) *ትጊጊዮ* > *ትጊግዮ ::*ታቡሉ > ታብሉ::

Negative marker: *ኢ* = But; *ለ=ሎ=እ=*. If it precedes *የ* (*ያ*)-ተሰግር [təʔammr];እየሰሰ [ɪyasus];እይመጽእ [ɪyyməs'.].

C.Active
እደቅክሙ

Passive
ትጼደቁ 'you are full of hypocrisy'

Absence of other nouns/ incomplete sentences/phrases. In the oldest manuscripts we find some phrases or statements not completed. Of those statements or words we can see some of the examples. These are: *ትመሰል መንግሥተ [ሰማያት] ብእሴ ::*ወወሰደት [ላቲ] ለእማ:: ጋምስ ገብሱ- [ት]:: ወአመ ሰዱሱ... [ዕለት]:: እብን ዲቤ እብን [እንዘ ኢይ] ዘኢትነሰት ::

፪.፳፭. የአንጻንድ አገናዛቢ አጻፋዎች ዝርዝር

- *ካልእ* = ሌላ፣ *ካልእከ* / ሌላኸ/ *ካልእኪ* የሌላሺን/another/ other..
- *ቀደምት* =/የቀድሞ ሰዎች/፣ *ቀደምትክሙ* / የቀድሞ ሰዎች የኾናችኹ እናንተ/ancestors, fore- fathers,....
- *ክልሌ* = ኹለት፣ *ክልሌሆሙ* / ኹለታቸው/፣ *ክልሌነ* / ኹለታችን / *ክልሌክሙ* / ኹለታችኹ/
- *በበይናት* = (በበይናቲሁ/ በመካከል እርስ በርስ one another, eachother...
- *በበይናት/ እርስበርሳችን* / በበይናቲሆሙ / እርስ በርሳቸው/ በበይናቲክሙ / እርስ በርሳችሁ/

- ኩሉ = ኹሉ፣ ኩሉሙ / ኹላችው / ኩልክሙ / ኹላችሁ / ኩልነ / ኹላችን / all
- ባሕቲት = ብቻ፣ ባሕቲቶሙ / ብቻቸውን / ባሕቲትየ / ብቻየን / ባሕቲታ / ብቻዋን / alone, only
- ለመ = ጊዜ፣ ለሜሃ / በዚህ ጊዜ፣ በዚያ ጊዜ፣ at ወዲያው / at the time / at that time, when,...
- ሶበ = ጊዜ፣ ሶቤሃ / በዚህ ጊዜ፣ በዚያ ጊዜ፣ ወዲያው / at that time, at the time, when,...
- ጊዜ = ጊዜ፣ ጊዜሃ / በዚህ ጊዜ በዚያ ጊዜ ወዲያው / at the time, at that time, when,...

ምሳሌ

ዘትፈቅድ ለርእሰክ ግበር ለካልእክ = ለራሰክ የምትፈልገው ለሌላው አድርግ።

ሰማእክሙ ዘተብህለ ለቀደምትክሙ / ተብህለ = ተባለ /

ቀደምትክሙ ሰገዱ ለእግዚአብሔር አምላኮሙ

ክልኤሆሙ ሐሩ ወበልዑ ገብስተክሙ

ተፋቀሩ በበይናቲክሙ

ተማክርነ በበይናቲነ

ተሰአሉ በበይናቲሆሙ / ተሰአለ፣ ተጠያየቀ /

ኩልነ እግብርተ እግዚአብሔር ንሕነ

መጽኡ ኩሉሙ ወሰአሉ በእንተ ንጉሦሙ

ሐሩ ኩልክሙ ንበ ቤትክሙ ለክሙ

ኩሉሙ ነቢያት አስከ ዮሐንስ ተነበዩ

መጻእኩ እምብሔር ርጉቅ ባሕቲትየ

ዝንቱ ብእሊ ነበረ ውስተ ቤቱ ለባሕቲቱ

ዘበልዐ ባሕቲቶ ይመውት ባሕቲቶ

፪.፳፮. የንዑስ አንቀጽ ዝርዝር እንደ አገናዛቢ ሲያገለግል

ቀቲል / ቀቲሉት / -መግደል ቀቲልየ = መግደሌ ቀቲልክሙ = መግደላችኹ

ቀተለ = ገደለ ቀቲሉትየ = መግደሌ ቀቲሉትክሙ = መግደላችኹ

ቀደሰ = አመሰገነ ቀድሶየ = ምስጋናየ ቀደሶክሙ = ማመስገናችኹ

ገቢር/ ገቢርት/ = መሥራት ቀድሶትየ = ምስጋናየ ቀድሶትክሙ = ማመስገናችሁ

ገብረ = ሥራ

ገቢርየ = ሥራየ

ገቢርክሙ = ሥራችሁ

ገቢርትየ = ሥራየ

ገቢርትክሙ = ሥራችሁ

ገግግር

ተክለማርያም ሀሉ

ናሁ ወፅኦ እምነ ማገደሩ

ተክለማርያም አለ

አሁን ከቤቱ / ዶርሙ / ወጣ

አይቱ ዙሪያ ይመስለክ

ገበ ቅድስት ማርያም ውሳኔ ዙሪያ

የት የኼደ ይመስልሻል

ወደ ቅድስት ማርያም ነው የኼደው

የም ቀዳሲ ውሳኔ

አኮ

ዛሬ ቀዳሽ ነው

አይደለም

ኩለሄ ቤተ ክርስቲያን ውሳኔ

ውሳኔሰ ገረየ መከፈልተ ሠናየ

ዘአገለ ቤተክርስቲያን ለሉየ ነገረ ሊየእምር እሱስ መልካም አድልን መረጠ

ኹልጊዜ ቤተክርስቲያን ነው

ያለቤተክርስቲያን ሌላ ነገር አያውቅም

ማእዜ ይትመየጥ

በዐሠርቱ ሰዐት ይመጽኦ

መቼ ይመለሳል

ዐሥር ሰዐት ይመጣል

በድገር ነዐ አው ንስቲተ ጽንዐ እስከ ዐሠርቱ ሰዐት ዐሥር ሰዐት

በጊላና ወይም ትንሽ ቆይ እስከ ዐሥር ሰዐት

አሆ እምዝንቱ እነብር

እው በጊዜ ውሳኔ ዘይበውኦ ውስተ ቤቱ

እሺ ከዚኽ እቀመጣለኹ

አዎ በጊዜ ነው ወደ ቤቱ የሚገባው

ምንተ ነሚኦ ውሳኔ ዙሪያ

መጽሐፍ ቅዱስ ወሐመር

ምን ይዞ ነው የኼደው

መጽሐፍ ቅዱስና ሐመር

አንሰ አሌ ሊተ አልብየ ተስፋ

የጊክ ዘወድቀ ይትነሣእ

እኔስ ወዮልኝ ተስፋም የለኝ

አይዞኽ የወደቀ ይነሣል

ወንልቀ ዘመንየ በከንቱ

ኢታማስን ተስፋክ ባሕቱ ጽንዐ

ዘመኔ በከንቱ አለቀ

በሀይማኖት ወግበር ሠናየ

ተስፋኽን አታጥፋ ነገር ግን በሀይማኖትኽ

ጽና መልካምን አድርግ

ይኩነኒ በከመ ትቤልኒ

አሜን

አንደምትይኒ ይደረግልኒ ይኹንልኒ

ይኹን ይደረግ

፪.፳፯.ቅጽል (Adjective)

፩. ሣልስ ቅጽል፡- ይኸን ዐይነት ስም የተሰጠው ቃሉ በተባዕታይ ጊዜ በሣልስ ድምጽ ስለሚያልቅ ነው። ለምሳሌ፣ እግዚአብሔር መሐሪ ውእቱ

እግዚአብሔር ውእቱ ፈታሒ በጽድቅ

መኑ ውእቱ የም ቀዳሲ

ሣልስ ቅጽሎች ወደ ተሳቢ ሲቀየሩ ፊደሉ ወደ ኃምስነት ይለወጣል / “ ሃ” ን ያመጣሉ ማለት ነው/

ምሳሌ፣ አነ አንሥሥ መሐራ ለነፍስየ = አኔ ነፍሴን የሚመራትን እሻለሁ

እግዚአብሔር ዐዘዘ ዳዊትሃ ከመ ይኩን ፈታሔ በጽድቅ

= እግዚአብሔር ዳዊትን በእውነት ይፈርድ ዘንድ ዐዘዘው።

፪. ሳድስ ቅጽል፡- ይኸን ዐይነት ስም የተሰጠው ቃሉ በሳድስ ስለሚያልቅ ነው።

ምሳሌ፣ ቅድስት ማርያም ተወልደች እም ሐና ወሊያቋም

ብፁዕ ብእሲ ዘያነብብ ሕገ እግዚአብሔር

፫. ስም እንደ ቅጽል ሲኾን፣

ምሳሌ፣ እም ኪዳነ ምሕረት ይእቲ ቤዛዊተ ዐለም

ሀገር ኢትዮጵያ ታበጽሕ እደዊሃ

፬. ዘ፣ እንተ፣ እለ ቅጽል ሲኾኑ

ምሳሌ፣ ተሰቅለ በእንቲእነ ዘወረደ ወልድ

፭. በ “ መ” ሲያያዝ መስተገብር

ምሳሌ ፡ የሚያርስ ገበሬ፣ መቅትለ አንበሳ -- አንበሳ የሚገድል

ማስታወሻ

የማንኛውም ቅጽል ዐላማ ስምን ማሳለመስ ሲኾን ከግስ ኹሉ እንደሚመነጭ ማስተዋል አለብን።

ምሳሌ፣

ከቀደስ ቅዱስ፣ ቅድስት፣ ቅዱሳን፣ ወዘተ

ከቀተለ ቅቱል፣ ቀታሊ፣ ቅትልት፣ ቅቱላን ወዘተ

አንዳንድ ጊዜ ቅጽሎች ግስ ላያስፈልጋቸው ይችላል

ምሳሌ፣ ቡሩክ አንተ፣ አንተ የተባረክ ብሎ ብቻ ዝም ሊል ይችላል።

ውስጠ ዘ / ቀታሊ/ ገዳይ

ቀታሊ ውለቱ---ገዳዩ ነው፤ ገዳዩ ነበር፤ የሚገድል ነው፤ የሚገድል ነበር
 ቀታሊ አንተ---ገዳዩ ነኝ፤ ገዳዩ ነበርኝ፤ የምትገድል ነኝ፤ የምትገድል
 ነበርኝ

ቀታሊ አነ / ተባዕታይ/
 ቀታልያን እሙንቱ
 ቀታልያን አንትሙ
 ቀታልያን ንሕነ
 ቀታሊት አነ / አንስታይ/
 ቀታልያት እማንቱ
 ቀታልያት አንትን
 ቀታልያት ንሕነ

፪፭፮፩. ውስጠ ዘ / ዝርዝር ርባታ/

ውለቱ

ቀታሊሁ	ገዳዩ፤ የሚገድለው	ቀታሊሆሙ	ገዳያቸው፤ የሚገድላቸው
ቀታሊሃ	ገዳዩዋ፤ የሚገድላት	ቀታሊሆን	ገዳያቸው፤ የሚገድላቸው
ቀታሊከ	ገዳዩኝ፤ የሚገድልኝ	ቀታሊክሙ	ገዳያችኹ፤ የሚገድላችኹ
ቀታሊኪ	ገዳዩሺ፤ የሚገድልሺ	ቀታሊክን	ገዳያችኹ፤ የሚገድላችኹ
ቀታሊየ	ገዳዩ፤ የሚገድለኝ	ቀታሊነ	ገዳያችን፤ የሚገድለን

እሙንቱ

ቀታልያኒሁ	ቀታልያኒሆሙ
ቀታልያኒሃ	ቀታልያኒክሙ
ቀታልያኒከ	ቀታልያኒክሙ
ቀታልያንኪ	ቀታልያንክን
ቀታልያንየ	ቀታልያኒነ

እማንቱ

ቀታልያቲሁ	ቀታልያቲሆሙ
ቀታልያቲሃ	ቀታልያቲሆን
ቀታልያቲከ	ቀታልያቲክሙ
ቀታልያትኪ	ቀታልያቲክን
ቀታልያትየ	ቀታልያቲነ

ይለቲ

ቀታሊቱ	ቀታሊቶሙ
ቀታሊታ	ቀታሊቶን
ቀታሊትከ	ቀታሊትክሙ
ቀታሊትኪ	ቀታሊትክን
ቀታሊትየ	ቀታሊትነ

አንተ

ቀታሊሁ	ቀታሊሆሙ
ቀታሊሃ	ቀታሊሆን
-----	-----
-----	-----
ቀታሊየ	ቀታሊነ

አንትሙ		አንቲ	
ቀታልያኒሁ	ቀታልያኒሆሙ	ቀታሊቱ	ቀታሊቶሙ
ቀታልያኒሃ	ቀታልያኒሆን	ቀታሊታ	ቀታሊቶን
---	---	-----	-----
---	---	-----	-----
ቀታልያንዩ	ቀታልያኒነ	ቀታሊትዩ	ቀታሊትን
አንትን		ንሕነ	
ቀታልያቲሁ	ቀታልያቲሆሙ	ቀታልያኒሁ	ቀታልያኒሆሙ
ቀታልያቲሃ	ቀታልያቲሆን	ቀታልያኒሃ	ቀታልያኒሆን
---	---	ቀታልያኒሃ	ቀታልያኒክሙ
---	---	ቀታልያንኪ	ቀታልያኒክን
ቀታልያትዩ	ቀታልያቲነ		
አን			
ቀታሊሁ	ቀታሊሆሙ		
ቀታሊሃ	ቀታሊሆን		
ቀታሊከ	ቀታሊክሙ		
ቀታሊኪ	ቀታሊክን		

I. የሚከተሉትን ዐረፍተ ነገሮች በተሳቢ ጻፋቸው / ጻፉ ለአሉ ዐረፍተ ነገራት በገቢር/

- ፩. መጽሐ ቃል እምደመና
- ፪. ኩሉ ነፍስ ይሴብሉ ለእግዚአብሔር
- ፫. ወመኑ መሐሪ ዘከማክ
- ፬. ክቡር ሞቱ ለጻድቅ በቅድመ እግዚአብሔር
- ፭. በሐኪ / እንዴት አደርሺ / ማርያም ሐዳስዩ ጣዕዋ
- ፮. ለርአዩ ለሙሴ ግብራ ለደብተራ
- ፯. ውእቱ ቅዳሴ ዘማርያም ውእቱ
- ፰. ዴግንዎ ለተፋቅሮ ወተቃሕዎ ዘመንፈስ

II. ተሳቢ ተውላጠ ሰሞኝን በባለቤት ተውላጠ ሰሞኝ ዐሥሩንም መራሕያን

በመጠቀም በዐረፍተ ነገር አሳይ።

ቅጽል የሾነውን ከሥሩ አስምርበት

፩. አ ማርያም ኢያውዓዩኪ እግዚአ ገያላን ዘኩለንታሁ እሳት ፍጹም

፪. ቅዱሳን አበው መሀሩን ሃይማኖት

፫. አባ ጊዮርጊስ ደራሲ ኢትዮጵያዊ ውለቱ

፬. መጽአ ሰባኪ እም ኢየሩሳሌም

፭. ልዑል እግዚአብሔር የአምር ኩሎ

፮. ዝንቱ ነገር አኮ እሙን በገቤነ

፯. ንዑስ ሕገ እምአጋውየ

፰. ተጋብው ሰብእ ብዙኃን ንብ ክርስቶስ

፱. ሰቡሕ እግዚአብሔር አምላክነ

ከሚከተሉት ግሶች ለነጠላም ለብዙም ቅጽል አውጣ

(ምሳሌ፣ ቀደስ እመሰገን፣ ቅጽል ቅዱስ)

ሀ. ከብረ/ ከበረ/

ሰ. ሞተ

ለ. ተለዐለ / ከፍ ከፍ አለ/

ሸ. ፈነወ

ሐ. ነግሠ

ቀ. ሐመ

መ. ነጽሐ

በ. ሢመ

ሠ. ማሰነ

ረ. አፍቀረ

ንግግር

ጥሩና የሀብ ልየ

ጤና ይስጥልኝ

አይቴ ተሐውር

የት ትሄዳለኽ

ምስለ መኑ

ከማን ጋር

ትምህርት አፎ ውለቱ

ትምህርት እንዴት ነው

ለኩልነ

ለኩላችን

ንብ ቤተ መጻሕፍት

ወደ ቤተ መጻሕፍት

ምስለ ቢጽየ

ከጓደኛዬ ጋር

ሠናይ ውለቱ

ጥሩ ነው

ድንረ ቤተ መጻሕፍት አይቱ ውስቱ ዘተሐውር	ገበ ከኒሣ
ከቤተ መጻሕፍት በኋላ የት ትሄዳለሽ	ወደ ቤተክርስቲያን
አሐውር ምስሌክ	አሆ
አብራሽ እሄዳለሽ	አሺ
ናሁ ምንተ መጽሐፈ ውስቱ ዘታነብብ	ታሪክ ኢትዮጵያ
አሁን ምን መጽሐፍን ነው የምታነብ	የኢትዮጵያን ታሪክ
ጌሠም በዐለ ሩፋኤል ውስቱ	አኮ በዐለ ሚካኤል ውስቱ
ነገ የሩፋኤል በዐል ነው	አይደለም የሚካኤል ነው
ጽዋዕ ሀሎ ብሂል ውስቱ	እው ሀሎ
ጽዋዕ አለ ማለት ነው	አዎ አለ
በል በምሴት ንትራክብ	አዐቅበክ
በል በምሽት እንገናኝ	እጠብቅህለሽ
ለእመ ኢንትራክብ ሠናይ ንባብ	ለክልኤን
ካልተገናኘን መልካም ጥናት	ለሹለታችንም

፪.፳፰. ካልላይ አንቀጽ፣ የትንቢት ወይም የአሁን ጊዜ

ክርስቶስ ይመጽእ ዳግመ	ክርስቶስ ዳግመኛ ይመጣል
ዘይበልዕ ባሕቲቶ ይመውት ባሕቲቶ	ብቻውን የበላ ብቻውን ይሞታል
ወትቀውም ንግሥት በየማንክ	ንግሥት በቀኝክ ትቆማለች
የካልላይ አንቀጽ / የትንቢት ወይም የአሁን ጊዜ/ ዋና መታወቂያው ቅድመ መድረሻው ድምጽ መጥበቁ ነው።	

ምሳሌ፣ ቀተለ -- ይቀትል

፲፬. ትዕዛዝ አንቀጽ

ፈኑ እዴክ ወያድኅነነ	እጅክን ላክልን ያድነንም
ንዑ ገቤየ	ወደ እኔ ኑ
ሐሩ እምኔየ	ከእኔ ሺዳ
ተንሥኡ ለጸሎት	ለጸሎት ተነሡ
አድኅን ሕዝበክ ወባርክ ርስተክ	ሕዝብክን አድን ርስተክንም ባርክ

፲፭. አርእስት /ንዑስ አንቀጽ

በአማርኛ መቀደስ፣ መጸለይ፣ መኼድ፣ መብላት ስንል መ የሚለው ቃል ንዑስ አንቀጽን ያመለክታል ማለት ነው።

ምሳሌ፡ ለወሊድ ሖረት ገበ አዝማዲሃ / ለመውለድ ወደ ዘመዶቿ ሼደች/
 ናልዎ አበግዕ ይሔይስ እምኖልዎ አጣሊ / ፍየሎችን ከመጠበቅ በጎችን
 መጠበቅ ይሻላል/

ይኸም ንዑስ ብዙ ዐይነት ሙያ አለው።

፩. ሲላብ / ተገብሮ ሲያናግር/

ምሳሌ፡ ብእሲ ዐብድ ይፈቅድ ነቢረ እም ገቢር
 / ሰነፍ ለው ከመሥራት መቀመጥን ይመርጣል/

፪. ይላባል / ገቢር ሲያናግር/

ምሳሌ፡ አድጎነኒ እግዚአ እም ለሚዕ ነገረ እኩየ
 / አቤቱ ክፉ ነገርን ከመስማት አድነኝ/

፫. አርእስት ያናብባል

ምሳሌ፡ አድጎነኒ እግዚአ እም ለሚዕ ነገር እኩይ

፬. ባለቤት ይኸናል

ምሳሌ፡ ቀቲል ተከስተ በዐውደ ኩናት / መጋደል በጦር ሜዳ ታየ /
 የንዑሳን አንቀጽ ርባታ

ምሳሌ 1 ቀቲሎት / አርእስት/

ቀቲሎቱ	መግደሉ	ቀቲሎቶሙ	መግደላቸው
ቀቲሎታ	መግደሏ	ቀቲሎቶን	መግደላቸው
ቀቲሎትከ	መግደልኸ	ቀቲሎትክሙ	መግደላችኹ
ቀቲሎትኪ	መግደልሺ	ቀቲሎትክን	መግደላችኹ
ቀቲሎትየ	መግደሌ	ቀቲሎትነ	መግደላችን

ምሳሌ ፪ ቅትለት / ላቢ ዘር/

ቅትለቱ	አገዳደሉ	ቅትለቶሙ	አገዳደላቸው
ቅትለታ	አገዳደሏ	ቅትለቶን	አገዳደላቸው
ቅትለትከ	አገዳደልኸ	ቅትለትክን	አገዳደላችኹ
ቅትለትየ	አገዳደሌ	ቅትለትነ	አገዳደላችን

ማላለቢያ፡ የስም ዝርዝር ርባታ ምንጊዜም በዚኸ መልክና መጠን መኾኑን
 ማስታወስ ይጠቅማል።

ማጠቃለያ

ቀዳማይ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ ሊዘረዘር
 ቀተሰ ቀቲል (to kill) ቀቲሎትኪ/ መግደልኸ/ ቀቲሎትኪ / መግደልኸ/
 መሐሰ ምሒል ምሒሎትከ / መማልኸ/ ምሒሎቱ /መማሉ/
 / አርአስት ሊዘረዘር አስቀድሞ በ " ት" እንደሚጨርስ / ምሳሌ ቀቲሎትከ፣
 ቀቲሎትኪ . . . / አስተውል።

ዘንድ አንቀጽ፣ እንዲ አንቀጽ፣ ሊ አንቀጽ

አማርኛ ፩. ይመጣ ዘንድ፣ ይገድል ዘንድ፣ ይፈውስ ዘንድ . . .

፪. እንዲመጣ፣ እንዲገድል፣ እንዲፈውስ . . .

፫. ሊመጣ፣ ሊገድል፣ ሊፈውስ፣ ሊአስቀድስ

ምሳሌ አንተ ተአምን በእግዚአብሔር ትረስ / ትወርስ ዘንድ/ መንግሥተ ሰማያት

ናክብር አባነ ወእመነ ንርኩብ በረከተ እም አምላክነ

ቁሙ ቅድመ ቤተክርስቲያን ትሰግዱ ለእግዚአብሔር

ዘንድ አንቀጽ / ዝርዝር ርባታ/

ውእቱ ይቅትሎ ይገድለው ዘንድ፣ እንዲገድለው፣ ሊገድለው

ይቅትላ ይገድላት ዘንድ፣ እንዲገድላት፣ ሊገድላት

ይቅትልከ ይገድልኸ ዘንድ፣ እንዲገድልኸ፣ ሊገድልኸ

ይቅትልኪ ይገድልኪ ዘንድ፣ እንዲገድልኪ፣ ሊገድልኪ

ይቅትለኒ ይገድለኒ ዘንድ፣ እንዲገድለኒ፣ ሊገድለኒ

ይቅትሎሙ ይገድላቸው ዘንድ፣ እንዲገድላቸው፣ ሊገድላቸው

ይቅትሎን ይገድላቸው ዘንድ፣ እንዲገድላቸው፣ ሊገድላቸው

ይቅትልከሙ ይገድላችኹ ዘንድ፣ እንዲገድላችኹ፣ ሊገድላችኹ

ይቅትልከን ይገድላችኹ ዘንድ፣ እንዲገድላችኹ፣ ሊገድላችኹ

ይቅትለን ይገድለን ዘንድ፣ እንዲገድለን፣ ሊገድለን

ውእቶሙ

ይእቲ

ውእቶን

ይቅትልዎ

ትቅትሎ

ይቅትላሁ

ይቅትልዋ

ትቅትላ

ይቅትላሃ

ይቅትሎከ

ትቅትልከ

ይቅትላከ

ይቅትሎኪ

ትቅትልኪ

ይቅትላኪ

ይቅትሎኒ

ትቅትለኒ

ይቅትላኒ

ይቅትልዎሙ	ትቅትሎሙ	ይቅትላሆሙ
ይቅትልዎን	ትቅትሎን	ይቅትላሆን
ይቅትሉክሙ	ትቅትልክሙ	ይቅትላክሙ
ይቅትሉክን	ትቅትልክን	ይቅትላክን
ይቅትሉነ	ትቅትሉነ	ይቅትላነ

አንተ	አንቺ	አንተን
ትቅትሎ	ትቅትሊዮ	ትቅትላሁ
ትቅትላ	ትቅትሊያ	ትቅትላሃ
ትቅትላሂ	-----	-----
ትቅትሎሙ	-----	-----
ትቅትሎን	ትቅትሊዮሙ	ትቅትላሆሙ
ትቅትሉነ	ትቅትሊዮን	ትቅትላሆን
	-----	-----
	-----	-----
	-----	-----
	ትቅትሊነ	ትቅትላነ

እኔ	ንሐኔ
እቅትሎ	ንቅትሎ
እቅትላ	ንቅትላ
እቅትልክ	ንቅትልክ
እቅትልኪ	ንቅትልኪ
-----	-----
እቅትሎሙ	ንቅትሎሙ
እቅትሎን	ንቅትሎን
እቅትልክሙ	ንቅትልክሙ
እቅትልክን	ንቅትልክን
-----	-----

በዝ አንቀጽ

የሚያመለክተው በልቶ፣ ጠጥቶ፣ ገድሎ፣ ገድላ፣ በልተን . . . የሚለውን ሰዋሰድ
ዋዊ ሞያ ነው። ምላሊ፡-

ቀቲሎ	ገድሎ	ቀቲሎሙ	ገድለው
ቀቲላ	ገድላ	ቀቲሎን	ገድለው
ቀቲለከ	ገድለኸ	ቀቲለከሙ	ገድላችኹ
ቀቲለኪ	ገድለኪ	ቀቲለከን	ገድላችኹ
ቀቲልዩ	ገድዩ	ቀቲለነ	ገድለን

ዝርዝር ርባታ

ውእቱ	ቀቲሎሁ	ገድሎት	ቀቲሎሆሙ	ገድሏቸው
	ቀቲሎሃ	ገድሏት	ቀቲሎሆን	ገድሏቸው
	ቀቲሎከ	ገድሎኸ	ቀቲሎከሙ	ገድሏችኹ
	ቀቲሎኪ	ገድሎኪ	ቀቲሎከን	ገድሏችኹ
	ቀቲሎዩ/ኒ/	ገድሎኒ	ቀቲሎነ	ገድሎን

የውእቱን መንገድ ተከተል

እሙንቱ	ቀቲሎሙሁ		ቀቲሎሙሆሙ		
	ቀቲሎሙሃ		ቀቲሎሙሆን		
	ቀቲሎሙከ		ቀቲሎሙከሙ		
	ቀቲሎሙኪ		ቀቲሎሙከን		
	ቀቲሎሙኒ		ቀቲሎሙነ		
ይእቲ	ቀቲላሁ	ቀቲላሆሙ	እማንቱ	ቀቲሎንሁ	ቀቲሎንሆሙ
	ቀቲላሃ	ቀቲላሆን		ቀቲሎንሃ	ቀቲሎንሆን
	ቀቲላከ	ቀቲላከሙ		ቀቲሎንከ	ቀቲሎንከሙ
	ቀቲላኪ	ቀቲላከን		ቀቲሎንኪ	ቀቲሎንከን
	ቀቲላኒ	ቀቲላነ		ቀቲሎንኒ	ቀቲሎሙነ
አንተ	ቀቲለከሁ	ቀቲለከሆሙ	አንትሙ	ቀቲለከሙሁ	ቀቲለከሙሆሙ
	ቀቲለከሃ	ቀቲለከሆን		ቀቲለከሙሃ	ቀቲለከሙሆን
	--	--		--	--
	--	--		--	--
	ቀቲለከኒ	ቀቲለከነ		ቀቲለከሙኒ	ቀቲለከሙነ
አንቲ	ቀቲለኪሁ	ቀቲለኪሆሙ	አንትን	ቀቲላከንሁ	ቀቲላከንሆሙ
	ቀቲለኪሃ	ቀቲለኪሆን		ቀቲለከንሃ	ቀቲላከንሆን
	--	--		--	--
	--	--		--	--
	ቀቲለኪኒ	ቀቲለኪነ		ቀቲላከንኒ	ቀቲላከንነ

እኔ	ቀቲልየሁ	ቀቲልየሆሙ	ንሕኝ	ቀቲለነሁ	ቀቲለነሆሙ
	ቀቲልየሃ	ቀቲለየሆን		ቀቲለነሃ	ቀቲለነሆን
	ቀቲለየከ	ቀቲልየከሙ		ቀቲለነከ	ቀቲለነከሙ
	ቀቲልየኪ	ቀቲልየክን		ቀቲልነኪ	ቀቲለነክን

ምሳሌ ነቢሮ ተንሥኦ --- ተቀምጦ ተነሣ
 ቀቲሎ አምሠጠ--- ገድሎ አመለጠ
 ቀዊመከ ዘምር --- ቁመኸ ዘምር
 ሰጊድየ አጼሊ -- ሰግጄ እጸልያለኹ

አዛምድ / አስተጻምር / አስተዛምድ/

፩. ገደረ ቀዲሶ ኪያሃ	ሀ. ዘንድ አንቀጽ
፪. መዊትሰ ኢትመውት አላ ተሐመም	ለ. ካልኣይ አንቀጽ
፫. ወእንዘ ይወርድ እምደብር ተለውዎ ሰብእ ብዙኃን	ሐ. ቀዳማይ አንቀጽ
፬. ዑቅ ኢትንግር ወኢለመትሂ	መ. ቀዳማይ አንቀጽ
፭. ወቀሪባ ሰገደት ሎቱ አንዝ ትብል እግዚአ አድኅነኒ	ሠ. ዘንድ አንቀጽ
፮. ይኩንኪ / ይኹንሺ/ በከመ ተአመንኪ	ረ. ንዑስ አንቀጽ
፯. ወትወልድ ወልደ ወትሰምዮ ሰሞ ኢየሱስሃ	ሰ. ሰዝ አንቀጽ
፰. ወተንሢኦ ዮሴፍ እምንዋሙ በከመ አዘዞ መልአከ	
፱. እግዚአብሔር ክስት ንብረትየ / ነበረ--ተቀመጠ/ ወተንሥኦትየ	

ወደ ግእዝ ለውጥ / ወልጥ ገብ ልሳነ ግእዝ/

- ፩ አምላኬን ዘወትር ማመስገን እፈልጋለኹ።
- ፪ አምላክ ሆይ ሥራየን አትየው በቸርነትክ አስበኝ እንጂ።
- ፫ እናትና አባትክን አክብር።
- ፬ ወደፊተና እንዳትገቡ ተግታችኹ ጸልዩ።
- ፭ ማርያምስ የማይቀሟትን በጎ አድል መረጠች።
- ፮ ትጉኅ ሰው ከማውራት መሥራትን ይመርጣል።
- ፯ መጽሐፍ ከማንበብ የሚሻል ዙሪት የለም።
- ፰ መግደላችኹ ታወቀባችኹ።
- ፱ ሥጋውን በልቶ ደሙን ጠጥቶ የተገኘ ሰው እንዴት የተባረከ ነው።
- ፲ አይሁድ አምላካቸውን ሰቀሉ።

፲፩ ማርያም እናታችን ክርስቶስን ወለደችው።

፲፪ እስኪ ዝም በሉ በሀሜት አትግደሏቸው።

፲፫ ግብዞች እንኹን ይልቁንስ ትሐቶች እንኹንና በምግባር እንታነጽ ወገኖች።

፲፬ ንይልን እስክናገኝ ድረስ በሃይማኖታችን እንጽና።

፲፭ ቁሜ አጸልያለች / እጼሊ/

I ምላሪ በሌላ መካናት እለ አልበሙ ቃላት / የሚከተሉትን ባዶ ቦታዎች መላ/

ውእቱ	ቀዳማይ/ነላፊ፤	አፍራሺ፤	ካልኣይ/የትንቢት፤	አፍራሺ፤	ትዕዛዝ፤	አፍራሺ
ውእቱ	ቀተለ	ኢቀተለ	ይቀተል	ኢይቀተል	ይቅተል	ኢይቅተል
ይእቲ	---	ኢቀተለት	-----	-----	ትቅተል	ኢትቅተል
አንተ	ቀተልክ	ኢቀተልክ	ትቀተል	ኢትቀተል	-----	ኢትቅተል
አንቲ	---	---	---	---	ቅተሊ	ኢትቅተሊ
አነ	ቀተልኩ	ኢቀተልኩ	አቀተል	ኢይቀተል	-----	ኢይቅተል
ውእቶሙ	-----	-----	-----	ኢይቀተሉ	ይቅተሉ	-----
ውእቶን	ቀተላ	ኢቀተላ	ይቀተላ	-----	ይቀተላ	ኢይቅተላ
አንትሙ	ቀተልክሙ	-----	-----	ኢትቀተሉ	ትቅተሉ	ኢትቅተሉ
አንትን	-----	ኢቀተልክን	ትቀተላ	ኢትቀተላ	ትቅተላ	ኢትቅተላ
ንሕነ	ቀተልነ	ኢቀተልነ	-----	ኢንቀተል	ንቅተል	-----

II የሚከተሉትን ግላች በዐቢይ እርባታ በዐሥሩ መራሕያን አርባ።

ቀደሰ፤ አእመረ፤ ነጸረ፤ ሐረ፤ ቆመ፤ ገብረ፤ ተንበለ፤ ሢመ

III ቀደሰ የሚለውን ግለ እየተጠቀምክ በእምስቱ አዕማድ አርባ

፪.፳፱. የዐቢይ አንቀጽ እርባታን መንገድ በቀተለ ስንመለከት

፩. ውእቱ	ቀተለ	እርሱ ገደለ	ውእቱ	ቀተለኪ	ቀተለክሙ
	ቀተሉ	እርሱ ገደለው		ቀተለኒ	ቀተለክን
	ቀተላ	እርሱ ገደላት		ቀተሉሙ	ቀተለነ
	ቀተለክ	እርሱ ገደለኸ		ቀተሉን	
	ይቀተል	እርሱ ይገድላል		ይቀተለኪ	ይቀተለክሙ
	ይቀተሉ	እርሱ ይገድለዋል		ይቀተለኒ	ይቀተለክን
	ይቀተላ	እርሱ ይገድላታል		ይቀተሉሙ	ይቀተለነ
	ይቀተለክ	እርሱ ይገድልኻል		ይቀተሉን	

፪. ይእቲ	ቀተለት	ገደለች	ይእቲ	ትቀትል	ትገድላለች
	ቀተለቶ	ገደለችው		ትቀትሎ	ትገድለዋለች
	ቀተለታ	ገደለችት		ትቀትላ	ትገድላታለች
	ቀተለተከ	ገደለችክ		ትቀትለከ	ትገድልክለች
	ቀተለተኪ	ገደለችኪ		ትቀትለኪ	ትገድልክለች
	ቀተለተኒ	ገደለችኒ		ትቀትለኒ	ትገድለኛለች
	ቀተለቶሙ	ገደለችቸው		ትቀትሎሙ	ትገድላቸዋለች
	ቀተሎቶን	ገደለችቸው / ለሌት/		ትቀትሎን	ትገድላቸዋለች/ለሌት
	ቀተለተክሙ	ገደለችችኩ		ትቀትለክሙ	ትገድላችኒለች
	ቀተለተክን	ገደለችችኩ/ለሌት/		ትቀትለተክን	ትገድላችኒለች
	ቀተለተነ	ገደለችን		ትቀትለነ	ትገድለናለች
፫. አንተ	ቀተልከ	ገደልክ	አንተ	ትቀትል	ትገድላለክ
	ቀተልኮ	ገደልኸው		ትቀትሎ	ትገድለዋክ
	ቀተልካ	ገደልክት		ትቀትላ	ትገድላታለክ
	--	--		--	--
	ቀተልከኒ	ገደልኸኝ		ትቀትለኒ	ትገድለኛለክ
	ቀተልኮሙ	ገደልኸቸው		ትቀትሎሙ	ትገድላቸዋለክ
	ቀተልኮን	ገደልኸቸው		--	--
	--	--		--	--
	ቀተልከን	ገደልኸን		ትቀትለነ	ትገድለናለክ
፬. አንቲ	ቀትልኪ	ገደልኪ	አንቲ	ትቀትሊ	ትገድያለኪ
	ቀተልኪዮ	ገደልኪው		ትቀትሊዮ	ትገድይዋለኪ
	ቀተልኪያ	ገደልክት		ትቀትሊያ	ትገድያታለኪ
	ቀተልኪኒ	ገደልኪኝ		ትቀትሊኒ	ትገድይልኛለኪ
	ቀተልኪዮሙ	ገደልክቸው		ትቀትሊዮሙ	ትገድያቸዋለኪ
	ቀተልኪዮን	ገደልክቸው		ትቀትሊዮን	ትገድያቸዋለኪ
	ቀተልኪን	ገደልኪን		ትቀትሊን	ትገድይናለኪ
፭. አነ	ቀተልኩ	ገደልኩ	አነ	አቀትል	
	ቀተልክዎ	ገደልኩት		አቀትሎ	
	ቀተልክዋ	ገደልኪት		አቀትላ	
	ቀተልኩከ	ገደልኩክ		አቀትለከ	

ቀተልኩኪ	ገደልኹሺ	እቀትለኪ
ቀተልክዎሙ	ገደልኳቸው	እቀትለሙ
ቀተልክዎን	ገደልኳቸው	እቀትለን
ቀተልኩክሙ	ገደልኳችኹ	እቀትለክሙ
ቀተልኩክን	ገደልኳችኹ	እቀትለክን

ከዚኹ በታች ያሉትን ከላይ በተሠራው መሠረት ሙላ

ውእቶሙ	ቀተሉ	ውእቶሙ	ይቀትሉ
	ቀተልዎ		ይቀትልዎ
	ቀተልዋ		ይቀትልዋ
	ቀተሉከ		ይቀትሉከ
	ቀተልዎን		ይቀትሉኪ
	ቀተሉኅ		ይቀትሉኒ
	ቀተልዎሙ		ይቀትልዎን
	ቀተሉክሙ		ይቀትሉክሙ
	ቀተሉክን		ይቅተለክን
	ቀተሉኒ		ይቅትሉኅ
ውእቶን	ቀተላ	ውእቶን	ይቅትላ
	ቀተላሁ		ይቅትላሁ
	ቀተላሃ		ይቅትላሃ
	ቀተላከ		ይቅትላከ
	ቀተላኪ		ይቅትላኪ
	ቀተላሆሙ		ይቅትላኒ
	ቀተላሆን		ይቅትላሆን
	ቀተላክሙ		ይቅትላክሙ
	ቀተላክን		ይቅትላክን
	ቀተላኅ		ይቅትላኅ
እንትሙ	ቀተልክሙ	እንትሙ	ትቀትሉ
	ቀተልክዎዎ		ትቀትልዎ
	ቀተልክዎዎ		ትቀትልዋ

	ቀተልክሙን		
	ትቀትሉን		
አንትን	ቀተልክን	አንትን	ትቀትላ
	ቀተልክናሁ		ትቀትላሁ
	ቀተልክናሃ		ትቀትላሃ
	ቀተልክናነ		ትቀትላነ
ንሕነ	ቀተልነ	ንሕነ	ንቀትል
	ቀተለናሁ፣ ቀተልና		ንቀትሉ
	ቀተልናሃ		ንቀትላ
	ቀተልናከ		ንቅትለከ
	ቀተልናኪ		ንቅትለኪ
	ቀተለናሆሙ		ንቅትሉሙ
	ቀተልናሆን		ንቅትሉን
	ቀተልናክሙ		ንቅትለክሙ
	ቀተልናከን		ንቅትለከን

አዕማድ / ምስሰዎች/

አምስት አዕማድ የሚባሉት የሚከተሉት ናቸው።

ሀ. ቀተለ / አድራጊ/	ገደለ
ለ. አቅተለ / አስደራጊ/	አጋደለ
ሐ. አስተቃተለ/ አደራራጊ/	አገዳደለ
መ. ተቀትለ / ተደራጊ/	ተገደለ
ሠ. ተቃተለ / ተደራራጊ/	ተገዳደለ

ከ መ እና ከ ሠ በስተቀር ሌሎቹ ገጢር / የሚሰቡ/ አናቅጽ ናቸው።

የአዕማድ መለስተኛ ርባታ በዐ/ሥሩ መራሕያን፡-

ውአቱ	ቀተለ	ይቀትል	ይቅትል	ይቅትል
	አቅተለ	ያቀትል	ያቅትል	ያቅትል
	አስተቃተለ	ያስተቃትል	ያስተቃትል	ያስተቃትል
	ተቀትለ	ይትቀተል	ይትቀተል	ይትቀተል
	ተቃተለ	ይትቃተል	ይትቃተል	ይትቃተል

ውላቶሙ	ቀተሉ	ይቅትሉ	ይቅትሉ	ይቅትሉ
	አቅተሉ	ያቅትሉ	ያቅትሉ	ያቅትሉ
	አስተቃተሉ	ያስተቃትሉ	ያስተቃትሉ	ያስተቃትሉ
	ተቀትሉ	ይትቀተሉ	ይትቀተሉ	ይትቀተሉ
	ተቃተሉ	ይትቃተሉ	ይትቃተሉ	ይትቃተሉ

ሌሎችንም መራሕያን በዚህ መልክ ለርዕዩ፡፡

የአዕማድ ቦዝ አንቀጽ

ውላቱ ቀተሉ/ ገድሉ/ ፤ አቅተሉ/ አጋድሉ/ ፤ አስተቃተሉ/ አገዳድሉ/ ፤
ተቀተሉ/ ተገድሉ/ ፤ ተቃተሉ/ ተጋድሉ/

ይእቲ	ቀቲላ	አቅቲላ	አስተቃቲላ	ተቀቲላ	ተቃቲላ
አንተ	ቀቲለክ	አቅቲለክ	አስተቃቲለክ	ተቀቲለክ	ተቃቲለክ
አንቲ	ቀቲለኪ	አቅቲለኪ	አስተቃቲለኪ	ተቀቲለኪ	ተቃቲለኪ
አነ	ቀቲልዩ	አቅቲልዩ	አስተቃቲልዩ	ተቀቲልዩ	ተቃቲልዩ
አሙንቱ	ቀቲሉሙ	አቅቲሉሙ	አስተቃቲሉሙ	ተቀቲሉሙ	ተቃቲሉሙ
አማንቱ	ቀቲሉን	አቅቲሉን	አስተቃቲሉን	ተቀቲሉን	ተቃቲሉን
አንትሙ	ቀቲለክሙ	አቅቲለክሙ	አስተቃቲለክሙ	ተቀቲለክሙ	ተቃቲለክሙ
አንትን	ቀቲለክን	አቅቲለክን	አስተቃቲለክን	ተቀቲለክን	ተቃቲለክን
ነሐነ	ቀቲለነ	አቅቲለነ	አስተቃቲለነ	ተቀቲለነ	ተቃቲለነ

የግስ አገባብ / አወራረድ/ እንዴት እንደሚመስል በፊት ተመልክተናል፡፡ ለምሳሌ
ያኸል ደግሞ ከፍቱ አዕማድ አቅትለ የሚለውን እንይ

አቅተለ = አስገደለ / ቀዳማይ/

ያቅትል = ያስገድላል / ካልካይ/

ያቅትል = ያስገድል ዘንድ / ዘንድ አንቀጽ/

ያቅትል = ያስገድል / ትዕዛዝ/

አቅታሊ = አስገዳዩ / የሚያስገድል/

አቅታልያን = አስገዳዮች / የሚያስገድሉ

አቅታሊት = አስገዳዩ / የምታስገድል

አቅታልያት = አስገዳዮች / የሚያስገድሉ

አቅቲሉ = አስገድሉ

አቅቲላ = አስገድላ

፩. የዐቢይ አንቀጽ ርባታ

በቀዳማይ አንቀጽ /Past tense /

፩. ውሕቱ - ቀተለ ገደለ -

He killed - እሱ ገደለ

እኔ	- I ቀተለኒ	- He killed me - ገደለኝ
አንተ	- You ቀተለክ	- He killed you - ገደለኽ
አንቲ	- You ቀተለኪ	- He killed you - ገደለሽ
አንትሙ	- You ቀተለክሙ	- He killed you - ገደለችሁ
አንትን	- You ቀተለክን	- He killed you - ገደለችህ
ንሕን	- we ቀተለን	- He killed us - ገደለን
ውሕቱ	- He ቀተለ	- He killed him - ገደለው
ይሕቲ	- She ቀተለ	- He killed her - ገደለች
ውሕቶሙ	- They ቀተሉሙ	- He killed them - ገደለቸው
ውሕቶን	- They ቀተሉን	- He killed them - ገደለቸው

ማሳሰቢያ:- በአማርኛ «ሀ» ከ፤ ሽ እየሆነ ያገለግላል። ይኸ ደግሞ የድምጽ ለውጥን ሲያሳይ መሠረታዊው የግእዝ ከ ወደ ሽ /Spiratized/ እና ሀ መለወጥ ነው። ሽ የሚባል ድምጽ በግእዝ የለም። በአንደኛ መደብ ብዙ ቁጥር «ንሕን» /we/ «እኛ» ደግሞ አማርኛው የግእዙን «ኑ» ሲፈልግ እንዳለ አንዳንድ ደም ወደ «ን» ለውጦት እናገኛለን፤ እንደተናጋሪው። ምሳሌ:- ቀተለን ገደለን/ ገደለኝ። «ን» እንደ አዲስ አበባ አማርኛ፤ «ኑ» ደግሞ እንደ ጎንደር አማርኛ። ትግርኛም የግእዙን «ኑ» ወደ «ና» «ለውጦ» ይጠቀምበታል። ምሳሌ ሀገርን ሀገራችን ሀገርና/በትግርኛ/።

፪. ይሕቲ - ቀተለች	- she killed	- እሷ ገደለች
ቀተለተኒ	- she killed me	- ገደለችኝ
ቀተለተክ	- she killed you	- ገደለችህ
ቀተለተኪ	- she killed you	- ገደለችሽ
ቀተለተክሙ	- she killed you	- ገደለችሁ
ቀተለተክን	- she killed you	- ገደለችህ/ለሴቶች/
ቀተለተን	- she killed us	- ገደለችን
ቀተለቶ	- she killed him	- ገደለችው

ቀተለታ	-	she killed her	-	ገደለችት
ቀተለቶሙ	-	she killed them	-	ገደለችቸው
ቀተለችን	-	she killed them	-	ገደለችቸው
፪. እንተ - ቀተልክ	-	you killed	-	ገደልኸ
ቀተልክኒ	-	you killed me -		ገደልኸኒ
ቀተልክን	-	you killed us -		ገደልክን
ቀተልኮ	-	you killed him	-	ገደልከው
ቀተልካ	-	you killed her -		ገደልካት
ቀተልኮሙ	-	you killed them	-	ገደልካቸው
ቀተልኮን	-	you killed them	-	ገደልካቸው
፬. እንቲ - ቀተልኪ	-	you killed	-	ገደልኪ
ቀተልኪኒ	-	you killed me -		ገደልኪኒ
ቀተልኪን	-	you killed us -		ገደልኪን
ቀተልኪዮሙ	-	you killed them	-	ገደልኪቸው
ቀተልኪዮን	-	you killed them	-	ገደልኪቸው
፭. በልማድ /በድምጽ ለውጥ ቀተልኪኒ ቀተልክኒ ኪ ክ/ኪ ሺ:: ህ/ገአዝ/ ህ/ሃ/ አማርኛ/				

፮. እነ - ቀተልኩ	-	-		ገደልኩ
ቀተለኩክ	-	I killed you	-	ገደለኩክ
ቀተለኩኪ	-	I killed you	-	ገደለኩኪ
ቀተለኩክሙ	-	I killed you	-	ገደልካቸው
ቀተልኩክን	-	I killed you	-	ገደልካቸው
ቀተልክዎ	-	I killed him	-	ገደልኩት
ቀተልክዋ	-	I killed her	-	ገደልካት
ቀተልክዎሙ	-	I killed them	-	ገደልካቸው
ቀተልክዎን	-	I killed them	-	ገደልካቸው

ማታወሻ፤ «-----» የሚያመለክተው በቋንቋ ሥርዐት ውስጥ ቃሉ ቢባል ወይም ሊጻፍ ቢችል እንኳን ትርጉም የማይሰጥ መሆኑን ነው። ምሳሌ፡- ቀተልኩ / ገደልኩ/ እንጂ ራሴን ገደልኩ ለማለት ቀተለኩኒ /ቀተልኩ ኪያየ ራሴን ገደልኩ እንጂ/ አለመባሉን ያስታውሰናል።

ቀዳማይ

፩. ውሉቶሙ

ቀተሉ	ገደሉ	ውሉቶሙ	ይቀትሉ	ይገድላሉ
	They killed			They kill/will kill
ቀተልዎ	ገደሉት		ይቀትልዎ	ይገድሉታል
	They killed him			They kill/will kill him
ቀተልዋ	ገደሏት		ይቀትልዋ	ይገድሏታል
	They killed her			They kill/will kill her
ቀተሉክ	ገደሉኸ		ይቀትሉክ	ይገድሉኸል
	They killed you			They kill/will kill you
ቀተሉኪ	ገደሉኸ		ይቀትሉኪ	ይገድሉኸል
	They killed you			They kill/will kill you
ቀተሉኒ	ገደሉኒ		ይቀትሉኒ	ይገድሉኛል
	They killed me			They kill/will kill me
ቀተልዎሙ	ገደሏቸው		ይቀትልዎሙ	ይገድሏቸዋል
	They killed them			They kill/will kill them
ቀተሉክሙ	ገደሏችሁ		ይቀትሉክሙ	ይገድሏችኋል
	They killed you			They kill/will kill you
ቀተሉክን	ገደሏችኩ		ይቀትሉክን	ይገድሏችኋል
	They killed you			They kill/will kill you
ቀተሉን	ገደሉን		ይቀትሉን	ይገድሉናል
	They killed us			They kill/will kill us

፪. ውሉቶን

ቀተላ	ገደሉ	ውሉቶን	ይቀትላ	ይገድላሉ
	They killed			They kill/will kill
ቀተላሁ	ገደሉት		ይቀትላሁ	ይገድሉታል
	They killed him			They kill/will kill him
ቀተላሃ	ገደሏት		ይቀትላሃ	ይገድሏታል
	They killed her			They kill/will kill her
ቀተላክ	ገደሉኸ	ይቀትላክ		ይገድሉኸል
	They killed you			They kill/will kill you
ቀተላኪ	ገደሉኸ	ይቀትላኪ		ይገድሉኸል
	They killed you			They kill/will kill you
ቀተላሆኒ	ገደሉኒ	ይቀትላኒ		ይገድሉኛል
	They killed me			They kill/will kill me

ቀተላሆን	ገደላቸው		ይቀትላሆን	ይገድላቸዋል
	They killed them			They kill/will kill them
ቀተላከሙ	ገደላችሁ		ይቀትላከሙ	ይገድላችኋል
	They killed you			They kill/will kill you
ቀተላክን	ገደላችኩ		ይቀትላክን	ይገድላችኋል
	They killed you			They kill/will kill you
ቀተላን	ገደሉን		ይቀትላን	ይገድሉናል
	They killed us			They kill/will kill us
፩. አንትሙ				
ቀተልከሙ	ገደላችሁ	አንተሙ	ትቀትሉ	ትገድላላችሁ
	You killed			you kill/will kill
ቀተልክምዎ	ገደላችሁት		ትቀትልዎ	ትገድሉታላችሁ
	You killed him			you kill/will kill him
ቀተልክምዋ	ገደላችኋት		ትቀትልዋ	ትገድሉታላችሁ
	You killed her			you kill/will kill her
ቀተልከሙን	ገደላችሁን		ትቀትሉን	ትገድሉናላችሁ
	You killed us			you kill/will kill us
፪. አንትን				
ቀተልክን	ገደላችሁ	አንትን	ትቀትላ	ትገድላላችሁ
	You killed			you kill/will kill
ቀተልክናሁ	ገደላችሁት		ትቀትላሁ	ትገድሉታላችሁ
	You killed him			you kill/will kill him
ቀተልክናሃ	ገደላችኋት		ትቀትላሃ	ትገድሉታላችሁ
	You killed her			you kill/will kill her
ቀተልክናን	ገደላችሁን		ትቀትላን	ትገድሉናላችሁ
	You killed us			you kill / will kill us
፫. ንሐን				
ቀተልን	ገደልን	ንሐን	ንቀትል	እንገድላለን
	We killed			we kill /will kill
ቀተልናሁ	ገደልንሁ		ንቀትሉ	እንገድላለን
	We killed him			we kill /will kill him
ቀተልናሃ	ገደልንሃ		ንቀትላ	እንገድላለን
	We killed her			we kill /will kill her
ቀተልናከ	ገደልንከ		ንቀትለከ	እንገድልኩለን
	We killed you			we kill /will kill you

ቀተልናኪ	ገደልኸሺ	ንቀትለከ.	እንገድልሻለን
	We killed you		we kill /will kill you
ቀተልናሆሙ	ገደልናችኹ	ንቀትሉን	እንገድላችዋለን
	We killed them		we kill /will kill them
ቀተልናክሙ	ገደልናችኹ	ንቀትለክሙ	እንገድላችኋለን
	We killed you		we kill /will kill you
ቀተልናክን	ገደልናችሁ	ንቀትለክን	እንገድላችኋለን
	We killed you		we kill /will kill you

፪.፱.፩. “ይቤ” —አለ/ “He said”

የዚህ ግስ አካሄድ ከሌሎች ግሶች አካሄድ ጥቂት ለየት ይላል። ልዩነቱም የቀዳማይ /የገላፊ/ መልክዕ ሳይኖረው ትርጉሙ ገላፊ መኾኑ ነው። ከሥምንቱ የግስ አርእስት ጋር አለመመሳሰልነት ስላለው ነው። የሚጀምረውም በላደስ ነው፤ “ይ” ይላል። የሚጨርሰውም በገምስ ነው “ቤ” ይላል በአጠቃላይ “ይቤ” ሲል ካልላይ አንቀጽ ይመስላል።

ይቤ እግዚአብሔር በኦሪት “አክብር አባክ ወእመክ”
 / እግዚአብሔር በኦሪት “እናትና አባትኸን አክብር” አለ/
 ይቤ ክርስቶስ “ተፋቀሩ በበየናቲክሙ”
 ትቤ ማርያም “ጎድግ ሉሙ ገጢአቱሙ”
 ትቤ ብአሊተ እግዚአ “ነዐ ስክብ ምስሌየ”
 አንተ ትቤ “እወ፣ እወ፣ ወእነ እቤ “አኮ አኮ”
 አንተ ትቤ ሖርኩ ገብ ብሔርየ ወእነ እቤ “መጸእኩ እምብሔርየ”
 አንቲ ትቤሊ “ነዐ ገቤየ እስመ እነ እምክ ዘወለድኩክ”
 አንቲ ትቤ “ዘአንበበ ተአምርየ ይድገን”

ወእቶሙ ይቤሉ “አንተ ኮንክ ረድኩ ሉቱ፣ ወንሕነሰ አርዳኢሁ ለሙሴ ንሕነ”
 ወእቶን ይቤላ “ናሁ አምታቲነ አፍቀሩ አንስተ ካልአተ፣ ምንተ ንግበር ይዕዘ”
 አንትሙ ትቤሉ “ወሉደ አብርሃም ንሕነ” ወግብርክሙስ እምእኩይ ውእቱ
 አንትንሰ ትቤላ “ንሕነ ሠናያት ንሕነ” ወእምታቲክንሰ ይቤሉ “አንስቲነ /አንስቲያነ/
 ሠናይት”

ንሕነ ንቤ “ንሕነ ንያላን ወእጽራሪነ ይቤሉ” አኮ ንያላን አንትሙ።

ነጠላ

ብዙ

He said/ወ-እቱ ይቤ = እሱ አለ	They said/ ው-እቶሙ ይቤሉ =እነሱ አሉ
She said/ይእቲ ትቤ = አለች	They said/ ው-እቶን ይቤላ = አሉ
You said/አንተ ትቤ = አልክ	You said/ አንትሙ ትቤሉ = አላችኹ
You said/አንቲ ትቤ = አልሺ	you said/ አንትን ትቤላ = አላችኹ
I said/አነ እቤ = አልኩ	we said/ ንሕነ ንቤ = አልነ

“ ይቤ” ዝርዝር ሲጠቅስ

ወ-እቱ ይቤሉ “ ተንሥእ” --- እሱ አለው “ ተነሣ”

ይቤሉ አግዚአ ለእግዚአየ “ ንበር በየማንዮ” ጌታ ለጌታየ አለው “ በቀኝ ተቀመጥ”

ነጠላ	ነጠላ	ብዙ	ብዙ
ወ-እቱ ይቤሉ	ለሱ/ እሱ አለው	ይቤሉሙ	አላቸው
	He said to him		He said to them
ይቤላ	አላት	ይቤሉን	አላቸው / ለሴት
	He said to her		He said to them
ይቤለክ	አለኽ	ይቤለክሙ	አላችኹ
	He said to you		He said to you
ይቤለከ	አለሺ	ይቤለክን	አላችኹ / ለሴት
	He said to you		He said to you
ይቤለኒ	አለኝ	ይቤለነ	አለነ
	He said to me		He said to us
ይእቲ ትቤሉ	እሱን/ለሱ አለችው	ትቤሉሙ	አለቻቸው
	She said to him		She said to them
ትቤላ		ትቤሉን	አለቻቸው
	She said to her		She said to them
ትቤለክ	ለክ	ትቤለክሙ	አላቻችኹ
	She said to you		She said to you
ትቤለከ	ለከ	ትቤለክን	አለቻችኹ
	She said to you		She said to you
ትቤለኒ	ለተ	ትቤለነ	አለችን
	She said to me		She said to us

አንተ	ትቤሉ	አልኸው	ትቤሉሙ	አልኸቸው
		You said to him		You said to them
	ትቤላ	አልኸት	ትቤሉን	አልኸቸው
		You said to her		You said to them
	ትቤለኒ	አልኸኒ	ትቤለን	አልኸን
		You said to me		you said to us
አንቲ	ትቤሊዮ	አልኸው	ትቤሊዮሙ	አልኸቸው
		You said to him		You said to them
	ትቤሊዮ	አልኸት	ትቤሊዮን	አልኸቸው
		You said to her		You said to them
	ትቤልኒ	አልኸኒ	ትቤለን	አለችን
		You said to me		She said to us
እነ	እቤሉ	አልኸት	እቤሉሙ	አልኸቸው
		I said to him		I said to them
	እቤላ	አልኸት	እቤሉን	አልኸቸው/ ለሌት/
		I said to her		I said to them
	እቤለክ	አልኸክ	እቤለክሙ	አልኸችክ
		I said to you		I said to you
	እቤለኪ	አልኸኒ	እቤለክን	አልኸችሁ / ለሌት/
		I said to you		I said to you
ውስተሙ	ይቤልዎ	አሉት	ይቤልዎሙ	አሉቸው
		They said to him		He said to them
	ይቤልዎ		ይቤልዎን	
		They said to her		They said to them
	ይቤሉክ		ይቤሉክሙ	
		They said to you		They said to you
	ይቤሉኪ		ይቤሉክን	
		They said to you		They said to you
	ይቤሉኒ		ይቤሉን	
		They said to me		They said to us

ወ-አቶን	ይቤላሁ	አሉት	ይቤላሆሙ	አሉዋቸው
		They said to him		They said to them
	ይቤላሃ		ይቤላሆን	
		They said to her		They said to them
	ይቤላከ		ይቤላከሙ	
		They said to you		They said to you
	ይቤላኪ		ይቤላክን	
		They said to you		They said to you
	ይቤላኒ		ይቤላን	
		They said to me		They said to us
አንተሙ	ትቤልዎ	አላችሁት	ትቤልዎሙ	አላችኋቸው
		You said to him		You said to them
	ትቤልዎ		ትቤልዎን	
		You said to her		You said to them
	--		--	
	--		--	
	ትቤሉኒ		ትቤሉን	
		You said to me		You said to us
አንትን	ትቤላሁ	አላችሁት	ትቤላሆሙ	አላችኋቸው
		You said to him		You said to them
	ትቤላሃ		ትቤላሆን	
		You said to her		You said to them
	--		--	
	--		--	
	ትቤላኒ		ትቤላን	
		You said to me		You said to us
ንሐኑ	ንቤሉ	አልነው	ንቤሉሙ	አልናቸው
		We said to him		We said to them
	ንቤላ		ንቤሉን	
		We said to her		We said to them
	ንቤላከ		ንቤላከሙ	
		We said to you		We said to you
	ንቤላኪ		ንቤላክን	
		We said to you		We said to you

ምልማድ

ወልጥ ንበ ልሳነ ዐምሐራ

ይቤላ ወልድ ለእሙ “ አይቲ አቡየ?”

ወይቤላ ክርስቶስ ለእሙ “ ነዋ ወልድኪ ዮሐንስ” / ነዋ ---እነሆ፣ እነሆው/

ወይቤሉ ለውእቱኒ ነያ እምነ / ነያ - አነጋት/

ንቤላ ለድንግል “ ሰአሊ ለነ ምሕረተ ንበ ፍቁር ወልድኪ”

ይቤሉሙ ለሐዋርቲሁ “ ሑሩ ወመሀሩ ኩሉ አሕዛብ”

ወይቤሉሙ እግዚእ ኢየሱስ “ አኮ ዘሞተ ዝ ሕፃን”

ወይቤላ ለወለት “ ሃይማኖትኪ አላየውተኪ” / ሃይማኖትሽ አዳነችሽ

ወለእሙ መጽሐ ንቤሁ እሙንቱ ዕውራን ይቤሉሙ “ በከመ ሃይማኖትከመ ይኩን ለከመ”

ወፈሪሣውያንሰ ይቤሉ “ በኅይለ አጋንንተ ያወጽእ አጋንንተ”

ወይቤሉሙ ለአርዳኢሁ “ ኩኑ እንክ ጠቢባነ ከመ አርዌ ምድር ወየዋሐነ ከመ ርግብ”

ትቤለኒ እምየ “ ተመየጥ ንበ ቤትክ ወአንብብ መጸሕፍቲክ”

ትቤሉሙ ጥበብ ለውሉደ “ ትልው አሰርየ” / አሰር፣ ኮቴ፣ ዱካ/

ወቆመ ኢየሱስ ቀድሜሆሙ ለመልአክ አሕዛብ፣ ወመልአክ አሕዛብ ይቤሉ / ለክርስቶስ/

“ አንተኑ ንጉሦሙ ለአይሁድ “ / መልአክ---- ገዢ/

ወይቤሉ ኢየሱስ “ አንተ ትቤ”

ወይቤሉሙ “ ሑሩ ውስተ ኩሉ ዐለም ወስበኩ ወንጌለ ለኩሉ ፍጥረት”

፪.፴፩. የግእዝ ሥርዐተ-ንባብ /Pronunciation/

የግእዝ ሥርዐተ-ንባብ ሥምንት ናቸው፡፡ እነርሱም፡፡

፩. ማንሣት

፭. ማናበብ

፪. መጣል

፮. አለማናበብ

፫. ማጥበት

፯. መዋጥ

፬. ማላላት

፰. መቁጠር ናቸው፡፡

፩. ማንሣት፡- ይኸ ሥርዐተ-ንባብ የቃሉ መጨረሻ ፊደል ሳድስ ከመኾን የተለየ ይኖር ቃሉ በከፍተኛ ድምጽ የሚነገር ወይም የሚነገሩ ማለት ነው፡፡ ለዚህም ነው ኹሉም የግሰ ዐይነቶች በከፍተኛ ድምጽ እየተነበቡ ተነሺ ናቸው ፣ ጊባሉት፡፡

ምሳሌ ነበረ = ተቀመጠ
 ሀበነ = ሰጠን
 ተዘክረኒ = አስታውሰኝ
 ውእቱ = ነው፣ ነበር፣ እሱ፣ ናቸው ወዘተርፈ።
 አንስት ሐራ = ሴቶች ሔዱ
 ይግበር = ይሥራው
 ያጥምቆ = ያጥምቀው

፪. መጣል /ተጣይ/፦ ይኸ ሥርዐተ-ንባብ መጨረሻው ሳድስ ኸኖ የማይነሣ ማለት ነው።

ምሳሌ ማርያም፣ ሚካኤል፣ ኢየሱስ ክርስቶስ፣ ቤተ-መንግሥት፣ ቅድስት፣ መቅደስ ወዘተርፈ።

፫. ማጥበቅ ፦ ይኸ ሥርዐተ-ንባብ ከቃሉ ውስጥ የሚጠብቅ ፊደል ኖሮ ቃሉ ጠብቆ እንዲነበብ የሚያደርግ ነው።

ምሳሌ ቀደስ = አመሠገነ
 ሰብሐ = አመሠገነ
 ተዘክሮ = አስታውሰው
 ነጸረ = ተመለከተ

፬. ማላላት ፦ ይኸ ሥርዐተ-ንባብ በቃሉ ውስጥ የሚጠብቅ ፊደል ባይኖርና ንባቡም ላልቶ ሲነበብ ነው።

ምሳሌ ቀተለ = ገደለ
 ነበረ = ተቀመጠ /ኖረ/
 አምለክ = አመለክ
 ገብረ = ፈጠረ /ወራ/
 ፈጠረ = ፈጠረ /በአማርኛው ይጠብቃል/

፭. ማናበብ፦ ይኸ ሥርዐተ-ንባብ ኹለት ወይም ከዚያ በላይ የኹኑ ቃላት አንደ አንድ ኸነው ሲናበቡና «ን»ን፣ «በ»ን ወይም «የ»ን ሲያመጡ ነው።

ምሳሌ ቤተ-ክርስቲያን = የክርስቲያን ቤት
 ቤተ-መቅደስ = የማመስገኛ ቤት
 ትምህርተ-ሃይማኖት = የሃይማኖት ትምህርት
 ድንግለ-ሙሴ
 ብሥራተ-ገብርኤል
 ዜና-ሥላሴ

ውዳሴ-ማርያም

ጥዕሙ-ልሳን

ወልደ-ኢየሱስ

ተዋሕዶ-ቃል

ዜና-ቤተ-ክርስቲያን

፩. አለማናበብ፡- ይኸ ሥርዐተ-ንባብ ኹለት ወይም ከዚያ በላይ የኾኑ ቃላት ራሳቸውን ችለው ሲነበቡ ወይም አንዱ ላንዱ አገላማሽ ሲኾን ነው።

ምሳሌ ቅዱስ አምላክ ይባላል እንጂ ቅዱስ አምላክ አይባልም።

መጽሐ ወልድ - ወልድ መጣ

ዳውሎስ ሐዋርያ

፪. መዋጥ፡- መዋጥ ማለት ከቃሉ ውስጥ ያለ ፊደል እንዲኹ ሳይገኝ በውስጡ ታዋቂነት የሚነበብ ነው። ከዚህ ላይ ማስተዋል ያለብን ፊደሉ በጽሑፍ ጊዜ ግን ሥርዐቱን ጠብቆ ይጻፋል።

ምሳሌ፡ ወይን /Wayn/ ተብሎ እንጂ ወይም /Wayyin/ ተብሎ አይነበብም።

ድንግል - ከዚህ ላይ «ን» ተውጣለች

ገብር - ከዚህ በላይ ደግሞ «ብ» ተውጣለች። ስለዚህ ገብር ባለኹለት ቀለም ነው።

ኤልሳዕ ከዚህ ላይ ደግሞ «ዕ» ትዋጣለች።

ርኩስ «ኩ» ተውጣለች።

ከዚህ ላይ ብዙውን ጊዜ የሚዋጡት ቀለሞች ሲኾኑ መዋጥና አለመዋጣቸው ግን እንደ ንባቡን እንደትርጓሜው ይለያያል።

፫. መቆጠር፡- ይኸ ሥርዐተ-ንባብ በአንድ ቃል ውስጥ የሚገኙ ፊደላትን ያለምንም መዋጥ ማንበብ ማለት ነው።

ምሳሌ፡ ውእቱ ከሚለው ቃል ኹሉም ፊደላት ይነበባሉ እንጂ «እ» ሳድስ ስለኾነች ብቻ የምትዋጥ አይደለችም።

ይላቲ፣ መላእክት፣ ማርያም፣ ማዕከል፣ እኅት፣ ትማልም፣ ዮሐንስ፣ አጽፋር /ጥፍሮች/ ሰእርት /ፀጉር/፣ ኤልያስ፣ ብሔር /ሀገር/፣ እሙንቱ፣ ሰብሐት፣ ሐዋርያት፣ መጽሐፍት /ሕ ትቆጠራለች/ ከእነዚህ ሥርዐተ ንባቦች በተጨማሪ ሌሎችም አሉ።

ለምሳሌ ወዳቂና ሰያፍ

ሀ. ወዳቂ፡- የምንለው ሥርዐተ-ንባብ የቃሉ መጨረሻ ፊደል ካዕብ፣ ሣልስ፣ ራብዕ ንምስና ሳብዕ ኾኖ የማይነሳ እና ቃሉ ሲነበብ የመጨረሻውን ፊደል በመያዝ እንዲወድቅ የሚያደርግ የሥርዐተ ንባብ ዐይነት ነው።

ምሳሌ ንቤህ ወደሱ የዚኽ ቃል የመጨረሻ ፊደል «ሁ» ካዕብ ሲሆን ወዳቂ ነው። ነገር ግን አንዳንድ ልዩነቶች እንዳሉ ማወቅ ያስፈልገናል። ለምሳሌ ውእቱ የሚለው ነባር አንቀጽ ተነሺ እንጂ ወዳቂ አይደለም። እንዲኹም ግሶች በትዕ ዛዝም ኾነ በጎሳፊ ሲመጡ ወዳቂ ናቸው ማለት አንችልም።

ለምሳሌ ሐሩ = ሔዱ ወይም ሐሩ = ሒዱ ብንልም ተነሺ እንጂ ወዳቂ አይደለም።

ለግልሰ ምሳሌ ከይሲ ብእሲ መዋቲ መሐሪ መዘተርፈ ሲኾኑ ግስ ከኾነ ግን አይወድቅም።

ምሳሌ ሰአሊ ለነ ቅድስት ከዚኽ ላይ ሰአሊ የሚለው ቃል ወዳቂ አይደለም ለራብዕ ምሳሌ አንበሳ፣ ዜና፣ መዘተርፈ ከዚህ ላይም በግስ የሚነገር ከኾነ አይጠ ወድቅም።

ለምሳሌ እሳ አንስት ሐራ /እነዚያ ሴቶች ሔዱ/ ከዚኽ ላይ «ሐራ» የሚለው ይነሣል እንጂ አይወድቅም።

ለጋምስ ምሳሌ ውዳቤ፣ ቅዳቤ፣ ይባቤ፣ መዘተርፈ

ለሳብዕ ምሳሌ ዶርህ /ዶር፣ መንበር፣ ቀቲሉ/

ንዑስ አንቀጽ የኾኑት ኹሉ ወዳቂ ናቸው። በተጨማሪ ቦዝ አንቀጽ የኾኑ ወዳቂዎች እንዳሉም ማወቅ ያስፈልጋል። ነገር ግን በግስ ትዕዛዝ ወይም ዘንድ አንቀጽ የኾኑት ሊነሡ እንደሚችሉ መገንዘብ ያስፈልጋል።

፩. የንባብ ምልክቶች

የማጥጥት ምልክት

የውጭ ምልክት

የማጥበቅ ምልክት

አንዳንድ የግለዝ ግሶች የሚጠብቅ ድምጽ ሲኖራቸው ግማሾቹ የላቸውም።

ምሳሌ፣ ቀተለ- ገደለ፣ ቀደሰ - አመሰገነ

ክፍል ሦስት

ነጠላ ግስ ዘርና ነባር /Dictionary/

፫. ሀ. ፩. የዘር ምንነት፡-

፩. ነጠላ ግስን ከነባር የሚያስተካክል ሥራ-ነባር መሠረተ-ቃል ስለሆነ አርእስት ይባላል። በአጠቃላይ ዘር፡-

ሀ. አባት ዘር

ለ. አርእስት

ሐ. ንዑስ አንቀጽ

፪. ከአናቅጽ በፊት ይጠፋል፤ ከርባታ በፊት ይነገራል።

፫. ግብር ይባላል።

፬. ዘርና ግስ መራት በተባሉ በግእዝ፣ ራብዕ፣ ንምስ፣ ሳድስ እና ሳብስ ቀለማት ይነግሉ

፭. የዘር መድረሻ /መጨረሻ ሳድስና ሳብስ ናቸው።

፮. አባት ዘር /ምሳሌ፡ ቀቲል/ ከ፫ቱ ልጆች /ቀዳማይ፣ ካልአይ፣ ማልሳይ/ ከዐበይት አናቅጽ በኋላ በደጊመ ቃል መነገሩና ምዕላድ ፊደል «ት»ን እየጨመረ መጽሐፉ ለመዘርዘር፣ ለማብዛትና ለማብለጥ ንባብ ለማስጌጥ ነው።

፯. የዘር ምሳሌው የሥላሴን ሦስትነት ያሳያል።

፰. ሦስትነቱ የኖላን ሦስት ልጆች ያመለክታል። ካም፣ ያፌት እና ሄምን።

፱. ዘር ከባድ መበደር አይገባውም።

፫. ሀ. ፪. ነባር ፡-

፩ ከዘር፣ ከአንቀጽ የማይገኝ ትርጓሜው የማይለወጥ የማይናወጥ ነው።

፪ ከነባር ስም፣ አንቀጽ፣ አገባብ ነባሩን መስሎ ይገኛል። ምሳሌ፡ ሰብእ ብሎ ተሰብእ = ሰው ኾነ ይላል።

፫ ከነባር የሚወጣ አንቀጽ ነባር ግስ ይባላል።

፬ ከተጸውያ ስም በቀር የማይበዛና የማይረባ የማይገለስ ስም የለም።

፭ ነባር የተባለው ሥሩና ምንጩ ስላልታወቀ እንጂ ዘር የሌለው ኾኖ አይደለም።

፮ ነባር ጥሬ ከግእዝ እስከ ሳብስ ባሉት በ፮ቱ ኹሉ ተነሥቶ ከግእዝ በቀር በ፮ቱ ኹሉ ይጨርሳል /ከመ፣ ሶበ - ተናባቢ ስለኹኑ ነው/

፯ አንቀጽ የሌላቸው አገባቦችና የመጠሪያ ስሞች ፊደልና አገዛም አንዳንድ ቅንጣት ዘሮች ስለኹ ቁጥራቸውና ክፍላቸው ከነባሮች ነው።

፩. ሀ. ፩. ነጠላ ግስ ዘርፍ ነባር :-

የሀ ነጠላ ግስ

ሉሀ	ጸፈ	ጸንሐ	ቆየ፣ አደበ፣ ሸመቀ
መርሐ	መራ	ጼሐ	ጠረገ
ሰርሐ	አቀናና፣ አከናወነ	ፈልሐ	ፈላ
ሰብሐ	አመሠገን	ፈርሐ	ፈራ
ሰብሐ	ሰባ	ፈትሐ	ፈረደ
በዝን	በዛ		
በጽሐ	ደረሰ	ዘር	እና ነባር
ተግሀ	ተጋ	ናሁ	እነሆ /አሁን/
ተፈሥሐ	ደስ አለው	ኤሉሂ	ስመ አምላክ
ነስሐ	ተመለሰ	ሚህ	ኮከ
ነቅሐ	ነቃ	ረብሐ	ረብ
ነቅሐ	ተነሣ፣ ተጋ	ቀይሐ	ቀይ
ነብሐ	ጮኸ	ርጎሩጎ	ርጎሩጎ
ነግሀ	ነጋ	በሊሐ	ስለት
ነጽሐ	ንጹሐ ሽን	ብዙጎ	ብዙ
ኖጎ	ረዘመ	አፈ ጽባሕ	ንጋት /ወገግታ/
አምጎ	እጅ ነሣ	ወርሐ	ጨረቃ/ ወር/
ከልሐ	ጮኸ	ጎህ	ንጋት /ብርሃን/
ዙብሐ	አረደ	አንቆቁሽ	ዕንቁላል
ጎህ	ነጋ	አሆ	እሺ፣ በጀ፣ በጎ
ጠብሐ	አረደ፣በለተ		
ጸርሐ	ጮኸ		
ጸብሐ	ጠለቀ		

የለ ነጠላ ግስ

ሐከለ	ሜን	ሐቀለ	ቀማ
ጎየለ	በረታ	ሰግላ	ሾላ
መገለ	መገለ	ቀጸላ	ዘውድ፣ አክሊል
ጠላት		ተኩላ	ተኩላ ነጣቂ
ሰሐለ	ባለ	ሃሊ	አምቅድመ ዐለም የነበረ

ሰቀለ	ሰቀለ	ሉዓሌ	ከፍታ ሰማይ
ሰአለ	ለመነ	ቢረሌ	ብርሌ፣ ዕንቁ ማርያም
ሠዐለ	ሳለ፣ ፈጠረ	አሌ	ወዮ
ቀለ	ቀለለ	እገሌ	እገሌ፣ እከሌ
ቀመለ	ቀመለ	ወይሌ	ልቅሶ
ቀተለ	ገደለ	መስኦል	ለማን፣ አማጣን
ቆልቆለ	ዘቀዘቀ	መርጡል	ተራራ፣ ግምድ
በልበለ	አረጀ	መተንብል	ለማን፣ አማላጅ
በሰለ	በሰለ	ማዕበል	የባሕር ሞገድ
ብህለ	አለ	ምስል	ጣኦት፣ ምስል
ተንሥኦ	ተነሣ	ምጽሐል	ሰሌዳ
ተልዐለ	ከፍከፍ አለ	ሰይል	አራሰ ልጅ፣ ጨቅላ
ተስኦለ	ተጠያየቀ	በቅል	በቅሎ
ተጭላ	ይቅር አለ	ብሂል	ማለት
ተቀጸለ	ተቀዳጀ	ዐቅል	አእምሮ
ተብቀለ	ቂም ያዘ	ኮል	እንኮይ፣ ሎሚ
ተከለ	ተከለ	ጸበል	ትቢያ
ተከወለ	ወደ ጳላ አለ	ሀሎ	አለ
ተፈወለ	ቁንጥር አለ		
ነደለ	ነደለ፣ በሳ		የመ ነጠላ ግስ
አለለ	አለሌ ኾነ	ሐለመ	አለመ
አንጦለለ	ጋረደ	ሐመ	ታመመ
ጸለ	ሥረ	ሐመመ	ታመቀኝ
ከለለ	ጋረደ	ሐተመ	አተመ
ከፈለ	ከፈለ	ሐከመ	ብልህተኛ ኾነ
ከህለ	ቻለ	ለጎመ	ዘጋ
ወዐለ	ዋለ	ሠረመ	ረግረግ ሆነ
ገንጸለ	ገለበጠ	ሰዐመ	ሳመ
ጠለ	ለመለመ	ቀለመ	ጸፈ
ፀዐለ	ሰደበ፣ አክፋፋ	ቀሰመ	ቀሰመ
ፈተለ	ፈተለ	ቀደመ	ቀደመ
ፈደለ	ጸፈ	ቆመ	ቆመ

		ተሠየመ	ተሾመ
		ተሠጥመ	ዘገጠ፣ ሠጠመ
		ተርጎመ	ተረጎመ
		ተቀየመ	ቂም ያዘ
		ተደመ	ተደነቀ
		ተጸመመ	አደናቆረ
		ኖመ	ተኛ
		አርመመ	ዝም አለ
		ዐቀመ	ፈጸመ፣ ወሰነ፣ ደነገገ
		ዐተመ	ተቆጣ
		እነመ	ሠራ
		አደመ	አማረ
		ከረመ	ከረመ
		ደክተመ	ደከመ
		ደገመ	ደገመ
		ገረመ	ተፈራ፣
ረገመ	ረገመ		
ጠዐመ	ቀሰመ		
ጥዕመ	ጣፈጠ	ዓሣ	ዓሣ
ጸልመ	ጠቆረ	አበሳ	በደል
ፈጸመ	ጨረሰ	እንሰሳ	እንሰሳ
ፍሕመ	ፋመ	ከኒሳ	ቤተክርስቲያን
ዘርኖ ነባር		ሕዋስ	ብልት
ቅድመ	ፊት፣ሳ	ልብስ	ልብስ
አመ	ጊዜ፣በ	መልበስ	ልብስ
ዐቅመ	ያህል፣ስለ ልክ	ርሐስ	የራስ
ሐማማ	መከራ የሚቀበል	ነፋስ	ነፋስ
ዘማ	ጋለሞታ	ነፍስ	ነፍስ
ዕድሜ	ዕድሜ፣ዘመን	ንዑስ	ትንሽ
ጊሜ	ጉም	ንጉሥ	ንጉሥ
ሐኪም	ወጊሳ፣ብልኻተኛ	አለደስ	ደሴት
ሰላም	ሰላም፣ፍቅር	አርሜስ	ዘንግ
ሰገም	ጉብስ	አርሲስ	መናፍቅ
ዐለም	ዐለም ሰው፣ቀድሞ	አትሮንስ	ወንበር፣ መንበር

እም	እናት	አናቴንስጢስ	አንባቢ፣ ዲያቆን
እም	ከ፣ኪ፣ካ፣ክ፣በባ፣ይልቅ	አንጢዲቶማርጦስ	ፀረ ማርያም
ዮም	ዛሬ	አውኪያኖስ	ውቅያኖስ
ገዳም	ዱር፣ገዳም	ኮሞስ	መጨኔ
ጌሠም	ነገ	ዋኖስ	ዋልያ
ጸም	ጸም	ሶ	ጨዋታ

የሰ ነጠላ ግስ

ሐረሰ	አረሰ
ሐየሰ	ተሻለ
ኔሰ	ነቀፈ
ለቀሰ	አለቀሰ
ለክሰ	ተማማለ
ሎሰ	ለወሰ
ተበእሰ	ተጣላ
ተዐገሠ	ቻለ፣ ታገሠ
ተፋለሰ	ተለያየ
ነግሠ	ነገሠ
አውሐሰ	አዋሰ

ዔሰ	ታገሠ
ወረሰ	ወረሰ
የብሰ	ደረቀ
ደቀሰ	ተኛ
ገሠሠ	ዳሰሰ፣ነካ
ጌሠ	ገሠገሠ፣ኼደ
ጠቀሰ	ጠቀሰ
ጠብሰ	ጠበሰ
ፈለሰ	ተሰደደ
ፈወሰ	አዳነ
አሠረ	አሠረ
አስተሀቀረ	አቃለለ
አቁረረ	አበረደ
አንጎርጎረ	አነጎራጎረ

የረ ነጠላ ግስ

ንብረ	ተባበረ
ንደረ	አደረ
ንፅረ	አጭር ኾነ
ሐፍረ	አፈረ
ሐረ	ኼደ
መሀረ	አስተማረ
መሐረ	ይቅር አለ
መተረ	ቆረጠ
መከረ	ፈተነ
መዝበረ	አፈረሰ
አፍረሰ	አፈረሰ
ሠምረ	ወደደ
ሰዐረ	ሻረ
ሣረረ	መሠረተ፣ተከለ
ቀመረ	ቆጠረ፣ ቆረጠ
ቀበረ	ቀበረ
በርበረ	ዘረፈ
ተሠወረ	ተሸሸገ
ተዓመረ	አንድ ኾነ
ተፃረረ	ተጣላ
ነበረ	ተቀመጠ
ነገረ	ነገረ
አመረ	አመለከተ
አመዝበረ	ዘረፈ፣ አፈረሰ
ደብር	ተራራ
ገብር	ባረያ

አእመረ	አወቀ	ገጸ ባሕር	ምዕራብ
አውተረ	አዘውተረ	ግብር	ሥራ
አግመረ	ቻለ	ጎመር	ቁኖ
አግረረ	ገዛ	ጎር	ጎረቤት፣ጓሮ
የረ	ታወረ	ፀር	ጸላት
ከተረ	ከተረ፣ከለለ	ፀብር	ጭቃ
ዘመረ	አመሰገነ	ጸጉር	ጠጉር
ገብረ	ፈጠረ	ፆር	ሸክም
ጎጽፈረ	አከከ	ከበሮ	ከበሮ፣ መሶብ
ጎፈረ	አጫ	ፈከረ	ተረጎመ

የቀ ነጠላ ግዕዝ

ዘርኖ ነባር		ሐልቀ	አለቀ
ውእተ አሚረ	የዚያን ጊዜ	ኹለቄ	ቆጠረ
ድኅረ	ኋላ፣ ወደኋላ	ልሀቀ	አደገ፣ አረጀ
ጎዳሪ	ቤተ ሰብእ	ሞቀ	ሞቀ
መከራ	መከራ	ሠረቀ	ወጣ፣ተወለደ
ደብተራ	ድንኳን	ረፈቀ	ተቀመጠ
ፍሬ	ፍሬ፣ልጅ	ረሕቀ	ራቀ
ፍካሬ	ትርጓሜ	ተሳለቀ	ተዘባበተ
ሐመር	መርከብ	ተዐርቀ	ራቁት ሾነ
ሐመር	ቤተክርስቲያን	ነደቀ	ሠራ
ሀገር	አገር፣መንደር፣ከተማ	ዐረቀ	ታረዘ፣ተራብ
ኅብር	ዐይነት፣ መልክ	አድለቅለቀ	አናወጠ
መምህር	መምህር	አጥመቀ	አጠመቀ
መሥመር	ማገልገል፣መወደድ	የቀ	ዐወቀ፣ ጠበቀ
መስተገብር	ገበሬ፣ጣሪ፣ተኮርኳራ	ወረቀ	አክትፍ አለ
መሪሪ	መራራ	ወድቀ	ወደቀ
መቃብር	መቃብር	ደመቀ	ቀጠነ
መነጽር	መመልከቻ፣መነጽር	ደቀ	ልጅ ሾነ
መንበር	መቀመጫ፣ወንበር	ደቀቀ	ከሳ
መንክር	ድንቅ	ደደቀ	ድንገት ደረሰ
ማኅበር	ማኅበር፣ አንድነት		
ማእሰር	ማሰሪያ		
ማእረር	መከር		

ዘርኖ ነባር

ሕቀ ጥቂት

ምሳር	ምሳር፣መሰንጠቂያ	ጥቀ	እጅግ ሰንኳ
ሞገር	ማሳረጊያ	ሐይቅ	ዳር
ጽፍር	ጥፍር	ሊቅ	ሊቅ፣ መምህር
ቀመር	ቁጥር	ምሥራቅ	መውጫ
ቆደር	የንስሐ ጥምቀት	ይስሐቅ	ሳቅ፣ ደስታ፣/ዕብ/
ንስር	አሞራ	ደቂቅ	ልጆች፣አሽከሮች
ንጥር	ብልጭታ	ጸረቅ	ዳቦ፣ቆሎ፣ቀራሽ
አውታር	አውታር፣የበገና	ጅማት	ጸድቅ
አየር	አየር፣ሰማይ	ጸልመት/ጽፋቅ	ጽቅጽቅ ጨለማ
ከንፈር	ከንፈር፣ዳር	መሰንቆ	መሰንቆ፣በገና

የቤ ነጠላ ግስ

ሰእበ	ተከተለ	መረበ	አጠመደ
ሰከበ	ተኛ	መገበ	መገበ
ሴበ	ሸበተ	ሰለበ	ገፈፈ
ረከበ	አገኘ	እመተ	ከነዳ
ርህበ	ሰፊ ሆነ	አቤተ	አሳደረ
ቀጸበ	ጠቀሰ	ጸልመ/ተ	ጨለመ
ተሐዘበ	ተጠራጠረ	ፈተተ	ቆረሰ
ተመክዛበ	ተራበ	ፈየተ	ቀማ
ተጠበ	ተጠበበ		
እሰበ	ደመወዝን ሰጠ		ዘርና ነባር
እስተራከበ	አገናኘ	ዕሤተ	ስለ፣ዋጋን
ዐረበ	ገባ	ዛተ	ይህችን
ዐቀበ	ጠሰቀ	ይእተ	ያችን
አተበ	ባረከ፣አተመ	ግብተ	ድንገት
አንበበ	አነበበ	ጽላሎተ እንደ	
ከሰበ	ሾመ	ባሕቱ	ነገር ግን፣ እንጂ
ከብከበ	አሰረገ	ቦቱ	በርሱ
ጠበ	ጠበበ	እሎንቱ እሊህ፣	እሊሽው
		እስፍንቱ	ሰንቱ
		ከንቱ	ብላሽ
		ሣጊታ	ነገ፣ማግስት
ዘርና ነባር			አባት፣እናት፣ዘመድ
ንበ	ወደ፣በ	እኃለ ማውታ	

ነበ ንበ	እየ	ያታ	ወገን
በ	በ	አይቴ	ወዴት
በበ	በየ	ሐሚት	ሐሚት
ዲበ	ላይ፣በላይ	ሀብት	ስጦታ፣ሀብት
አባ	አባ	ሐዋርያት	መልእክተኞች ፣ሒያጆች
ሕዝብ	ሕዝብ፣ወገን	ሐውልት	ትክል ደንጊይ
መሶብ	መሶብ፣አገልግል	ሐይመት	ድንኳን
መዝገብ	ሣጥን	ጎጢአት	ጎጢአት
ማዕቀብ	ዘበኛ፣ጠባቂ	ሀይማኖት	ሃይማኖት
ማዕተብ	ምልክት	ሌሊት	ሌት
ምኩራብ	ቤተመቅደስ	መሐዛት	ገልማሶች
		መሠረት	ሥር
ዐረብ	ምዕራብ	መሳብክት	ጓኖች
አብ	አባት	መራሕብት	ሸንጎ
ክልብ	ውሻ	መበለት	ባልቴት፣ እመበለት
ግብ	ጉድጓድ	መንሱት	ክፋ ፈተና
ጠቢብ	ብልህ	መንግሥት	መንግሥት
ቦ	አለ	መንጠላዕት	መጋረጃ
ገቦ	ጎን አጠገብ	መዐልት	ቀን
		መክሊት	ዐሥር፣እልፍ፣ነጥር ወርቅ
የቲ ነጠላ ግስ	መክፈልት	እድል፣ፈንታ፣ክፍያ	
ሐተተ	መረመረ	መዋግደ እሳት	የእሳት ወላፊን
ሞተ	ሞተ	መድኅኒት	መድኅኒት
ሰንበተ	አረፈ፣አከበረ	መጽሔት	መስተዋታ፣አምሳል
ቤተ	አደረ	ሙዳዩ ምጽዋት	ሣጥን
ተሠይመ	ሠለጠነ	ማጎሌት	«ዘፈን?»፣ዝማሬ
ተትሕተ	ዝቅ ዝቅ አለ	ሚላት	ነጭ ሐር፣ግምጃ
ምንት	ምን፣ምንድር	ምሴት	ማታ፣ምሽት
ሞት	ሞት	ምት	ባል
ሰብአ ቤት	ቤተሰቦች	ማሰነ	ጠፋ
ሢመት	ሹመት	ስዕነ	አጣ
ስእለት	ልመና	ሰወነ	አሰገነ
ስእርት	ራስ፣ፀጉር	ረበነ	አስተማረ
ቅናት	መታጠቂያ	ተነ	ወጣ፣ተበተነ

በዐት	ዋሻ	ተክህነ	አገለገለ
ቤት	ቤት፣ማደሪያ	ተደዩነ	ተገዛ
ብፅዓት	ስለት	ተፀወነ	ተጠጋ
ተምኔት	ምኞት	ተጽዕነ	ተጫነ፣በክብት ወጣ
ተናብልት	መልእክተኞች	አምነ	አመነ
ታቦት	መርከብ፣ማደሪያ	አድነነ	አዘነበለ
ትልሒት/ተውኔት	ጨዋታ	አፍጠነ	አፈጠነ
ትምክሕት	ትምክሕት	ከደነ	ከደነ፣አለበሰ
ትንቢት/ትንብያት	ትንቢት	ከፈነ	ሸፈነ
ትእምርት	ምልክት	ኮነ	ኾነ
ትዕቢት	ኩራት	ኮነነ	ፈረደ፣ገዛ
ትዕውርት	ቸልታ	ወጠነ	ጀመረ
ትዕይርት	ቅጥጥብ	ዘገነ	አፈሠ
ትካት	ድሮ ቀድሞ	ዘፈነ	ዘፈነ
ትውፊት	መውረስ፣መቀበል	ዴገነ	ተከተለ
ነደቅት	አናጾች	ድገነ	ዳነ
አስማት	ስሞች	ዘርና ነባር	
ዐሥራት	ካስር አንድ ግብር	መኑ	ማነው
ዐረፍት	ግድግዳ፣ ቅጥር	ቦኑ	አለን፣በው ኑ ቃለ አጋኖ
አራዊት	አራዊት		
አርዑት	ቀንበር	አኮኑ	አይደለምን፣ ና
አዕይንት	ዐይኖች	ብርኒ	ድመት
አያት	እኩያት፣ አምሳያ	ጽርኒ	አይጥ
አጎት	አጎት	ሕሊና	አሳብ
ዕለት	ቀን	ሕርትምና	ጉሥቁልና
እመ ምኔት	የገዳም እናት	ሆሣዕና ድገነት፣መዳኅኒት	
እምሔውት	አያት	መና መና፣ምን፣መፍቅድ	
ገራህት	እርሻ፣እዝመራ	መዲና ከተማ	
ገነት	ገነት፣አታክልት	ሰኮና ተረከዝ፣ጥፍር፣ሰኮና	
ጥንት	ጥንት መጀመሪያ	ቃና የዜማ ድምጽ ሥልት	
ጸላእት	ጸላቶች	ዜና	ወሬ
ጸሎት	ጸሎት፣ልመና	ደመና	ደመና
ፍርሃት	መፍራት	ዳኅና	ደኅንነት

ፍኖት	መንገድ	ጌና	ባዕለ ልደት
ፎደት	ኳስ	ጼና	ሽታ
		ጽሙና	ጸጥታ፣ እርጋታ፣ ዝግታ

የነ ነጠላ ግዕዝ

ሐሰነ	ጠመጠመ	ቅኔ	ግዛት፣ መግዛት፣ ቅኔ
ሐፀነ	አሳደገ	ኩነኔ	ፍርድ፣ ኩነኔ
መነነ	ናቀ	ሒዋን	የሕያዋን እናት
መከነ	መከነ፣ ባዶ ሹነ	ሕፃን	ሕፃን፣ ትንሽ ልጅ
መጠነ	ለካ	አስምዐ	አስማ
መካን	መካን	እስተብቁዐ	ለመን፣ ማለደ
ማዕዘን	ማዘን	አውሥአ	መለወ፣ ተናገረ
ምኑን	የተናቀ፣ የተጠላ	አይድዐ	ነገረ
ምእመን	የታመነ	ከልአ	ከለከለ/ከረ
ምእመናን	ምእመናን፣ የታመኑ	ከልአ	ሹለት አደረገ
ምዕዳን	ምክር	ኩርዐ	መታ
በድን	በድን፣ እሬሣ	ወቅዐ	ወቃ፣ መታ
ብርሃን	ብርሃን	ወፅአ	ወጣ
አማን	እውነት	ዘርዐ	ዘራ
አሚን	ማመን	ዘንግዐ	ዘነጋ
እሙን	የታመነ	ደፍአ	ደፋ
ዕብን	ደንጊያ	ገብአ	ወደቀ፣ ተጣለ
ዕዝን	ጆሮ	ጎሥዐ	ገሣ፣ ተናገረ
ኪን	ጥበብ፣ ብልሃት	ጠብዐ	ጨከነ
ኪዳን	የአንድነት መሐላ	ጸልአ	ጠላ
ካህን	አገልጋይ	ጸብአ	ተጣላ
ወይን	ወይን	ጸውዐ	ጠራ
ዘመን	ዘመን፣ ዕድሜ	ጸፍአ	በጥፈ መታ
ይምን	ቀኝ	ዘርና ነባር	
ጋኔን	ውድቅ፣ የተገፈፈ	ሞርአ	መታጠቂያ
ግዮን	ዐባይ/ወንዝ/	ነአ	ና
ጠቢባን	ብልኻኞች፣ ጠንቋዮች	ቁልፄ	ወዳጅ፣ ልጅ
ዐመን	እምባ መጠጊያ	መልክዕ	መልክ
ጸዮን	የዳዊት እምባ	መርፍዕ	መርፌ

የአ ነጠላ ግሥ

ነጥሐ	አጣ	ሰብእ	ሰው
ሰምዐ	ሰማ	ረድእ	ልጅ፣ ደቀመዝሙር
መርአ	ተዳረ	ቋዕ	ቁራ
መጽአ	መጣ	ብጉዕ	ብሆ
ሞዐ	አሸነፈ	ብፁዕ	ምሥጉን
ሰምአ	ሰማ	አንብዕ	እንባ
ሰምዐ	መሠከረ	እግዚእ	ጌታ አምላክ
ሠርዐ	ሠራ	ከርካዕ	ሎማ፣ ገውዝ
ሦዐ	አረደ፣ሠዋ	ጸዕ	ውጣ
ረግዐ	ረጋ	ጽልእ	ጸብ
በልፀ	በሳ	ጽሩዕ	ሥራፈት፣ሙያ ቢሥ
በጽአ	ተሳለ	እግዚእ	አቤቱ
ዐእ	ገባ	እግዚእ	ስመ አምላክ
ተምዐ	ተቆጣ	ኦ	ቃለ አክብሮ
ተንሥአ	ተነሣ	ኦ	ቃለ ኢጋኖ
ተጋብእ	ተከማቸ	ኦ	ቃለ ምፀት
ተጣግዐ	ተጣበቀ	ኦ	ቃለ አሥተዋርዶ
ነቅዐ	መነጨ፣ውጣ	ኦ	ቃለ አሥተሐቅሮ
ነድአ	ነዳ	ኦ	ሆይ

ነጠላ ግስ

አመንትአ፡	አከከ
አምዕዐ፡	ናቀ፡ ፈራ
አስተአ፡	ገቢረ እጅ መንሻ
አንትዐ፡	አሸሸ፡ ቀደደ
አውሥአ፡	መለሰ ተናገረ
አውክአ፡	አታከተ፡ አደከመ
አውፅአ፡	አወጣ
አይድዐ፡	ነገረ
አግብአ፡	መለሰ ሸጠ
አጣእጥአ፡	አከናወነ፡ አጣፈጠ
አጽምዐ፡	አደመጠ

አጽገዐ:	አጠና አበረታ አጠና
ክልክ:	ክለክለ
ክልዐ:	ኹለት አደረገ
ኩርዐ:	መታ
ወውዐ:	ጮኸ: ደነፋ
ወድዐ:	ፈጸመ
ወፅኦ:	ወጣ
ወጽኦ:	ድል ነሣ
ዘርዐ:	ዘራ
ዘንግዐ:	ዘነጋ
ገፆዐ:	ነጨ
ገፆኦ:	ላጨ ቆረጠ
ገብኦ:	ተመለሰ
ገብኦ:	ተያዘ
ገብኦ:	ወደቀ: ተጣለ
ገዝዐ:	ቆረጠ: ሰነጠቀ
ጉሥዐ:	ገሣ: ተናገረ
ጉሥዐ:	ፈላ ገነፈለ
ጉጉኦ:	ቸኮለ
ጠብዐ:	ጨከነ
ጠግዐ:	ተጠጋ
ጣእፆኦ:	ጣፈጠ: አማረ
ጣእጥዐ:	ሠራ
ጸልኦ:	ጸላ:
ጸልዐ:	ተጸማ
ጸርኦ:	በዘነ: አቋረጠ
ጸብኦ:	ጠፋ: ታጉለ
ፀብዐ:	ተጣለ
ጸንዐ:	ጸና
ጸውዐ:	ጠራ
ጸፍዐ:	የጥፈ መታ

፪አ፡ ተላ፡ ገማ፡ ዛገ

ፈርግዐ፡ አተረ

በግለዝ የነባር ቃል

ሰብአ፡ ፈጽሞ፡ ሰውን

ነአ፡ ና

እ መድረሻ ሊኾን ያለ ስፍራው የመልእክት ቃል ነው። እርሱም ሀበኒአ እንደ ማለት ነው

አአ፡ ዑዑ

አአ፡ እወይ፡ ምዎ፡ ሆይ

ወድአ፡ ፈጽሞ

ካዕብ ዘርና ነባር

ረቡዑ፡ አራተኛ

በግዑ፡ በጉ

መስተጋብአ፡ ሰብሳቢ

አውዓአ፡ አውጭ

እንዳአ፡ እንጃ

ገባአ፡ ምዋተኛ፡ ሠራተኛ

ገዛአ፡ አሳላፊ

ጠዋአ፡ ንፋግ፡ ቅታታም

ራብዕ ዘርና ነባር

መልዓ፡ ዝሙት ባሕሪ፡ ያለው

መርዓ፡ አንድነት ግቢ

እንግድዓ፡ ደረት አጠገብ

ፍግዓ፡ ደስታ

ኃምስ ዘርና ነባር

መሰዔ፡ መሸን

ሱባዔ፡ ዘመን ቁጥር ሰባት

ሱባዔ፡	ጸሎት ራእይ
ቱልዔ፡	ወዳጅ ልጅ
ቱልዔ፡	ብላቱና ሎሌ
ኤ፡	ስመ አምላክ
ክልዔ፡	ኹለተኛ
ጉባኤ፡	መሰብሰብ
ጽዋዔ፡	መጠራት

ላድስ ዘርና ነባር

ሐምለ ቅብዕ፡	አመድማይ
መምጽእ፡	ምርምር ምሥጢር
መዘርእ፡	ላዳን
መጉሥዕ፡	ምንዛህ፤ እንጦ
መጋዝዕ፡	መጋዝ
መጥማዕ፡	መንከሪያ
መባእ፡	መግቢያ
መጋእ፡	መውጊያ
መባእ፡	መውጫ
ምጽናዕ፡	መሠረት፤ መጀመሪያ
ስምዕ፡	ስም
ሰብእ፡	ሰው
ረድእ፡	ረጅ፤ ደቀመዝሙር
ራትዕ፡	የቀና
ቀንዕ፡	ቅንዓት
ቀናዝዕ፡	ብርንጉ
ቋዕ፡	ቀራ
በፀውዕ፡	ጥንቆላ፤ ምዋርት
ብርዕ፡	መቃ፤ ሸንበቆ፤ ብርዕ
ብፁዕ፡	ምስጉን
ተላእ፡	ፍርንቢያ
ትላዕ፡	ጭቅና

ትቡዕ:	ጨካኝ፣ ብርቱ
ንዋየ ጎሜዕ:	የሸንበቆ ታንኳ
አንብዕ:	አንባ
አፃብዕ:	ጣቶች፣ ጣት
ኤልሳዕ:	መድኅን፣ እግዚአብሔር መድኃኒቱ
ዕንቋዕ:	እንኳን፣ እሰይ እሰይ
እግዚእ:	ጌታ አምላክ
ካልዕ:	ኹለተኛ፣ ሌላ
ካልእ:	ወዳጅ፣ ባልንጀራ
ዘርዕ:	ዘር ልጅ
ጠፍዕ:	ጠፍ
ጥራእ:	የቃል መገንታት
ጥዕጡዕ:	ምስጉን
ዓዕ:	ውጣ
ጽልእ:	ጸብ
ሳብዕ ዘርኖ ነባር	
እግዚአ:	አቤቱ
	ስመ አምላክ

ቃለ አክብሮ

	ቃለ አጋኖ
እ:	ቃለ ምጸት
	ቃለ አስተዋርዶ
	ቃለ አስተሐቅሮ
	ሆይ

የክ ነጠላ ግስ

ሐነክ:	አፈረ
ሐከክ:	ተከራከረ
ኄክ:	አላመጣ
ሆክ:	አወክ
መሐክ:	ራራ

መለክ:	ገዛ
መለክ:	ሠለጠነ
መለክ:	ለጠጠ፣ ገተረ
መለክ:	አቀረበ
ማገረክ:	ማረክ
ምሕክ:	አየ፣ ጠበቀ
ሰበክ:	አስተማረ
ሰበክ:	ሠራ፣ ቀረጸ
በረክ:	ተምበረከክ
በተክ:	ቆርጦ ፈነቀለ
በክ:	ብላሽ ሾነ
ባረክ:	መረቀ፣ አመሰገነ
ባረክ:	ሰደበ፣ ረገመ
ተመልአክ:	አለቃ ሾነ
ተዐረክ:	ባልንጀራ ሾነ
ነሰክ:	ነከሰ
ንህክ:	አስተዋለ
አምለክ:	አመለከ
አስመክ:	ተጠጋ፣ ተደገፈ
አስተብረክ:	ሰገደ፣ ተንበረከክ
ወሰክ:	ጨመረ
ደረክ:	ከፋ
ደነክ:	ዘለዘለ
ድኅክ:	ዳኸ
ፈለክ:	ፈጠረ
ፈለክ:	ከፈለ

በግእዝ የአገባብ ቃል

ለክ:	ላንተ
ብክ:	ባንተ
እሰክ:	እስከ ድረስ

እንክ: እንግዲህ
ኪያክ: እንተን

ካዕብ ዘርና ነባር

እበኩ: እበኪ
እንትኩ: ያች: ያቸው
ዘበኩ: ያ: ያው
ዘኩ: ያ: ያው

ራብዕ ዘርና ነባር

መስተካ: ጨጓራ
መንካ: ማንካ
ምጎርካ: ምርኮ
ባርካ: የሌት: ያገር ስም
ታዕካ: አዳራሽ
አጥርሰካ: የመጽሐፍ ስም
አጥረሰካ: ስብሰባ ክምቹ
አጥርሰካ: ስርጥ: መንገድ
ወልካ: የወርካ ደም
ዋካ: ብርሃን
ፋሊካ: ፋሊካ: ደስታ
ፒካ: ዕንቁ ነጭ ደንጊያ
ላካ: ጽል
ኳኳ: ቀይ በርኖስ
ኳኳ: ቀይ ትል: ቀይ ቀለም የሚያወጣ

ጋምስ ዘርና ነባር

ሰባኪ: ቅርጽ
እኪ: እ: ሆይ
ኬ: ተጋንዮ: ቃለ አጋኖ

ላድስ ዘርና ነባር

መልእክ:	መልእክ፣ አሰቃ
መስመክ:	ጥግ፣ ወገን
መስብክ:	ማሰር
ማዕክክ:	ባራታ
ምስማክ:	መከዳ፣ ደገፋ
ምዑክ:	ቁጡ
ሰሊክ:	ሽቱ
ሠርክ:	ማታ
ሰከክ:	ፍርፍር
ሲራክ:	መስመር
ሰሰክ:	ፍርፍር
ሦክ:	እሾህ
ሶጋክ:	ያገር ስመ
በክ:	ብላሽ፣ ዝም ብሉ
በክ:	ቁስል፣ ሥጋ
ቡሩክ:	የተባረከ፣ ምስጉን
ብረክ:	ጉልበት
ታሪክ:	ወግ፣ ታሪክ
ናዕክ:	ቆርቆሮ፣ እርሳስ
ናዕክ:	ቅልቅል
ዐርክ:	ወዳጅ፣ ባልገጀራ
ዕብን ናዕክ:	የብረት አረር
ክሩክ:	ደረቅ
ደደክ:	ደጋ
ፈለክ:	ሰማይ፣ አየር
ፈለክ:	ክፍል
ፋሌክ:	ሰማይ

ላብዕ ዘርና ነባር

አኮ:	አይደለም
-----	-------

የወ ነጠላ ግስ

ሀለው:	ጠበቀ
ሀለው:	ኖረ፤
ሐሰው:	ዋሽ
ሐረው:	በሳ
ሀበው:	ጤዛ ሾነ
ሐተው:	በራ
ሐይው:	ዳነ
ሐጸው:	ሰለበ
ሐፈው:	ወዛ
ኄረው:	ቸር ሾነ
ለው:	ተኮረ፤ ደፈረ፤ ከፋ
ለውለው:	ምላሱን አወጣ
ላከው:	ጓጉጠ
ሎለው:	ለበለበ፤ ለየ
መሐው:	ቀጨ፤ ነቀለ
መጠው:	ሰጠ
ሰንቀው:	በገናን፤ መለንቆን መታ
ርኅው:	ሸተተ
ቀነው:	ቸነከረ
ቤዘው:	ተበገዢ፤ አዳነ
ተለው:	ተከተለ
ተመጠው:	ተቀበለ፤ ተሰጠ
ተሠርገው:	ተሸለመ
ተሠገው:	ሥጋ ለበለ
ተሰፈው:	ተሰፋ አደረገ
ተስቆቀው:	ቃቃ
ተርኅው:	ተከፈተ
ተቀነው:	ተቸነከረ
ተባጸው:	ባለምዋል ሾነ
ነቀው:	ጮኸ

አመነተው:	መንታ አደረገ
አስቆቀው:	አለቀሰ
አረው:	ቈርቁረ
አርገው:	ከፈተ
አብቀው:	አላቀቀ፣ አፋሽገ
አተው:	ገባ
አንሶሰው:	ተመላለሰ
አንቃዕደው:	አሻቅቦ አየ
አንቃዕደው:	ወደ ላይ ተመለከተ
ዐደው:	ተሻገረ፣ ረገጠ
አድለው:	አደላ
ዐጸው:	ዘጋ
ከዐው:	አፈሰሰ
ከወው:	ቀለጠፈ
ወልተው:	መከተ
ወረው:	ወረወረ
ወርዘው:	ጐለመሰ
ዘመው:	አመነዘረ
ዘረው:	በተነ
ዜነው:	አወራ፣ ነገረ
ደለው:	መዘነ
ደለው:	ተገባ
ደለው:	ተመቸ፣ ተስማማ
ደመው:	ደማ
ደንቀው:	ደነቆረ
ደንጸው:	ነፈገ
ገነው:	ጣዖት ሠራ
ገጸው:	ገለጸ
ጎገው:	ሳተ
ጠበው:	ጠባ
ፀለው:	አደመጠ

አልሐወ፡	ሸነገለ
አቀወ፡	ጣፈጠ
አቀወ	ቸነከረ፤ ጨፈለቀ
አገወ፡	ሰጠ
አገወ፡	ይቅር አለ
ሃመወ፡	ደከመ
አቀወ፡	ወጋ
ኤነወ፡	ሸተተ
ፈለወ፡	ለየ
ፈተወ፡	ወደደ፤ ተመኘ
ፈተወ፡	ጎመጀ፤ ቋመጠ
ፈነወ፡	ላከ፤ ሸኘ

በግእዝ የአገባብ ቃል

ወ፡ ዋዌ፡ ፍቼ፡ና፡ም

ԿԱՌ ԻՇՏ ԿՊՇ

ለባዊ፡	እስተዋይ ልብ አድራጊ
ለብሐዊ፡	ሸህለኛ
መርዓዊ፡	ሙሽራ
ቀነናዊ፡	ቀናተኛ
ነፃዊ፡	አዳኚ
ዐላዊ፡	ከዳተኛ፣ ሽፍታ
አረጋዊ፡	ሽማግሌ
አባዊ፡	አባይ ወንዝ
አብያታዊ፡	ቤተሰብኦ
አዕላዊ፡	መጽሐፍ ወደ ሌላ ቋንቋ የሚተረጉም
ዕብራዊ፡	የዕብራውያን ወገን
እፎያዊ፡	እንዴት ያለ
ኬናዊ፡	ብልኻተኛ
ዜናዊ፡	ወሬ ነጋሪ

ደለዊ፡	የኮከብ ስም
ደብተራዊ፡	ድንኳን ሰፊ
ፀራዊ፡	ጸላት
ፈላስፋዊ፡	የሰው አገር ሰው

ራብዕ ዘርፍ ነባር

ሔዋ፡	ከፊለ ስም
ነዋ፡	እነሆ
አንጼዋ፡	አይጥ
ጣዕዋ፡	እንቦላ
ጽዋ፡	ዋንጫ፣ ጽዋ
ፌዋ፡	ቡክቡካ

ኃምስ ዘርፍ ነባር

ሀላዊ፡	ኑሮ
ሀላዊ፡	መኖሪያ
ቅንጣዊ፡	ቁንጣን
አርዊ፡	አባብ

ላድስ ዘርፍ ነባር

ሕጽው፡	ጀንደረባ
አበው፡	አባቶች
አው፡	ወይ፣ ወይም
አፈው፡	ሽቱ
ዕልው፡	ሽፍታ፣ አመፀኛ
እንላ እመሐያው፡	ሰው ባለ አእምሮ
ጽንጽው፡	ጥምዝ ጠማማ

ሳብዕ ዘርፍ ነባር

ሀልዎ፡	መኖር
ለብዎ፡	ማስተዋል፣ ልብ ማድረግ

ተቃራኒ:	ፍክክር
ተጓሕልዎ:	ሽሙጥ
አድልዎ:	ማድላት
ዘምዎ:	ማመንዘር

የዘ ነጠላ ግለ

ሐልዘዘ:	አፈራ
ሐመዘ:	መረዘ
ንዝንዘ:	ረግረግ ሾነ
መንዘዘ:	ተቅበዘበዘ
መዝመዘ:	አሸ
ምዕዘ:	ሸተተ
ረዝዘ:	ወጋ፣ ተክለ
ሮዘ:	ወለወለ
በለዘ:	ጸና
ተመረጉዘ:	ተመረኮዘ
ተከዘ፣ ተከፈዘ:	አዘነ
ነቅዘ:	ነቀዘ
ናዘዘ:	አጸናና
አጎዘ:	ጀመረ
አጎዘ:	ቈረጠ
አመንዘዘ:	አጠፋ፣ አስጨነቀ፣ መታ
አስተመንዘ:	አጫወተ
ዐረዘ:	አለበሰ
አንበዘ:	ባነነ
ዐንበዘ:	ቸኮለ፣ ተቅበዘበዘ
አውሐዘ:	አሳመረ፣ አስማማ
አውገዘ:	ለየ፣ ገዙተ
አዘዘ:	አዘዘ፣ ተናገረ፣ አጸና
አግዐዘ:	አርነት፣ አወጣ
አግዐዘ:	ነፃ አወጣ

አርዝ፡	ዛፍ
ከመዝ፡	እንዲኸ
ውጉዝ፡	ልዩ
ገውዝ፡	የኮከብ ስም
ገውዝ፡	የኮከብ ዐይነት ፍሬ
የየ ነጠላ ግስ	
ጎለዮ፡	አሰበ፣ አወጣ፣ አወረደ
ጎለዮ፡	ዘመረ፣ ዘፈነ
ሐመዮ፡	አሰረ
ሐሰዮ፡	አሸ
ጎረዮ፡	መረጠ
ሐከዮ፡	ታከተ፣ ከፋ
ጎዝዮ፡	ባጀ
ሐጸዮ፡	አጨ
ላከዮ፡	ተከራከረ
ላጸዮ፡	ላጨ
ሌለዮ፡	አየ
መስዮ፡	መሸ
ሠረዮ፡	መድኃኒት፣ አደረገ
ሰትዮ፡	ጠጣ
ሠነዮ፡	አማረ
ሳቀዮ፡	መከራ አሳየ
ሴለዮ፡	መገበ
ረመዮ፡	ወጋ
ረሰዮ፡	አደረገ
ረወዮ፡	ረካ
ርእዮ፡	አየ
ቀነዮ፡	ገዛ
ቃነዮ፡	ቃኘ
በልዮ፡	አረጀ
በከዮ፡	አለቀሰ

ተሐመድ፡	እማች ኸነ
ተሐሠድ፡	ደስ አለው
ተመነድ፡	ተመኘ ጉመጀ
ተሰካተድ፡	ተማማለ
ተረስድ፡	ተሸለመ
ተረአድ፡	ተሰማራ
ተርአድ፡	ታዩ
ተርአድ፡	ተሰማራ
ተባረድ፡	ተፈራረቀ፣ ተላለፈ
ተናሕሰድ፡	ተዋረደ
ተዐበድ፡	ኮራ
ተወነድ፣ ተዋነድ፡	ተጫወተ
ተወፈድ፡	ተቀበለ
ተጋነድ፡	ተለማመጠ፣ አሰመረ
ተጋነድ፡	አቈላመጠ፣ ለመነ
ተጋነድ፡	በቀልምጫ ተናገረ
ተጋነድ፡	ደስ አለኝ ተገዛ
ተጋነድ፡	ተመለሰ
ተገናደድ፡	ዘገዩ
ነጸድ፡	ነጮ
ንሕድ፡	ጉበኝ
አሌለድ፡	ማለደ
አመክነድ፡	አመካኝ
አሠነድ፡	አሳመረ
አስተርአድ፡	ታዩ
አስተዐረድ፡	አስተካከለ
ዐረድ፡	ተካከለ
ኦርአድ፡	አሳዩ
አበድ፡	እምቢ አለ
ዐብድ፡	ከፍ ከፍ አለ
አወፈድ፡	ሰጠ

ከረዮ:	ማለ
ከረዮ:	ነፋ
ዋነዮ:	ዋኘ
ዋከዮ:	በራ
ውዕዮ:	ተቃጠለ
ደወዮ:	ታመመ
ገነዮ:	ገዛ
ገነዮ:	አመሰገነ
ገነዮ:	አመነ
ገነዮ:	ለመነ
ገገዮ:	በደለ
ጉንደዮ:	ዘገዮ
ጉዮ:	ሸሸ፣ ርጠ
ጸለዮ:	ለመነ
ጸደዮ:	በለገ
ጸገዮ:	አበበ
ፈለዮ:	ለዮ
ፈረዮ:	አፈራ
ፈደዮ:	ከፈለ
ፋጸዮ:	አፍዋጪ

በግእዝ የአገባብ ቃል

ሀዮ:	በዚያ፣ ከዚያ
ብዮ:	አለኝ፣ በኔ
አልብዮ:	የለኝም
ዝዮ:	በዚኸ፣ ከዚኸ

ራብዕ ዘርፍ ነባር

ነዮ:	እነጌት
አስሐትዮ:	ውርጭ
አርሐዮ:	አምሳል

አርአያ:	እንደ
አርዕያ:	አብነት
ኬንያ:	ብልሃተኛ

ኃምስ ዘርና ነባር

ዩ፣ ዩ:	ወዮ፣ ወዮ
ዩ:	ልቅለ

ሳድስ ዘርና ነባር

ሐካይ:	ሰነፍ ታካች፣ ሥራ
ኅብረ መጽርይ:	ጽጌ ረዳ
ሊሉይ:	ልዩ
ላዕላይ:	ላይኛ
ልቡይ:	የተሳሳተ የጠፋ
ልቡይ:	የተበላሸ
መሰርይ:	አስማተኛ
መራክይ:	መነጽር
ሙዳየ፣ ማይ:	ማድጋ፣ ፊቄን
ሙዳይ:	ሙዳይ
ማይ:	ውጋ
ምስካይ:	መጸጊያ
ሠናይ:	መልካም
ሰይ:	ወዮ
ሲሳይ:	ሲሳይ፣ ምግብ
ራክይ:	ራክይ
ብሉይ:	አሮጌ
ነዳይ:	ድጋ ችግረኛ ያጣ
ንዋይ:	እቃ ገንዘብ
አይ:	ምን፣ የት
አዶናይ:	ጌታ
ዕቡይ:	ትዕቢተኛ
እኩይ:	ክፉ

ወይ:	ወየ
ወዑይ:	የተቃጠለ
ጌጋይ:	በደል
ፀሐይ:	ፀሐይ
ፀሐይ:	ንጉሥ
ጸደይ:	ዘመነ በልግ
የደ ነጠላ ግስ	
መረደ:	ገሠገሠ
ሰደደ:	አባረረ፣ አሳደደ
ሰገደ:	ሰገደ
ርዕደ:	ተንቀጠቀጠ
በዐደ:	ለየ
ተአንገደ:	እንግዳ ቸነ
ተካየደ:	ተማማላ
ተጸምደ:	አገለገለ ተጸመደ
ነደ:	ነደደ
ነገደ:	ኼደ
ንእደ:	አከበረ
ንዕደ:	አማረ
አስተበዐደ:	አለዎየ
አስተናገደ:	እንግዳ ተቀበለ
አስተዋሐደ:	አሰማማ
አብደ:	ሰነፈ
ዐብደ:	ዐበደ
አንጉደጉደ:	አሰማ፣ አንጉደጉደ
አኬደ:	አበራየ፣ አኼደ
ዐውደ:	አዋጅ፣ ነገረ
አውሀደ:	አሳነለ
አግሀደ:	ገለጠ
ዖደ:	ዩረ

ክብደ፡	ክብደ፡ ጸና
ከየደ፡	ረገጠ
ኬደ፡	ቀማ
ክሀደ፡	ካደ
ኩርኩደ፡	አቀፈ
ወሰደ፡	ወሰደ
ወረደ፡	ወረደ
ውሀደ፡	ጉደለ፡ አነሰ
ገመደ፡	ቈረጠ
ፈረደ፡	ፈረደ
ፈቀደ፡	ፈቀደ፡ ቈጠረ
ፈቀደ፡	ወደደ
ፈድፈደ፡	በዛ

በግእዝ የአገባብ ቃል

ወአደ፡	ዘንድ፡ ከ፡የ
ወአደ፡	ዘንድ፡ ከ፡የ

ካዕብ ዘርና ነባር

አሐዱ፡	አንድ
------	-----

ሳልስ ዘርና ነባር

ነጋዲ፡	ነጋዴ
አዋዲ፡	አዋጅ ነጋሪ
ዓዲ፡	ዳግመኛ
ዓዲ፡	ገና አሁን

ራብዕ ዘርና ነባር

ሠሌዳ፡	ብራና
ሠሌዳ፡	ልዝብ፡ ፀርብ
አነዳ፡	ዳባ
አንግዳ፡	አንግዳ

እንግዳ፡	ደረት፣ ትክሻ
ከለሜዳ፡	ቀይ ግምጃ
ጋዳ፡	እጅ መንሻ
ፀዓዳ፡	ነጭ
ሣድስ ዘርና ነባር	
ሐመድ፡	አመድ
ልብስ ዓውድ፡	ያደባባይ የሸማ አጥር
ልብስ አፀድ፡	የሸማ አጥር
መረግድ፡	የከበረ ድንጋይ አረንጓዴ
መከየድ፡	ጫማ እግር
መራድ፡	ቀልቀለት
ማዕቀድ፡	መዋቅር
ማዕድ፡	ማዕድ
ምክያድ፡	የወይን መርገጫ
ሞገድ፡	የባሕር አዝዋሪ ሞገድ
ረዓድ፡	እንቅጥቅጥ
ነድ፡	ነበልባል
ነገድ፡	ወገን
ነጉድጓድ፡	ነጉድጓድ
ዐምድ፡	ዐምድ
ዐውድ፡	ዐውድማ
ዐውድ፡	ሸንጎ፣ አደባባይ
ዕብነ በረድ፡	ዕብነ በረድ
አድ፡	እጅ ክንድ
ከብድ፡	ሆድ
ወልድ፡	ልጅ
ዋሕድ፡	አንድ
ዝናመ፣ ሞገድ፡	ውሽንፍር፣ ወጨፎ
ድድ፡	መሠረት
ጋይድ፡	ባላንጋራ

ጉንድ፡ ግንድ ሥር
ፈቃድ፡ ፈቃድ ውድ

ሣብዕ ዘርና ነባር

ተዋሕዶ፡ መዋሐድ፤ «አንድነት»
ተዋርዶ፡ መዋረድ

የገ ነጠላ ግሥ

ጎደገ፡ ተወ፤ ጣለ
ጎደገ፡ ቀጸ
ጎደገ፡ ጸፈ
ሐገገ፡ ደነገገ
ሐገገ፡ ሕግ ሥርዓት አደረገ
መዘገ፡ ነጠቀ
ተዘወገ፡ ተመላለሰ
ነሰገ፡ ቄለፈ
ነትገ፡ ጉደለ
ነፈገ፡ ነፈገ
ዐርገ፡ ወጣ
አዕረገ፡ አሳረገ፤ አወጣ
ደነገገ፡ ደነገገ
ደግደገ፡ ማለደ፤ ነጋ
ፈለገ፡ አጐረፈ

ሣብዕ ዘርና ነባር

ዮጊ፡ ወይ አሁን እንግዲህ
ዮጊ፡ ዳግመኛ ያን ጊዜ
ዮጊ፡ እስኪ እንዲሆን

ራብዕ ዘርና ነባር

እንጋ፡ እንዴት ምንኛ
እንጋ፡ እስኪ፤ ወይ

እንጋ፡	ይሆን እንኪያ
እንጋ፡	በውኑ አለን
እንግልጋ፡	ዱለት
ዜጋ፡	ጥገኛ፣ ድጋ፣ ዜጋ
ጉጋ፡	ጉንጫ
ጉጋ፡	የሌት ወፍ

ሣድስ ዘርፍ ነባር

ሕግ፡	ሥርዓት ሕግ
ገዳግ፡	ጫፍ
ገዳግ፡	ፍች፣ መለቀቅ
መንለግ፡	መቆሰፊያ
መዓርግ፡	ማዕረግ
ሰፍነግ፡	ውሃ መጠጫ
አዕኑግ፡	ጉትቻ
አድግ፡	አህያ
ወግ፡	ወግ፣ ሥርዓት
ዘውግ፡	ወገን መመሳሰል
ፈለግ፡	ወንዝ

የጠ ነጠላ ግሥ

መሠጠ፡	ነጠቀ
ጫጠ፡	መለሰ
ሠለጠ፡	ጨረሰ፣ ደረሰ
ሠለጠ፡	ሠለጠነ
ሰጠጠ፡	አምዋጪ፣ ፋቀ
ሢጠ፡	ሸጠ
ሦጠ፡	ገለበጠ
ሦጠ፡	ጨመረ፣ ሰወጠ
ሶጠ፡	አሰራጩ
ቀሰጠ፡	ሰረቀ
ተመይጠ፡	ተመለሰ

ተሠይጦ:	ተሸጦ
ወሰጦ:	ለወጦ
ውሕጦ:	ዋጦ
ዘበጦ:	መታ
ፈለጦ:	ለየ
ዘንዘረጦ:	ዲያቆን

ራብዕ ዘርፍ ነባር

ሱጣ:	ወስከንቢያ
አንቦጣ:	ስልቦት፣ ቅጠል

ሣድስ ዘርፍ ነባር

ገዳጥ:	ጥቂት
ምስያጥ:	ገቢያ
ሢጥ:	ዋጋ ሽያጭ
በእሴ ውስጥ:	ነፍስ
ተውላጥ:	ለውጥ
ነቀጥቃጥ:	መንቀጥቀጥ
ነቀጥጥ:	ነቀጥጥ
ነፍጥ:	ነፍጥ
ንዋየ ውስጥ:	ሆድ እቃ
ወልጥ:	ደዌ
ውስጥ:	ውስጥ

የጸ ነጠላ ግሥ

ሐረጸ:	ፈጨ
ሐነፀ:	ሠራ
ሐንፈጸ:	ነፋ
ሐወጸ:	ጉብኘ፣ አሻግሮ አየ
ሐፀ:	ጉደለ፣ አነሰ
ለመጸ:	ለምጽ አወጣ
መጉጸ:	ዘለፈ

ሞፀ:	ካሰ
ሠረፀ:	ወጣ
ሰርወጸ:	ሰነጠረ
ረገጸ:	ረገጠ
ሮፀ:	ሮጠ
ቀረጸ:	ሸለተ ቈረጠ
ቀብጸ:	አጣ፣ ረሳ
ቀብጸ:	ተሰፋ ቈረጠ
ቀነጸ:	ዘለለ
ተቀብጸ:	ተናቀ፣ ተረሳ
ተበረፀ:	ተዘረዘረ
ተባለጸ:	አንጸባረቀ ተብላጪለጪ
ተባየጸ:	ባልንጆራ አደረገ
ተዐቅጸ:	አጐነበሰ
አንፈርዓፀ:	በደስታ ዘለለ
ዐፀ:	ዱር ሆነ
ደምፀ:	ተሰማ
ደንገፀ:	ደነገጠ
ገሠጸ:	ተቈጣ ገሠጸ

ራብዕ ዘርፍ ነባር

ኖዓ:	አሸዋ
ሞዓ:	ካሳ

ኃምስ ዘርፍ ነባር

ዕዪ:	ትል
ዓዪ:	ነቀዝ ብል

ሣድስ ዘርፍ ነባር

ሐሪጽ:	ዶቄት
ሐፅ:	ብረት
ሐፅ:	ፍላፍ

ለምጽ:	ለምጽ
ማሀረጽ:	ወፍጮ
ሠርፅ:	ቡቃያ
ቅዋጽ ቅዱስ:	ጭን
አንቀጽ:	ደጃፍ
ዐፅ:	ምድረ በዳ
ዕፅ:	በትር ጎመድ
ገጽ:	ፊት ግንባር

የፈ ነጠላ ግሥ

ሐሰፈ:	አሰፈ፣ ሄደ
ሐሰፈ:	ሞተ
ሐቀፈ:	አቀፈ
ሐደፈ:	አስተማረ
ሐደፈ:	አዳኝ
ሐደፈ:	ወሰወለ
ሐደፈ:	አነፃ
ሐደፈ:	ቀዘፈ
ለአፈ:	ጉረሰ
ለከፈ:	ነካ ለከፈ
ለፈፈ:	ጸፈ
መንተፈ:	አባዘተ
ለየፈ:	ቈረጠ
ለፈፈ:	ለፈፈ፣ ተንኳፈፈ
ለፈፈ:	በዛ፣ ተረፈ፣ መላ
ቀሠፈ:	ገረፈ፣ መታ
ቀሠፈ:	ቀሠፈ
ተሳተፈ:	አንድ ሆነ
ተረፈ፣ ተርፈ:	ቀረ፣ ተረፈ
ተወከፈ:	ተቀበለ
ተዛለፈ:	ተከራከረ

ነቀፈ፡	ነቀፈ
ነቀፈ፡	ለየ
ነዘፈ፡	አረገፈ፡ ዘነጠፈ
ነደፈ፡	ነደፈ
ነጸፈ፡	አነጠፈ
ነጸፈ፡	ነጠፈ
ነፍነፈ፡	አካፋ
አንገፈ፡	አስጣለ
አዕረፈ፡	አረፈ ሞተ
አውቀፈ፡	አምባር ሠራ
አውከፈ፡	አቋተ
ዘለፈ፡	ለደበ፡ ዘለፈ
ጸሐፈ፡	ጣፈ
ገለፈ፡	ቀረጸ
ገለፈ፡	ጣዖት ሠራ
ገደፈ፡	ተወፎ ጣለ
ጸረፈ፡	ለደበ
ፈልሰፈ፡	ብልሃተኛ ሆነ

ራብፅ ዘርፍ ነባር

ተስፋ፡	ተስፋ አለኝታ መንፈስ ቅዱስ
ከሊፋ፡	የአስላም ሹም ስም
ዘለፋ፡	ለድብ፡ ዘለፋ
ፈላስፍ፡	ብልህ

ኃምስ ዘርፍ ነባር

ለፌ ወለፌ፡	ወዲህ ወዲያ
መልፌ መስፌ፡	ወስፌ

ዓድስ ዘርፍ ነባር

ሐፍ፡	ወዝ
ሐዳፍ፡	መምህር

ሐዳፍ:	ቀዛፊ
መትከፍ:	ትክሻ
መንጸፍ:	ምልክት፣ ማቅ መታጠቂያ
መጽሐፍ:	መጽሐፍ፣ ሰው መምህር
መጽሐፍ:	ወግ ታሪክ፣ ነገር፣ ወሬ
መጽሐፍ:	ዕውቀት፣ ሹመት
ምዕራፍ:	ማረፊያ
ሞጸፍ:	ወንጭፍ
ሰይፍ:	ሰይፍ፣ ንጉሥ
ረጉነፍ ርጉፍ	ጉዝጓዝ
አንፍ:	አፍንጫ
አፍ:	አፍ
አውቃፍ:	አምባር
አጽፍ:	ሸማ፣ ጋቢ
አጽፍ:	አጽፍ፣ መጉናጸፊያ
ያፍ:	ወፍ
ከንፍ:	ከንፍ
ጸያፍ:	ለምባዳ

ሃብፅ ዘርፍ ነባር

እፎ:	እንዴት፣ ምንኛ
እፎ:	ምን እረግ
እፎፎ:	እንዴት፣ እንዴት
እፎፎ: ምን፣ ምንኛ	

መጻሕፍተ ስምዕ / REFERENCES

ባዩ ይማም። ፲፱፻፹፯ ዓ.ም። የአማርኛ ሰዋሰው፡ አዲስ አበባ፣ ት.መ.ማ.ማ.ድ።
ትንሣኤ ማተሚያ ድርጅት። ፲፱፻፺፪። ሰዋሰው ግእዝ፡ አዲስ አበባ፡
በንግድ ማተሚያ ድርጅት ታተመ።

ኪዳነ ወልድ ክፍሌ። ፲፱፻፺፰። መጽሐፈ ሰዋሰው ወግስ ወመዝገበ ቃላት
ሐዲሮ፡አዲስ አበባ፡ በአርቲስቲክ ማተሚያ ቤት።

Baldic, Chris . 1990. *The Concise Oxford Dictionary of Literary terms*. New York: Oxford University Press.

Campbell, Lyle. 1998. *Historical Linguistics: An Introduction*. E Ed-
inburgh: Edinburgh University Press.

Dillmann, August, 1907. *Ethiopic Grammar*. Trans. James A. Crich-
ton. London : Williams and Norgate.

Hendricks, G. Howard and William, D. Hendricks. 1991. *Living by
the book*. Chicago : Moody Press.

Sergew Hable Sillassie. 1972 . *Ancient and Medieval Ethiopian His-
tory to 1270*. Addis Ababa: United printers.

Shimelis Mazengia (2005). "The Genetic position of Gi'iz vis-a-vis
Tigrinya and Tigre," MA Thesis, A.A.U.

Taddesse Tammrat. 1972. *Church and State in Ethiopia 1270-1527*.
Oxford Clarendon press.

Trask, R.L. 1996. *Historical linguistics*. London: Arnold.

Uhlig, Siegbert. 1990. *Introduction to Ethiopian paleogra-
phy*. Stuttgart: Franz Steiner Verlag.

ሥነ ጽሑፍ በሰው ልጅ ረጅም ታሪክ ውስጥ የሐሳብ መግለጫ ዘዴ ሆኖ የቆየ ነው። የዚህ በረከት ተቋሳሽ ከሆኑ ሀገሮች አንዱ ኢትዮጵያ፣ ቋንቋዋም ግእዝ ነው። ኢትዮጵያ የረጅም ዘመን የሥነ ጽሑፍ ታሪክ ያላት ሀገር ናት ከሚያስብሏት ዋነኛው የግእዝ ቋንቋ ነው። በጽሑፍ የቆየልንን ሥርዐተ አምልኮ፣ ታሪክና ባሕል በአብዛኛው ተጽፎ የሚገኘውም በዚሁ ቋንቋ ነው።

ትውልዱ እዚህን ሥርዐተ አምልኮ፣ ሀገራዊ ታሪኮችና ባህሎች ምንነት በጥልቀት ለመረዳት፣ አደባለሙያ ፋይዳ ያለው ጥናትና ምርምር ለማድረግ የተጻፉበትን ቋንቋ ማወቁ እጅግ ማለፊያ ነው።

ትንሣኤ ግእዝም ትውልዱን ከአንድ የትውልድ ምዕራፍ ወደ ሌላ ለማሻገር፣ ትውልዱ ከአባቶቹ ታሪክ፣ ትውፊት፣ ሥርዐተ አምልኮ፣ ፍልስፍና ጋር የሚቆራኝበት መሣሪያ ሆኖ ከማገልገሉም በላይ በመስኩ ጥናትና ምርምር ለሚያደርጉ ተመራማሪዎች፣ በግእዝ ቋንቋ የንግግር ክህሎታቸውን ለማሳደግ ለሚፈልጉ ለሀገር ውስጥም ሆነ ለውጪ ሀገር ሰዎች መማርያም ማስተማርያም ሆኖ የተዘጋጀ መጽሐፍ ነው። «ያነበበ ዕውቀትን ጠገበ» እንዲሉ ጥንታዊውን ዕውቀት የምንጠግብበትን የግዕዝ ቋንቋ በተጠናና በተደራጀ መልኩ ለማወቅ፣ ለማሳወቅ ትንሣኤ ግእዝን ያንብቡ።

ዲያቆን ታደሰ ወርቁ
የመጻሕፍት ዝግጅት ክፍል ሐላፊ

ሽፋን ዝግጅት ተሾመ ቸርነት

አድራሻ የሕትመት ስራ ድርጅት
+251-11 419 7446/47

ዋጋ ብር 80.00

ትንሣኤ ግእዝ

The Revival of Geez

2ኛ ዕቅድ

አቡ-ጊዮርጊዮስ

አዘጋጅ: ጳጳስ ደርግ

አዲስ አበባ: አርማስ ተቋም ባለ ክርክር
ግንባር ቅጽ

የገንዘብ
አገልግሎት